

2019 PROGRAM

Prawa i Sprawiedliwości

POLSKI MODEL PAŃSTWA DOBROBYTU

WOLNOŚĆ RODZINA SOLIDARNOŚĆ PATRIOTYZM
DOBROBYT
INNOWACYJNOŚĆ BEZPIECZEŃSTWO
ROZWÓJ
KULTURA
GODNOŚĆ
ŚRODOWISKO TOŻSAMOŚĆ JAKOŚĆ ŻYCIA SUWERENNOŚĆ
ZDROWIE CYFRYZACJA POLSKA WIEŚ POLITYKA
DEMOGRAFIA GOSPODARKA MORSKA ZAGRANICZNA
EDUKACJA SPORT I TURYSTYKA
DZIEDZICTWO

Podniesienie płacy minimalnej
Modernizacja armii

300+

Plan Dla Wsi

Dobry Bez PIT dla Start młodych

Obniżenie wi emerytalnego

Rodzina 500

Podwyżki najniższych emeryt

Drogi

Podwyżki najniżs rent

Lokalne

Obniżka CIT

Bez

13em

Mała Firma - Mały ZUS

DOBRY CZAS DLA POLSKI

eku
o

+

Darmowe
leki Senior 75+

ur

Obniżenie podatków

szych

Minimalna stawka godzinowa

roboty najniższe od 26 lat.

Szczelny system podatkowy

erytura

Spis treści

I. WARTOŚCI I ZASADY / 6

II. DIAGNOZA. OD POSTKOMUNIZMU DO POLSKIEGO MODELU NOWOCZESNEGO PAŃSTWA DOBROBYTU / 22

III. DOKONANIA I PLANY / 44

1. PAŃSTWO / 44

2. POLITYKA SPOŁECZNA I OCHRONA ZDROWIA – WYŻSZY POZIOM I JAKOŚĆ ŻYCIA / 54

2.1. POLITYKA SPOŁECZNA / 54

2.2. POLITYKA DEMOGRAFICZNA / 65

2.3. ZDROWIE / 67

3. ROZWÓJ – ZRÓWNOWAŻONY I AUTONOMICZNY Z AKTYWNA ROLĄ PAŃSTWA / 80

3.1. WIELKIE INWESTYCJE ROZWOJOWE / 83

3.2. FINANSOWANIE ROZWOJU / 101

3.3. UŁATWIENIA DLA BIZNESU / 107

3.4. OTWARCIE NA NOWOCZESNOŚĆ
(INNOWACJE, CYFRYZACJA, NAUKA, PRZEMYSŁY KREATYWNE) / 112

3.5. WSPÓŁPRACA MIĘDZYNARODOWA / 125

4. PRZYSZŁOŚĆ EDUKACJI I SPORTU / 127

4.1. EDUKACJA / 127

4.2. SPORT I TURYSTYKA / 136

5. TROSKA O WIEŚ I ROLNICTWO / 141

6. OCHRONA ŚRODOWISKA / 161

7. POLITYKA ZAGRANICZNA I OBRONNA / 171

IV. WYZWANIA / 193

WOLNOŚĆ / 194

SOLIDARNOŚĆ I GODNOŚĆ / 208

TOŻSAMOŚĆ / 214

I. WARTOŚCI I ZASADY

U podstaw ideowych programu Prawa i Sprawiedliwości leży **szacunek dla godności każdego człowieka**. Obowiązek ochrony tej godności przez tworzenie odpowiednich warunków ludzkiej egzystencji spoczywa na państwie i jest racją istnienia wspólnoty politycznej. Godność człowieka ujawnia się, a także odśłania swój potencjał we wspólnocie i w instytucjach, które ją organizują wokół podstawowych zasad dobrego społeczeństwa. Trzy z tych zasad mają szczególne znaczenie – **ochrona życia, gwarancja wolności oraz ludzka solidarność**.

ŻYCIE LUDZKIE JAKO WARTOŚĆ NAJWYŻSZA

Życie ludzkie to dla nas wartość nadrzędna. Wierzymy w państwo, które gwarantuje swoim obywatelom bezpieczeństwo. W Polsce nie ma miejsca na jakiegokolwiek akty agresji, w tym te na tle politycznym, rasowym, narodowym, ideologicznym czy kulturowym.

Jesteśmy głęboko oddani idei świata, w którym w stosunkach międzynarodowych panuje pokój, a państwa są wolne od przemocy władzy. Polska, jako nowoczesne państwo, zobowiązana jest do walki z zagrożeniami dla życia, także takimi jak ubóstwo czy akty agresji. Wierni greckiej tradycji, która jest jednym z fundamentów cywilizacji europejskiej, wierzymy, że spory wpisujące się na stałe w relacje międzypaństwowe, można rozwiązywać w sposób cywilizowany, z respektowaniem godności i praw człowieka.

Tradycji judeochrześcijańskiej, drugiej po greckiej tradycji stanowiącej fundament cywilizacji zachodniej, zawdzięczamy przekonanie, że obowiązkiem człowieka jest odpowiedzialność za otaczający nas świat. Pamiętamy jednak o przerażających eksperymentach totalitarnych

XX-wieku i z obawą podchodzimy do wszelkich prób uczynienia z człowieka pana życia i śmierci. Eutanazja, eugenika, eksperymenty na ludzkim genomie, aborcja na życzenie – współczesny świat dysponuje nieomal nieograniczonymi możliwościami ingerowania w naturę ludzką. Jesteśmy przekonani, że **granicą naszej wolności jest ludzka godność. Nasz szacunek dla życia rozciąga się na całe jego trwanie. Dlatego stanowczo bronimy życia i przeciwstawiamy się każdej formie przemocy, która mu zagraża, zarówno fizycznej, jak i ideologicznej.**

Historia nauczyła nas, że oddanie życia w obronie innych jest najbardziej heroicznym z czynów. Ci, którzy jako żołnierze, strażacy, policjanci czy inni funkcjonariusze publiczni codziennie gotowi są na to najwyższe poświęcenie, ze strony państwa mogą liczyć na szacunek, wdzięczność i pełne wsparcie.

WOLNOŚĆ

Naszej postawie na rzecz obrony życia nie przeciwstawiamy wartości heroiczych. Jesteśmy przekonani, że **tylko człowiek wolny może skutecznie zabiegać o pomyślność własną i swojej rodziny, osób bliskich oraz wspólnot, do których należy, w tym wspólnoty narodowej.** Wolność jest potrzebna każdej istocie.

Wolność, o której mówimy ma kilka poziomów i sensów. Stanowi przestrzeń oddaną do dyspozycji ludziom, chronioną i szanowaną przez państwo. Już w Konstytucji 3 Maja napisano, że „najwyższa władza krajowa i rząd przez nią ustanowiony, żadnych pretensyi ... pod jakimkolwiek ... pozorem do własności obywatelskich bądź w części, bądź w całości rościć sobie nie będzie.” Tej tradycji jesteśmy wierni.

Wolność to także możliwość korzystania ze środków, jakie są w naszym posiadaniu indywidualnym i zbiorowym. Był człowieka jest bowiem zarówno jednostkowy, jak i wspólnotowy. Każdy z nas może wykorzystać szczególny dar, jakim jest intelekt i zdolność do tworzenia wyższych wartości, ale najpełniej może to realizować dzięki przynależności do wspólnot różnego rodzaju – począwszy od rodziny, poprzez społeczności lokalne i zawodowe, aż do społeczeństwa ukonstytuowanego w wyniku procesu historycznego w naród. W takich

warunkach człowiek rozwija potencjał swojej natury i nadaje wartość światu, w którym żyje. Taka **wolność zawsze służy ludzkiej godności i nie będzie dla niej zagrożeniem.**

Wolność w tradycji polskiej i europejskiej wyrażała się także w zasadzie przedstawicielstwa. Grupy zjednoczone wspólnymi poglądami miały możliwość – wraz z rozwojem ustroju przedstawicielskiego – być obecne w przestrzeni publicznej i wpływać na jej kształt. Ten model przedstawicielski, który przerodził się w system partii politycznych zaczął kształtować się u nas wcześniej niż w innych państwach, jeszcze w czasach I Rzeczypospolitej. Obecnie jest on coraz bardziej zagrożony. Uznaje się w praktyce zasadę, że tylko niektóre grupy i niektórzy przedstawiciele mogą uczestniczyć w życiu publicznym. Liczne środowiska, niemieszczące się w głównym nurcie, są blokowane i wypychane na margines. Zjawiska takie występują również obecnie w Unii Europejskiej. **Polska podobne praktyki odrzuca i stanowczo opowiada się za konsekwentną zasadą przedstawicielstwa.**

Polacy, jako jednostki i jako naród, mają szczególne upodobanie w wolności. Przez wieki i współcześnie udowodniliśmy, że nie pozwalamy jej sobie odebrać. Opieramy się społecznej inżynierii, która charakteryzuje niektóre społeczeństwa i odziera człowieka z jego godności. **Pomni bolesnego doświadczenia przeszłości, również tej nieodległej, odrzucamy** tworzące się systemy prawne budowane na szkodliwej ideologii ingerującej w strukturę społeczne – w rodzinę, małżeństwo, wspólnoty, a mające na celu zbudowanie „nowego wspaniałego świata” i nowego człowieka.

SOLIDARNOŚĆ

Wolność i godność człowieka realizują się we wspólnocie, do której należy. Z tej przynależności wynikają zarówno prawa, jak i obowiązki jednostki. Za fałszywe uznajemy przeciwstawienie: wolność jednostki albo prawa wspólnoty, **odrzucamy skrajności indywidualizmu i kolektywizmu.**

Bez poczucia solidarności nie ma jednak wspólnoty. Dlatego prawo do życia i prawo do wolności oraz godność jednostki są związane z solidarnością, podstawą każdej wspólnoty. Solidarność oznacza zaś przejmowanie wzajemnej odpowiedzialności, dzielenie się obowiązkami z innymi, pomoc słabszym, pomoc innym w sytuacji zagrożenia. Solidarność oznacza

poszanowanie dla różnorodności osób tworzących społeczeństwo, pełniących różne role i wykonujących odmienne zadania, traktowanych z równym respektem i poszanowaniem ich godności.

RÓWNOŚĆ

U podstaw godności i wolności człowieka jest równość człowieczeństwa w każdym z nas oraz równość nas, jako obywateli – członków wspólnoty politycznej, równość wobec prawa, równość praw i obowiązków.

Równość tak rozumiana nie oznacza jednak ani zniesienia wszelkich różnic, ani homogenizacji społeczeństwa. Pamiętamy o straszliwych skutkach eksperymentów społecznych, w tym masowych zbrodniach, uzasadnianych za pomocą odwoływania się do radykalnie pojętej równości. Wiemy, że dążenie do równości szans nie może oznaczać niszczenia cech indywidualnych jednostek i grup, nie może demotywować i doprowadzić do powstania systemu, który hamowałby pozytywną energię osób szczególnie twórczych w różnych dziedzinach życia, w tym w gospodarce.

Równość w naszym rozumieniu nie wyklucza uznania dla talentów i wyjątkowych dokonań i ich wspierania, nie oznacza także akceptacji ideologii, że „każdy wybór jest równie dobry”, a każdy styl życia godny równej pochwały. **Odrzucamy relatywizm** i cenimy dążenie do ideałów i doskonałości w różnych sferach życia społecznego.

Będziemy natomiast starać się o równość szans dla wszystkich Polaków, zapewniać dostęp do dóbr kultury, edukacji, zdrowia, uczestnictwa w życiu publicznym bez względu na status społeczny i miejsce urodzenia. Chcemy otwierać możliwości rozwoju uzdolnień, zainteresowań oraz poprawy warunków życia i kariery zawodowej dla wszystkich, którzy dotąd byli zaniedbywani.

Prawo i Sprawiedliwość prowadzi i będzie prowadzić politykę na rzecz najbardziej potrzebujących, zasypywać podziały społeczne, zwalczać fałszywie pojęty elitaryzm, działać przeciwko wykluczeniu różnych grup społecznych; szczególnie zaś dbać o odpowiednią pozycję kobiet w społeczeństwie.

SPRAWIEDLIWOŚĆ

Sprawiedliwości nie da się określić bez odniesienia do celów wspólnoty, jej instytucji, wartości ucieleśnionych w tych instytucjach oraz cnót przez nie wymaganych. **Sprawiedliwość wymaga przyznania każdej jednostce należnych jej praw i dóbr.** Sprawiedliwość dotyczy jednak nie tylko relacji między jednostkami oraz jednostkami i instytucjami, lecz także samych zasad ładu społecznego, dlatego jest także przedmiotem polityki.

Za sprawiedliwy uważamy ład wewnętrzny i międzynarodowy, które stwarzają równość szans w osiągnięciu społecznej pozycji oraz dóbr materialnych. Awans społeczny i pomnażanie majątku powinny jednak przebiegać zgodnie z zasadami moralności i wolą zachowania szacunku dla każdego człowieka.

Opowiadamy się za tak pojętą sprawiedliwością społeczną, staramy się ją realizować w Polsce, odwołując się do nauki społecznej Kościoła powszechnego. W encyklice *Sollicitudo rei socialis* papież Jan Paweł II pisał: „(...) należy koniecznie napiętnować istnienie mechanizmów ekonomicznych, finansowych i społecznych, które, chociaż są kierowane wolą ludzi, działają w sposób jakby automatyczny, umacniają stan bogactwa jednych i ubóstwa drugich”. Słowa te odnosiły się do stosunków między państwami, ale z całą pewnością można je odnieść także do relacji wewnętrznych w społeczeństwach. Sprawę tę podjął także papież Franciszek, podkreślając: „Podobnie jak przykazanie »nie zabijaj« ustala jasne granice dla zabezpieczenia wartości ludzkiego życia, dzisiaj musimy powiedzieć »nie« dla ekonomii wykluczenia i nierówności społecznej. Ta ekonomia zabija. Prawo sprzyja silniejszemu, więc można pożera słabszego. W wyniku tej sytuacji wielkie masy ludności są wykluczane i marginalizowane, bez pracy, bez perspektyw, bez drogi wyjścia”.

Prawo sprzyjające silniejszemu nie może być uznane za sprawiedliwe, lecz jest wyrazem darwinizmu społecznego, jakże często występującego w Europie. Odrzucamy darwinizm społeczny, czyli realne różnicowanie ludzi wobec prawa.

RODZINA

Człowiek, obdarzony wolnością i godnością, żyje w społeczeństwie, jest członkiem różnych grup społecznych, społeczności i wspólnot. **Najważniejszymi z nich są rodzina i naród. Rodzina, opierająca się na trwałym związku kobiety i mężczyzny, jest podstawą życia społecznego.** To przede wszystkim w rodzinie kształtowana jest osobowość człowieka, przekazywane są mu wartości i zaspakajane szczególnie istotne potrzeby, w tym potrzeba bliskości z innymi ludźmi, miłości. W rodzinie rodzą się dzieci, a więc jest realizowany podstawowy warunek trwania ludzkości – ciągłość pokoleń. **Rodzina jest niemożliwa do zastąpienia, niezależnie od perspektywy patrzenia – religijnej lub świeckiej; w swym monogamicznym i trwałym kształcie jest podstawą naszej cywilizacji.**

Dzisiaj jednak rodzina stała się przedmiotem walki politycznej. Podejmowane są próby radykalnej zmiany jej charakteru, tym bardziej groźne, że związane także z rozwojem technologicznym, umożliwiającym coraz dalej idącą inżynierię biologiczną.

Groźne dla rodziny i rodzicielstwa w Polsce jest też szerzenie ideologii gender. Jej rozpowszechnianie ma charakter sztuczny, warunkowany przede wszystkim przez strumienie środków finansowych, w znacznej mierze zewnętrznych. Niemniej jej oddziaływanie rośnie, szczególnie wśród części młodzieży i przyczynia się do narastania postaw niesprzyjających zakładaniu rodziny i posiadaniu dzieci. **Postawienie barier szerzeniu się ideologii gender jest ważne. Ważniejsze są jednak działania na rzecz umocnienia rodziny, obrony rodzicielstwa, szczególnej roli matki i szacunku dla macierzyństwa,** które powinno być traktowane nie jako obciążenie, ale wyróżnienie i przywilej. Podniesiona musi być też ranga ojcostwa, podkreślana rola wielodzietnej rodziny. Dopiero podjęcie tych wszystkich zabiegów łącznie zmieni obecną niekorzystną sytuację.

Prawo i Sprawiedliwość będzie stanowczo bronić rodziny naturalnej, w tym jej kształcie i rozumieniu, które cechuje cywilizację zachodnią. Jesteśmy przekonani, że dzisiaj należy chronić nie tylko klimat i środowisko naturalne, ale także ludzkie instytucje i dotychczasowe formy życia.

NARÓD

Naród rozumiemy jako wspólnotę kultury, języka, doświadczenia historycznego, tradycji politycznej i wartości cywilizacyjnych, jako wspólnotę losu. Bez poczucia więzi narodowej nie ma silnego państwa i – jak pokazuje doświadczenie historyczne – nie jest możliwa demokracja.

Choć narody mają swój etniczny rdzeń, są przede wszystkim wspólnotą polityczną i kulturową. Naród polski kształtował się i dojrzewał poprzez łączenie we wspólnotę ludzi różnorodnych etnicznie.

Przynależność do narodu polskiego została nam dana przez urodzenie i uczestnictwo w kulturowym dziedzictwie. W szczególny sposób wiąże się ono z chrześcijaństwem i jednocześnie z niezwykle silnym przywiązaniem do wolności i równości, z rozumieniem państwa jako Rzeczypospolitej równych i wolnych obywateli.

Podobnie jak rodzina, tak i naród jest dzisiaj przedmiotem walki politycznej. Pojawiło się w Europie dążenie, aby zastąpić narody wielokulturowym społeczeństwem; integrację europejską pojmuje się błędnie jako budowę nowej europejskiej tożsamości, która miałaby zastąpić tożsamości narodowe. Odrzucamy taki sposób myślenia o wspólnocie europejskiej.

Poczucia więzi z własnym narodem nie można utożsamiać z niechęcią do innych wspólnot narodowych. Istnienie narodów nie musi prowadzić do niszczących konfliktów, choć konkurencja między narodami jest ciągle cechą ładu międzynarodowego, mającą także ogromny wpływ na życie jednostek.

RZECZPOSPOLITA WOLNOŚCI I RÓWNOŚCI – POLSKI WKŁAD W DZIEJE WOLNOŚCI

W historii Polski wolność i równość nie były sobie przeciwstawiane, tak jak to miało miejsce w innych tradycjach politycznych. Republikanizm, który odgrywał w ostatnich wiekach naszych dziejów wielką rolę te wartości stawał wysoko. Na ziemiach polskich zamiast państwa absolutnego, powstała i rozwinęła się „Rzeczypospolita” jako szlachecka demokracja. Mimo pogłębiających się różnic majątkowych i życiowych, szlachta polska zachowała poczucie równości wewnątrz swego stanu.

Wolność i równość były realizowane wówczas jeszcze w sposób niepełny, odnosiły się bowiem do stanów uprzywilejowanych, które były utożsamiane z narodem. W XIX i XX wieku dokonał się proces demokratyzacyjny, pojęcia naród polski i obywatelskość zostały rozszerzone na warstwy plebejskie, czyli lud. Ogromną rolę w tym procesie odegrały najważniejsze polskie ruchy polityczne: insurekcyjny, narodowy, ludowy i socjaldemokratyczny. Wielką też była rola Kościoła powszechnego. Ukoronowaniem dla wspomnianych procesów było powstanie II Rzeczypospolitej, która od początku swego bytu niepodległego wprowadziła do praw zasadniczych równość obywateli, znosząc jednocześnie różnice stanowe, ograniczenia dla kobiet, dyskryminację narodowościową; wprowadzono także prawa pracownicze i inne regulacje chroniące słabe ekonomicznie grupy społeczne. Niezależnie od kryzysu demokracji w II Rzeczypospolitej jako mechanizmu wyłaniania władzy, tych podstawowych praw i wartości, z których wynikały, nigdy nie zakwestionowano.

WROGOWIE WOLNOŚCI I NASZ OPÓR

Po zbrodniczej okupacji niemieckiej i sowieckiej, podstawowe wartości odrzucili komuniści stosując siłę oraz dokonując masowych represji. Polacy w ogromnej większości kontestowali komunizm i buntowali się w obronie niepodległości oraz tożsamości narodowej. Długo trwał opór żołnierzy wyklętych; przez pewien czas po wojnie próbowano prowadzić niezależną działalność polityczną i wydawniczą; środowiska emigracyjne niestrudzenie wspierały ducha niepodległości i krzewiły wolną myśl. Istniał i działał Kościół katolicki, choć władze poddawały duchownych coraz brutalniejszym prześladowaniom. W różnych okresach wybuchały strajki i demonstracje. Wszystkie te działania, włączając również formy bardziej zorganizowanego oporu zapoczątkowanego w latach siedemdziesiątych, doprowadziły do powstania wielkiego ruchu solidarnościowego w latach 1980–1989, który wstrząsnął systemem komunistycznym, a w końcu doprowadził do jego upadku.

Powstanie „Solidarności” poprzedziła pielgrzymka Jana Pawła II do Polski w roku 1979. Jego słowa miały skutek niezwykły, ożywiając powszechną wiarę w odrodzenie narodu. Przesłanie duchowe dało jednocześnie wielki impuls polskiemu patriotyzmowi. Do dziś z wielką siłą brzmią jego słowa:

„Nie ma Europy sprawiedliwej bez Polski niepodległej”, „Niech zstąpi Duch Twój! Niech zstąpi Duch Twój! I odnowi oblicze ziemi. Tej Ziemi!”, „(...) proszę was, abyście całe to duchowe dziedzictwo, któremu na imię »Polska«, raz jeszcze przyjęli z wiarą, nadzieją i miłością (...)”.

ROLA RELIGII I STOSUNEK DO KOŚCIOŁA KATOLICKIEGO

Doceniamy rolę religii w życiu społecznym oraz szczególne znaczenie wiary katolickiej dla Polaków. Nie zapominając o tym, że w naszych dziejach, odznaczających się tolerancją religijną, wkład w rozwój Rzeczypospolitej, jej kulturę, gospodarkę czy tryumfy militarne wnosili przedstawiciele różnych wyznań – ewangelicy, grekokatolicy czy polscy Tatarzy – podkreślamy, że Kościół katolicki w Polsce odegrał i odgrywa wyjątkową rolę, odmienną niż w historii innych narodów. Była ona nie tylko narodotwórcza i cywilizacyjna, ale także ochronna. Już w średniowieczu Kościół odparł obce próby sprawowania władzy, następnie wśród duchowieństwa wyrosli pierwsi autorzy wzywający do naprawy Rzeczypospolitej. W skrajnie niesprzyjających okolicznościach czasu zaborów, podobnie jak w PRL, Kościół był ostoją polskości, pełnił rolę zastępczą wobec nieistniejącego suwerennego państwa. W tym kontekście trzeba wspomnieć osobę i naukę Prymasa Tysiąclecia księdza kardynała Stefana Wyszyńskiego. Można być Polakiem nie będąc katolikiem, ani osobą wierzącą, nie sposób jednak uznać, że polskość może istnieć bez tego dziedzictwa, jakie wniósł Kościół katolicki.

Nauka Kościoła katolickiego, polska tradycja i polski patriotyzm silnie się ze sobą połączyły budując tożsamość polityczną narodu. Wolność jest w centrum chrześcijańskiej nauki o człowieku, istotą naszej narodowej historii, wolność współtworzy sens bycia Polakiem, dlatego też **polska przynależność narodowa, traktowana jako dziedzictwo wolności, równości i szacunku dla ludzkiego życia ma znaczenie uniwersalne.** Traktujemy je jako wkład naszego narodu w powszechne dzieje wolności. **Zbieżność między nauką Kościoła katolickiego a tradycją narodową jest wyraźnie widoczna w odniesieniu do rodziny.** Polska tradycja traktowała ją zawsze jako szczególne dobro, a w okresie utraty niepodległości była także w bardzo wielu przypadkach ostoją narodowej tożsamości.

Kościół katolicki jest depozytariuszem i głosicielem powszechnie znanej w Polsce nauki moralnej. Nie ma ona w szerszym społecznym zakresie żadnej konkurencji, dlatego też w pełni jest uprawnione twierdzenie, że w Polsce nauce moralnej Kościoła można przeciwstawić tylko nihilizm. Znamy to z historii – próby zaszczepienia innego systemu wartości podejmowane przez zaborców lub komunistów oznaczały w efekcie zwykle odrzucenie humanistycznych wartości i zrelatywizowanie kodeksu etycznego. Z tych powodów specyficzny **status Kościoła katolickiego w naszym życiu narodowym i państwowym jest wyjątkowo ważny**; chcemy go podtrzymać i uważamy, że próby niszczenia i niesprawiedliwego atakowania Kościoła są groźne dla kształtu życia społecznego.

PAŃSTWO

Państwo obejmuje swoim oddziaływaniem wszystkie inne organizacje i wspólnoty społeczne, w tym etniczne. **Jest też wartością i jego istnienie oraz działanie musi być osadzone zarówno w sferze wartości, jak i w historii.** Można powiedzieć, że państwo dobrze skonstruowane wymaga uprawomocnienia aksjologicznego i historycznego.

Uprawomocnienie pierwszego rodzaju jest ściśle związane ze służebną rolą państwa wobec narodu. Ta służebna rola obejmuje wiele funkcji, ale **dla nas szczególnie istotne jest zapewnienie ochrony życia, bezpieczeństwa, wolności oraz solidarności opartej o sprawiedliwość,** z czym łączy się ściśle obywatelska równość. **Wymogi tego rodzaju może spełnić tylko państwo demokratyczne.**

Odrzucamy zdecydowanie często spotykane zarówno w historii idei, jak i w polityce przeciwstawianie bezpieczeństwa i wolności. Przyjmując personalistyczną koncepcję człowieka oraz solidarystyczną, opartą na sprawiedliwości, wizję ładu społecznego, można tę sprzeczność przezwyciężyć, wykorzystując mechanizmy i procedury demokratyczne. **Tylko demokracja zapewnia jednostce podmiotowość, czyli bycie obywatelem, tylko w demokracji można budować równowagę sił społecznych, która umożliwia sprawliwą politykę i jest też warunkiem praworządności.**

PAŃSTWO POLSKIE WARTOŚCIĄ PODSTAWOWĄ

Państwo demokratyczne ma zasadnicze znaczenie dla zapewnienia realizacji fundamentalnych praw jednostki i narodowej zbiorowości.

Demokracja jest skutecznie praktykowana tylko w państwie narodowym. Demokracja wymaga także istnienia tzw. współczynnika kulturowego, bez niego jest tylko zestawem procedur, a faktycznie fikcją.

Dla nas, Polaków, własne państwo ma jednak jeszcze jedno znaczenie – przez 123 lata nie istniało suwerenne państwo polskie. Nie mogliśmy decydować o własnym losie. To powód, dla którego **uznajemy państwo polskie za wartość najwyższej wagi**, a wszelkie podważanie jego suwerenności, czy wręcz istnienia, za niemożliwe do przyjęcia i zgubne dla narodu oraz zagrażające polskości w wymiarze teraźniejszym i historycznym. Państwo bowiem, niezależnie od sposobu swego powstania jest współcześnie wyrazicielem i obrońcą narodowych interesów. Nasze państwo, nasza wolność, ład demokratyczny i solidarnościowy nie może być traktowany w oderwaniu, wyabstrahowany z międzynarodowych relacji, w których dominuje, przynajmniej w Europie, globalizacja i społeczeństwo otwarte. Polacy mogą mieć i coraz częściej mają kontakty z innymi narodami, co skłania do przekonania, że pełna realizacja wartości, które konstytuują nasz naród jest dziś możliwa tylko wtedy, gdy będzie się on szybko rozwijał w sferze gospodarki i kultury. Gdy zmniejszy się, a następnie całkowicie zniweluje dystans dzielący nas ciągle od zamożniejszych i lepiej zorganizowanych społeczeństw.

POCZUCIE WŁASNEJ WARTOŚCI A KRYZYS DEMOGRAFICZNY

Patrząc na Polskę pierwszych dziesięcioleci XXI wieku, na nasze osiągnięcia, ale także i na niebezpieczeństwa, jakie stoją przed nami, musimy dostrzec, że nie osiągniemy najważniejszych celów rozwojowych, jeśli nie powstrzymamy procesów, które nas osłabiają, przede wszystkim kryzysu demograficznego, wzmocnionego przez wyludnianie się Polski z powodu emigracji osób, niemających pracy albo zawiedzionych warunkami życia. Są mocne przesłanki, aby uznać, że nie jest to proces determinowany tylko przez ekonomię. Ma on także przyczyny kulturowe. Brak poczucia własnej wartości, wartości własnej kultury może być

czynnikiem decydującym o sile negatywnych procesów. **Polityka prodemograficzna musi być wielostronna i uwzględniać także czynnik kulturowy i polityczny.**

SPRAWNE PAŃSTWO

Zarówno szybki rozwój, jak i podniesienie poczucia własnej wartości wśród Polaków, którzy je utracili, wymaga nie tylko suwerennego i demokratycznego państwa, ale także państwa sprawnego. Tylko takie państwo może budować dobry poziom legitymacji władzy i wspólnoty, tylko ono może tworzyć obywatelom wysoki komfort codziennego bytowania. Właśnie dlatego zdecydowanie odrzucając etatyzm, tj. dążenie do upaństwowienia szerokiej sfery życia społecznego, **odrzucamy niezdolność państwa do podejmowania działań koniecznych dla obrony interesów wspólnoty, dobra obywateli, wreszcie dla obrony samego siebie.** Państwo musi mieć realną możliwość zwalczania patologii i nie można pozwolić, aby jego organy były wykorzystywane przez zewnętrzne ośrodki dyspozycyjne działające dla własnej korzyści.

Nie można też akceptować sytuacji, w której państwo jest niezdolne do mobilizacji sił i środków dla realizacji wielkich przedsięwzięć społecznych i gospodarczych potrzebnych dla dobra wspólnego. Taki stan jest sprzeczny z zasadą, że państwo działa dla dobra wspólnego (legitymacja pragmatyczna). **Własne suwerenne państwo narodowe jest dla nas wartością kluczową, gdyż bez niego nie mogą być realizowane inne wartości, które uznajemy za podstawowe.**

ZMIANA MODELU GOSPODARCZEGO

Jesteśmy przekonani, że przełamanie pułapki średniego rozwoju i odejście od modelu „zależnej gospodarki rynkowej” jest możliwe tylko dzięki czynnej polityce gospodarczej państwa. Nie wierzymy, że „kapitał nie ma narodowości”. Odrzucamy zasady neoliberalizmu.

Nowy model gospodarczy wymaga właściwego rozpoznania i następnie wykorzystania zasobów, które są dziś „martwe” albo też wykorzystywane w małym stopniu. Do tych zasobów zaliczamy środki finansowe lub inne środki społecznej dynamiki. Jedną z bardzo ważnych przyczyn niewystarczającego lub zupełnego niewykorzystania różnych środków są dziś wciąż istniejące, zastane patologie życia gospodarczego.

SPOŁECZNA ENERGIA

Zadaniem dla rządów Prawa i Sprawiedliwości jest ograniczenie różnych patologii i uwolnienie energii społecznej, dlatego należy dokonać trwałej naprawy państwa. Naprawa aparatu państwowego, mechanizmów demokratycznych, w tym kontroli, wymaga także umocnienia społeczeństwa obywatelskiego. Istnieje potrzeba równoległego podjęcia działań odnoszących się do naprawy państwa, na rzecz obrony polskiej rodziny oraz rozwoju sfery gospodarczej i społeczeństwa obywatelskiego.

POLSKA EUROPEJSKOŚĆ

Polska od samego początku swojej historii była częścią tradycji europejskiej. Włączyliśmy się w nią wraz z przyjęciem chrześcijaństwa, które wprowadziło nas do klasycznego dziedzictwa – greckiej filozofii i rzymskiego prawa. Te trzy nurty przenikały polską kulturę i uszlachetniały polskie doświadczenie narodowe. W swoich najlepszych przejawach – jak na przykład w czasach złotego wieku, w romantyzmie, czy w dwudziestoleciu międzywojennym – połączenie tego, co lokalne i narodowe z tym, co europejskie zaowocowało wybitnymi dziełami wyobraźni i myśli.

Nasz bunt przeciwko komunizmowi był w dużej mierze podyktowany wschodnim rodowodem tegoż, jednakowoż inspirowanego destrukcyjną ideologią powstałą na zachodzie; komunizm odgradzał nas od wielkich nurtów europejskiej kultury. Walcząc o niepodległość Polski dążyliśmy także do bycia ponownie integralną częścią zachodniej cywilizacji. Upadek komunizmu umożliwił nam swobodne korzystanie z europejskiego dziedzictwa.

Polacy odczuwają żywy związek z dziedzictwem zachodu i zarazem są przywiązani do chrześcijaństwa, nadal ich umysły i wyobrażenia kształtowane są przez klasyczne idee. Jest to wartość, którą trudno przecenić w czasach powszechnego wypłukiwania treści chrześcijańskich i klasycznych z życia społecznego; Polacy ciągle są Europejczykami w sensie chrześcijańskim. Pojęcie Europy oznacza dla wielu z nas raczej bogactwo wielowiekowej kreatywności niż biurokratyczną strukturę. Ta nasza europejskość wyróżniająca nas wśród wielu innych narodów zasługuje na szacunek i ochronę.

Ta europejskość – dzisiaj tak jak i w przeszłości – wynika w dużej mierze z silnej obecności chrześcijaństwa, a przede wszystkim Kościoła katolickiego. Związki między polityczną tożsamością narodu, chrześcijaństwem oraz zakorzenieniem w tradycji europejskiej są w polskiej tradycji szczególne. W czasach świetności Polski w wieku XV i XVI, te trzy nurty współwystępowały i wzajemnie się wspierały. W czasach mrocznych – podczas zaborów i w komunizmie – zniewoleniu Polaków towarzyszył zawsze i nieodmiennie atak na Kościół, na jego nauczanie o osobie ludzkiej i rodzinie, a także na trwałą obecność chrześcijaństwa w polskiej tożsamości. Wszystkie ideologie i siły zewnętrzne, które dążyły do odebrania Polakom podmiotowości i rozbicia wspólnot rodzinnych zaczynały od uderzenia w katolicyzm i w Kościół katolicki. Wszystkie ingerencje w polską tożsamość – w przeszłości i współcześnie – odrywają nas od europejskiego dziedzictwa, zastępując je ideologicznymi projektami nowego społeczeństwa i nowego człowieka, groźnymi dla Europy i Polski.

EUROPA SILNA RÓŻNORODNOŚCIĄ

Realia współczesnej Europy każą nam jednak postawić pytanie o nasz stosunek do idei, które stanęły u podstaw jednoczenia się Europy. Uważamy, że obecny kryzys Europy jest skutkiem odejścia od tych idei.

Sądzimy, że bogactwem naszego kontynentu i jego cywilizacji jest różnorodność Europejczyków, ich zróżnicowanie narodowe, w tym różne kultury polityczne. **Jedyną drogą, która może zapewnić siłę i rozwój Europy jest podtrzymywanie tej różnorodności jako trwałej cechy przestrzeni kulturowej.** Unifikacja czy radykalne zubożenie tej różnorodności, zastępowanie europejskiego dziedzictwa kulturowego sztucznie wykreowaną nową kulturą transnarodową oznacza osłabienie naszego kontynentu.

Odrzucamy także hegemonię na naszym kontynencie – jednego czy też dwóch państw – gdyż taki stan prowadzi do polityki, która może skończyć się ostrymi konfliktami i w ostatecznej konsekwencji wojnami. Dążenie do ich uniknięcia leżało u podstaw zapoczątkowanego w 1951 roku procesu jednoczenia Europy.

Chcemy, aby sferą wolności, równości, solidarności i sprawiedliwości była cała Europa i uważamy, że model życia społecznego ufundowany na naszej tradycji, gdy zostanie wprowadzony w życie, może mieć znaczącą siłę oddziaływania poprzez dobry przykład. **Odrzucamy natomiast wszelkie działania zmierzające do kulturowej unifikacji.** To jest nasze credo dla Europy – kontynentu różnorodności kulturowej.

NASZ EUROREALIZM

Doceniając znaczenie i osiągnięcia Unii Europejskiej uważamy, że wymaga ona zmian. **Unia Europejska jest dla nas przede wszystkim związkiem państw. Opowiadamy się za „Europą ojczyzn”. Chcemy poszanowania traktatów i respektowania zasad pomocniczości.** Odrzucamy polityczną poprawność, czyli ograniczenia wolności słowa i opinii coraz boleśniej uderzające w wielu Europejczyków, narzucane dziś już nie tylko poprzez przemoc kulturową, ale także drogą działań administracyjnych i represji karnych. **Nie akceptujemy niekontrolowanej erozji suwerenności europejskich ojczyzn.** Naszej wolności będziemy bronić zdecydowanie, wprowadzając mocne bariery prawne przed możliwością takich praktyk wobec Polski. To jest nasz eurorealizm.

WARTO OBSTAWAĆ PRZY NASZYCH WARTOŚCIACH

Nasza polityka oparta jest na przekonaniu, że warto być Polakiem, przynależać do naszej wspólnoty narodowej, a więc warto, aby ona trwała i miała swoje państwo suwerenne, demokratyczne, praworządne, ale jednocześnie sprawne. Warto, aby trwały i rozwijały się polskie rodziny. Taki stan jest możliwy, jeśli będziemy się rozwijać jako naród, wspólnota wolnych Polaków, wspólnota polskich rodzin, organizm gospodarczy, podmiot polityczny i wzorzec kulturowy. Warto, abyśmy mogli obronić naszą wolność przed zagrożeniami. Możemy to wszystko osiągnąć, jeśli przełamiemy kryzys demograficzny, kryzys rodziny, kryzys rodzicielstwa

i problem emigracji oraz tzw. pułapkę średniego rozwoju w gospodarce. **Szybki rozwój i zasadnicze unowocześnienie naszej gospodarki są najlepszymi gwarantami poprawy bytu polskich rodzin.** Trzeba umocnić nasze państwo, demokrację w Polsce, bez nich nie będziemy w stanie osiągnąć zasadniczych celów.

W łańcuchu przyczyn i skutków naprawa państwa jest w istocie na pierwszym miejscu. Państwa nie da się naprawić natychmiast, ale podstawowym warunkiem zmiany na lepsze jest uczciwa władza, nieuwikłana w niejasne zależności, kierująca się zasadą dobra wspólnego, zdolna do prowadzenia polityki kompetentnej i dysponująca planem działania. Taka zmiana nastąpiła w 2015 roku i jest to ważny krok w kierunku naprawy państwa.

Naprawa państwa musi być realizowana równocześnie z działaniami w sferze gospodarczej i społecznej. W celu zespolenia tych działań w zwarty plan, będąc w opozycji wykonaliśmy diagnozę sytuacji. Poprzedziło ją najogólniejsze sformułowanie potrzeb związanych z dążeniem do naprawy rodziny i wyjściem z pułapki średniego rozwoju. Zarówno emigracja, jak i kryzys rodziny mają swoje przyczyny materialne i kulturowe. Są nimi: brak pracy i mieszkań, brak polityki rodzinnej, fatalna opieka zdrowotna, bardzo niskie pensje i ograniczenia w zakresie prawa pracy, ogólna niepewność zatrudnienia i niepewność przyszłych losów. W latach 2015–2019 zmierzaliśmy się z tymi przyczynami.

II. DIAGNOZA. OD POSTKOMUNIZMU DO POLSKIEGO MODELU NOWOCZESNEGO PAŃSTWA DOBROBYTU

Po odzyskaniu utraconej w 2007 r. władzy rządy Prawa i Sprawiedliwości oraz Zjednoczonej Prawicy stanęły przed zadaniem odrzucenia systemu, jaki ukształtował się pod rządami PO-PSL. System ten można określić jako późny postkomunizm i opisać, poczynając od krótkiej charakterystyki postkomunizmu jako takiego. Od tego rozpoczniemy naszą diagnozę.

PODSTAWY SYSTEMU

Upadek systemu komunistycznego w 1989 roku zapoczątkował budowę nowej rzeczywistości społecznej, gospodarczej i politycznej w Polsce. W powszechnym, choć nie od razu ukształtowanym przeświadczeniu, nowy kształt Rzeczypospolitej miał być określony przez dwie wielkie instytucje społeczne: **demokrację**, a dokładnie mechanizm demokratyczny, który zastąpił monopartyjną dyktaturę oraz **rynek**, który zastąpił gospodarkę nakazowo-rozdziałczą, czyli kierowaną metodami administracyjnymi. Powrót rynku miał łączyć się z **prywatyzacją**, choć jej kształt nie był jasno określony. **Całkowicie zapoznano natomiast sprawę budowy nowego aparatu państwowego i nowej, niewywodzącej się z komunizmu stratyfikacji społecznej.**

Główni twórcy III RP odrzucali refleksję nad kwestią beneficjentów prywatyzacji i skutków utrzymania dawnego aparatu państwowego,

spraw funkcjonalnie ze sobą związanych. W przypadku państwa zasadniczymi posunięciami zmieniającymi sytuację były: wprowadzenie w pełni demokratycznych wyborów (od lat 1990–1991), przeniesienie ośrodka decyzyjnego z partii komunistycznej do konstytucyjnych organów władzy (prezydent, parlament, rząd) oraz wprowadzenie samorządu gminnego. Służb wojskowych nie zmieniono w ogóle, tak samo postąpiono w przypadku wojska, milicji przemianowanej w policję, centralnego aparatu państwowego (ministerstwa, urzędy centralne). Były nowe nominacje personalne, ale ciągle dominowały zdecydowanie stare kadry. Stare kadry pozostały też w bankach. Powolne i rzadkie były zmiany w przedsiębiorstwach, których kierownictwa także wywodziły się z części dawnego aparatu PRL. Przebudowa cywilnych służb specjalnych – powołanie UOP – była realizacją planów przygotowanych przez władze komunistyczne przy stosunkowo niewielkich zmianach personalnych – **elementy kontynuacji zdecydowanie przeważały nad elementami zmiany**, chociaż zakres działania i sposób realizacji zadań był w dużej mierze zmodyfikowany.

W aparacie państwowym uruchomiono procesy dostosowawcze do nowej sytuacji. Najważniejszy z nich tęczył się z **ekspansją ideologii liberalnej**, która w praktyce przybierała formy czegoś w rodzaju **darwinizmu społecznego** maskowanego hasłami wolności jednostki. Wolność ta oznaczała jednak bardzo często permissywizm, czyli daleko idące **przyzwolenie na łamanie norm społecznych**.

Sytuacja taka stworzyła **znakomite warunki dla przejmowania własności przez komunistyczną nomenklaturę**. Proces ten rozpoczął się wyraźnie przed 1989 rokiem, tak jak i przed upadkiem komunizmu nastąpiła zmiana komunistycznego aparatu w grupę mocno powiązaną nie tylko wspólną działalnością, ale na wiele innych sposobów, w tym rodzinie. Interes ekonomiczny tego środowiska ewoluował od własności zbiorowej, charakterystycznej dla okresu późnego PRL, w kierunku własności indywidualnej, a także polegał na zajmowaniu przez tę grupę **strategicznych punktów struktury społecznej**. Te cechy okazały się konstytutywne dla nowego systemu, nazwanego przez socjologów **postkomunizmem**. W III RP zostały **dokooptowane** do komunistycznej nomenklatury niektóre środowiska opozycyjne w okresie PRL oraz osoby uprzednio niezaangażowane politycznie.

Komunizm we wszystkich swoich fazach łączył się ściśle ze **społeczną patologią**, w tym z przestępczością, która narastała gwałtownie w latach osiemdziesiątych. Sprzyjał jej głęboki kryzys gospodarczy oraz ogromny deficyt dóbr konsumpcyjnych. W nowym systemie te patologie nie osłabły, lecz nabierały siły w zetknięciu ze słabo opłacanym aparatem państwowym i z rynkiem oferującym znaczne możliwości zarobkowe. To zderzenie prowadziło do przechodzenia wielu pracowników państwowych, między innymi z wymiaru sprawiedliwości, do pracy w sektorze prywatnym, czego konsekwencją było wyprowadzanie do tego sektora zarówno informacji, jak i kontaktów, łatwych do wykorzystania w nowej działalności.

Innym skutkiem wskazanego zjawiska była korupcja będąca swoistym urynkowaniem i prywatyzacją funkcji państwa. Takie właśnie mechanizmy rodziły nową, a jednocześnie starą (dokładnie – w znacznym stopniu symetryczną wobec starej) stratyfikację społeczną, na której szczytach znaleźli się w dużej mierze (choć nie wyłącznie) ludzie wywodzący się z nomenklatury. Szczególną rolę w tych mechanizmach odegrały kontakty ze służbami specjalnymi. Trzy zabiegi, które mogły doprowadzić do rozbicia albo przynajmniej osłabienia sieci wywodzących się z poprzedniego systemu powiązań, czyli **likwidacja dawnych służb** (opcja zero), **lustracja** oraz **dekomunizacja**, odnosząca się także do sfery finansów, **nie zostały przeprowadzone w ogóle** albo też zostały przeprowadzone z opóźnieniem, w formie wysoce ułomnej, nie spełniając podstawowego celu.

W opisanych warunkach społecznych ani mechanizm demokratyczny, ani reguły rynkowe nie mogły działać w sposób właściwy, a odchylenie od podstawowych założeń, które te instytucje winny spełniać, było tak znaczne, że można mówić o **nowej jakości systemowej, nazwanej postkomunizmem**.

Mechanizm demokratyczny, na który składają się procedury wyborcze, prawa obywateli i pluralizm mediów, był od początku poważnie zakłócony. Rynek, którego głównym zadaniem jest selekcjonowanie podmiotów gospodarczych, nagradzanie dobrego gospodarowania i karanie lub eliminowanie złego, w niewielkim stopniu spełniał swoje funkcje. Istniała wielka ilość barier blokujących wejście na rynek nowych

firm, a sukces rynkowy zależał w dużym stopniu od wejścia w różne sieci powiązań, mających swoje źródło w patologii starego lub nowo tworzącego się systemu.

Patologia aparatu państwowego łączyła się z patologią rynku oraz z przestępczością zorganizowaną. Tego rodzaju połączenie miało ogromny wpływ na kształt systemowy III RP. System ten działał na zasadzie, którą można określić jako odwrotność reguły *pro publico bono*. Z natury rzeczy koncentrował się na interesach partykularnych, także i wtedy, gdy nie chodziło o działania przestępcze. Można śmiało stwierdzić, że preferował organizowanie się wokół **nieekwiwalentnego przejmowania własności wspólnej** lub cudzej, a łatwość tego rodzaju organizowania się nadawała szczególną cechę całemu systemowi. Był on też całkowicie **nieodporny na wpływy zewnętrzne**, przede wszystkim na działania obcych służb i na zewnętrzny lobbying.

Obok odrzucenia zasady *pro publico bono* duże znaczenie miały też predyspozycje nowo-starej elity do podporządkowywania się wpływom zewnętrznym, również na poziomie tożsamościowym. Przybierało to różne formy, w tym najbardziej widoczną, niemal ostentacyjną, było kwestionowanie wartości polskości i przeciwstawianie jej „europejskości”. Takie nastawienie łączyło się często z całkowicie bezkrytyczną gotowością, interesowną bądź bezinteresowną, przyjmowania płynących z zewnątrz postulatów odnoszących się do polskich spraw. Tego rodzaju postawę, spotykaną nie tylko wśród elity, naukowcy i publicyści nazywają **postkolonializmem** – z powodu analogii do poglądów i zachowań warstw przywódczych w koloniach uzyskujących niepodległość, ale ciągle podporządkowanych metropolii oraz odnoszących się z niechęcią do własnych obywateli. Niezależnie od poprawności naukowej pojęcia „postkolonializm”, **rezygnacja znacznej części elity z lojalności wobec państwa polskiego jest bez wątpienia poważną cechą systemu utworzonego po 1989 roku.** Do początku XXI wieku system ten działał sprawnie w tym sensie, że eliminował siły go kontestujące oraz zyskiwał wsparcie znacznej części dawnej opozycji antykomunistycznej, która nie wykazywała woli, a w każdym razie wystarczającego zdecydowania, by działać na rzecz jego zmiany. Dochodziło co prawda do korekt, takich jak uchwalenie łagodnej ustawy lustracyjnej czy powołanie IPN, ale system pozostał w swojej istocie ten sam.

Warto jeszcze wskazać na ideowe podstawy systemu, którymi były **prymitywny liberalizm, przechodzący w społeczny darwinizm**, a także **permisywizm przechodzący z kolei w nihilizm**.

KRYZYS I ODBUDOWA SYSTEMU

Kryzys nastąpił w momencie, gdy zbiegły się dwa wydarzenia. Po pierwsze, pierwotna dynamika gospodarcza związana z odrzuceniem komunizmu i uwolnieniem drobnej inicjatywy prywatnej zaczęła gasnąć. Po drugie, siły postkomunistyczne, które doszły do władzy po upadku AWS poczuły się tak silne, że postanowiły zaatakować, ograbić i całkowicie uzależnić od siebie najpotężniejszy z filarów systemu III RP; ten zaś, broniąc się, doprowadził do ograniczonego, ale wystarczającego, by wywołać szok, **odstąpienia głębokich mechanizmów systemu**, które pozostawały dotychczas ukryte przed zdecydowaną większością społeczeństwa (afery Rywina).

Kryzys doprowadził do wyborczego zwycięstwa w 2005 roku zjednoczonych w Prawie i Sprawiedliwości sił dążących do rzeczywistej zmiany. Powołana w momencie kryzysu Platforma Obywatelska także głosiła potrzebę zmian, w niektórych dziedzinach bardzo radykalnych. W momencie próby okazało się jednak, że jej hasła miały charakter zabiegów taktycznych. Już po przegranych wyborach i mimo deklaracji chęci uczestniczenia w przeprowadzeniu zmian, PO zastosowała podwójną taktykę – z jednej strony popierała, chociaż w wersji łagodnej, projekty zmian, których odrzucenie obciążałoby ją politycznie, a z drugiej strony **podjęła wraz z mediami głównego nurtu potężny, niespotykany poprzednio atak** na nowo wybranego Prezydenta RP oraz Prawo i Sprawiedliwość. Uruchomiono gigantyczną akcję propagandy, oczerniania, kłamstw i obelg, nazwaną trafnie **przemysłem pogardy**.

Dezawuowanie przy pomocy mediów, próby niszczenia przy udziale służb specjalnych, wezwania do podejmowania działań prawnokarnych, a w pewnych przypadkach nawet podejmowanie śledztw i formułowanie aktów oskarżenia było metodą znaną już przedtem, szczególnie z lat 1991–1993. Na ogół w tych wcześniejszych ekscesach służb, instytucji państwowych i mediów, nie uczestniczyli jednak bezpośrednio czołowi politycy, a przede wszystkim nie formułowano wprost **tezy o potrzebie zakwestionowania praw politycznych dużej części społeczeństwa**, a taka

teza została sformułowana przez Donalda Tuska już w 2005 roku (**moherowe berety**); podjęty ją następnie media. Atak rozpoczęty w 2005 roku okazał się skuteczny na tyle, że przekonał znaczną część społeczeństwa, iż okres, wedle obiektywnych kryteriów, bardzo udany gospodarczo i społecznie, a także bardzo spokojny (w 2006 roku zanotowano najmniejszą ilość strajków i demonstracji po 1989 roku) został odebrany jako czas niepokoju.

Poziom skuteczności manipulacji był tak wysoki, że wielu obywateli zostało przekonanych, iż sytuacja, w której rząd jest ze wszystkich stron ostro atakowany, a Prezydent RP obrażany, jednocześnie zaś opozycja ani opozycyjne media nie doznają najmniejszych ograniczeń w swych działaniach, to okres rządów autorytarnych albo przynajmniej zdążających do autorytaryzmu.

Oczywiste sukcesy rządów Prawa i Sprawiedliwości w sferze gospodarczej, finansów publicznych, polityki społecznej, rolnictwa, stworzenia mechanizmu przyjmowania, a następnie wykorzystywania środków europejskich, polityki kulturalnej czy historycznej albo były ignorowane, albo traktowane jako nadużycie (np. polityka historyczna czy przedsięwzięcia zmierzające do promowania patriotyzmu).

Powołana w 2007 roku nowa władza wykonawcza okazała się, zgodnie z formułowanymi już w trakcie kampanii wyborczej przewidywaniami, **typową ekipą restauracji**. Postawiła sobie za cel przywracanie, a niekiedy nawet wyostrzenie osłabionego w latach 2004–2007 systemu. Różnica polegała na tym, że główną siłą dokonującą tej operacji stała się formacja, która poza nielicznymi i nieważnymi wyjątkami, nie wywodziła się, przynajmniej w sensie biograficznym, z komunistycznej nomenklatury. Można powiedzieć, że w ten sposób właśnie **powstał „system późnego postkomunizmu”**.

Późny postkomunizm nie był systemem nowym, był, jak już wskazano, tylko systemem odrestuowanym, co wcale nie oznaczało jego złagodzenia ani też w jakikolwiek sposób naruszenia głębokich struktur stabilizujących, jakie powstały w trakcie rodzenia się i umacniania postkomunizmu. Chodzi zarówno o wielką własność, jak i o rolę czynników zewnętrznych, w tym obcego kapitału, powiązania sfery postkomunistycznego biznesu z aparatem państwowym, wreszcie

o system medialny. Elementem tej głębszej struktury była też bardzo wciąż silna, jeśli nie dominująca, skłonność do organizowania się różnych grup wokół nieekwiwalentnego przejmowania dóbr. Zmiany dotyczyły sztandaru, który już jednoznacznie stał się solidarnościowy (można przyjąć, że **późny postkomunizm funkcjonował pod sztandarem „Solidarności”**, wchodząc równocześnie w ostry spór z solidarnością realną, jak i z tradycją solidarnościową). Uzyskano ten stan zarówno poprzez odwołanie się do życiorysów znacznej części twórców i prominentnych działaczy PO, wywodzących się w ten czy inny sposób z ruchu solidarnościowego, jak i – i to najważniejsze – poprzez odwołanie się do jej historycznych przywódców z Lechem Wałęsą na czele. Nastąpiła też zmiana powiązań politycznych dużej części największego, dużego, a także średniego kapitału, która w sytuacji przegranej swojego największego sojusznika (SLD) i gotowości PO do kontynuowania systemu zmieniła opcję i przeszła do PO. Pewną ewolucję przeszła też ideologia systemu: liberalizm przechodzący w społecznych darwinizm pozostał, pozostał też permissywizm, zmalał może poziom nihilizmu. Sytuacja ta zmieniła się jednak, choć w nieco innej już formie, pod koniec omawianego okresu.

Główne cechy późnego postkomunizmu przejawily się w specyficznym stosunku do państwa, demokracji, obywateli, w sposobie rządzenia, miały też inne aspekty, o których niżej. **Całe przedsięwzięcie restauracji i utrzymania systemu określano w kręgach nowej koalicji (PO-PSL) jako „projekt”**.

Fundamentalną zasadą, na której opierał się późny postkomunizm, jest traktowanie utrzymania władzy jako celu nadrzędnego. Z tej zasady Donald Tusk i jego otoczenie wyprowadzili wnioski natury socjotechnicznej, określające praktyczny kształt polityki rządzącej koalicji, w której dominująca rola przypadła Platformie Obywatelskiej. Do wniosków tych należy nakaz uwzględniania w możliwie najwyższym stopniu interesów skonsolidowanych – wewnętrznych i zewnętrznych – grup nacisku. Idzie to w parze z **lekceważeniem merytorycznych racji społeczeństwa** jako całości oraz wielkich grup społecznych, a także z ignorowaniem ich interesów. Ponieważ jednak funkcjonowanie procedur demokratycznych, w tym wyborczych, nie pozwala na całkowite lekceważenie odczuć i preferencji większości obywateli, politykę merytoryczną, odnoszącą się do interesów szerokich kręgów elektoratu, zastąpiła **propaganda, zwana eufemistycznie „polityką wizerunkową”**. Ta polityka była w istocie **masowym systemem manipulacji**.

Polityka wizerunkowa miała kilka odmian i celów. Pierwszym z nich było **dezawuowanie politycznego przeciwnika**. Zastosowano tu metody wypróbowane w latach 2005–07, przy czym zostały one wyostrożone, a celem szczególnie brutalnej akcji dyfamacyjnej stał się Prezydent RP. Ogólne przestanie tej kampanii (nie ujmowane wprost) **dzieliło społeczeństwo na uprawnionych i nieuprawnionych do udziału w życiu publicznym**, tymi drugimi mieli być ci, którzy przeciwstawiali się postkomunizmowi. Konkretyzując to politycznie, sens głównego przekazu miał być następujący: **Prawo i Sprawiedliwość nie tylko nie może dojść do władzy, gdyż przegra każde wybory z „lepszymi”, ale także nie ma takiego prawa**, jest bowiem w istocie formacją antysystemową, a więc sensu largo nielegalną.

Druga odmiana to akcje mające zdezorientować społeczeństwo, skupić jego uwagę na sprawach i celach albo nieosiągalnych (szybkie przyjęcie euro) albo też nie pierwszorzędnych (300 mld zł – osiągnięte poprzez „przesypanie” z innej koperty i nie mające w praktyce innego, poza symbolicznym, znaczenia; np. 295 mld plus mechanizm ich bardziej racjonalnego wydawania dałby lepszy rezultat niż owe 300). Innym przykładem było tak zwane poszukiwanie oszczędności albo też kreowanie innych, mniej ważnych niż PiS, wrogów. Tu szczególną rolę odegrała „wojna” z kibicami, ale także bardziej doraźnie walka z dopalaczami czy z pedofilami. W centrum tych przedsięwzięć wizerunkowych stawiano zwykle Donalda Tuska. Były one więc z jednej strony dezorientujące, a z drugiej promujące premiera. Jest oczywiste, że nie mogłyby być one prowadzone bez poparcia prawie wszystkich mediów.

Podobnie było z akcjami, które można określić jako „ratownicze”. **Chodziło o osłonę władzy** w momentach, gdy nieszczelność systemu prowadziła do ujawnienia afer; taka sytuacja miała np. miejsce po aferze hazardowej. W trakcie tej właśnie operacji można było dostrzec moment szczególnie charakterystyczny. Premier Tusk uzależnił w wypowiedzi publicznej dalsze losy przewodniczącego klubu parlamentarnego PO Z. Chlebowskiego od tego, jak wypadnie podczas publicznego przesłuchania przed komisją sejmową, od tego jak ocenią go dziennikarze. **Decydować więc miały nie względy merytoryczne, a przebieg „widowiska”**, a więc już nie tylko polityka, ale także procedury obowiązujące w państwie (komisja sejmowa działa na podstawie kpk) zostały niejako przeniesione w tę właśnie sferę.

Akcje „ratunkowe” przeprowadzono także w innych niewygodnych dla rządu sytuacjach, np. akcja „Polacy, nic się nie stało” po porażce naszej drużyny w mistrzostwach Europy w piłce nożnej.

W tym miejscu warto też wspomnieć o stosunku do narodu, który nie różnił się zasadniczo od opisanego wyżej, właściwego dla elit „czystego” postkomunizmu, natomiast znajdował znacznie poważniejszy wymiar praktyczny. Chodzi o **ograniczenie nauki historii i przedmiotów humanistycznych w szkołach**, ale także z drugiej – **o czynną realizację w Polsce niemieckiej polityki historycznej**, choćby przez budowę Muzeum II Wojny Światowej w Gdańsku i jej stałą ekspozycję. Podobną rolę, choć w jeszcze znacznie drastyczniejszej formie, pełniły niektóre filmy, realizowane w znaczącej mierze ze środków publicznych.

Stosowanie wskazanej powyżej socjotechniki było długo wysoce skuteczne i łączyło się w jakiejś mierze ze stosunkiem twórców i realizatorów „projektu” do państwa polskiego. Był on generalnie niechętny, zgodny z poglądami trzonu elit rządzącej formacji, wywodzących się z KLD. Jednocześnie jednak w tej niechęci mieściła się też pewna ambiwalencja. **Z jednej strony** państwo i jego aparat na wszystkich szczeblach łączono ściśle z władzą, a ta była potrzebna do realizacji „projektu” i to była potrzeba duża. Stąd realizowano, nie deklarując tego zupełnie wprost, **koncepcję jednolitej władzy państwowej**, co sprowadzało się do nakazu symetrycznych w stosunku do koalicji w Warszawie koalicji w samorządach, szczególnie wojewódzkich, mających bardzo poważne możliwości w sferze rozdawnictwa. Symetrię można było naruszać jedynie tam, gdzie wymagała tego arytmetyka polityczna, ale z wykluczeniem Prawa i Sprawiedliwości. W imię tej reguły rozbijano stare, dobrze funkcjonujące koalicje (np. w Koszalinie). Operacja ta udała się z nielicznymi wyjątkami (Siedlce, gdzie istniała w dalszym ciągu koalicja PO-PiS), pozostały też nieliczne samorządy, w których rządziło Prawo i Sprawiedliwość (Radom) albo też inne siły nie związane z PO.

Z drugiej strony państwo to jednak także procedury, mechanizmy kontrolne, a to wyraźnie przeszkadzało, szczególnie w momentach kryzysów. Właśnie w trakcie takiego kryzysu, po wybuchu afery Amber Gold, D. Tusk sformułował **szczególnego rodzaju definicję państwa, jako zespołu w istocie niezależnych od siebie instytucji**, które wcale nie mają obowiązku strzeżenia interesów obywateli. Znaczenie mechanizmu demokratycznego

nie zostało w tej wypowiedzi (z trybuny sejmowej) sprecyzowane, ale w istotny sposób musiało być w praktyce ograniczone. Ograniczony miał być też cały aparat państwowy, który zwijano, podobnie jak zwijano inne instytucje publiczne (połączenia kolejowe i autobusowe). Można powiedzieć, że **wycofywano państwo z prowincji** i dotyczyło to także terenów nadgranicznych na zachodzie. **Zmniejszono też Wojsko Polskie**, ograniczając liczebność i likwidując jednostki. Dodatkowo wprowadzono niezwykle skomplikowany mechanizm dowodzenia siłami zbrojnymi.

Miał też miejsce bardzo specyficzny proces, a mianowicie **prywatyzacja funkcji państwa**. Dotyczyło to nawet funkcji tak ściśle związanych z samą istotą państwa i będących zwykle jego monopolem, jak użycie przymusu i to na dużą skalę (pacyfikacja hal na Placu Defilad, pacyfikacja pracowników fabryki kabli w Ożarowie, których dokonaty spółki ochroniarskie). Prywatyzowano też inne funkcje, które przekazywano często firmom zatrudniającym pracowników urzędów, które powinny je realizować w ramach swoich obowiązków.

Kolejną sferą, o której koniecznie trzeba wspomnieć jest polityka zagraniczna, prowadzona wobec „projektu”. Była ona w pełni zgodna z jego założeniami, a w szczególności założeniem głównym – **nie narażać się silnym**. Nastąpił więc powrót do pełnego klientyzmu, szczególnie w stosunku do Niemiec i Brukseli. Funkcją tego **klientyzmu** był też stosunek do Rosji. Dodatkowo zwijano aparat dyplomatyczny, likwidując szereg ambasad, konsulatów i innych placówek.

Kolejnym problemem, który musimy podnieść, był **stosunek do demokracji**. O socjotechnicznym wykluczeniu jedynej realnej opozycji i jej swoistej delegalizacji już pisaliśmy. Ale rzecz szła dalej. W ramach „projektu” **wyłączono wszystkie funkcjonujące w realnej demokracji mechanizmy kontrolne**. Ten podstawowy dla demokracji, który opiera się na realnej możliwości przejęcia władzy przez opozycję, był traktowany w sposób już opisany. Towarzyszyło temu zniszczenie obyczajów parlamentarnych, łamanie regulaminowych i ustalonych zwyczajów (np. niedopuszczenie kandydatów opozycji do zajmowania stanowisk im należnych, jeśli nie byli akceptowani przez większość) czy fikcyjny charakter powoływanych komisji śledczych (całkowicie zdominowanych przez rządzących i nie dążących do prawdy). **Zdemontowano też mechanizm kontroli rządowej**,

przejmując CBA (podczas tego przejęcia wielokrotnie złamano prawo) i zmieniając jego funkcje. Podobnie było także z ABW oraz GUS-em, który jest także swojego rodzaju specyficznym instrumentem kontroli. Jeśli chodzi o kontrolne instytucje pozarządowe, to przejęto także NIK oraz urząd Rzecznika Praw Obywatelskich (nowa rzeczniczka zajęła się natychmiast „krzywdami” ludzi z WSI). Paraliżowano także kontrolne funkcje Prezydenta RP, póki był nim Lech Kaczyński.

Nie ma też wątpliwości, że władze koalicji PO-PSL dysponowały dużymi możliwościami wpływu w sądownictwie (co ujawniła prowokacja dziennikarska, po której dyspozycyjny prezes sądu poniósł niewielkie konsekwencje, a wykonujący swoją misję dziennikarz konsekwencje poważne). Rozdzielenie urzędu ministra sprawiedliwości i prokuratora generalnego miało pozornie służyć politycznej neutralizacji prokuratury, w istocie zaś immunizowało ją wobec kontroli parlamentarnej i w jeszcze większym stopniu otwierało na wpływy lokalnych i ogólnopolskich środowisk dysponujących dużą siłą.

System domykała, choć nie do końca szczelnie, **faktyczna kontrola rządzących nad wszystkimi silniejszymi mediami**. Sytuacja taka powstała po przejęciu Telewizji Polskiej i radia publicznego i miała jeszcze jeden aspekt, tj. wyraźne dążenie do ograniczenia roli tych instytucji, a być może nawet do ich likwidacji. Właśnie ten stan rzeczy pozwalał nie tylko na prowadzenie wskazanych wyżej akcji socjotechnicznych, ale także na zupełne lekceważenie właściwej demokracji potrzeby wiarygodności. Zapowiedzi wyborcze nie tylko nie były wykonywane, ale wręcz były łamane (wiek emerytalny). Zakładano przy tym, że nie przyniesie to negatywnych skutków wyborczych. Z tych samych powodów zakładano, że negatywnych skutków nie przyniesie również jawne łamanie praw człowieka i obywatela.

Prawa człowieka łamano podczas tzw. wojny z kibicami, zatrzymując setki osób bez jakiegokolwiek podstawy prawnej i znęcając się później nad częścią z nich na różne sposoby. Łamano je też przy innych okazjach, np. pacyfikując z użyciem broni gładkolufowej protesty górników, łamano, przetrzymując na upale ludzi, w tym rodziny z małymi dziećmi, którzy chcieli zaprotestować przeciw demonstracjom homoseksualistów. Łamano też prawa obywatela, atakując przy pomocy ABW autora strony internetowej

Antykomor, krytykującej prezydenta i skutecznie ją likwidując, łamano w stosunku do uczelni, atakując wolność nauki poprzez represjonowanie uniwersytetu za treść pracy magisterskiej. Łamano prawo także poprzez bezczynność, tu szczególnym przykładem jest bierność wobec wielkiej kryminalnej akcji przejmowania kamienic w Warszawie i oprymowania ich mieszkańców przy użyciu kryminalistów, by zmusić ich do opuszczenia mieszkań. Można powiedzieć, że w pełni realizowano system określony celnie przez Prezydenta Lecha Kaczyńskiego jako **państwo silne wobec słabych i słabe wobec silnych**.

Wreszcie bardzo charakterystycznymi i brzemiennymi w skutki były dwie inne praktyki w ramach tzw. „projektu”. Pierwszym było **ostentacyjne traktowanie władzy jako zabawy**, ze słynnym „haratanie w gałę”, „podróżami życia”, spotkaniami w gmachach urzędowych przy wykwintnych alkoholach i cygarach. Łączyło się to z cechą drugą, tj. zjawiskiem, które można określić jako **prywatyzacja polityki przez przywódcę**. Było to zjawisko bardzo groźne, szczególnie gdy dotyczyło spraw bardzo ważnych, jak podporządkowanie polityki zagranicznej indywidualnym ambicjom Donalda Tuska, chcącego zająć bardzo wysoką pozycję w strukturach Unii Europejskiej, co miało szczególny wpływ na wskazany już charakter stosunków z Niemcami, czyli głównym patronem Tuskowych ambicji, jak i z Rosją, przynajmniej do chwili, gdy jej stosunki z Zachodem gwałtownie się pogorszyły. Pośrednio wpływało to też na stosunki z USA, szczególnie na sposób potraktowania umowy ze Stanami Zjednoczonymi o pociskach antybalistycznych.

Bardzo silna pozycja premiera Donalda Tuska miała dodatkowo fatalne dla „projektu” skutki. Nieodpowiedzialna, zła polityka gospodarcza podporządkowana celom wizerunkowym doprowadziła bowiem do ogromnych deficytów budżetowych, te zaś do zadłużenia zbliżającego się do konstytucyjnej granicy. D. Tusk wykorzystał swoją silną pozycję, by ratować finanse poprzez uderzenie w OFE, a to już był poważny cios w głębokie struktury systemu, i choć inna część tych struktur prawdopodobnie korzystała z niebywałej tolerancji wobec okradania budżetu (afery VAT), to jednak spowodowało to poważne osłabienie systemu. System niebywale marnotrawny i niedołączony, popadający w wewnętrzne sprzeczności i konsekwentnie atakowany przez niezłamaną kolejnymi uderzeniami opozycję zaczął się chwiać, i to mimo próby ratowania go ostrym skrzywieniem w stronę skrajnej lewicy, którą potraktowano jako niewykorzystany zasób sił stabilizujących.

POLITYKA DOBREJ ZMIANY

Po wyborach jesienią 2015 roku **władzę przejęła koalicja Prawa i Sprawiedliwości oraz Zjednoczonej Prawicy**. Można bez obawy ryzyka stwierdzić, że **odrzucała ona w praktyce wszystkie cechy opisanego wyżej „projektu”**, czyli sposobu rządzenia. **Postawiła na wiarygodność, na uczciwe relacje z obywatelami, a także na sprawiedliwość i działania zmierzające do umocnienia społecznej bazy demokracji**. Niszcząc „przemysł VATowski” uderzyła też mocno w część głębokich struktur postkomunizmu. Trzeba jednak jasno powiedzieć, że nie oznacza to, że zostały one całkowicie podważone. W sferze ekonomicznej i medialnej oraz jeśli chodzi o wpływy w aparacie państwowym, siły postkomunistyczne zachowują wciąż silną albo bardzo silną pozycję. Postkomunizm ma też swoją ciągle liczącą się reprezentację polityczną, przy czym jej bardzo poważna część występuje dziś znów pod czerwonym, ale także – co jest w pewnej mierze nowością – kontrkulturowym sztandarem. Groźba powrotu skrajnie niesprawiedliwego i nieefektywnego ustroju jest ciągle aktualna. Od nas zależy, czy podtrzymując fundament demokracji, jakim jest wiarygodność, a także wykazując pełną determinację w umacnianiu demokracji, zdołamy zwyciężyć w kolejnych wyborach, rozszerzyć front „Dobrej Zmiany” i ostatecznie zabezpieczyć Polskę przed nawrotem choroby, która ją dotknęła. Musimy to uczynić w ramach demokracji, praworządności i realizując zasady gospodarki rynkowej. Jesteśmy jednak przekonani, że właśnie te prawidłowo działające mechanizmy, jeśli tylko spełniony jest podstawowy warunek ich funkcjonowania, jakim jest **pełny dostęp do prawdy dla wszystkich obywateli**, ostatecznie wyeliminują tę groźną dla naszej przyszłości patologię.

Rząd Prawa i Sprawiedliwości, powołany w roku 2015, musiał jednak sprostać wielu wyzwaniom wynikającym z konieczności zdecydowanego odrzucenia polityki swoich poprzedników, odrzucenia systemu późnego postkomunizmu. Pierwsze wyzwanie miało charakter intelektualny – odrzucając determinizm, bezalternatywność i akceptację dla imposybilizmu państwa oraz odrzucając radykalnie socjotechnikę jako metodę budowy relacji ze społeczeństwem, a co za tym idzie także gotowość do podporządkowywania polityki państwa interesom najsilniejszych grup – Prawo i Sprawiedliwość podjęło **wielkie ryzyko**.

Po pierwsze, ryzyko starcia z wielkimi siłami wewnętrznymi i zewnętrznymi, po drugie ryzyko podjęcia zobowiązań wobec społeczeństwa, których spełnienie mogło być trudne, po trzecie ryzyko weryfikacji polityki gospodarczej, w tym finansowej, na skalę, poczynając od zmian na początku lat 90., nigdy nie spotykana. Decyzje o wejściu na tę trudną drogę podjęto świadomie i to mimo w pełni zweryfikowanej w latach 2005–07 wiedzy dotyczącej oporu z jakim spotka się to wewnątrz aparatu państwowego, wiedzy o wielkiej przewadze medialnej przeciwnika i bardzo daleko idącym poparciem dla niego ze strony sił zewnętrznych, wreszcie także – niepewności co do reakcji społecznych. Zdawano sobie też sprawę, że przyjdzie zmierzyć się z zaszłościami, których źródła tkwią niekiedy nie tylko w patologiach i niedostatkach przemian lat 1989–2015, ale także w czasach PRL, a nawet – np. w przypadku uwarunkowań kulturowych czy infrastrukturalnych – w poprzednich okresach, czyli okresie międzywojnia czy nawet czasu zaborów.

Ryzyko zostało podjęte i uzyskano bardzo znaczące efekty, chociaż przeciwdziałanie było i jest bardzo intensywne. W porządku, który można określić jako prakseologiczny, na pierwszym miejscu podjętych przedsięwzięć trzeba postawić **naprawę państwa**, począwszy od odtworzenia i umocnienia jego legitymacji historycznej, aksjologicznej i pragmatycznej, a skończywszy na naprawie jego struktur. Następna w tym porządku jest **polityka gospodarcza** – bez jej dobrych wyników inne działania nie byłyby możliwe. Na trzecim – **polityka bezpieczeństwa**, szeroko rozumianego, chodzi tu zarówno o sferę polityczno-militarną, jak też gospodarczą, zwłaszcza bezpieczeństwo energetyczne czy cyberbezpieczeństwo. Po czwarte, chodzi o **politykę społeczną**, czyli daleko idącą **redystrybucję dóbr** na rzecz rodzin wychowujących dzieci, ludzi w wieku starszym, emerytów, osób niepełnosprawnych, a także równoległą do niej politykę zmierzającą do **podnoszenia płac**.

W praktyce ten porządek musiał być realizowany według nieco innych reguł ze względu na **potrzebę uzyskania trwałego poparcia społecznego** i – co za tym idzie – stabilności nieustannie atakowanego rządu; i ze względu na ścisły związek między poszczególnymi posunięciami w różnych dziedzinach, w tym także ewidentny związek między polityką rozwoju i naprawy państwa z jednej strony, a wzrostem siły nabywczej niedostrzeganych dotychczas przez władze grup społecznych z drugiej.

Konieczność zapewnienia możliwie szybkiego wzrostu gospodarczego jako zabezpieczenia dla zwiększających się świadczeń i konieczność naprawy finansów publicznych dla uzyskania niezbędnych wpływów do budżetu były także oczywiste. W efekcie, w centrum całej polityki Prawa i Sprawiedliwości i Zjednoczonej Prawicy znalazły się przedsięwzięcia społeczne, a na dalszy plan w odbiorze społecznym zeszyły inne bardzo ważne i trudne działania, niezbędne dla podjęcia i kontynuowania polityki redystrybucyjnej i dla utrwalania pozytywnych zmian.

W warunkach demokracji, a zwłaszcza w sytuacji, gdy **opozycja ma zdecydowaną przewagę w większości mediów**, mechanizm koncentracji opinii publicznej jest także w jej rękach. W latach 2015–2019 nacisk zwrócony został ku problemom naprawy państwa, a w szczególności sądownictwu. W konstrukcji ustrojowej przyjętej w konstytucji 1997 r., a także w innych aktach, kognicja sądów została bardzo szeroko rozbudowana i dotyczy ona dziś spraw, które nie mają związku z prawami obywateli, a także tych, które związane są z bardzo szeroką dziedziną działania państwa, także w sferze gospodarczej. Praktyka polskiego sądownictwa po roku 1989, wspierana tu w wielkiej mierze także przez naukę prawa, doprowadziła do tego, że decyzje podejmowane mogły być bardzo często na podstawie **subiektywnych ocen**. Nie ma też wątpliwości, że **sądownictwo**, w którym po 1989 r. wprowadzono tylko pobieżne zmiany, **stało się** bardzo znaczącą, a wręcz może podstawową, szczególnie po roku 2000, **opoką systemu postkomunizmu i późnego postkomunizmu**. Oznaczało to niejednokrotnie ochronę patologii i mechanizmów antyrozwojowych, a niekiedy nawet wprost ochronę świata przestępczego. Szczególnie ważnym objawem, który odnosił się do interesu szerokich grup społecznych, była i jest powolność działania sądów, oparta między innymi o rozbudowane mechanizmy spowalniania, a niekiedy także całkowitego blokowania wymiaru sprawiedliwości. Charakterystyczne są też uwikłania poszczególnych sędziów, a niekiedy także szerszych grup, w związku z różnego rodzaju lokalnymi i szerzej działającymi grupami interesu, a także z władzą wykonawczą na różnych szczeblach.

Alexis de Tocqueville, opisując mechanizm dobrego działania trójpodziału władzy (bezwzględnie potrzebnego dla funkcjonowania demokracji, a przede wszystkim praworządności), stwierdzał, iż może

on działać dobrze tylko wtedy, gdy aksjologia przyjęta przez grupy tworzące władzę ustawodawczą, wykonawczą i sędziowską jest przynajmniej w podstawowych swoich zrębach **taka sama**. Wydarzenia ostatnich lat pokazały w sposób jednoznaczny, że w przypadku Polski bardzo znacząca część środowiska sędziowskiego, i to część najbardziej wpływowa i najbardziej aktywna, **odrzuca system wartości**, który jest **fundamentem** demokracji przedstawicielskiej, a więc przede wszystkim zgodę na to, że o kształcie władzy decyduje w wyborach społeczeństwo, poprzez parlament, który, uchwalając ustawy, wykonuje jego wolę, która jest obowiązująca dla sądów, zaś w razie wątpliwości co do zgodności tej woli z Konstytucją spór rozwiązywany jest, po zastosowaniu pewnej procedury, przez Trybunał Konstytucyjny, wybierany przez władzę ustawodawczą. Trzeba tu podkreślić, że przy wszystkich mankamentach obecnie funkcjonującej Konstytucji taki sposób rozumienia demokracji i praworządności leży u podstaw skonstruowanego w niej ustroju. Sprzeciw wobec takiego stanu rzeczy jest więc sprzeciwem wobec Konstytucji, jest w istocie jej odrzuceniem. Znaczna część sądów nie wyraża jednak zgody na tak rozumiane podstawy systemu demokratycznego. Towarzyszą temu wypowiedzi często wewnętrznie niespójne i zawierające także manipulacje językowe, ale o przesłaniu, które można odtworzyć. W tym modelu w centrum ustroju RP są sądy i to one w istocie są suwerenem. **Zasada suwerenności ludu, czyli społeczeństwa, jest odrzucana**. Teza taka była formułowana wprost na różne sposoby, np. poprzez twierdzenie, że suwerenem jest konstytucja, że są nim normy tkwiące w „umysłach i sercach” sędziów; nie była natomiast szerzej uzasadniana z prostego powodu, iż na podstawie istniejącej konstytucji nie sposób udowodnić, że w Polsce istnieje **system trybunalski**.

W warunkach politycznych, jakie kształtowały się w Polsce po roku 2014, a szczególnie w roku 2015, wobec zwiększającego się prawdopodobieństwa przejęcia rządów przez PiS, koalicja PO-PSL **podjęła próbę** takiego ukształtowania składu TK, by gwarantował on, że wszelkie działania legislacyjne zmierzające do zmiany systemu panującego w Polsce (późnego postkomunizmu) będą **blokowane**. Termin upływu kadencji pięciu sędziów TK, w których miejsce mieli być wybrani nowi sędziowie, mijał jednak w momencie, w którym mogła już rozpocząć się nowa kadencja, a skład personalny i polityczna struktura obu izb miała być już znana. Decyzja o zwołaniu pierwszego

posiedzenia Sejmu należy do Prezydenta RP. Przyjęcie, że można wybrać w trakcie jednej kadencji sejmu członka Trybunału, którego kadencja kończy się w kolejnej kadencji Sejmu oznaczałoby, że Sejm może wybrać członków TK na dowolny okres czyli na wiele kadencji. Ponieważ tego typu rozwiązanie byłoby absurdalne i nie ma do niego żadnych podstaw w Konstytucji, trzeba je odrzucić. W Konstytucji nie ma też najmniejszych podstaw do dokonania wyboru warunkowego, który zależy od decyzji innego organu, czyli Prezydenta RP. Wyboru jednak dokonano i był to właśnie wybór warunkowy, a więc nieprzewidziany w Konstytucji, a więc z mocy prawa nieważny. Trzeba tutaj dodać, że Sejm był ostrzegany przez Prezydenta RP, że nie będzie on mógł zaakceptować tego wyboru. W tej sytuacji Sejm następnej kadencji uznał zgodnie z prawem, że wybór jest nieważny, a prezydent odmówił przyjęcia przysięgi. Wybrano też nowych sędziów, co stanowiło przywrócenie stanu legalnego. Niepowodzenie przedsięwzięcia opozycji doprowadziło do decyzji o podjęciu przez nią potężnej kontrakcji. Miała ona doprowadzić do wielkiej mobilizacji społecznej a także ingerencji zewnętrznej. Najkrócej mówiąc, **celem całego działania było podtrzymanie postkomunizmu**, przeprowadzone innymi metodami niż opisana powyżej próba. Wiązał się z tym jawnie deklarowany cel obalenia władzy – legalnego rządu – przy pomocy akcji społecznych i interwencji zewnętrznej. Ujęto to wprost w hasło „**ulica i zagranica**”.

Zamysł ten nie udał się, władza się utrzymała, wygrała kolejne wybory samorządowe i europejskie, ma szanse na sukces w parlamentarnych i władzę w kolejnej kadencji. Opisujemy całą sytuację dlatego, że tworzyła ona kontekst całego procesu naprawy państwa i to w istocie przez cały okres rządów. Pozwalała też na mobilizację znaczącej części społeczeństwa pod całkowicie fałszywymi hasłami zagrożenia demokracji i praworządności wokół projektu odsunięcia PiS od władzy, mimo tego, iż znaczna część tej grupy, do której trafiała owa propaganda, w pełni akceptowała zmiany społeczne, a nawet – szczególnie w ostatnim okresie – zaczęła krytycznie oceniać główną partię opozycyjną.

Trzeba też wskazać, że działania zmierzające do mobilizacji zagranicy nie tylko utrudniały bieżącą politykę państwa i dokonywanie potrzebnych zmian, ale przede wszystkim dawały asumpt dla erozji suwerenności państwa. Erozji, na którą rządy PO-PSL się zgadzały, a obecna władza

zdecydowanie się nie zgadza. **Spór stał się w ten sposób nie tylko starciem wokół pytania o podtrzymanie lub likwidację późnego postkomunizmu, ale zaczął się też odnosić do najbardziej podstawowych kwestii dotyczących przyszłości Polski jako państwa.** Obserwowana przy końcu poprzedniej kadencji, a od jakiegoś czasu bardzo gwałtownie prowadzona polityka, którą można określić jako inwazję dominującej już na zachodzie Europy kultury kwestionującej fundamenty cywilizacji zachodniej, rozszerzyła jeszcze pole sporu o kwestię trwania narodu polskiego jako swoistego i oddzielnego od innych fenomenu kulturowego, o kwestię **istnienia najbardziej podstawowych zasad naszej wspólnoty i jej przyszłości.**

W tych warunkach Prawo i Sprawiedliwość, realizując swój program i umieszczając w jego centrum sprawy społeczne, podejmując, wraz ze zwiększającymi się możliwościami, coraz to nowe działania zmierzające do poprawy warunków życia rodzin, dzieci itd., tworzyło podstawę legitymizowania swojej władzy i to w dwóch wymiarach: w **wymiarze wiarygodności**, fundamentalnym dla sensu funkcjonowania demokracji przedstawicielskiej, i w **wymiarze pragmatycznym**, poprzez ukazywanie skuteczności władzy. Polityka ta odnosiła się także do sfery wartości, czyli **wymiaru aksjologicznego**, realizując zasady sprawiedliwości, empatii, a także pozytywnego stosunku do rodziny – instytucji szczególnego znaczenia w polskiej hierarchii wartości. Ale umacnianie legitymizacji państwa odbywało się także w innych sferach: poprzez **politykę historyczną** (prowadzoną także w wymiarze oświaty), odrzucenie pedagogiki wstydu, nawiązanie do tradycji wolnościowych Polski, w ich różnych odmianach, w tym tradycji solidarnościowej, w odrzucaniu narodowych kompleksów.

Podjęto także bardzo wiele przedsięwzięć zmierzających do usprawnienia państwa rozumianego jako aparat administracyjny. Bardziej szczegółowo omówiono je w kolejnej części niniejszego Programu. Trzeba tylko stwierdzić, że **zreformowano rząd**, powołując nowe ministerstwa, Centrum Analiz Strategicznych, powołano Krajową Administrację Skarbową, częściowo przeprowadzono reformę sądów, a także prokuratury, powrócono do rozpoczętej w latach 2005–07 modernizacji służb mundurowych, zreformowano administrację rolną, administrację zawiadującą zasobami wodnymi, podjęto daleko idące zmiany w służbie zagranicznej i służbach specjalnych, w MRPiPS i MKiDN. Do reform państwa należy także zaliczyć **reformę szkolnictwa** podstawowego i średniego, szkolnictwa wyższego,

a także częściową (nie objęta PAN) **reformę nauki**. Elementem programu reform i zabiegów o usprawnienie państwa jest też program informatyzacji administracji publicznej. Prowadzona była i jest **akcja „przywracania” państwa na prowincji** – odtwarzania komisariatów, poczty, połączeń komunikacyjnych i różnego rodzaju instytucji w miejscach, gdzie je zlikwidowano. Zbudowano też szereg nowych instytucji mających służyć **aktywności obywatelskiej**, szczególnie tej motywowanej patriotyzmem, tradycyjną postawą społecznikowską, głęboko osadzoną w dziejach polskich elit inteligenckich, robotniczych i chłopskich, a także motywacją religijną.

Odrzucenie determinizmu i imposybilizmu odnosiło się także do **polityki gospodarczej**. Ma ona też pewien dodatkowy rys, który można określić jako narodowy i autonomiczny, tzn. w pełni doceniając znaczenie środków europejskich, które zostały w kończącej się perspektywie budżetowej wykorzystane ostatecznie w całości, mimo że w momencie przejmowania władzy przez PiS były bardzo zagrożone, postawiono w nieporównanie większym niż poprzednio wymiarze na **przedsięwzięcia własne**, choć w pewnych wypadkach także wspierane przez środki europejskie: Centralny Port Komunikacyjny; rozbudowę portów morskich; Via Carpatię, czyli rozpoczęcie wielkiego przedsięwzięcia obliczonego na wiele lat, a zmierzającego do pełnego zabezpieczenia infrastrukturalnego Międzymorza i radykalnego ułatwienia współpracy gospodarczej na jego terytorium; wielkie inwestycje wodne (także rozpisane na wiele lat), mające przywrócić na terytorium Polski możliwości rozwoju ważnego przede wszystkim ze względu na niski koszt transportu wodnego; przekop Mierzei Wiślanej; działania zmierzające do stworzenia wielkiego koncernu petrochemicznego (tzn. połączenia Orlenu i Lotosu, co ma umożliwić wielkie inwestycje w przemysł chemiczny, a także w energetykę); programy budowy energetyki atomowej; programy związane z elektromobilnością; wreszcie inwestycje kapitałowe prowadzące do repolonizacji wielkiej części polskiego sektora bankowego. Przedsięwzięciom tym służą nowe instytucje, w szczególności Polski Fundusz Rozwoju, ale także nowa polityka wobec spółek skarbu państwa.

Działaniom na wielką skalę towarzyszą liczne inicjatywy zmierzające do wsparcia średniej i drobnej, w tym także mikro-przedsiębiorczości. Chodzi o rozmaite ułatwienia, zwolnienia podatkowe, uchylenie zakazów administracyjnych, stworzenie dużo większej niż dotychczas przestrzeni swobody gospodarczej; dotyczy to także rolnictwa.

Odrębną, bardzo ważną kwestią, są działania zmierzające do budowy najnowocześniejszych działów gospodarki, a także do aktywizacji i przyciągania do sfery przedsiębiorczości najmłodszych. Szereg bardzo istotnych zmian nastąpił też w rolnictwie, przy czym za najważniejsze trzeba uznać wprowadzenie **ochrony polskiej ziemi**, zmianę zasad gospodarowania arealami będącymi własnością państwa tak, by służyły one rozbudowie polskich rodzinnych gospodarstw rolnych oraz udzielenie bardzo daleko idącej pomocy rolnikom dotkniętym suszą.

Poważne zmiany objęły też **służbę zdrowia**, w szczególności jeśli chodzi o płace pielęgniarek, lekarzy – w tym rezydentów – oraz programy zmierzające do skuteczniejszego leczenia osób, które zapadły na ciężkie choroby, a także skrócenia kolejek do specjalistów. Niemniej służba zdrowia pozostaje w dalszym ciągu wielkim wyzwaniem. Ważne jest jak najszybsze zrealizowanie naszego zobowiązania do zwiększenia wydatków na ten cel do poziomu 6% PKB. Zupełny zwrot nastąpił w **polityce bezpieczeństwa**. Chodzi zarówno o modernizację i rozbudowę polskich sił zbrojnych, jak i zmianę statusu Polski w NATO, czego wyrazem jest stała obecność wojsk NATO, zwłaszcza amerykańskich, na naszym terytorium.

W polityce zagranicznej odrzucono zdecydowanie klientyzm, zasadę, że niezależnie od polskich interesów, nawet najbardziej oczywistych, musimy znajdować się w tzw. głównym nurcie europejskim. Odrzucono także swoistą prywatyzację polityki zagranicznej, której celem było osiągnięcie osobistych korzyści przez przywódcę obozu rządzącego. Wyrazem nowej, realizowanej przez Prawo i Sprawiedliwość, polityki był m.in. skuteczny sprzeciw wobec przymusowej relokacji imigrantów, skuteczne przeciwstawienie się wyborowi Fransa Timmermansa na stanowisko Przewodniczącego Komisji Europejskiej i przeprowadzenie innych, potrzebnych Polsce posunięć w Unii. Polska polityka zagraniczna wypłynęła też na szersze wody, poprzez organizację np. wielkiej konferencji bliskowschodniej, odnoszącej się do procesów będących dzisiaj w centrum zainteresowania światowej polityki. Zdecydowanie umocniono rolę grupy wyszehradzkiej, podjęto bardzo ważną, choć niełatwą, inicjatywę w sprawie zbudowania podstaw stałego działania tzw. Międzymorza, przy czym ta ostatnia inicjatywa ma także wskazane już wyżej aspekty gospodarcze. Dokonano też szeregu zmian personalnych w aparacie dyplomatycznym. Szczególnym aspektem naszych przedsięwzięć międzynarodowych jest podjęcie pierwszy raz na tę skalę walki z dyfamacją narodu polskiego, co

przyniosło pierwszy w dziejach tej walki poważny sukces w postaci deklaracji dwóch premierów – Polski i Izraela. Rozbudowywane są też instytucje mające bronić na arenie międzynarodowej polskich racji historycznych, a także propagować polską kulturę.

Polityka dobrej zmiany trwa. Rozwija się wśród społeczeństwa, coraz więcej Polaków docenia jej pozytywne rezultaty, a wzrost PKB na tle innych krajów europejskich, wzrost poziomu życia, wzrost dochodów budżetowych, obniżenie poziomu zadłużenia, ograniczenie sfery niedostatku, w szczególności skrajnego niedostatku, zwłaszcza wśród dzieci, a także zmniejszanie się różnic społecznych pokazują jednoznacznie jej skuteczność. Zadaniem, przed którym stoimy, jest kontynuacja tej polityki. Ujmujemy to najkrócej jako **program budowy polskiej wersji państwa dobrobytu**. Sposób realizacji tego programu w jego etapie przypadającym na lata 2019–23 przedstawiony jest bardziej szczegółowo w dalszej części tego dokumentu, w odniesieniu do wszystkich wymienionych tutaj dziedzin. **W centrum pozostaje wiarygodność**, której główną weryfikacją ma być **polityka społeczna** zmierzająca do możliwie szybkiego wzrostu poziomu życia, ze szczególnym naciskiem na wzrost płac. Podkreślić musimy też jednak jeszcze jeden, dziś aktualny i najprawdopodobniej aktualny jeszcze w kolejnej kadencji, aspekt naszej polityki. Będzie nim zdecydowane odrzucenie ofensywy zmierzającej do podważenia fundamentów **naszej kultury, naszej tożsamości i wreszcie naszej wolności**. Cel ten będziemy realizować przede wszystkim poprzez działania **pozytywne**, odnoszące się do wskazanego problemu zarówno bezpośrednio, jak i pośrednio czy w pewnych wypadkach nawet bardzo pośrednio, a nastawione przede wszystkim na budowę **mocnej wspólnoty wolnych Polaków**. Wspólnoty, która ma rozwijać się i trwać. Bo warto, by Polska trwała i warto być Polakiem.

* * *

Program budowy **polskiej wersji państwa dobrobytu** opiera się na kilku podstawowych **filarach**, a jednocześnie odnosi się zdecydowanie do kilku kluczowych **wyzwań współczesności**, sprostanie którym jest naszym celem i zadaniem na najbliższe lata.

Pierwszy filar programu to **sprawne państwo** jako kluczowy mechanizm i narzędzie pożądaných zmian. Filar drugi to **polityka społeczna**, zapewniająca polskiemu społeczeństwu wyższy poziom i jakość życia. Jest to jednocześnie, jak wskazaliśmy wyżej, fundament wiarygodności naszej władzy. Bardzo ważnym elementem polityki społecznej jest też **służba zdrowia** i **polityka demograficzna**. Trzeci wymiar programu to nasza **polityka rozwoju**, dzięki której budujemy podstawy dla realizacji innych koniecznych polityk i rozwiązań. Czwarty filar odnosi się do **edukacji narodowej** jako niezbędnego dla narodu zasobu świadomości, systemu wartości, wiedzy i kwalifikacji. Piąty wymiar naszego programu to **sprawy wsi i rolnictwa**. Szósty element programu to **ochrona środowiska**. Wreszcie siódmy to **polityka zagraniczna i obronna** – decydująca o pozycji międzynarodowej i trwaniu wspólnoty politycznej.

Opisowi programu budowy polskiej wersji państwa dobrobytu poświęcamy III część niniejszego dokumentu programowego. Natomiast część IV i ostatnia Programu Prawa i Sprawiedliwości traktować będzie o naszych obecnych i przyszłych działaniach w obszarze najważniejszych **wyzwań** dla Polski. Te podstawowe wyzwania odnoszą się do obrony i realizacji trzech kluczowych dla nas wartości: wolności, solidarności i tożsamości. Uważamy, że sprostanie tym wyzwaniom jest – z jednej strony – **naszym bezpośrednim celem**, osiągnięcie którego zapewni wysoką jakość życia Polaków i sprawne oraz spójne funkcjonowanie naszej wspólnoty politycznej, z drugiej zaś strony – jest **niezbywalnym warunkiem** zaspokajania podstawowych potrzeb społeczeństwa poprzez realizację programu budowy **polskiej wersji państwa dobrobytu**. Polskiego modelu dobrze funkcjonującej wspólnoty politycznej i państwa dobrobytu nie da się po prostu zrealizować bez swoistej osłony przed kryzysem współczesnej kultury globalnej i agresją rozmaitych zewnętrznych i wewnętrznych, groźnych dla podstaw życia społecznego ideologii, aksjologii i systemów interesów.

III. DOKONANIA I PLANY

1. PAŃSTWO

Prawo i Sprawiedliwości obejmując rządy w 2015 roku postawiło sobie bardzo ambitny cel. Obiecaliśmy Polakom gruntowną reformę państwa i odejście od wielu, niestety wciąż obecnych w naszym prawie i instytucjach, rozwiązań charakterystycznych dla państwa postkomunistycznego. Chcieliśmy przystosować aparat państwowy do zadań wynikających z zupełnie nowego spojrzenia na sens polityki, określony ze względu na wartości, które są podstawową przesłanką naszego działania. Obiecaliśmy zerwać z rozwiązaniami charakterystycznymi dla minionej epoki i wprowadzić sprawny system demokratyczny, nastawiony na umacnianie wspólnoty narodowej (przy przyjęciu kulturowej definicji narodu), jej obronę na różnych płaszczyznach i budowę mechanizmów sprawnej obsługi potrzeb obywateli. W tym ostatnim zadaniu, mieści się też wsparcie dla różnych form organizowania się obywateli. W zadaniu polegającym na umacnianiu wspólnoty, najważniejsze jest stworzenie zdolności do prowadzenia **polityki rozwoju gospodarczego** i **aktywnej polityki społecznej**. Na obecnym poziomie rozwoju naszego kraju chodzi o realizację zadania budowy **polskiej wersji „państwa dobrobytu”**, łączącej ambitną modernizację Polski z szybkim podnoszeniem poziomu i jakości życia społeczeństwa, przy zachowaniu polskiej tożsamości i tradycji (także jako czynnika wspólnotowego i rozwojowego).

OSIĄGNIĘCIA

Rząd Prawa i Sprawiedliwości przeprowadził reorganizację administracji rządowej. W celu zwiększenia efektywności państwa, a także jego skuteczności, rozpoczęto budowę państwa sprawnego, a jednocześnie **sprawczego**, w którym obywatel odgrywa najważniejszą rolę.

Wzmocniona została pozycja Prezesa Rady Ministrów, zarówno w wymiarze administracyjnym, decyzyjnym, jak i w kontekście kształtowania polityki właścicielskiej państwa wobec podległych podmiotów, w tym spółek z udziałem Skarbu Państwa, wywierających wpływ na istotny rozwój gospodarczy państwa.

Centralnym ośrodkiem decydującym o istocie realizacji polityki rządu, uczyniono Kancelarię Prezesa Rady Ministrów, której nadano dodatkowe uprawnienia merytoryczne i zarządcze, m.in. poprzez: przywrócenie urzędu ministra – Koordynatora służb specjalnych; powołanie Centrum Analiz Strategicznych, odpowiedzialnego za opracowywanie projektów strategii polityk publicznych, a także opiniowanie projektów zgłaszanych do wykazu prac legislacyjnych i programowych Rady Ministrów; utworzenie mechanizmu koordynującego decyzje legislacyjne w ramach Rządowego Procesu Legislacyjnego (Przewodniczący Komitetu Stałego Rady Ministrów w randze wicepremiera); powołanie pełnomocników do wykonywania konkretnych zadań ponadresortowych lub specjalistycznych, np.: rozwoju gospodarczego, programu „Czyste Powietrze”, strategicznej infrastruktury energetycznej oraz utworzenie Departamentu GovTech i Rządowego Biura Monitorowania Projektów.

Chcąc położyć kres państwu teoretycznemu, w ramach reformy organów rządowych powołano nowe ministerstwa, związane z realizacją strategicznych celów, tj.: **Ministerstwo Energii** (realizacja polityki bezpieczeństwa energetycznego Polski), **Ministerstwo Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej** (odbudowa polskiej gospodarki morskiej, portowej oraz krajowej gospodarki wodnej), **Ministerstwo Inwestycji i Rozwoju** (inwestycje jako strategia rozwoju Polski) i **Ministerstwo Przedsiębiorczości i Technologii** (wspieranie przedsiębiorczości, technologii i innowacji).

W ramach pierwszego etapu aktywizacji działań w obszarze bezpieczeństwa wewnętrznego, **odtworzone zostało Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji**. W okresie rządów „PO-PSL”, dział „administracja” funkcjonował w ramach Ministerstwa „Cyfryzacji i Administracji”, resortu stworzonego bez większych przesłanek do racji bytu, podyktowanego wyłącznie względami kadrowymi, niełączącego w żaden sposób podmiotowości oraz istoty informatyzacji i administracji. Po przywróceniu właściwej roli MSWiA, przyszedł czas na zwiększenie potencjału państwa w dziedzinie bezpieczeństwa wewnętrznego. Podczas rządów Prawa i Sprawiedliwości wdrożono **program modernizacji służb mundurowych**, połączony z reorganizacją Komendy Głównej Policji oraz **odbudową posterunków policji i podniesieniem atrakcyjności wykonywania zawodów „mundurowych”** (zakup nowoczesnego sprzętu dla Policji oraz Państwowej Straży Pożarnej oraz nowe regulacje płacowe

i emerytalne). W przekonaniu Prawa i Sprawiedliwości, Polska potrzebuje nie tylko silnej Policji, ale również silnej straży pożarnej, działającej przy wsparciu ochotników. Tym działaniom towarzyszył program wsparcia **Ochotniczych Straży Pożarnych**. Przekształciliśmy również Biuro Ochrony Rządu w **Służbę Ochrony Państwa**, co wiązało się z przedefiniowaniem i poszerzeniem zadań i uprawnień tej formacji.

Utworzono nowe instytucje zwiększające sprawczość państwa. Państwo zarządzane przez obóz Zjednoczonej Prawicy wyposażono w **nowe instrumenty oddziaływania na gospodarkę**. Za takie instrumenty należy uznać: **Polski Fundusz Rozwoju i fundusze „Start in Poland”, Polską Agencję Inwestycji i Handlu**, czy **Krajowy Zasób Nieruchomości**. Dokonano także zmian w sferze zabezpieczenia mienia publicznego, **reorganizując Prokuratorię Generalną Rzeczypospolitej Polskiej**. Jednocześnie rząd Prawa i Sprawiedliwości ze szczególną dbałością potraktował wsparcie w życiu gospodarczym dwóch środowisk: **przedsiębiorców i podatników** (na tę okoliczność powołano **Rzecznika Małych i Średnich Przedsiębiorców** oraz wszczęto działania w celu ustanowienia **Rzecznika Praw Podatnika**). W 2017 roku powołano **Krajową Administrację Skarbową (KAS)** oraz **Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa (KOWR)**. Bez spektakularnych działań KAS w dziedzinie uszczelniania podatków nie moglibyśmy realizować tak szerokich programów społecznych. KOWR z kolei doprowadził do systemowej racjonalizacji w polityce rolnej, a przede wszystkim podniesienia kompetencji i skuteczności w wykonywaniu zadań na rzecz polskiej wsi. W celu skutecznego i przyjaznego dla odbiorców zarządzania gospodarką wodną, powołane zostało natomiast **Państwowe Gospodarstwo Wodne „Wody Polskie”**.

Dzięki skutecznym decyzjom i sprawnemu aparatowi legislacyjnemu, przywrócono również sprawczość państwa **w dziedzinie kultury, nauki i polityki historycznej**. Wzmocniona została rola Instytutu Pamięci Narodowej, a działalność tej instytucji wsparta została dodatkowymi środkami publicznymi, pozwalającymi m.in. na rozwój Biura Poszukiwań i Identyfikacji, umożliwiającego coraz skuteczniejsze prowadzenie prac poszukiwawczych i identyfikacyjnych.

Utworzono nowe instytucje, takie jak: Narodowy Instytut Wolności, Instytut Solidarności i Męstwa im. Witolda Pileckiego, Narodowy Instytut Architektury

i Urbanistyki, Polską Fundację Narodową, Narodowy Fundusz Ochrony Zabytków, Narodową Agencję Wymiany Akademickiej, Sieć Badawczą Łukasiewicz – Polska Sieć Instytutów Badawczych, Instytut Współpracy Polsko-Węgierskiej im. Wacława Felczaka, Instytut Literatury, Narodowy Instytut Polskiego Dziedzictwa Kulturowego za Granicą POLONIKA.

Dokonano także reorganizacji oraz wzmocnienia finansowego i kompetencyjnego wielu instytucji, takich jak: Polski Instytut Ekonomiczny, Instytut Zachodni, Instytut Europy Środkowej, Polski Instytut Sztuki Filmowej, Instytut Śląski w Opolu, Instytut Północny im. W. Kętrzyńskiego w Olsztynie, Polskie Wydawnictwo Muzyczne, Państwowy Instytut Wydawniczy.

Jako istotny element naprawy państwa, Rząd Prawa i Sprawiedliwości potraktował przywrócenie w Polsce **pluralizmu mediów i wolności słowa**. W tym zakresie, podstawowym działaniem okazało się **wyprowadzenie publicznych mediów z systemowej zapaści**. Przejściowy system finansowania pozwolił odbudować zdolności Radia i Telewizji Polskiej do kreowania atrakcyjnego programu. Wzmocniono organizacyjnie i finansowo Polską Agencję Prasową. Państwo przestało działać wyłącznie w interesie prywatnych nadawców i ich inwestorów. Strażnikiem rozwoju publicznego radia i telewizji stała się powołana ustawą w 2016 roku **Rada Mediów Narodowych**.

Władze powołane przez Prawo i Sprawiedliwość zagwarantowały swobodną realizację swojej misji instytucjom o specjalnym znaczeniu kontrolnym dla systemu politycznego. Mowa tu o **Najwyższej Izbie Kontroli i Głównym Urzędzie Statystycznym**. Mimo istotnych przesłanek do obsadzenia niektórych stanowisk, Prawo i Sprawiedliwość nie dążyło do zdominowania instytucji kontrolnych. Szefem NIK pozostał do końca kadencji polityk PO (pomimo postawionych mu zarzutów karnych), a funkcję Rzecznika Praw Obywatelskich podczas rządów Zjednoczonej Prawicy sprawował polityk związany ze środowiskami lewicowymi, którego zachowania i wypowiedzi w niektórych sytuacjach dawałyby podstawy do podjęcia nadzwyczajnych środków. Z upływem kadencji Prezesa NIK, na to stanowisko powołano osobę, której kariera, mimo związków z obozem Prawa i Sprawiedliwości, nie stawia pod znakiem zapytania obiektywizmu w sprawowaniu urzędu. Nowy Prezes NIK nie był bowiem politykiem (parlamentarzystą), a w rządzie pełnił bardzo wysokie funkcje

o charakterze urzędniczym (wiceminister finansów w dwóch rządach; krótko – minister finansów), był wieloletnim pracownikiem NIK, zweryfikował się też tworząc z wielkim sukcesem KAS. Nominacja miała więc zupełnie inny charakter niż powołanie czynnego polityka i działacza partyjnego. Dzięki temu mająca istotne znaczenie dla systemu politycznego **instytucja kontrolna** zyskała nową **jakość, a dobór kadr** na kluczowe stanowiska w państwie – poza wszelką dyskusją – zyskał **nowy standard**.

Przykładami obiektywizmu w rządach i ambiwalencji instytucjonalnej charakteryzującej ludzi Prawa i Sprawiedliwości wielokrotnie wykazywał się także Prezydent RP, który wypełniał swoją rolę kontrolną, zarówno kierując ustawy do Trybunału Konstytucyjnego, jak i odsyłając je do ponownego rozpatrzenia. W latach 2015–19, organy kontroli instytucjonalnej spełniały realnie swoje merytoryczne funkcje.

Prawo i Sprawiedliwość zrealizowało szłandarową obietnicę reformy wymiaru sprawiedliwości, w tym trybunałów, o znaczeniu systemowym, ważnym dla kondycji Rzeczypospolitej. Celem było budowanie wymiaru sprawiedliwości służebnego wobec społeczeństwa, zdolnego do korygowania błędów, wolnego od patologii i kastowych układów. Mimo wielkiego oporu znacznej części środowiska prawniczego, przywiązanego do „rządów kasty”, wspieranego przez działaczy opozycyjnych i siły zza granicy, zrealizowano wiele ważnych reform.

Zgodnie z przedwyborczą zapowiedzią, mimo oporu środowisk związanych z opozycją, przeprowadziliśmy gruntowną reformę Trybunału Konstytucyjnego. W odpowiedzi na pozbawione podstawy prawnej uzupełnienie składu sędziowskiego TK przez ustępującą ekipę rządzącą, Prawo i Sprawiedliwość przygotowało propozycje zmian w regulacjach związanych z funkcjonowaniem TK. Dzięki temu Trybunał zyskał legitymizację władzy popartą postanowieniami ustawowymi. Położyliśmy kres finansowym przywilejom sędziów Trybunału; nowe zasady wyboru sędziów i prezesów TK oparte zostały na głosie suwerena, wyrażanym przez parlament.

Rząd Prawa i Sprawiedliwości dokonał połączenia urzędu **Prokuratora Generalnego i Ministra Sprawiedliwości**, a także zreformował **Sąd Najwyższy, Krajową Radę Sądownictwa i sądy powszechne** – w celu podniesienia efektywności działania sądów, zwiększenia demokratycznej

odpowiedzialności za wyroki i uczynienia wymiaru sprawiedliwości bardziej przyjaznego obywatelom. Zmianie uległ sposób wyboru członków Krajowej Rady Sądownictwa. Powstały także dwie nowe izby w Sądzie Najwyższym – **Izba Dyscyplinarna** oraz **Izba Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych**. Pierwsza z nich ma zagwarantować, że sędziowie dopuszczający się rażącego naruszenia prawa będą podlegać sankcjom dyscyplinarnym (do pozbawienia urzędu włącznie). To realizacja zasady realnego państwa prawa, w którym nikt ponad prawem nie stoi.

Zgodnie z zapowiedzią Prezydenta RP Andrzeja Dudy, wprowadziliśmy do polskiego systemu prawnego szczególny środek zaskarżenia w postaci **skargi nadzwyczajnej na prawomocne orzeczenie sądu powszechnego lub wojskowego**. Jest to prospołeczne rozwiązanie, które ma stworzyć przestrzeń do uchylecia orzeczenia sądów (w określonych prawem szczegółowych przypadkach),

Znowelizowaliśmy kodeksy: postępowania cywilnego oraz administracyjnego, spółek handlowych, rodzinny i opiekuńczy, karny, karny wykonawczy, karny skarbowy oraz postępowania karnego.

CELE

Naprawa polskiego państwa, choć w wielu aspektach postępuje w sposób znaczący, wciąż **nie została dokończona**. Umocnienie państwowości jest warunkiem koniecznym stałego i trwałego dokonania się zmian zapoczątkowanych w 2015 roku. Jeśli Polacy powierzą Prawu i Sprawiedliwości władzę na kolejne lata, zostaną zrealizowane strategiczne cele związane z budową sprawnego państwa, obejmujące cztery główne obszary: dalsze **wzmocnienie centrum rządu oraz zmiany w administracji rządowej, wzrost pozycji wojewodów, program „Proste prawo, przyjazny urząd”, a także dokończona zostanie reforma sądownictwa**.

WZMOCNIENIE CENTRUM RZĄDU

Kluczową kwestią reformy działania rządu jest umocnienie pozycji Prezesa Rady Ministrów, w szczególności w zakresie sprawnego pełnienia nadzoru nad poszczególnymi resortami. Koordynacja prac

ministerstw będzie dokonywana osobiście, poprzez komitety Rady Ministrów, a w zakresie prac legislacyjnych poprzez umocnienie roli Zespołu Programowania Prac Rządu. Dokonana zostanie także ocena obowiązującego układu resortów, zwłaszcza tych, które są właściwe dla spraw gospodarczych. Należy także stworzyć jeden system nadzoru oraz ujednolicony mechanizm weryfikacji kandydatów na stanowiska kierownicze w spółkach skarbu państwa. **Wzmocnieniu ulegnie również Centrum Analiz Strategicznych w Kancelarii Prezesa Rady Ministrów, powołany zostanie urząd Ministra – Szefa Centrum Analiz Strategicznych, a utrwaleniu w organizacji ulegnie urząd Ministra – Koordynatora Służb Specjalnych.**

WZROST POZYCJI WOJEWODÓW

Urząd wojewody będzie kluczowym organem administracji rządowej w województwie, a osiągnięcie tego nastąpi poprzez wyposażenie urzędu w kolejne kompetencje i instrumenty umożliwiające sprawowanie w sposób realny nadzoru nad powierzonymi zadaniami. Wojewodowie staną się podmiotami wykonawczymi polityki rządu w województwach, a ich rola wzrośnie w sposób znaczący. W następstwie wprowadzonych zmian, urzędy wojewódzkie będą podlegały reorganizacji i dostosowaniu do nowych zadań wyznaczonych przez rząd.

PROGRAM „PROSTE PRAWO, PRZYJAZNY URZĄD”

Obywatele mają prawo oczekiwać, że komunikacja z urzędami będzie przebiegała w sposób zrozumiały, a urząd będzie nastawiony na wyjaśnianie zawitych spraw i obowiązującego prawa. Zostanie położony nacisk na uproszczenie języka urzędowego zarówno poprzez przygotowanie nowego, prostszego prawa, jak i na etapie rozpatrywania spraw, czy też przygotowywania pism urzędowych.

Przygotowane i uchwalone zostaną nowe ustawy o służbie cywilnej, o służbie dyplomatycznej, a także ustawa dotycząca służb specjalnych. Nastąpi także przegląd administracji rządowej pod względem struktury organizacyjnej i kompetencyjnej. Wynagrodzenie kadry urzędniczej powinno dalej sukcesywnie rosnąć, aby skutecznie zatrzymywać

w administracji doświadczonych ekspertów oraz sprawnie pozyskiwać nowych specjalistów. Planujemy dalszy wzrost kwoty bazowej.

W zakresie upraszczania prawa w szczególności **skoncentrujemy się nad nową ordynacją podatkową, dokonamy wielkiego porządkowania prawa podatkowego**. Zaproponujemy nowe ustawy o podatkach dochodowych, krótką i zrozumiałą ustawę o opodatkowaniu rent i wynagrodzeń, ustawę o nowoczesnych uproszczonych regulacjach działalności gospodarczej oraz ustawę o zyskach kapitałowych zachęcającą do inwestycji. Podejmiemy również pracę nad nowym Kodeksem Prawa Administracyjnego, dla którego zaprojektujemy zmiany oparte na najlepszych międzynarodowych wzorcach.

Zmiany obejmą również Krajową Administrację Skarbową, w której zostaną dokonane kolejne reformy w zakresie usprawnienia inspekcji i kontroli. Urząd zostanie wyposażony w odpowiednie kompetencje i narzędzia zapewniające sprawne działanie na etapie przeprowadzania kontroli, a dalszy rozwój w kierunku informatyzacji i profesjonalizacji sprawi, że kontrole będą mniej liczne i mniej uciążliwe dla przedsiębiorców, obywateli i podmiotów społecznych. Podejmiemy także prace w kierunku integracji instytucji kontrolnych.

Rząd PiS w latach 2015–2019 przygotował gruntowną reformę Prawa Zamówień Publicznych. Przyjęcie projektu, planowane jest jeszcze w tej kadencji. Projekt regulacji zawiera szereg rozwiązań stanowiących odpowiedź na postulaty środowiska MŚP. Celem nowej ustawy ma być przede wszystkim zwiększenie liczby firm, w tym małych i średnich, startujących w przetargach oraz wydawanie pieniędzy w systemie zamówień publicznych w sposób, który uwzględnia strategiczne cele państwa, m.in. wzrost innowacyjności. Jednym z kluczowych rozwiązań nowych przepisów jest wprowadzenie procedury uproszczonej poniżej tzw. progów unijnych oraz uproszczeń w innych trybach i konkursie, a także zasady efektywności zamówień publicznych. Ustawa zacznie obowiązywać z początkiem roku 2021. Naszym zadaniem będzie **przygotowanie środowiska gospodarczego i administracji na nowe, uproszczone zamówienia publiczne.**

Podjęte zostaną także działania zmierzające do przeprowadzenia procesu deglomeracji instytucji państwowych, tak aby zapewnić zrównoważony rozwój mniejszych ośrodków miejskich. W tym celu zostaną wytypowane

do przeniesienia urzędy i instytucje, które ze względu na swoją specyfikę mogą bez przeszkód funkcjonować poza stolicą. Kwestie te mają zasadnicze znaczenie dla praw obywateli i sprawnej obsługi przez państwo, a także realizacji polityki przybliżania urzędów i instytucji Polakom.

REFORMA SĄDOWNICTWA

Zadaniem na następną kadencję, jeśli Polacy nam powierzą odpowiedzialność za Polskę, będzie kontynuacja reformy sądownictwa, a także dalsza reforma prawa karnego oraz powiązanych procedur.

Zmian w sądownictwie będziemy dokonywać w konsultacji z podmiotami zewnętrznymi, w tym z Unią Europejską, w stosunku do której będziemy kierować się zasadniczą przesłanką: traktaty, w tym Traktat Lizboński, obowiązują w literalnym kształcie. Z tych traktatów wynika, że w materii organizacji sądownictwa wszystkie państwa członkowskie są sobie równe, czyli mogą stosować te same rozwiązania prawne. Co więcej, zaciągnięcie opinii powinno się dokonywać z przestrzeganiem zasady, iż najwyższym aktem ustawodawczym w Polsce jest Konstytucja. Dlatego zaproponowane zmiany będą konsultowane z Trybunałem Konstytucyjnym oraz zgodne z przepisami ustawy zasadniczej.

ZMIANY W ZAKRESIE INSTYTUCJI IMMUNITETU

Prawo i Sprawiedliwość, po ewentualnym uzyskaniu większości w kadencji 2019–2023, złoży wniosek o zmianę treści art. 105 ust. 2-3 a także ust. 5 Konstytucji RP w ten sposób, iż poseł lub senator będzie mógł być pociągnięty do odpowiedzialności karnej, a także zatrzymany lub aresztowany, decyzją podjętą na wniosek Prokuratora Generalnego, skierowany do Sądu Najwyższego. Prokurator Generalny przed podjęciem decyzji będzie miał obowiązek przedstawienia sprawy Prezydium Sejmu i Komisji Regulaminowej Sejmu. Prezydium Sejmu lub Komisja Regulaminowa Sejmu, w razie wątpliwości co do rzeczywistych motywów podjęcia postępowania karnego wobec posła lub senatora, będzie mogła zwrócić się do Rzecznika Praw Obywatelskich o przekazanie decyzji o zgodzie na podjęcie postępowania karnego i ewentualne aresztowanie do całej Izby. W takiej sytuacji Izba może podjąć decyzję o aresztowaniu bezwzględną większością głosów swego pełnego składu.

Prawo i Sprawiedliwość zwróci się też do Sejmu o zmianę art. 181 Konstytucji RP, a także przepisów ustawowych odnoszących się do prokuratorów w ten sposób, by immunitet sędziów i prokuratorów został zniesiony, z zastrzeżeniem specjalnego trybu procedowania w razie wszczęcia postępowania karnego wobec sędziego lub prokuratora. Decyzje o wszczęciu postępowania podejmować będzie mógł Prokurator Generalny, decyzje o tymczasowym aresztowaniu – Sąd Najwyższy.

2. POLITYKA SPOŁECZNA I OCHRONA ZDROWIA – WYŻSZY POZIOM I JAKOŚĆ ŻYCIA

2.1. POLITYKA SPOŁECZNA

OSIĄGNIĘCIA

Rząd Prawa i Sprawiedliwości przeprowadził szereg gruntownych, kompleksowych i niespotykanych wcześniej w Polsce reform, dzięki którym na nowo została zbudowana i zdefiniowana polityka społeczna. Polityka ta, rozwijała się wraz z radykalnym wzrostem efektywności w ściąganiu danin publicznych, eliminacją ogromnej patologii w tej sferze oraz wzrostem gospodarczym. Dlatego konieczny był podział reformy na etapy. Na początku rządów Prawa i Sprawiedliwości nie było możliwości, aby sfinansować wszystkie założenia w pełnym wymiarze.

Polityka społeczna, o której mowa, była w istocie wielkim programem redystrybucyjnym¹. Wprowadzone pod koniec kadencji rozwiązania oznaczają, że **wydatki na samą politykę prorodzinną w roku 2020 osiągną 4% PKB**, czyli wysokość spotykaną tylko w najbardziej prospołecznych i rozwiniętych krajach. Warto więc podkreślić, że nasze programy to nie są transfery socjalne – to programy cywilizacyjne, które przywracają godność polskim rodzinom i wpływają także na rozwój polskiej gospodarki.

Pierwszy przełomowy program, który postawił w centrum zainteresowania państwa polskie rodziny, to program „Rodzina 500 Plus”. Program przywrócił polskim rodzinom godność i ustanowił nowy standard w podejściu państwa do potrzeb obywateli. Dzięki programowi do rodzin trafiło już niemal 77 mld złotych (stan na lipiec 2019 r.).

¹ Warto podkreślić, że wskaźnik Giniego, którego niższy odczyt pokazuje mniejsze nierówności społeczne, spadł z 30,6 w 2015 roku do poziomu 27,8 w 2018 roku. Wskaźnik ten w latach 2008–2015 spadał średnio o 0,175 punktu procentowego rocznie, a w latach 2015–2018 aż o 0,7 punktu rocznie, czyli cztery razy szybciej.

Od lipca 2019 roku, dzięki wspomnianej poprawie sytuacji ekonomicznej, zlikwidowano kryterium dochodowe. Tym samym już wszystkie polskie dzieci – czyli 6,8 mln – są objęte programem „Rodzina 500 plus”.

Rodzinę w centrum stawiają również inne nasze programy społeczne, takie jak „Dobry Start”. W jego ramach wyprawkę szkolną w wysokości 300 zł otrzymuje co roku ok. 4,4 mln uczniów².

Poza wsparciem bezpośrednim, rząd Prawa i Sprawiedliwości dba również o wsparcie instytucjonalne dla rodzin. Dzięki **programowi „Maluch+”** pod koniec 2018 roku w Polsce funkcjonowało już 146 tys. miejsc opieki dla dzieci do lat 3. To o 74% więcej miejsc niż w 2015 r. Rząd rozwinął także Kartę Dużej Rodziny, z której na tę chwilę korzysta już ponad 3 mln osób – ponad 3 razy więcej niż w 2015 roku³.

Rząd Prawa i Sprawiedliwości przygotował i wdrożył również programy, które otaczają opieką osoby starsze. Przede wszystkim, wsłuchując się w głos społeczeństwa przywróciliśmy niższy wiek emerytalny – 60 lat dla kobiet i 65 lat dla mężczyzn. Tym samym, przywróciliśmy umowę społeczną z Polakami, którą złamał poprzedni rząd, czyli pozostawiliśmy im wolność wyboru. Teraz to obywatele decydują pomiędzy przejściem na emeryturę, a dalszą pracą.

Jednocześnie podnosimy wysokość emerytur. Jeszcze w 2016 roku kwota najniższej emerytury wynosiła ok. 880 zł, aktualnie w 2019 roku wynosi 1 100 zł. Co więcej, wprowadziliśmy tzw. „13 emeryturę” (program „**Emerytura Plus**”), czyli dodatkowe świadczenie w wysokości najniższej emerytury, tj. 1100 zł brutto, które w 2019 roku otrzymało blisko 10 mln emerytów i rencistów. „**Emerytura Plus**” obejmuje emerytury i renty w systemie powszechnym, emerytury i renty rolników, służby mundurowe, emerytury pomostowe, świadczenia i zasiłki przedemerytalne, renty socjalne, nauczycielskie świadczenia kompensacyjne, a także renty inwalidów wojennych i wojskowych.

² Według danych Eurostatu, jeszcze w 2016 roku w Polsce 24,2% dzieci było zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, w 2017 roku ten odsetek zmalał zaś do 17,9%. To spadek o jedną czwartą zaledwie w ciągu roku – największy od momentu przyjęcia Polski do Unii Europejskiej.

³ Te działania rządu PiS przełożyły się na podniesienie ogólnego poziomu życia polskich rodzin. Wiele z nich mogło sobie po raz pierwszy pozwolić na wyjazd na wakacje. W 2015 roku wakacje poza miejscem zamieszkania spędzały dzieci z 53% gospodarstw domowych, a w 2018 roku już 65% rodzin stać było na to, by wszystkie ich dzieci przynajmniej raz w roku wyjechały na tygodniowe wakacje.

Już 2,4 mln seniorów korzysta również z bezpłatnych leków z programu „Leki 75+”. Liczba darmowych leków ustawicznie się zwiększa i wynosi już 2043 pozycji. Osoby starsze mogą również korzystać z placówek otwartych w ramach programu „Senior+” i liczyć na specjalistyczną pomoc medyczną z programu „Opieka 75+”.

Szczególną opieką zostały otoczone także matki – a w niektórych przypadkach także ojcowie – którzy poświęcili się wychowywaniu przyszłych pokoleń Polaków. Osoby te, które zrezygnowały z pracy zarobkowej, często przyplacaly swoje poświęcenie tym, że żyły na granicy ubóstwa. **Dzięki programowi „Mama 4 Plus” wprowadziliśmy rodzicielskie świadczenie uzupełniające w wysokości minimalnej emerytury 1100 zł.** Do końca maja 2019 roku przyznano ok. 50 tysięcy tego rodzaju świadczeń.

Z kolei w trosce o wysokie świadczenia przyszłych emerytów, wprowadziliśmy program Pracowniczych Planów Kapitałowych, czyli pierwszy w Polsce kompleksowy program długoterminowego, całkowicie prywatnego i dodatkowego oszczędzania, w którym do dobrowolnej składki pracownika dokłada się państwo oraz pracodawca. Program docelowo obejmie nawet 11,5 mln pracowników, zatrudnionych zarówno na umowę o pracę jak i inne formy umów. Dla oszczędzających, w zależności od czasu oszczędzania i wysokości pensji, może to oznaczać nawet kilka tysięcy złotych dodatkowego świadczenia na emeryturze.

Realną poprawę w codziennym życiu mogą także odczuć **osoby niepełnosprawne. Wydatki skierowane do tej grupy społecznej w ostatnich latach znacznie wzrosły. W 2020 r. państwo przeznaczy na ten cel 24,5 mld złotych, czyli o ok. 9 mld więcej niż w roku 2015.** Wprowadziliśmy nie tylko programu „500 Plus dla niepełnosprawnych”, który docelowo obejmie 800 tysięcy Polaków, ale także znacznie podwyższyliśmy świadczenie pielęgnacyjne (z 1200 do 1583 zł), rentę socjalną (z 739 do 1100 zł), zasiłek pielęgnacyjny (pierwszy raz od 12 lat – z 153 do 215 zł⁴) oraz specjalny zasiłek opiekuńczy i zasiłek dla opiekuna (z 520 do 620 zł).

⁴ Kwota zasiłku pielęgnacyjnego wynosi od 1 listopada 2018 r. 184,42 zł, a od 1 listopada 2019 r. 215,84 zł.

Rozbudowana sieć żłobków, rozwój klubów dziecięcych i wsparcie opieki nian w ramach programu „Maluch Plus” pozwala rodzicom wrócić na rynek pracy i łatwiej godzić życie zawodowe z rodzinnym. Dzięki programowi „Maluch Plus”, który dofinansowuje także istniejące miejsca opieki, rodzice płacą mniej za miejsce w żłobku czy klubie dziecięcym – także dla dzieci z niepełnosprawnościami. Średnia opłata miesięczna w publicznym żłobku czy klubie dziecięcym, jest o 419 zł niższa w porównaniu do opłat w placówkach prywatnych. Od 2018 roku budżet programu został trzykrotnie zwiększony – **do 450 mln zł**. Dzięki wprowadzonym zmianom w tzw. ustawie żłobkowej łatwiej jest teraz założyć i prowadzić żłobek, przy zachowaniu wysokich standardów opieki nad dziećmi.

Dzięki pierwszej od lat obniżce stawki podatku PIT z 18 do 17% rosną także płace. Na zmianach skorzysta nawet 25 mln Polaków, ich roczne zarobki wzrosną o kilkaset złotych. Niższa stawka PIT zacznie obowiązywać od 1 października 2019 r.

Rośnie również wynagrodzenie osób młodych. Osoby, które nie ukończyły 26 roku życia, zostały całkowicie zwolnione z podatku PIT w przypadku przychodów z pracy i umów zlecenia (limit zwolnienia wynosi 85 528 zł). Z tego rozwiązania skorzysta ponad 2 mln młodych ludzi. Przepisy o uldze weszły w życie 1 sierpnia 2019 r.

Co więcej, w ciągu ostatnich lat, pierwszy raz od ponad dekady podniesiona została **wysokość kwoty wolnej od podatku** (to rozwiązanie skierowane jest do najstabilniej zarabiających) oraz wysokość kilkunastu ulg i zwolnień podatkowych. Oznacza to, iż w ciągu roku w kieszeniach podatników zostanie **blisko 9,7 mld zł**.

Radykalnie obniżyliśmy bezrobocie, do poziomu najniższego po roku 1989⁵. W efekcie dużej dostępności pracy i wzrostu płac w ostatnim czasie bardzo szybko **wzrósł dochód rozporządzalny w gospodarstwach domowych**. W 2015 roku wynosił on 1386 zł, a w 2018 już 1693 zł na jedną osobę.

⁵ W latach 2015-2019 liczba bezrobotnych zmniejszyła się o 680 tys. osób. Dzięki aktywnej polityce Rządu Prawa i Sprawiedliwości Polska razem z Wielką Brytanią znalazła się na 6. miejscu pod względem najniższego bezrobocia w UE. Według danych Eurostatu w czerwcu 2019 r. stopa bezrobocia BAEL w Polsce wynosiła 3,7%. To znacznie mniej niż w Belgii (5,5%), Danii (5,1%) czy Austrii (4,7%) oraz poniżej średniej europejskiej – stopa bezrobocia w 28 krajach Unii Europejskiej wyniosła 6,3%.

W okresie ostatnich 3 lat wzrósł o 307 zł (22%), podczas gdy w okresie ponad dwukrotnie dłuższym, tj. w latach 2008–2015 wzrósł o niewiele więcej – 340 zł⁶.

CELE

Najważniejszym wyzwaniem na najbliższe lata jest konsekwentne dążenie do poprawy statusu materialnego Polaków, do podniesienia poziomu i jakości życia. Polacy powinni zarabiać coraz więcej, a ich poziom życia musi jeszcze szybciej zbliżyć się do poziomu życia mieszkańców państw Europy Zachodniej. Nie chodzi tylko o wzrost pensji, ale o wielkość dochodu obywatela, który można przeznaczyć na życie własne i rodziny. **Naszą ambicją jest prowadzenie polityki, dzięki której Polacy będą mogli się bogacić.**

WZROST PŁAC I EMERYTUR

W centrum polityki społecznej na kolejne 4 lata, obok pełnej kontynuacji istniejących już programów społecznych umieszczamy wzrost płac i wzrost emerytur. Wzrost płac będzie stymulowany poprzez podniesienie płacy minimalnej do 2 600 zł od 1.01.2020 r., 3 000 zł w 2021 r. i 4 000 zł w roku 2023. Nastąpią też podwyżki płac w sferach finansowanych ze środków publicznych. Ponadto będziemy prowadzić aktywną politykę gospodarczą, ograniczającą bezrobocie i tworzącą w ten sposób rynek pracownika, co przy wzroście gospodarczym będzie prowadziło do podnoszenia płac w sektorze prywatnych przedsiębiorstw.

Zlikwidujemy niektóre obciążenia finansowe, które są jednocześnie biurokratyczną uciążliwością, jak np. opłata targowa, opłata miejscowa, opłata od posiadania psów. Podobnie postąpimy z opłatami skarbowymi, proponując ich obniżenie lub likwidację, m.in. opłaty za dowód osobisty, odpis aktu stanu cywilnego czy udzielenie pełnomocnictwa. Należy znieść lub ograniczyć część opłat takich jak

⁶ Nowy polski model państwa opiekuńczego wzmacnia rodziny, buduje ich pozycję materialną i wspiera wzrost klasy średniej. Potwierdzeniem tego jest Human Development Index – miernik opisujący stopień rozwoju społeczno-ekonomicznego poszczególnych państw, który w przypadku Polski w latach 2015–2017 rósł średnio 66% szybciej niż w latach 2008–2014. Wzrostem jaki Polska odnotowała w latach 2015–2017 nie może poszczycić się żaden kraj rozwinięty i żaden kraj europejski z wyjątkiem Bośni i Hercegowiny.

opłata adiacencka (z tytułu wzrostu wartości nieruchomości) czy renta planistyczna (z tytułu wzrostu wartości nieruchomości po uchwaleniu planu miejscowego).

Z każdym rokiem zwiększa się w Polsce liczba osób w podeszłym wieku. Żyjemy coraz dłużej – i to cieszy. Dlatego po raz kolejny **zwiększymy kwotę emerytury minimalnej do 1200 zł, co wydatnie poprawi jakość życia ponad pół miliona starszych osób w Polsce.** Utrzymana zostanie również waloryzacja kwotowo-procentowa.

Trzynasta emerytura zostanie wprowadzona jako stały element wsparcia finansowego emerytów i rencistów. Poczawszy od roku 2020 wyniesie ona już 1200 zł. Utrzymamy zostanie wiek emerytalny 60 lat dla kobiet i 65 lat dla mężczyzn. Rozszerzymy programy „Opieka 75 Plus” i „Posiłek w domu”, aby zapewnić godne i samodzielne życie osób starszych.

Od 2021 r. planujemy pójść dalej i ruszyć z kolejnym programem kierowanym do emerytów i rencistów. Osoby, którym przysługiwać będą świadczenia emerytalne na poziomie niższym niż 120% wysokości średniej emerytury⁷ będą mogły liczyć na tzw. „14 emeryturę” (program w całości obejmie emerytów i rencistów, których świadczenie nie przekroczy ok. 2900 zł w 2021 r.). Dzięki nowemu rozwiązaniu z dodatkowego świadczenia emerytalnego będą mogły również skorzystać osoby, których próg dochodowy zostanie nieznacznie przekroczony. W przypadku takich świadczeniobiorców, za podstawę obliczeń przyjmie się mechanizm „złotówki za złotówkę”, emerytura będzie stopniowo obniżana o 1 zł wraz z przekroczeniem o 1 zł kryterium dochodowego dotyczącego łącznego dochodu netto. **Szacuje się, że przyjęcie tak racjonalnego mechanizmu obliczeń pozwoli skorzystać z programu ok. 90-95% Polaków uprawnionych do emerytury i renty.**

Program dotyczyć będzie zarówno emerytów, jak i rencistów. Analogicznie, jak przy programie „Emerytura Plus”, program obejmie nie tylko system powszechny, ale również rolników, służby mundurowe, emerytury pomostowe, nauczycielskie świadczenia kompensacyjne, inwalidów wojennych.

⁷ W 2019 roku średnia emerytura wynosiła 2328 zł, w 2020 prognozuje się 2400 zł.

Nie zapomnimy o dalszej poprawie bytu osób niepełnosprawnych. To dlatego w lipcu 2018 roku w Polsce został przyjęty decyzją Rady Ministrów pierwszy rządowy **program Dostępność Plus** poświęcony w 100% poprawie dostępności do przestrzeni publicznej i usług publicznych dla osób z różnego rodzaju niepełnosprawnościami. **Do 2025 roku przeznaczymy w sumie 23 mld złotych na budowanie Polski przyjaznej dla osób starszych i niepełnosprawnych.** Program obejmie nawet około 30% społeczeństwa. **Wprowadzimy także pomoc dla podatników utrzymujących bliskie osoby niepełnosprawne.** Nastąpi poszerzenie katalogu wydatków uprawniających do odliczenia. Zlikwidujemy limit dochodowy w przypadku podatników wychowujących jedno dziecko, gdy dziecko to jest osobą niepełnosprawną.

MIESZKANIA I TRANSPORT

W nowej kadencji będziemy kontynuować ze zwiększoną energią **rozwój budownictwa na wynajem** w ramach programu „**Mieszkanie Plus**” stanowiącego element **Narodowego Programu Mieszkaniowego**. Wsparciem dla wynajmujących w pierwszym okresie najmu nadal będą dopłaty do czynszu wg programu „**Mieszkanie na Start**”.

Formuła programu „Mieszkanie Plus” opiera się na trzech filarach:

- a. nowe inwestycje mieszkaniowe – nawet milion dodatkowych (powyżej trendu budowy mieszkań w poprzedzających kadencjach rządowych), nowych mieszkań do 2030 roku;
- b. wsparcie dla najemców – czyli dopłaty do czynszu najmu, obowiązujące już od początku 2019 roku, dla słabiej uposażonych rodzin;
- c. ułatwienia dla przedsiębiorców – czyli krótszy czas realizacji inwestycji i niższe koszty oznaczające większą dostępność mieszkań dla polskich rodzin.

Zaproponowany przez rząd program natrafił na duże trudności w jego realizacji. Przyczynił się do tego także opór części samorządów, zwłaszcza z wielkich miast, co – jak można przypuszczać – wiązało się przede wszystkim z wyborami samorządowymi. Podtrzymujemy jednak ambitny cel, zarysowany w perspektywie kilku lat, uruchomienia nawet do 100 tys. rocznie **więcej** inwestycji mieszkaniowych niż za poprzednich rządów. Pozwoli to odrobić wieloletnie zaległości, które mamy

w porównaniu do państw UE o rozwiniętej polityce mieszkaniowej. **Naszym celem jest zwiększenie dostępu do mieszkań dla osób o dochodach uniemożliwiających im nabycie lub wynajęcie mieszkania na zasadach komercyjnych.**

Kontynuacją działań w obszarze mieszkalnictwa będą zmiany prawne – przedstawienie **nowej ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym**. Jej główny cel to integracja planowania przestrzennego z planowaniem rozwoju na wszystkich poziomach: lokalnym, regionalnym i krajowym. Te zmiany spowodują konieczność dostosowania prawa budowlanego do nowych rozwiązań planistycznych. Ich efektem będą też nowe regulacje zawodów architekta i inżyniera budownictwa.

Uzupełnieniem tych działań jest rozwój programu termomodernizacji i remontów z uwzględnieniem uwarunkowań odpowiedniego bezpieczeństwa **budynków z wielkiej płyty i promocji odnawialnych źródeł energii**. Ułatwimy także budowanie mieszkań na własny użytek grupom od 3 osób, w formule tzw. kooperatywy mieszkaniowej.

Będziemy kontynuować proces przekształcania użytkowania wieczystego we własność. W pierwszym etapie, 2,5 mln dawnych użytkowników wieczystych z mocy prawa stało się już właścicielami udziałów w gruncie wykorzystywanym na cele mieszkaniowe. Kolejnym krokiem będzie przekształcenie użytkowania wieczystego we własność, dotyczące 4 mln użytkowników, na gruntach wykorzystywanych w celach komercyjnych.

Wyrównywanie poziomu życia to nie tylko wyższe płace czy dostęp do mieszkań. To także walka o zapewnienie podobnych możliwości do przemieszczania się do pracy, szkoły i ośrodków życia społeczno-kulturalnego. Od 2007 roku następował systematyczny spadek przebiegów autobusów należących do przedsiębiorstw PKS o około 5% rocznie w stosunku do roku poprzedzającego. W 2017 roku przebieg ten wynosił 403 634 tys. km. Obecnie 13,8 mln mieszkańców Polski żyje w gminach pozbawionych zorganizowanego transportu publicznego. Naszym celem jest przywrócenie przebiegu z lat 90 XX wieku, do poziomu około 950 tys. km. Prawo i Sprawiedliwość będzie podejmować także dalsze **działania mające na celu przywracanie zlikwidowanych połączeń kolejowych.**

W tym rozwiązaniu nie zapominamy także o gminach wiejskich. Obecnie mają one obowiązek zapewnić dowóz dzieciom do szkół. Dodatkowe wsparcie od rządu pozwoli na usunięcie luk i rozbudowanie sieci połączeń, dzięki czemu **transport publiczny na wsiach stanie się bezpieczny i wygodny**. Rozwiązanie będzie dotyczyło co najmniej 4,5 mln uczniów.

Rozpoczniemy również program wsparcia zakupu nowych autobusów dalekobieżnych. Obecnie przewoźnicy – szczególnie PKS – borykają się z problemem zużytej floty. Właściciele (w głównej mierze powiatów) nie stać na kupno nowych autobusów. Wdrożenie programu wsparcia pozwoli odbudować flotę i tym samym zwiększyć jakość i skuteczność przewozów.

RÓWNOUPRAWNIENIE W PRACY

Nie sposób mówić o Polsce bez uwzględnienia roli, jaką dla jej trwania i rozwoju miały kobiety. Wybitne Polki wpływały na historię naszego kraju, ale i całej Europy – wystarczy wspomnieć królową Jadwigę Andegaweńską czy Marię Skłodowską-Curie. Równie ważnej pracy wychowawczej swoje życie poświęcały przez setki lat polskie matki. W XX wieku wzrastała też rola kobiet w polskiej gospodarce i życiu politycznym. Tuż po odzyskaniu niepodległości Polki, jako jedne z pierwszych na świecie uzyskały prawa wyborcze.

Kobiety i mężczyźni od zawsze pięknie się różnili i jednocześnie uzupełniali. Istnieje wiele cech biologicznych, psychologicznych i społecznych, które stanowią o zasadniczej odmienności płciowej kobiet i mężczyzn, jednakże nie zaliczają się do nich ani pracowitość, ani talent i umiejętności, czy też sumienność. **Dlatego naturalne różnice płciowe nie mogą przekładać się na różnice w zarobkach.**

Dojrzałe, solidarne państwo demokratyczne powinno zmierzyć się z problemem nierównych płac kobiet i mężczyzn, wykonujących tę samą pracę na tym samym stanowisku. W tak elementarnym wymiarze życia w szczególności należy zabiegać o to, aby wolność, równość, sprawiedliwość i solidarność – fundamentalne wartości Prawa i Sprawiedliwości – były realizowane w praktyce.

Problem nierówności płacowych kobiet i mężczyzn ma charakter globalny, występuje również w najbardziej rozwiniętych państwach świata. Według

Indeksu Szklanego Sufitu, przygotowywanego co roku przez *The Economist*, Polska należy do krajów w których panuje większa równość zawodowa kobiet i mężczyzn niż przeciętnie wśród państw OECD. Kobiety mają w Polsce lepsze środowisko zawodowe niż w takich krajach Unii Europejskiej jak Niemcy, Austria, czy Holandia. Jednocześnie zajmujemy pierwszą pozycję wśród krajów o największym odsetku kobiet na stanowiskach kierowniczych. To dobre wyniki, jednak do osiągnięcia równego poziomu potrzeba jeszcze wysiłku. Dlatego wprowadzimy szereg rozwiązań, aby tę sytuację jeszcze znacząco poprawić i zapewnić równość kobiet i mężczyzn w środowisku pracy.

Różnice w poziomie płac kobiet i mężczyzn wynikają z szeregu niekorzystnych zjawisk, takich jak np. występowanie „szklanego sufitu” czy „lepkiej podłogi”. Nierówne szanse rozwoju zawodowego kobiet i mężczyzn wpływają przede wszystkim na gorsze położenie ekonomiczne kobiet i całych rodzin, ale mają też swoje wymierne, negatywne efekty gospodarcze.

Dlatego tak ważne są działania wspierające równość w miejscu pracy: promowanie instrumentów zwiększających równość płac w sektorze prywatnym i publicznym, szczególnie na mniejszych rynkach pracy. Istotne jest także poszerzanie szans kobiet w obszarze dostępu do awansów, rekrutacji i szersze umożliwienie łączenia obowiązków zawodowych z rodzinnymi.

. **Zainicjujemy nowe rozwiązania legislacyjne**, w tym podniesiemy obowiązujące standardy w Kodeksie Pracy i innych ustawach i zapewnimy szerszy katalog narzędzi do wyrównywania szans w środowisku zawodowym i do egzekwowania zasad w tym obszarze.

Najwięksi pracodawcy będą przeprowadzać ankietę dotyczącą wynagrodzeń co dwa lata, w celu wykrycia, zaradzenia i zapobiegania nieuzasadnionym różnicom w wynagrodzeniach i innych warunkach zatrudnienia kobiet i mężczyzn. Wprowadzimy także obowiązek publikowania przez największe firmy raportów o równości wynagrodzeń. Celem jest zapewnienie przejrzystości dochodów i podjęcie działań w celu zmniejszenia różnic w wynagrodzeniach kobiet i mężczyzn. W przypadku największych rozbieżności pracodawcy będą musieli opracować plan działania na rzecz wyrównywania wynagrodzeń, w którym określą w jaki sposób planują zlikwidować różnicę w wynagrodzeniach kobiet i mężczyzn.

Opracujemy kodeks dobrych praktyk oraz wzmocnimy edukację w zakresie polityki równouprawnienia i praktyk antydyskryminacyjnych. Co roku będziemy publikować raport **„Różnica w wynagrodzeniach kobiet i mężczyzn”**, który zaprezentuje aktualną sytuację i rezultaty działań na rzecz równości na rynku pracy. Dzięki regularnemu badaniu rynku pracy możliwe będzie wskazanie problematycznych obszarów, co pozwoli skuteczniej przeciwdziałać dyskryminacji oraz uruchamiać projekty skoncentrowane na danej kwestii.

Pracodawcy już teraz mogą poddać się badaniu aplikacji MRPiPS „Równość płac”. Będziemy rozszerzać jej funkcjonalność, tak by było możliwe bieżące monitorowanie średniego wynagrodzenia w odniesieniu do poszczególnych grup pracowników. Firmy spełniające zasady równości będą mogły otrzymać certyfikat równego wynagrodzenia, jeśli wykażą, że prowadzą uczciwą politykę płacową między kobietami i mężczyznami

Chcemy jednocześnie tworzyć przyjazne środowisko pracy dla rodziców bez względu na płeć. Jednak to kobiety częściej biorą odpowiedzialność za życie rodzinne. Ma to wpływ na ich możliwości awansu zawodowego i otrzymywania wyższego wynagrodzenia. Różnica w wynagrodzeniach kobiet i mężczyzn wzrasta, gdy kobiety mają dzieci i pracują w niepełnym wymiarze godzin. W związku z tym zwiększymy możliwość łączenia pracy z wychowaniem dziecka przez ułatwienia w podjęciu pracy zdalnej. Do katalogu przypadków, w których pracodawca musi uwzględnić wniosek pracownika o telepracę, dodamy pracowników-rodziców dziecka w wieku 1-3 lat, przy założeniu, że charakter pracy pozwala na wykonywanie jej poza miejscem siedziby naszego pracodawcy.

Naszym zadaniem jest sprawić, by Polacy nie musieli wybierać między życiem rodzinnym a pracą zawodową. Wiele z tych działań zostało już wykonanych. To Prawo i Sprawiedliwość wskazało domową pracę matek, jako obszar niezwykle ważny, a konsekwentnie pomijany. Program 500+ pozwolił odciążyć matki z ich tytanicznych obowiązków i dał im więcej swobody w realizacji celów życiowych, również zawodowych. Matczyzna emerytura („Mama 4+”) to pierwszy taki projekt, traktujący pracę wychowawczą jak pracę zawodową, która jest podstawą do naliczania składek emerytalnych.

2.2. POLITYKA DEMOGRAFICZNA

Wzrost demograficzny jest jednym z głównych wyzwań, jakie stoją przed Polską w najbliższych latach. **Dbalność o rodziny, ich rozwój i bezpieczeństwo to jeden z priorytetów rządu Prawa i Sprawiedliwości**. Dlatego rząd realizuje i **będzie kontynuował realizację programów prorodzinnych**. Są to programy długofalowe, ich siłą jest konsekwencja dająca poczucie stałości, przewidywalności i bezpieczeństwa tym, którzy pragną posiadać dzieci.

W 2015 roku środki na wsparcie rodzin stanowiły 1,78% PKB, aby w 2017 roku osiągnąć 3,11% Objęcie wszystkich dzieci świadczeniami z programu „Rodzina 500 Plus” spowoduje wzrost wydatków z budżetu państwa na rzecz rodzin w 2020 roku do poziomu **ok. 4% PKB**, co sprawi, że **Polska stanie w czołówce najbardziej prorodzinnych państw nie tylko w Unii Europejskiej, ale na całym świecie**.

Kontynuowane będą też takie programy jak „Dobry Start”, „Mama 4 Plus”, czy „Maluch Plus”. Będziemy też rozwijać **Kartę „Dużej Rodziny”**, aby system zniżek i dodatkowych uprawnień dla rodzin był jak najszerszy.

Proponujemy też rewolucyjne rozwiązanie dla kobiet w ciąży: wszystkie leki, których potrzebują w ciąży będą bezpłatne. To nowy program Prawa i Sprawiedliwości, którego celem jest pomoc kobietom oczekującym na potomstwo. Dzięki temu przyszli rodzice nie będą się obawiać, że podczas całego okresu ciąży nie będzie ich stać na konieczne lekarstwa.

Wprowadzimy zmiany dające matkom możliwość elastycznych form zatrudniania, w tym możliwość pracy w indywidualnym czasie pracy, wykonywania części zadań w domu (telepraca). Z jednej strony będzie to korzystne dla matek mogących w każdej koniecznej chwili zająć się małym dzieckiem, z drugiej pozwoli na kontynuację kariery zawodowej. Taka forma pracy pozwoli utrzymać stałą relację pracownika z zakładem pracy, inaczej niż w sytuacji, w której pracownik musi z powodów rodzinnych całkowicie z pracy zrezygnować. Praca zdalna to coraz popularniejsza forma wykonywania obowiązków służbowych.

Państwo będzie wspierać pracodawców w tworzeniu tak zwanych przyzakładowych żłobków i przedszkoli. To znacznie ułatwi powrót kobiet, a w niektórych przypadkach mężczyzn do pracy. Wsparcie to będzie polegać m. in. na łagodzeniu procedur w otrzymywaniu pozwoleń na otwarcie tego typu placówek lub przyspieszeniu wydawania świadectw Sanepidu.

2.3. ZDROWIE

DŁUGIE I ZDROWE ŻYCIE POLAKÓW

Jednym z najważniejszych zadań naszej polityki społecznej, w decydującym stopniu oddziałującym na jakość życia Polaków, jest poprawa ochrony zdrowia. Zdajemy sobie jednocześnie sprawę z tego, że proces usprawnienia służby zdrowia wykracza poza jedną kadencję Sejmu. Nie można jednak pomijać faktu, że potrzeba naprawy publicznego sektora opieki zdrowotnej, **jest sprawą pilną**. Służba zdrowia to przede wszystkim dobro pacjenta, ale nie można tego celu odseparować od jakości pracy lekarzy, pielęgniarek, położnych i innych pracowników oraz jakości funkcjonowania całego systemu. Nasze propozycje programowe odpowiadają na najpilniejsze potrzeby pacjentów oraz tworzą fundament pod kolejne etapy reformy, których **celem jest zbudowanie nowoczesnego i sprawnego systemu opieki zdrowotnej wysokiej jakości**. Poprawa jakości opieki zdrowotnej jest także niezbędna wobec wyzwań demograficznych, przed którymi stoi Polska. System ochrony zdrowia musi zostać dostosowany się do zmieniającego otoczenia, m.in. z jednej strony dając odpowiedź na potrzeby związane z wyzwaniami demograficznymi czy epidemiologicznymi, a z drugiej wykorzystując z korzyścią dla pacjenta szanse, jakie stwarza rozwój technologii.

USPRAWNIENIE FUNKCJONOWANIA SYSTEMU OCHRONY ZDROWIA

Zgodnie z art. 68 ust. 1 Konstytucji RP *każdy ma prawo do ochrony zdrowia*. Dlatego zadaniem władz publicznych jest urzeczywistnianie tego przepisu w sposób, który zapewni każdemu będącemu w potrzebie zarówno opiekę zdrowotną, jak i poczucie bezpieczeństwa w tym zakresie. **To pacjent musi stać w centrum systemu ochrony zdrowia. Polityka zdrowotna musi być zaś oparta na zasadzie solidaryzmu**. Publiczna opieka zdrowotna jest prawem każdego obywatela dlatego Prawo i Sprawiedliwość stoi na stanowisku, że zdrowie nie jest towarem, który podlega wyłącznie prawom wolnego rynku, a dobrem, które powinno być chronione przez państwo. Współistnienie sektora publicznego i prywatnego nie zwalnia państwa z dbałości o dostępność i jakość usług oferowanych przez publiczną służbę zdrowia.

WZROST NAKŁADÓW NA OCHRONĘ ZDROWIA

Zdrowie musi być traktowane jako inwestycja, a nie koszt. Prawo i Sprawiedliwość jest gwarantem, że wzrost nakładów na ochronę zdrowia zostanie efektywnie wydatkowany i owoce tej inwestycji zwrócą się nie tylko następnym pokoleniom Polaków, ale również seniorom i członkom naszych rodzin.

W przeszłości, pomimo konstytucyjnych gwarancji, ochrona zdrowia przez wiele lat była obszarem głębokich zaniedbań, które przejawiały się m.in. w komercjalizacji publicznych placówek, w niewystarczających limitach przyjęć, w braku reakcji na odpływ personelu medycznego, w szczególności lekarzy i pielęgniarek oraz niedostatecznej liczbie miejsc na studiach na kierunkach medycznych dla przyszłych kadr. Do ochrony zdrowia nie podchodzono z należytą starannością, nie traktowano jej jak jednej z najważniejszych polityk publicznych, a często jedynie jako źródło oszczędności budżetowych, za które ostatecznie płacili pacjenci. U podstaw niezadowolającej sytuacji w ochronie zdrowia leżał zatem niedostateczny poziom finansowania.

Dlatego **fundamentalną zmianą, którą przeprowadził rząd Prawa i Sprawiedliwości było przyjęcie ustawy gwarantującej systematyczny wzrost nakładów na ochronę zdrowia do poziomu co najmniej 6% PKB w 2024 roku** – około 160 mld złotych. Ta ustawa już jest z nadkładem realizowana, dzięki czemu w **roku 2019** publiczne nakłady na ochronę zdrowia (tj. przede wszystkim z budżetu państwa i z powszechnego ubezpieczenia zdrowotnego, a także ze środków europejskich) **wyniosą ponad 102 mld zł**. Dla porównania jeszcze **w 2014 roku było to niespełna 73 mld zł**.

W latach 2018–2024 nakłady na ochronę zdrowia wyniosą około 830 mld zł, podczas gdy w okresie 2008–2014 było to około 460 mld zł. To najbardziej wymierne potwierdzenie, że zdrowie jest priorytetem rządu Prawa i Sprawiedliwości.

Wzrost nakładów do 2024 roku jest określony ustawowo, ale po roku 2024 nakłady te powinny dalej wzrastać, tak by osiągnąć średnią europejską wydatków na ochronę zdrowia.

WYŻSZE NAKŁADY, WYŻSZA JAKOŚĆ

Wzrost finansowania ochrony zdrowia stwarza podstawę do poprawy jakości i bezpieczeństwa leczenia pacjentów. Wielką odpowiedzialnością będzie wykorzystanie zwiększonych nakładów efektywnie, tak aby przyniosły jak największą korzyść dla pacjentów.

Zgodnie z najlepszymi światowymi praktykami musimy tworzyć narzędzia do oceny jakości opieki, leczenia i mierzyć wyniki działań w systemie ochrony zdrowia (tzw. *Value Based Healthcare*). Potrzebna jest rozbudowa mechanizmów zapewnienia bezpieczeństwa w lecznictwie, wykrywania zdarzeń niepożądanych i poszukiwania sposobów zmniejszenia ryzyka takich zdarzeń w przyszłości, a także premiowania właściwych standardów opieki. Ten kierunek zostanie wdrożony w polityce publicznego płatnika, a także znajdzie instytucjonalne odzwierciedlenie w jego strukturze. Oznacza to, że powinniśmy premiować dobre, bezpieczne i efektywne leczenie oraz skuteczną profilaktykę.

PRACOWNICY OCHRONY ZDROWIA

Rząd Prawa i Sprawiedliwości rozpoczął **proces odbudowy kadr w ochronie zdrowia**. Wcześniej niedostateczna liczba kształconych w tych zawodach oraz przede wszystkim niewłaściwe warunki zatrudnienia prowadzące do odejść z zawodu, a niejednokrotnie emigracji, powodowały narastanie problemu braków kadrowych w ochronie zdrowia. A to właśnie braki kadrowe są jedną z podstawowych przyczyn długich okresów oczekiwania na niektóre świadczenia zdrowotne.

Obecnie obserwowana poprawa warunków pracy i płacy w ochronie zdrowia zahamowała liczbę odejść, a nawet wywołała nową falę zainteresowania wykonywaniem zawodów medycznych. Świadczą o tym m.in. dane o liczbie pielęgniarek i położnych wykonujących zawód. Potwierdzają one, że nie tylko coraz więcej młodych osób rozpoczyna pracę w tych zawodach, lecz także to, że część osób, które odeszły do innych branż lub wyjechały zagranicę, powraca do zawodu. Kierunki medyczne znowu zyskują na popularności wśród studentów.

Analiza wyzwań stojących przed ochroną zdrowia przekonuje, że należy systematycznie dalej zwiększać liczbę miejsc na studiach medycznych. Jako przykład wypada przywołać fakt, że w roku akademickim 2014/2015 limity miejsc na studia medyczne ogółem wynosiły 6,8 tys. a już w roku akademickim 2019/2020 wzrosną o blisko 3 tys. i będą wynosić 9,5 tys. miejsc. Jednocześnie trzeba upraszczać proces uzyskiwania specjalizacji, dbając o jakość kształcenia i inwestując w infrastrukturę dydaktyczną na uczelniach medycznych.

Aby dodatkowo liczba lekarzy i innych pracowników medycznych będących do dyspozycji pacjentów rosła, wprowadzimy zachęty dla tych, którzy chcą iść na studia z zakresu nauk medycznych, ale z powodów finansowych nie są w stanie tego robić teraz. Rozwiązaniem jest stosowany z sukcesem na świecie, **system pożyczek studenckich**, nie tylko na same studia, ale sprawy związane z utrzymaniem, pobytem w akademiku, sprawami socjalnymi. Pożyczkę taką będzie można spłacić, uzyskać jej umorzenie, bądź odpracować świadcząc usługi pacjentom, jako lekarz lub inny pracownik medyczny, w systemie publicznej ochrony zdrowia.

Będziemy również kontynuować działania na rzecz uatrakcyjnienia i promocji wszystkich zawodów i kierunków medycznych: w tym przede wszystkim medycyny, stomatologii, pielęgniarstwa, ratownictwa, fizjoterapii i diagnostyki. Poprzez wprowadzenie zawodu pomocniczego – **asystentów medycznych** – zamierzamy zdjąć z lekarzy i pielęgniarzek znaczącą część ciężaru pracy biurokratycznej.

BLISKO PACJENTA – DOSTĘPNOŚĆ DO KONSULTACJI, DIAGNOSTYKI I TERAPII

W systemie ochrony zdrowia fundamentalną pozycję zajmuje podstawowa opieka zdrowotna (POZ). Będzie ona rozszerzana o dodatkowe uprawnienia i będzie zmierzać w kierunku **modelu opieki koordynowanej**, obejmującego profilaktykę dostosowaną do wieku i płci pacjenta, działania edukacyjne, przeciwdziałanie najbardziej rozpowszechnionym chorobom przewlekłym. Przyszły model funkcjonowania podstawowej opieki zdrowotnej będzie oznaczał łatwiejszy i szybszy dostęp do badań specjalistycznych już na poziomie placówek POZ. Ponadto będziemy wprowadzać **zachęty dla świadczeniodawców** do rozszerzania działalności, w tym udzielania świadczeń w dodatkowych godzinach, w celu zwiększania dostępności do lekarzy pierwszego kontaktu.

Kolejnym obszarem, który będzie jednym z priorytetowych w zakresie poprawy opieki zdrowotnej jest **ambulatoryjna opieka specjalistyczna**. Przez lata była ona niedostatecznie wspierana, co wpływało na niezadowalającą dostępność do specjalisty. Dlatego konieczne jest dalsze, istotne podnoszenie liczby udzielanych świadczeń z tego zakresu. To, co udało się osiągnąć w najpilniejszych obszarach diagnostyki i terapii (tomografia komputerowa, rezonans magnetyczny, leczenie zaćmy) **dzięki nielimitowanemu finansowaniu tych świadczeń i wzrostowi nakładów, wprowadzimy w zakresie dostępu do wszystkich specjalistów**. Dzięki działaniom w ostatnich latach kolejka do leczenia zaćmy, w której oczekiwało ponad pół miliona osób, została skrócona o połowę. Jest już w Polsce około sto placówek, w których terminy oczekiwania na leczenie zaćmy są krótsze niż 3 miesiące, podczas gdy dawniej czekano w nich nawet półtora roku. Należy zaznaczyć, że jedną z podstawowych przyczyn długich okresów oczekiwania na niektóre świadczenia zdrowotne są braki kadrowe, dlatego ważne są wysiłki podejmowane na rzecz odbudowy kadr medycznych.

Aby możliwie najefektywniej skrócić kolejki do lekarzy specjalistów w najbliższym czasie zostanie uruchomiona **specjalna infolinia**, dzięki której dostanie się do lekarza specjalisty stanie się łatwiejsze. **Każdy potrzebujący, będzie mógł dowiedzieć się, w którym zakładzie w jego regionie można uzyskać dane świadczenie w najkrótszym czasie**. Unikniemy w ten sposób sytuacji w której pacjent oczekuje na wizytę pomimo tego, że dany lekarz ma wolne miejsce w innej placówce. To rozwiązanie, z powodzeniem stosowane w prywatnej ochronie zdrowia, **jest już w procesie pilotażowym**. Co więcej, medycyna powinna wykorzystywać technologie XXI wieku w celu zapewnienia równego dostępu do świadczeń na terenie całej Polski. **Porady i konsultacje telemedyczne** zostaną włączone do koszyka świadczeń na równi z tymi, które są świadczone stacjonarnie. Takie samo rozwiązanie – informacje o najszybszym terminie w najbliższej okolicy wprowadzimy też w zakresie leczenia szpitalnego. Pacjent musi wiedzieć, gdzie w swojej okolicy może najszybciej mieć wykonany zabieg, czy też skomplikowane badania.

OPIEKA NAD OSOBAMI STARSZYMI I NIESAMODZIELNYMI

Zmiany demograficzne zachodzące w Polsce, szczególnie wzrost liczby ludności w najstarszych grupach wiekowych, wymaga dostosowania systemu ochrony zdrowia do nowej sytuacji. **Konieczne jest zapewnienie opieki rosnącej liczbie osób niesamodzielnych, w szczególności starszych lub ciężko chorych.** W zakresie opieki nad osobami niesamodzielnymi rozwijana będzie szczególnie **opieka domowa**, a także działalność instytucji takich jak **dzienny dom opieki medycznej**. W celu ułatwienia dostępu do opieki długoterminowej w różnych formach będziemy promować także rozszerzanie działalności o świadczenia tego typu w szpitalach bliskich lokalnej społeczności. Rozwinięcie systemu opieki długoterminowej świadczonej w zróżnicowanych formach nie tylko ułatwi w przyszłości osobom niesamodzielnym podejmowania różnych aktywności, ale także będzie wspierał opiekunów osób niesamodzielnych. System opieki długoterminowej – szczególnie dzienne domy opieki, będzie ich wspierał i pomoże im w tej misji ułatwiając pogodzenie jej z innymi obowiązkami, także ułatwiając rozpoczęcie pracy zawodowej.

Jednocześnie niezmiernie istotnym zadaniem jest **rozszerzanie systemu rehabilitacji medycznej, społecznej i zawodowej**, który także pozwala osobom niepełnosprawnym na większe uczestnictwo w różnych formach aktywności. Ważnym krokiem w tym kierunku jest obowiązująca od 2018 roku ustawa, która wprowadziła ułatwienia w tym zakresie dla osób ze znacznym stopniem niepełnosprawności, dzięki czemu już wiele tysięcy pacjentów skorzystało z nowych uprawnień, w tym z rehabilitacji leczniczej.

USPRAWNIENIE SZPITALNYCH ODDZIAŁÓW RATUNKOWYCH

Wprowadzimy w każdym szpitalnym oddziale ratunkowym (SOR) w kraju system klasyfikacji pacjentów, dzięki czemu pomoc tym najbardziej potrzebującym zostanie udzielona niemal natychmiast, a standardy obsługi zostaną ujednoczone. System ten już jest testowany jako pilotaż w wybranych SOR-ach a zmiany pozwalające ocenić jakość obsługi pacjentów już wprowadziliśmy jako rozporządzenie Ministra Zdrowia.

Prawo i Sprawiedliwość usprawni działanie SOR-ów, tak aby każdy pacjent uzyskał szybką i profesjonalną pomoc. Jednocześnie skoordynowanie relacji między lekarzem rodzinnym, nocną i świąteczną pomocą lekarską i SOR pozwoli na optymalizację systemu.

ZESPOŁY LECZENIA BÓLU W SZPITALACH PEDIATRYCZNYCH

Opieka nad dziećmi jest jednym z naszych priorytetów, dlatego należy zrobić wszystko, żeby najmłodszym wizyta w szpitalu nie kojarzyła się z bólem i cierpieniem. Dlatego w wysoko-referencyjnych szpitalach pediatrycznych wprowadzimy **obowiązek stworzenia zespołów leczenia bólu**. Musimy wyjść z błędnego założenia, że po operacji musi boleć. Każdy mały pacjent leżący w szpitalu musi mieć systematycznie oceniany i skutecznie leczony ból, a gdy jest to konieczne, powinien mieć dostęp do specjalistów z zespołu leczenia bólu.

OPIEKA NAD KOBIECAMI W CIĄŻY

Na wyjątkową opiekę zasługują kobiety w ciąży. W celu jej zapewnienia od roku 2019 weszły w życie nowe standardy organizacyjne opieki okołoporodowej. Pojawienie się tego kodeksu jest gwarancją, że powstałe procedury zapewniają podmiotowe traktowanie, dialog i respektowanie praw pacjentek. Co więcej, w najbliższym czasie zostanie zainicjowany program darmowych leków dla kobiet w ciąży. Wprowadzimy też premiowanie oddziałów położniczych, w których będzie dostępność do znieczulenia porodu.

DWA PRIORYTETY: KARDIOLOGIA I ONKOLOGIA

Choroby układu krążenia oraz nowotwory są przyczyną około 70% wszystkich zgonów w Polsce. Stąd niezwykle istotne jest rozwijanie opieki medycznej w tych dwóch obszarach.

Choć standard w polskiej kardiologii, szczególnie zabiegowej, jest na najwyższym poziomie, wyzwaniem okazało się zorganizowanie systemu opieki, tak aby pacjent był pod stałą opieką nie tylko w szpitalu, lecz także po jego opuszczeniu. W tej sytuacji powstał **program kompleksowej**

opieki nad pacjentami po zawale serca (KOS-zawał). Dzięki temu pacjent po wyjściu ze szpitala nadal znajduje się pod opieką, co zapobiega wielu dalszym problemom zdrowotnym. Drugi program to program **kompleksowej opieki nad pacjentami z niewydolnością serca.** Niewydolność serca jest epidemią XXI wieku, w Polsce choruje na nią około miliona osób, a zagrożonych jest 12 mln. Wskaźniki hospitalizacji pacjentów z niewydolnością serca w Polsce należą do najwyższych w Europie. Dlatego założeniem tego programu jest wychwycenie chorych w pierwszej fazie choroby przez lekarzy podstawowej opieki zdrowotnej (POZ), jak również objęcie ich opieką wspólnie z ośrodkami wysokospecjalistycznymi niewydolności serca. Istotą programu jest, by reakcja na pogorszenie stanu zdrowia pacjenta z niewydolnością serca była szybsza i skuteczniejsza – tak żeby wdrożyć skuteczne leczenie, zanim dojdzie do poważnych konsekwencji wymagających hospitalizacji.

Po chorobach sercowo-naczyniowych, drugą najważniejszą przyczyną zgonów Polaków są choroby nowotworowe. Pacjenci z chorobami nowotworowymi wymagają szczególnej uwagi. Istotne jest, aby dostęp do terapii mogli otrzymać najbliżej miejsca zamieszkania. System koordynowanej i kompleksowej opieki onkologicznej od dawna funkcjonuje w innych krajach rozwiniętych, jak np. w Australii, Francji czy Holandii. Ich doświadczenia pokazały, że współpraca jest daleko lepszą metodą organizacji systemu niż nieuporządkowana konkurencja, dlatego podobne rozwiązania będziemy wdrażali w Polsce.

Ukończymy proces budowy **Krajowej Sieci Onkologicznej** – już funkcjonującej jako pilotaż – oraz stworzymy **Narodowy Instytut Onkologii** a także 10-letni plan działań – **Narodową Strategię Onkologiczną**, która zagwarantuje stabilność i dalszy rozwój opieki nad pacjentami onkologicznymi. Dzięki wprowadzeniu nowego modelu organizacji opieki onkologicznej, każdy pacjent, niezależnie od miejsca zamieszkania, będzie miał zapewnioną kompleksową opiekę zgodną z najnowszymi standardami medycznymi, oraz koordynatora, który poprowadzi go przez cały proces leczenia. Pacjent będzie prowadzony tak, by nie musiał się martwić, gdzie ma znaleźć lekarza, przychodnie, szpital czy rehabilitację.

Istotnym elementem rozpoczętego w 2019 r. pilotażu jest uruchomione telefonicznego **Centrum Obsługi Pacjenta** dla pacjentów onkologicznych, aby pacjent miał możliwość m.in. umówienia wizyty w poradni onkologicznej na konsultację lub badania, odwołania lub zmiany terminu wizyty i uzyskania innych informacji.

NARODOWY PLAN DLA CHORÓB RZADKICH

Choroby rzadkie stanowią istotne wyzwanie opieki zdrowotnej i społecznej, dotykając **6-8%** populacji każdego kraju. Udało się już w tej kadencji zrefundować leczenie i objąć opieką całą populację polskich pacjentów z SMA (rdzeniowym zanikiem mięśni), chorobą Fabriego oraz refundować wszystkie materiały opatrunkowe dla osób z pęcherzowym oddzielaniem się naskórka (EB). Dlatego będziemy realizowali **Narodowy Plan dla Chorób Rzadkich**, aby pomóc grupie około 2 mln osób dotkniętych nimi w Polsce. Będziemy również zabiegali o rozszerzenie współpracy na poziomie europejskim w tym zakresie.

ROZSZERZANIE LISTY LEKÓW 75+

Przez dwa lata, od początku programu darmowych leków dla seniorów – Leki 75+, od 1 września 2016 roku do końca września 2018 roku **skorzystało z niego już ponad 2,4 mln seniorów**. Nakłady na ten cel przekroczyły **1 mld złotych**. Zgodnie z założeniami projektu 75+ kwota przeznaczona na finansowanie będzie wzrastała z każdym kolejnym rokiem. Umożliwi to dalsze rozszerzenie listy bezpłatnych leków dla seniorów, która zawiera już ponad 2 tys. pozycji.

WALKA Z MAFIAMI LEKOWYMI I URZĄD NADZORU FARMACEUTYCZNEGO

Dostępność leków ma zasadnicze znaczenie dla każdego pacjenta. Niestety w Polsce od wielu lat działają tzw. mafie lekowe, zajmujące się nielegalnym wywozem leków refundowanych za granicę, na czym cierpią przede wszystkim polscy pacjenci oraz polski budżet. Rząd po roku 2015 wypowiedział wojnę takim wyspecjalizowanym grupom przestępczym i sprzeciwił się wszystkim nadużyciom w zakresie handlu lekami, m.in. przez wprowadzenie nowych przepisów obejmujących przewóz leków oraz monitorowanie przewozu towarów (podobnie jak przy walce z mafią paliwową).

Te działania muszą być kontynuowane, a nadzór farmaceutyczny będzie dalej konsekwentnie wzmacniany. Stworzymy **Urząd Nadzoru Farmaceutycznego** oparty na połączeniu Inspekcji Farmaceutycznej i Urzędu Rejestracji Produktów Leczniczych. Instytucja ta zapewni dalszą poprawę nadzoru nad rynkiem farmaceutycznym, wytwórcami, hurtowniami, aptekami oraz nad przepływem leków do ostatecznych odbiorców.

Jednocześnie w celu zapewnienia bezpieczeństwa państwa w zakresie posiadania niezbędnych pacjentom leków umożliwimy realizację **zakupów interwencyjnych**. Dotyczy to przede wszystkim tych leków, które są niezbędne do codziennego funkcjonowania i zabezpieczenia potrzeb życiowych Polaków.

SAMOWYSTARCZALNOŚĆ W ZAKRESIE LEKÓW OSOCZOPPOCHODNYCH

W Polsce dotychczas nie zapewniono samowystarczalności w zakresie produktów krwiopochodnych. Przetwarzanie nadwyżek osocza niewykorzystanego do celów klinicznych i produkcja na jego bazie leków odbywa się zagranicą. Nie ma w Polsce fabryki leków osoczopochodnych. Tymczasem dostępność do leków krwiopochodnych w Europie może być zagrożona. W celu zapewnienia bezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej rozpoczniemy **budowę polskiej fabryki leków osoczopochodnych**. Proces przetwarzania osocza będzie odbywać się pod pełnym nadzorem odpowiednich organów Rzeczypospolitej Polskiej. Dzięki tym rozwiązaniom polscy pacjenci korzystający z leków osoczopochodnych będą mieli zapewnianą gwarancję i bezpieczeństwo w zakresie dostępu do terapii lekowych ratujących życie.

OPIEKA ŚRODOWISKOWA W PSYCHIATRII

W społeczeństwach rozwiniętych rośnie liczba osób cierpiących na choroby, o których jeszcze parę lat temu nie mówiło się w Polsce dostatecznie dużo. Cierpiący na zaburzenia psychiczne – takie jak depresja – są osobami zasługującymi na troskliwą opiekę i pomoc ze strony państwa. Wymaga to stworzenia skutecznych strategii i narzędzi leczniczych. Dlatego planowana jest reforma opieki psychiatrycznej, której podstawowym założeniem będzie odejście od dawnego modelu opartego o duże,

monoprofilowe szpitale psychiatryczne, na rzecz nowoczesnego modelu opartego o kompleksową opiekę ambulatoryjną, środowiskową i domową. Co wyjątkowo istotne, wprowadzimy także nowy, bardziej przyjazny model opieki psychiatrycznej dla dzieci i młodzieży. Podstawą nowego modelu będą poradnie psychologiczno-pedagogiczne, współdziałające w razie potrzeby ze specjalistami. Docelowy model leczenia jest już testowany w formie pilotażu i zostanie wprowadzony w całej Polsce.

CYFRYZACJA OCHRONY ZDROWIA

Cyfryzacja ochrony zdrowia pozostanie jednym z priorytetów rządu Prawa i Sprawiedliwości. Wybór ten jest podyktowany korzyściami płynącymi z dobrodziejstw digitalizacji dla pacjentów, pracowników ochrony zdrowia, a także dla systemu ochrony zdrowia jako całości. W szczególności postępująca informatyzacja systemu pozytywnie wpłynie na wygodę, bezpieczeństwo, jakość i efektywność systemu ochrony zdrowia. Narzędzia informatyczne przenoszą do sfery cyfrowej najważniejsze procesy w systemie – wystawianie i realizację recept, skierowań oraz zleceń na wyroby medyczne, a także wymianę elektronicznej dokumentacji medycznej. W celu odciążenia POZ oraz poradni specjalistycznych, wzorem Wielkiej Brytanii, **portal pacjenta** powinien zostać wzbogacony o wiarygodne informacje pomagające odpowiedzieć na podstawowe pytania i stanowiące przewodnik po systemie ochrony zdrowia.

Przykładowo dzięki **e-receptcie** pacjent wprost z gabinetu może udać się do dowolnej apteki i zakupić leki przepisane przez lekarza bez obawy, że papierową receptę zgubi, zniszczy, zapomni lub że zostanie mu ona skradziona. Równocześnie ma on możliwość zrealizowania jedynie części recepty i wykupienia pozostałej jej części w innym dogodnym terminie. Co więcej, dzięki lepszej wymianie informacji, pozwoli to na unikanie sytuacji, w których pacjentom są przepisywane nowe leki wchodzące w niepożądane interakcje z lekami już stosowanymi u danego pacjenta. Ponadto informatyzacja służby zdrowia pozwoli łatwiej premiować najlepsze ośrodki leczące bezpiecznie i skutecznie oraz znaleźć najszybszy termin wizyty czy zabiegu. Docelowo zapisy do lekarza powinny być możliwe z domu przez Internet. Pierwsze doświadczenia praktyczne związane z funkcjonowaniem tego systemu są bardzo pozytywne, a sam system będzie dalej intensywnie rozwijany.

Postępująca informatyzacja oznacza również wzrost komfortu pracy dla pracowników sektora ochrony zdrowia – lekarzy, pielęgniarek czy farmaceutów. Dzięki digitalizacji danych i dokumentów, pracownicy służby zdrowia więcej czasu i energii będą mogli przeznaczyć na to, co najważniejsze – opiekę nad chorymi.

SIEĆ BADAŃ KLINICZNYCH

To propozycja usprawnienia badań pacjentów w całym kraju. Badania kliniczne to szansa na życie dla pacjentów zmagających się z najcięższymi chorobami, a jednocześnie to rozwój nauki i technologii w obszarze medycyny. Dostęp do najnowocześniejszych technologii lekowych, narzędzi diagnostyki i terapii umożliwi im korzystanie z leczenia na światowym poziomie. Polacy nie będą musieli wyjeżdżać za granicę, aby wziąć udział w badaniach, ale będą mogli skorzystać z nich w kraju. Już powołaliśmy **Agencję Badań Klinicznych**, która ma koordynować niekomercyjne badania kliniczne wśród pacjentów, którzy nie są w kręgu zainteresowania dużych koncernów farmaceutycznych, a program badań klinicznych koordynowany przez tą Agencję ma umożliwić dostęp do najnowszych terapii dla polskich pacjentów.

LEPIEJ ZAPOBIEGAĆ NIŻ LECZYĆ – PROFILAKTYKA I EDUKACJA

Zgodnie z zasadą *lepiej jest zapobiegać niż leczyć* profilaktyka zdrowotna stanowi najlepszy i najtańszy sposób na zachowanie zdrowia i ograniczenie niekorzystnych następstw chorób. Dlatego działania na rzecz profilaktyki zdrowotnej będą systematycznie rozszerzane i intensyfikowane. Jednym z najważniejszych obszarów profilaktyki jest walka z otyłością i nadwagą od najmłodszych lat. Innym niezwykle ważnym obszarem są wady postawy u młodych Polaków, a profilaktyka chorób nowotworowych u starszych. Profilaktyka zdrowotna może stać się obszarem współpracy rządu, samorządów terytorialnych i zawodowych oraz organizacji społecznych.

W ramach obowiązkowych badań pracowniczych wprowadzimy szerszy zakres diagnostyki. Dzięki temu znacznie wcześniej będzie można diagnozować wymagające leczenia choroby, tym samym zwiększać

skuteczność leczenia oraz zmniejszać jego koszt. Dodatkowo skróci to kolejki do lekarzy, ponieważ schorzenia będą diagnozowane wraz z badaniami medycyny pracy.

Edukacja i rozbudzanie świadomości są też najlepszymi metodami przeciwdziałania uzależnieniom, m.in. od tytoniu, alkoholu czy narkotyków (w tym tzw. dopalaczy). Prowadzenie rzetelnych działań informacyjnych nabierajeszczebardziejdoniosłęgoznaczeniawobliczurozpowszechniania w Internecie niebezpiecznych treści pseudonaukowych.

Prawo i Sprawiedliwość, zdając sobie sprawę z wagi inwestowania w zdrowie Polaków wprowadzi już od szkół podstawowych *Wiedzę o zdrowiu* w ramach godzin wychowawczych. Damy narzędzia nauczycielom i rodzicom aby przekazywać wiedzę jak zdrowo żyć, jak dbać o siebie i zdrowo się odżywiać i jakie zachowania mogą spowodować, że w przyszłości nasze dziecko może być narażone na choroby cywilizacyjne. Chcemy budować świadome i odpowiedzialne za zdrowie społeczeństwo, co wraz z poprawą krajowej opieki doprowadzi do lepszej jakości i dłuższego życia w zdrowiu Polek i Polaków. Świadomość dzieci w tym zakresie jest inwestycją w coraz zdrowsze społeczeństwo, a rząd musi tą odpowiedzialność podjąć.

3. ROZWÓJ – ZRÓWNOWAŻONY I AUTONOMICZNY Z AKTYWNA ROLĄ PAŃSTWA

Dalszy zrównoważony i autonomiczny rozwój z aktywną rolą państwa stanowi filar działalności Rządu Prawa i Sprawiedliwości. Polska ma wreszcie własny model rozwojowy, niezbędny do dalszego zrównoważonego i autonomicznego wzrostu. Kryzys finansowy pokazał bowiem, że anglosaski kapitalizm nie radzi sobie z nierównościami, a model francuski nie nadąża za konkurencją gospodarczą. **Polski model to połączenie solidaryzmu z budową proeksportowej, innowacyjnej gospodarki i polskiego kapitału.** To model, który zakłada zarówno opiekę państwa nad najbardziej potrzebującymi, jak i dążenie do zapewnienia dobrobytu dla wszystkich obywateli. Aby zapewnić dobrobyt dla obywateli **państwo musi prowadzić aktywną politykę** zarówno w kwestiach społecznych jak i w gospodarce. Rząd powinien stymulować rozwój kraju czynnie wpływając na jego kierunki. To też model, który zakłada rozwój bardziej **autonomiczny**, oparty po pierwsze na wewnętrznych czynnikach wzrostu, a po drugie na dywersyfikacji czynników, które są zależne od uwarunkowań zagranicznych. Nie możemy doprowadzić do sytuacji, w której gospodarka Polski, mimo bardzo dobrej koniunktury, będzie poważnie zagrożona z uwagi na sytuację w innym kraju. Nie oznacza to zmniejszenia międzynarodowych powiązań gospodarczych, ale takie ich kształtowanie, aby negatywne trendy nie stanowiły zagrożenia dla Polski.

Realizowany przez nas polski model nowoczesnego rozwoju gospodarczego i polski model państwa dobrobytu polega także na zrównoważeniu w ujęciu regionalnym, dziedzinowym (sektorowym) i społecznym. Jako nieefektywne odrzuciliśmy zarówno model polaryzacyjno-dyfuzyjny, jak i gospodarkę postkomunistyczną. O ile w modelu polaryzacyjno-dyfuzyjnym w największych miastach i ośrodkach gospodarczych następowała polaryzacja zjawisk rozwojowych, o tyle ich dyfuzja do mniejszych miast i na obszary wiejskie nie była automatyczna. Jednym z filarów nowego modelu (wyrażonego w pełni w Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju) jest spójność terytorialna, bo **poprawa jakości życia w Polsce powinna**

być realizowana dla wszystkich jej mieszkańców, niezależnie od miejsca zamieszkania, życia, pracy i nauki. Nasz model gospodarowania oparty jest na poszanowaniu różnicowań regionalnych potencjałów, możliwości poszczególnych obszarów wewnątrz województw oraz specyfiki poszczególnych dziedzin i sektorów gospodarki.

Celem sprawnej polityki regionalnej powinno być przede wszystkim pobudzanie wewnętrznego potencjału każdego z regionów. Polityka rozwoju regionalnego powinna dążyć do wyrównywania szans i podnoszenia poziomu i jakości życia wszystkich regionów Polski.

Nasi poprzednicy przyjęli neoliberalny, „zależny” model rozwoju państwa, w którym rząd nie powinien przeszkadzać „niewidzialnej ręce rynku”. Uważali też, że w globalnej gospodarce kapitał nie ma narodowości. Kryzys z 2008 roku, poprzedzony niespotykaną na wcześniejszą skalę deregulacją, udowodnił po pierwsze, że neoliberalne podejście nie sprawdziło się, po drugie miał miejsce największy w historii odpływ zagranicznego kapitału z Polski. Kontrolowany przez zagraniczne podmioty system bankowy nie dbał o stan polskiej gospodarki – kapitał został przerzucony do ratowania gospodarki włoskiej czy francuskiej. Prawo i Sprawiedliwość zerwało z tym trendem – **gospodarka ma być służebna wobec naszego państwa i polskiego społeczeństwa, a nie odwrotnie.**

Minione 4 lata to okres gruntownej przebudowy polityki gospodarczej państwa. Należy utrwalić to osiągnięcie. Obniżanie deficytu budżetowego i długu publicznego idzie w parze z wysokim rozwojem gospodarczym. Zmniejszyły się nierówności społeczne, mierzone według różnych indeksów i porównań, zwiększona została płaca minimalna. Lata 2016–2019 były dla Polski najlepszym okresem od wielu lat, naznaczonym szybkim i zrównoważonym wzrostem, ponad 2-krotnie wyższym niż średnia europejska. **Tylko w 2018 roku polska gospodarka urosła o 5,1%, podczas gdy strefa euro rozwijała się prawie trzy razy wolniej⁸.**

⁸ Również w perspektywie wskaźnika PKB na mieszkańca można zobaczyć pozytywny wpływ działań rządu Prawa i Sprawiedliwości na gospodarkę. W 2018 roku PKB per capita osiągnął wynik 55 051 PLN, podczas gdy w 2015 było to 46 814 PLN, a w 2008 roku było to 33 741 PLN. W latach 2015–2018 PKB per capita rósł średnio o prawie tysiąc złotych szybciej niż w latach 2008–2015 (odpowiednio 2745 PLN i 1867 PLN).

Osiągamy znaczący wzrost gospodarczy, mimo spadku koniunktury na rynkach zagranicznych⁹. To jasny sygnał, że **nasza strategia rozwoju się sprawdza i zmniejszamy dystans dzielący nas od najbardziej rozwiniętych gospodarek świata**. To właśnie m.in. dzięki dynamicznemu rozwojowi w ostatnich latach **Polska w 2018 roku została zaklasyfikowana przez agencję FTSE Russell do grona rynków rozwiniętych, jako pierwsza gospodarka od niemal dekady i pierwsza gospodarka w Europie Środkowo-Wschodniej**.

Wyzwaniem dla Prawa i Sprawiedliwości na kolejną kadencję parlamentarną jest dalsze wyrównywanie poziomu rozwoju w Polsce w odniesieniu do najbardziej rozwiniętych gospodarek europejskich, przy jednoczesnym zapewnieniu, że żadna grupa społeczna i region nie będą pominięte. **Planujemy, aby w 2023 roku poziom życia w Polsce, mierzony poziomem PKB per capita w sile nabywczej, był wyższy niż w Portugalii, a w 2030 roku zbliżył się do poziomu 85%, a być może nawet do 90% średniej unijnej wobec 71% w 2018 r. Polski model rozwoju to klucz do osiągnięcia „zachodniego” poziomu życia.**

⁹ Gospodarka została oparta na silnym eksporcie, stabilnej konsumpcji wewnętrznej oraz na inwestycjach, które w I kwartale 2019 roku rosły najszybciej od 4 lat (12,6% wzrostu względem I kwartału 2018 r.). Chodzi nie tylko o inwestycje publiczne, ale również w firmach zatrudniających więcej niż 9 pracowników (w I kwartale 2019 r. wzrost wyniósł tu 21,7% rok do roku).

3.1. WIELKIE INWESTYCJE ROZWOJOWE

OSIĄGNIĘCIA

Nowy model rozwoju to również nowy zwrot w wektorach polityki przemysłowej i inwestycyjnej państwa. **Rząd Zjednoczonej Prawicy przyjął jednocześnie model aktywnego państwa w gospodarce, który wcale nie różni się od standardów przyjętych w Unii Europejskiej.** W ramach przyjętej strategii postawiliśmy sobie ambitne i długofalowe cele, których realizacja może wspierać rozwój kraju przez dziesięciolecia.

Nowy model rozwojowy to intensywne inwestycje w tradycyjną infrastrukturę, jak choćby rozbudowa sieci polskich dróg – **od 2016 do połowy 2019 udostępniono niemal 900 km nowych dróg krajowych, a do końca roku będzie w sumie około 1200 km**, ogłoszono przetargi na ponad 570 km nowych dróg krajowych, a GDDKiA podpisała 95 umów na ponad 1130 km nowych dróg. Rząd zakończył m.in. budowę S3 do granicy z Republiką Czeską. Między Warszawą a Białymstokiem domknęto szybkie połączenie drogowe. **Realizowany Program Budowy Dróg Krajowych o budżecie 135 mld zł jest jednocześnie największym programem infrastrukturalnym w historii Polski.** Wszystko to w trudnych warunkach inwestycyjnych – budowę wielu odcinków dróg krajowych i autostrad musieliśmy zaczynać praktycznie od zera z uwagi na fakt, że skończyła się możliwość finansowania tych inwestycji z perspektywy finansowej UE na lata 2007–2013, a nasi poprzednicy nie przygotowali na czas projektów do finansowania w ramach nowej perspektywy finansowej na lata 2014–2020.

Ostatnie ponad 3,5 roku było dynamicznym okresem pod względem uruchamiania i realizacji inwestycji w polskie linie kolejowe. **Realizujemy warty ponad 70 mld zł Krajowy Program Kolejowy (KPK).** Od kwietnia 2016 r. do lipca 2019 r. zawarliśmy ponad 1500 umów na łączną kwotę około 38 mld zł, ogłosiliśmy także ponad 1000 przetargów na łączną kwotę szacunkową ponad 37 mld zł. W ramach KPK rząd Prawa i Sprawiedliwości zakończył realizację zadań za ok. 10 mld zł. Obecnie zakończonych i w realizacji jest ponad 70% wartości KPK, a w kwietniu 2016 roku było to jedynie 17%. Inwestujemy także w dworce oraz modernizujemy tabor¹⁰.

¹⁰ W 2017 roku oddano do użytku dworce PKP Olsztyn Zachodni i Miechów, a w 2018 roku dworce na stacjach: Jawor, Strzelin, Poznań Główny (Dworzec Zachodni), Poznań Garbary, Żarów, Siechnice, Święta Katarzyna, Smardzów Wrocławski. W 2019 roku PKP udostępniły podróżnym zmodernizowane zabytkowe dworce w Chojnowie, Żaganiu, Pruszkowie i Zgorzelcu.

W 2018 roku przeładunki w polskich portach przekroczyły 100 mln ton.

W samym tylko porcie Gdańsk przeładowano ponad 49 mln ton, co stanowi wzrost o 20,7% w stosunku do 2017 roku i pozwoliło osiągnąć 4. miejsce na Bałtyku. Dla porównania w 2014 roku przeładunki w polskich portach wynosiły 75 mln ton.

Przekłada się to wprost na zysk dla państwa. Według danych Krajowej Administracji Skarbowej, w roku 2018 należności celno-podatkowe (VAT, cła, akcyza) z tytułu odprawy ładunków w morskich granicznych oddziałach celnych wyniosły ok. **40,6 mld zł**. Wskazana kwota stanowi kilka procent całości dochodów budżetu państwa. Podobnie, jak w przypadku przeładunków, jest to **rekordowy wynik**.

Uruchomiony został też w **Świnoujściu gazoport im. Prezydenta Lecha Kaczyńskiego**, do którego już dzisiaj docierają dostawy skroplonego gazu (LNG) z USA, Norwegii, Kataru i Wielkiej Brytanii. Gazoport ten ma najwyższy poziom wykorzystania mocy regazyfikacyjnych w Europie.

Przeprowadziliśmy również **restrukturyzację polskiego górnictwa węgla kamiennego**, która musiała być stopniowa i przemyślana. Kiedy przejmowaliśmy władzę w 2015 r. spółki węglowe stały na skraju bankructwa, a dziesiątki tysięcy pracowników niepokoilo się o swoje zatrudnienie. Dzięki naszym działaniom i współpracy z załogami, przekształciliśmy upadającą Kompanię Węglową w Polską Grupę Górniczą i uratowaliśmy Jastrzębską Spółkę Węglową, zachowując jednocześnie kilkadziesiąt tysięcy miejsc pracy. Dziś te spółki są nowoczesnymi przedsiębiorstwami, wdrażającymi w życie innowacyjne projekty, a sektor górniczy przynosi zyski. W całym procesie nie zapomnieliśmy o ludziach. To oni są najważniejsi. Nasze działania odbyły się w dialogu ze stroną społeczną. Przebiegały w atmosferze zrozumienia i kompromisu. Żaden górnik nie stracił pracy.

Podjęliśmy także szereg działań i inwestycji na rzecz **wzmocnienia polskiej własności**. To inwestycje w sektorze finansowym umożliwiły udomowienie banku Pekao SA, który po latach na powrót stał się instytucją z dominującym udziałem polskiego kapitału.

Jednak realizowane przez rząd Prawa i Sprawiedliwości inwestycje przekładają się przede wszystkim na budowanie realnej gospodarki

i wspieranie spójności terytorialnej, przy równoczesnym wykorzystaniu wszystkich krajowych rezerw rozwojowych. Troszczymy się, by rozwój i inwestycje dotarły do wszystkich i wszędzie.

W tym celu powstał specjalny **Pakiet dla miast średnich**, który wspiera je w odblokowywaniu ich potencjału gospodarczego. Do czerwca 2019 roku z programu skorzystało już 225 miast średnich, czyli prawie 90% wszystkich miast, do których program jest skierowany. Mogły one skorzystać m.in. z preferencji w krajowych programach operacyjnych finansowanych z funduszy europejskich. W zakończonych lub trwających naborach wartość dedykowanych kopert dla miast średnich wyniosła ok. 3 mld zł. Z rozwiązań przewidzianych w programie skorzystały takie miasta jak Nowy Sącz i Zamość (po 8 inicjatyw), Krosno, Suwałki (po 7), Łomża, Przemyśl czy Wałbrzych (po 6).

W efekcie prowadzonej polityki regionalnej już 13 polskich regionów przekracza poziom 50% unijnej średniej rozwoju. W 2015 było ich 11.

Najnowsze dane pokazują, że w 2018 roku inwestycje osiągnęły poziom 18,1% PKB. Tylko w 2018 roku wzrost inwestycji wyniósł 8,7% rok do roku, tj. ponad dwukrotnie więcej niż w 2017 roku. Taki wzrost inwestycji uprawdopodobnia stwierdzenie, iż **inwestycje wracają na krzywą wzrostu** (po spadku w 2016 roku wynikającym m.in. z zakończenia finansowania projektów ze środków unijnych z budżetu UE w ramach poprzedniej perspektywy i nieprzygotowaniem przez naszych poprzedników projektów i możliwości finansowania z obecnej perspektywy), co tworzy podstawę dla długoterminowego rozwoju krajowej gospodarki. Niemniej konieczne są dalsze działania rządu mające na celu pełne wykorzystanie inwestycji jako silnika napędzającego polską gospodarkę.

CELE

Ważnym elementem warunkującym wzrost gospodarczy i potencjał do jego przyspieszenia w przyszłości, obok konsumpcji i eksportu, są **inwestycje**. Szczególnie istotne są te inwestycje, które warunkują długofalowy rozwój gospodarczy i społeczny Polski. To wielkie projekty, które rząd Prawa i Sprawiedliwości zaczął realizować od pierwszych dni swojego

urzędowania. Projekty te – niezwykle złożone i dalekosiężne – wymagają konsekwencji w realizacji i wzmoczonych wysiłków szczególnie teraz, gdy wiele z nich przechodzi z etapu projektowania do etapu realizacji.

Jednocześnie potrzebna jest strategiczna wizja i wieloletni plan działania porządkujący aktywność inwestycyjną państwa. **Dlatego opracujemy Narodowy Plan Inwestycyjny – strategiczną wizję polityki inwestycyjnej Polski do roku 2030**, ze szczególnym uwzględnieniem realizacji inwestycji publicznych i ich późniejszego utrzymania w kontekście kluczowych potrzeb rozwojowych Polski. Będzie to mapa drogowa realizacji inwestycji rozpatrywanych nie tylko poprzez pryzmat ich głównych funkcjonalności, ale w połączeniu z innymi inwestycjami i czynnikami, aby zmaksymalizować efekt synergii. W tym kontekście istotny będzie system monitorowania inwestycji publicznych pod kątem efektów bezpośrednich i pośrednich dla państwa, co pozwoli na bieżąco alokować środki w obszarach niezbędnych.

INFRASTRUKTURA DROGOWA

Sprawna infrastruktura stanowi warunek rozwoju państwa. Luki w sieci komunikacyjnej to nie tylko wolniejsza i mniej komfortowa podróż, ale przede wszystkim zmarnowany potencjał i straty gospodarcze. Jednocześnie budowa i modernizacja sieci drogowej, szczególnie autostrad i dróg ekspresowych, to wielki projekt, ogromne wyzwanie logistyczne i planistyczne.

Dlatego w lipcu 2017 r. zaktualizowaliśmy **Program Budowy Dróg Krajowych** na lata 2014–2023 (z perspektywą do 2025 r.). Zwiększyliśmy limit wydatków na realizację inwestycji ze 107 mld do 135 mld zł. Dzięki temu w kolejnych latach zakładamy wybudowanie ok. 4 tys. km, w tym: 252,2 km autostrad, 2641,1 km dróg ekspresowych i ok. 100 obwodnic. Do roku 2025 chcemy ukończyć w Polsce sieć autostradową.

Jedną z kluczowych inwestycji drogowych podjętych przez rząd Prawa i Sprawiedliwości jest **Via Carpathia**, czyli transportowy kręgosłup Polski Wschodniej (połączy Południe z Północą), którego powstanie przyczyni się do likwidacji istniejącej od czasów zaborów dysproporcji infrastrukturalnej. Jednocześnie droga ta stanie się nowym, ważnym europejskim korytarzem

transportowym, łączącym północ Europy w Helsinkach w Finlandii z południem Europy w Grecji w Salonikach, przebiegając we wschodniej części Unii Europejskiej także przez kraje bałtyckie, Polskę, Słowację, Węgry, Rumunię i Bułgarię. Będzie nie tylko nowym korytarzem transportowym, ale stanie się także nową osią rozwoju we wschodniej części UE na terenach, które są zdecydowanie biedniejsze od pozostałej części UE. Projekt jest wreszcie realizowany i zyskał aprobatę wielu krajów, nie tylko tych, przez które przebiega. Jego pomysłodawcą był Prezydent Lech Kaczyński w 2006 roku. Rząd Prawa i Sprawiedliwości zabezpieczył w 2007 roku środki na jego realizację w perspektywie 2007–2013, ale rząd Premiera Tuska usunął ten projekt z listy projektów priorytetowych i był przeciwny, aby *Via Carpathia* była objęta siecią europejskich korytarzy TNT.

Kolejny priorytetowy projekt drogowy to **Via Baltica** – z jednej strony bardzo ważny szlak transportowy dla Polski północno-wschodniej, szczególnie dla regionów podlaskiego i warmińsko-mazurskiego, łączący je z Polską centralną, a w zasadzie włączając je w europejskie sieci transportowe. Z drugiej strony jest to obecnie jedno z kluczowych przedsięwzięć transportowych dla całej UE, realizowane w ramach europejskiej sieci transportowej TNT.

Rząd pracuje także intensywnie nad siecią autostrad i dróg ekspresowych. Zamykamy przebieg A1 na całej jej długości. Dzięki ukończeniu drogi S5 połączymy Wrocław, Poznań oraz konurbację Bydgoszcz–Toruń. Ukończymy także budowę wschodniego odcinka A2. Sukcesywnie otwierane są kolejne odcinki drogi ekspresowej między Lublinem a Warszawą i S7 między Warszawą a Krakowem i dalej do Zakopanego. Niebawem rozpoczną się prace nad budową drogi S10 łączącej Szczecin i Wołomin, a także S8 między Wrocławiem a Kłodzkiem. Rozpocznemy też prace na odcinku S19 między Lublinem a Białymstokiem. Konieczne jest domknięcie ringu wokół Łodzi (S14) i wokół Warszawy. To priorytety infrastruktury drogowej. **Rozbudowa sieci dróg obejmie swoim zasięgiem całą Polskę.** Strategiczna dla rozwoju Polski jest droga ekspresowa S11 łącząca Śląsk, Wielkopolskę i Zachodniopomorskie. Będzie ona przebiegała przez wiele miast, takich jak Kalisz i Piła, które takiego dodatkowego ciągu komunikacyjnego bardzo potrzebują. Głęboki remont przejdzie zachodni odcinek A4, który już w tym momencie jest ogromnie obciążony ruchem i technicznie wyeksploatowany. Dokończony będzie też remont

autostrady A18. Podejmiemy działania na rzecz budowy tzw. beskidzkiej drogi integracyjnej. W ślad za *Via Carpathia* i *Via Baltica* będziemy rozbudowywać drogę ekspresową S16 łączącą Powiśle, Warmię, Mazury i Podlasie. Ważną dla rozwoju Polski centralnej i południowo-wschodniej jest trasa S74. Obecnie trwają prace dokumentacyjne. Po przygotowaniu odpowiednich dokumentów i uzyskaniu decyzji środowiskowych w najbliższej kadencji parlamentu powinny rozpocząć się prace nad realizacją tej strategicznej dla Podkarpackiego, Świętokrzyskiego i Łódzkiego inwestycji. Ważnym projektem jest również dokończenie budowy drogi S6 na odcinku Koszalin-Słupsk-Trójmiasto. Pozwoli ona na dobre skomunikowanie obszaru Pomorza Środkowego.

Drogi gminne i powiatowe stanowią niezwykle istotny i najdłuższy element sieci połączeń komunikacyjnych w Polsce. Ich jakość nie tylko warunkuje możliwości swobodnego przemieszczania się mieszkańców wielu samorządów, ale często jest rozstrzygającym czynnikiem dla inwestorów. Rozwój jest tam, gdzie można dojechać. Dlatego rząd Prawa i Sprawiedliwości powołał **Fundusz Dróg Samorządowych, z którego do 2028 r. przeznaczymy 36 mld zł na rozbudowę i modernizację dróg lokalnych.** Dzięki temu każdego roku miliardy złotych popłyną do gmin i powiatów. Przełoży się to na wiele tysięcy nowych oraz wyremontowanych dróg gminnych i powiatowych. To największy program wsparcia dla rozwoju dróg lokalnych w historii naszego kraju. Tylko w 2019 roku program może objąć inwestycje drogowe na kwotę 6 miliardów złotych.

Program ten uzupełni budowa lokalnych przepraw mostowych w ramach specjalnego Programu **Mosty dla Regionów o budżecie 2,3 mld zł**, wspierających system komunikacyjny w całej Polsce. Pojawiają się one tam, gdzie rzeki są realną barierą komunikacyjną pomiędzy sąsiadującymi obszarami i są przyczyną hamującą rozwój lokalny. W ramach Programu **pozytywne opinie otrzymały już wszystkie przeprawy** (7) znajdujące się w lokalizacjach rekomendowanych w Programie, dla których wpłynęły wnioski: na Odrze na drodze nr 281 w lubuskim, na Wiśle pomiędzy m. Antoniówka Świerżowska a m. Świerże Górne w mazowieckim, na Sanie w Jarosławiu, na Bugu pomiędzy m. Krzemień Wieś a m. Granne, na Odrze na drodze nr 421 w miejscowościach Łubowice i Ciechowice w śląskim, na Noteci na

drodze nr 153 w m. Ciszkowo, na Warcie w m. Biechowy. Pozytywnie zaopiniowano również przeprawy mostowe na Noteci w Kruszwicy, na Wieprzu w Krasnymstawie czy na Narwi w Powiecie Ostrołęckim. Kolejne opinie będą przygotowywane do wyczerpania środków. Program zapewnia wsparcie rządu w wysokości do 80% kosztów przygotowania projektu i do 80% kosztów inwestycji.

Staramy się likwidować rozmaite bariery infrastrukturalne w różnych regionach Polski, dlatego realizujemy szereg różnych inwestycji o znaczeniu regionalnym. Przykładem takiego projektu jest **tunel w Świnoujściu**, które jako jedyne miasto w Polsce jest położone na wyspach, między którymi przeprawa odbywa się na wysłużonych promach. Całkowita długość inwestycji wyniesie około 3,4 kilometra, w tym 1,44 kilometra jednorurowego tunelu. Koszt inwestycji to prawie 800 mln zł. W 2018 r. wyłoniono projektanta i wykonawcę tunelu. Planujemy, że w drugiej połowie 2022 inwestycja zostanie zakończona.

Dla bezpieczeństwa pieszych i rowerzystów – wszystkich niechronionych uczestników ruchu drogowego – jest istotne, aby wzdłuż dróg krajowych powstawały **ciągły pieszo-rowerowe**. Według szacunkowych wyliczeń budowa na całej sieci dróg krajowych w Polsce (pod zarządem GDDKiA) ciągów pieszo-rowerowych w terenie zabudowanym kosztowałaby ok. 6 mld zł. Wyliczenia kosztów dotyczą tylko samych ciągów pieszo-rowerowych, bez rond, zatok autobusowych, sygnalizacji świetlnej. Rozpocznijemy realizację tego programu.

INFRASTRUKTURA KOLEJOWA

Kluczowe znaczenie ma rozpoczęty w 2018 roku **program Kolej Plus**, którego celem jest uzupełnienie sieci kolejowej o połączenia miejscowości z populacją powyżej 10 tys. mieszkańców bez dostępu do kolei pasażerskiej i towarowej, z miastami wojewódzkimi. Inny ważny element programu stanowi poprawa wewnętrznej spójności komunikacyjnej i społeczno-gospodarczej regionów Polski przy wsparciu ze środków publicznych.

Będziemy dalej realizować **wart ponad 70 mld zł Krajowy Program Kolejowy (KPK)**. To największy program wsparcia dla kolei w historii Polski. **Naszym celem jest zmodernizowanie i wybudowanie do 2023 roku**

aż 9000 km torów kolejowych. Równie ważna jest dla nas kontynuacja programu po 2023 roku, z tego względu Polska musi wynegocjować na ten cel jak największe środki w ramach nowej perspektywy unijnej na kolejne lata.

Będziemy kontynuowali proces **modernizacji infrastruktury i taboru.** Na różnym etapie procesu inwestycyjnego znajduje się ponad 160 obiektów dworcowych. **Do 2023 roku zamierzamy zmodernizować lub wybudować od podstaw łącznie około 200 dworców kolejowych. Wartość całego programu szacowana jest na ok. 1,5 mld zł.**

W ramach strategii taborowej będziemy realizowali projekty o wartości ok. 7 mld zł obejmujące modernizację i zakup ok. 200 lokomotyw, modernizację i zakup ok. 30 elektrycznych zespołów trakcyjnych, modernizację i zakup ok. 1000 wagonów. Prowadzone są przygotowania, w ramach partnerstwa innowacyjnego, do zaprojektowania i wyprodukowania taboru niezbędnego do obsługi Centralnego Portu Komunikacyjnego.

CENTRALNY PORT KOMUNIKACYJNY I BRANŻA LOTNICZA

CPK będzie bramą Polski na świat – jak Gdynia w okresie międzywojennym. Ten wielki projekt jest warunkiem dalszego długofalowego rozwoju infrastrukturalnego Polski. Po pierwszym etapie budowy port lotniczy ma obsługiwać do 45 mln pasażerów rocznie, a docelowo nawet około 100 mln. Lotnisko ma powstać na powierzchni około 3000 ha gruntów. Nieodłącznym elementem CPK jest również rozwój sieci kolejowej. CPK to nie tylko lotnisko, ale i kluczowy węzeł komunikacyjny. Wypełni luki w sieci kolejowej i zniweluje skutki podziału komunikacyjnego Polski, odziedziczonego po zaborach. Podobny efekt przyniesie realizacja innej rozpoczętej już inwestycji, jaką jest **budowa tunelu średnicowego łączącego dworzec Łódź Fabryczna z dworcem Łódź Kaliska.**

W ciągu minionej kadencji zadbałszy o przywrócenie odpowiedniej kondycji finansowej Polskim Liniom Lotniczym „LOT”. W 2008 r. strata PLL LOT wyniosła 109,1 mln zł. Rok później było to już ponad 220 mln zł. W 2010 r. – 163,1 mln zł, a w 2011 r. – 158,2 mln zł. Wobec wsparcia udzielonego przez rząd naszych poprzedników, Komisja Europejska wystosowała poważne

zarzuty o wypełnienie przesłanek niedozwolonej pomocy publicznej, co zapoczątkowało nowe kłopoty polskiego przewoźnika powietrznego. W efekcie mówiono o konieczności prywatyzacji PLL LOT.

Z początkiem dojścia do władzy Prawa i Sprawiedliwości, linia sukcesywnie zaczęła wracać na niektóre zawieszono trasy i uruchamiać kolejne. W siatce nowych połączeń znalazły się aż 23 nowe. Rok 2016 zakończył się dla spółki zyskiem z podstawowej działalności przewoźnika w wysokości 150-200 mln zł. Dzięki rządowi Prawa i Sprawiedliwości, PLL LOT odzyskuje dawny blask, zbliżając się do odpowiedniej kondycji finansowej. Zakłada się, że w 2020 r. LOT ma być już trwale rentowny, a celem spółki jest osiągnięcie pułapu 10 mln pasażerów rocznie i uzyskanie silnej pozycji w Europie środkowo-wschodniej. Dzięki budowie Centralnego Portu Komunikacyjnego Polskie Linie Lotnicze LOT będą mogły rozwijać się jeszcze bardziej dynamicznie.

MODERNIZACJA NA WIELKĄ SKALĘ – SZKOŁY, SZPITALE I INFRASTRUKTURA CYFROWA

Polska powinna równać do zachodniego poziomu nie tylko jeśli chodzi o zarobki i poziom życia obywateli. Chodzi również o to, by Polska stała się liderem, gdy idzie o usługi publiczne, jakość wspólnej przestrzeni, stan budynków użyteczności publicznej. Dlatego uruchomimy fundusze modernizacyjne, które zabezpieczą i rozwiną inwestycje w szkołach oraz szpitalach w ciągu najbliższych 10 lat.

Zmodernizujemy infrastrukturę publiczną według standardów najbardziej rozwiniętych państw świata. Nową oprawę zyskają setki obiektów, które są miejscem świadczenia najważniejszych usług publicznych. Dostosujemy wszystkie te budynki do wysokich standardów również w zakresie efektywności energetycznej, co będzie oznaczać nie tylko oszczędność, ale również lepszą jakość powietrza. Istotną będzie również poprawa dostępności instytucji publicznych i otaczającej nas przestrzeni. Wszystkie nowe inwestycje budowlane będą spełniać jej warunki. Będą projektowane tak, aby każdy mógł z łatwością z nich korzystać.

Nowoczesne budynki użyteczności publicznej oraz zmodernizowana infrastruktura społeczna według najlepszych standardów to wyraz dojrzałości państwa. Realizacja programu będzie miała zasadniczy wpływ

na rozwój polskich miejscowości i wpłynie na ich atrakcyjność, zarówno dla obywateli jak i biznesu. Nasze wspólne budynki będą nowocześniejsze, ładniejsze, czystsze oraz bardziej ekologiczne i ekonomiczne.

W sposób skoordynowany podniesimy na zupełnie nowy poziom jakość polskich szpitali, z których korzystają na co dzień tysiące Polaków. Chcemy ostatecznie rozprawić się z pozostałościami po PRL-u, przestarzałą, niefunkcjonalną infrastrukturą, na którą przez wiele lat byliśmy skazani. Zadbamy o funkcjonalność, jakość, wygodę użytkownika, estetykę tych budynków. Nowoczesne szpitale zapewnią lepszy dostęp do usług medycznych, poprawę jakości i bezpieczeństwa świadczonych usług medycznych, ale również zwiększenie dostępu do e-usług medycznych na obszarach wiejskich. Skrócenie czasu hospitalizacji będzie możliwe dzięki nowoczesnym technologiom w diagnostyce i terapii. Wczesna diagnoza i rozpoczęcie leczenia umożliwi szybszy powrót do codziennej aktywności. Planujemy też poprawę dostępności architektonicznej przychodni i szpitali, które będą wyposażone w sprzęt ułatwiający komunikację oraz swobodne poruszanie się.

Fundusz modernizacji szpitali, który uruchomimy, będzie miał wartość 2 mld zł.

Powołamy również **fundusz modernizacji szkół**, tak by stały się one miejscem, w którym można nie tylko uczyć się, ale i aktywnie spędzać czas. Szkoły nie będą wyłącznie edukować, ale pobudzać inspirację i kreatywność. Uczniowie muszą zyskać umiejętność poruszania się w stale rosnącym gąszczu informacji i szybkiego przyswajania tego, co najważniejsze. Dlatego wyposażymy nasze szkoły w możliwości i narzędzia, które udoskonalą proces nauczania w erze cyfrowej. Dzięki codziennej pracy z wykorzystaniem najnowszych technologii uczniowie będą mogli nabyć praktyczne umiejętności potrzebne w rzeczywistości, która dopiero nadchodzi. Chcemy by szkoła dawała uczniom taką samą wiedzę i umiejętności oraz utrzymywała takie same szanse i standardy, niezależnie od lokalizacji. **Program o wartości 2 mld zł** będzie składał się ze środków krajowych i funduszy unijnych.

To bezprecedensowy **projekt modernizacyjny**, który połączymy z wielkimi inwestycjami w **infrastrukturę cyfrową** – aby nowoczesne szkoły, szpitale i inne placówki mogły jak najlepiej wykorzystać dla dobra obywateli efekty cyfrowej rewolucji.

Dlatego realizujemy największy w UE (i przez Komisję Europejską uznany za najlepszy) program **budowy sieci szerokopasmowej**. W efekcie już realizowanych inwestycji (o wartości ponad 6 mld zł) 2 mln gospodarstw, głównie z terenów wiejskich i małych miast, uzyska dostęp do szybkiego Internetu. Kolejny milion jest przyłączanych w ramach inwestycji własnych operatorów telekomunikacyjnych. **Naszym zadaniem jest doprowadzenie światłowodu do każdego budynku w Polsce**. Dzięki utworzeniu **Funduszu Szerokopasmowego** możliwe będzie np. dofinansowanie budowy i rozwoju sieci telekomunikacyjnych. To podstawa tworzenia infrastruktury przyszłości i nowoczesnej gospodarki.

Wesprzemy gminy w upowszechnieniu publicznego dostępu do szybkiego Internetu. Obecnie tylko 405 gmin w naszym kraju ma hotspoty. Przeznaczmy **120 mln zł na bony dla gmin**, które będą chciały skorzystać z indywidualnego dofinansowania. Hotspoty, czyli punkty z bezpłatnym WiFi pojawią się m.in. w parkach, na skwerach, dworcach, w domach kultury i bibliotekach. Szacujemy, że dzięki tej inicjatywie na terenie naszego kraju pojawi **19 tysięcy nowych punktów z bezpłatnym WiFi**.

Do końca 2020 roku **wszystkie szkoły w Polsce będą miały dostęp** do szybkiego, bezpiecznego i finansowanego z budżetu państwa Internetu w ramach **Otwartej Sieci Edukacyjnej**. OSE to nie tylko szybki Internet, ale także nowe treści edukacyjne dla uczniów i wsparcie szkół w procesie kształcenia umiejętności cyfrowych. Koszty wdrożenia OSE szacowane są na **320 mln zł** (środki POPC), zaś jej funkcjonowania na ponad **1,3 mld zł** w perspektywie 10 lat i zostaną sfinansowane z budżetu państwa. W najbliższych 4 latach wydamy 600 mln.

Do sieci światłowodowej przyłączymy wszystkie Gminne Ośrodki Kultury i wyposażymy je w sprzęt komputerowy, tablety, roboty, maty edukacyjne, drukarki oraz szkolenia z kompetencji cyfrowych. W ten sposób w Gminnych Ośrodkach Kultury uruchomimy sieć centrów edukacji cyfrowej – staną się one prawdziwym rozsądkiem cyfrowej rewolucji w Polsce, będą świadczyły usługi cyfrowe, umożliwią kontakt z dobrami kultury i zwiększą cyfrowe kompetencje w lokalnych społecznościach. **Podłączymy do sieci również wszystkie Ochotnicze Straże Pożarne**.

W najbliższych latach skoncentrujemy się również na rozwoju **sieci 5G**, która umożliwi kilkadziesiąt razy szybszą transmisję danych na urządzeniach mobilnych. Wdrożenie tej technologii to przede wszystkim możliwość podłączenia do sieci coraz inteligentniejszych sprzętów codziennego użytku. Dzięki tysiącom czujników miasta będą mogły bardziej racjonalnie zarządzać infrastrukturą i wydatkować środki na rzeczywiste potrzeby. Wkrótce sieć 5G stanie się kręgosłupem naszych gospodarek. Rząd Prawa i Sprawiedliwości już dzisiaj wychodzi naprzeciw tej rewolucji. Zakładamy, że już w 2020 roku w dwóch miastach w Polsce, a do końca 2023 roku w większości miast będzie działać sieć 5G. Z uwagi na fundamentalne znaczenie sieci 5G dla bezpieczeństwa informatycznego Państwa doprowadzimy do sytuacji, w której kontrolę nad siecią będzie pełniła polska firma. Na tym etapie nie przesadzamy jaka to będzie firma.

Dzięki tym rozwiązaniom, Polska znajdzie się wśród światowych liderów rozwiązań cyfrowych. Właśnie w Polsce będzie mógł rozwijać się przemysł 4.0, a obywatele na co dzień będą mogli bez przeszkód korzystać z najszybszego mobilnego Internetu, rozwiązań smart city, telemedycyny i wielu innych usług cyfrowych.

DALSZA ODBUDOWA GOSPODARKI MORSKIEJ

Gospodarka morska jest jedną z kluczowych gałęzi gospodarki, która powinna napędzać rozwój Polski. Dlatego będziemy dalej wspierać rozwój polskich portów. Nasz strategiczny cel to podwojenie przeładunków w portach do 200 mln ton w najbliższych latach. Chcemy to osiągnąć m. in. poprzez rozbudowę potencjału przeładunkowego portów morskich i wsparcie prowadzonych już obecnie prac inwestycyjnych w Porcie Gdańsk (Port Centralny), w Porcie Gdynia (Port Zewnętrzny) oraz w Porcie Szczecin-Świnoujście (budowa terminala kontenerowego w Świnoujściu).

Przekop Mierzei Wiślanej będzie zaś gwarancją swobodnej żeglugi statków między portem w Elblągu oraz innymi portami Zalewu Wiślanego a Morzem Bałtyckim. Ta inwestycja doprowadzi do zniesienia istniejących barier infrastrukturalnych, które ograniczają rozwój północno-wschodniej części Polski.

Będziemy też konsekwentnie realizować ambitny **plan odbudowy polskiego przemysłu stoczniowego**. Mamy ogromny potencjał w przemyśle stoczniowym, brakuje nam zaś dobrej organizacji i przełamania niemocy odziedziczonej po poprzednikach – w czasie trwania ich rządów nasz przemysł stoczniowy niemalże upadł. W roku 2005 wyprodukowano 28 statków morskich, ale w 2015 już tylko 1. Dlatego też nasze działania w zakresie odbudowy przemysłu stoczniowego natrafiły na wielkie wyzwania, które wymagały w pierwszej kolejności długotrwałej pracy u podstaw, reorganizacji i konsolidacji podmiotów sektora.

Rząd będzie dalej prowadził prace nad projektem **BATORY**. Celem projektu jest stymulowanie rozwoju technologii, projektowania i budowy polskich jednostek pływających oraz konstrukcji morskich, przesunięcie sektora stoczniowego w kierunku innowacyjnych produktów i wyspecjalizowanych jednostek o wysokiej wartości dodanej. W ramach projektu kontynuowane są prace nad serią promów samochodowo-pasażerskich typu RO-PAX. Prace te prowadzone są w celu wymiany floty polskiego armatora na jednostki nowe, zbudowane w polskiej stoczni. Zbudowane zostaną jednostki nowoczesne, wykorzystujące aktualne rozwiązania technologiczne i spełniające wymogi w zakresie ochrony środowiska naturalnego.

Projekt o szczególnym znaczeniu gospodarczym to również **odbudowa pełnego potencjału żeglugi śródlądowej**. Żegluga śródlądowa powinna być w Polsce możliwa do poziomu IV klasy żeglowności w ramach korytarzy transportowych, w szczególności na rzekach: Odra, Wisła, Narew, Bug, aby wesprzeć dalszą odbudowę transportu wodnego śródlądowego w Polsce.

W tym kontekście priorytetowe jest osiągnięcie co najmniej IV międzynarodowej klasy żeglowności na **Odrzańskiej Drodze Wodnej** oraz włączenie jej w sieć europejskich dróg wodnych. Pierwszym krokiem do realizacji ww. priorytetu jest likwidacja „wąskich gardeł” ograniczających żeglugę śródlądową. Szczególnie ważne jest udroźnienie Odrzańskiej Drogi Wodnej na tzw. odcinku swobodnie płynącym, tj. od nowej śluzy Malczyce do ujścia Nysy Łużyckiej, a także pięciu miejsc limitujących na Odrze granicznej – w okolicach Słubic i Kostrzynia nad Odrą.

Będziemy także kontynuować odbudowę i modernizację zabudowy regulacyjnej na swobodnie płynącym i granicznym odcinku Odry. Planujemy również udrożnienie pozostałych rzek, przede wszystkim Wisły. Już teraz realizujemy zadanie odtworzenia pierwotnej pojemności zbiornika przystopniowego w Rzeszowie na rzece Wisłok. Należy też rozwinąć program dla Sanu, którego celem jest czynna i bierna ochrona przeciwpowodziowa w zlewniach Sanu, Wisłoki i Dunajca.

Przeciwdziałamy również niebezpieczeństwu niedoboru wody w Polsce. We wrześniu 2019 r. rząd przyjął założenia do „Programu przeciwdziałania niedoborowi wody na lata 2021–2027 z perspektywą do roku 2030”. **Dzięki 94 inwestycjom (o łącznej wartości 10 mld zł) w zbiorniki i stopnie wodne zatrzymanie odpływu wody z polskich rzek zwiększy się z 6,5 % do 15 %.** Dodatkowo w ramach tego programu planowane są działania związane z renaturyzacją rzek, odtwarzaniem mokradł i budową mniejszych zbiorników.

INWESTYCJE W SUWERENNOŚĆ ENERGETYCZNĄ – TERMINAL LNG I BALTIC PIPE

Jednocześnie realizujemy inwestycje w sektorze energetycznym, kontynuując proces uniezależniania Polski od gazu importowanego ze wschodu. Celem, do którego dążyliśmy ze szczególnym wysiłkiem, jest bowiem **suwerenność energetyczna**.

Zgodnie z planem przebiega realizacja projektu gazociągu **Baltic Pipe**, który połączy Polskę z Danią i Norwegią. Podjęta w 2018 roku decyzja inwestycyjna pozwoli na import ok. 10 mld m³ gazu rocznie, poczynając od jesieni 2022 r. Rozbudowywany jest obecnie **Gazoport im. Prezydenta Lecha Kaczyńskiego w Świnoujściu** i jego moce wzrosną w 2021 roku do 7,5 mld m³. Infrastruktura ta pozwoli na stworzenie hubu gazowego w Polsce i eksportowanie nadwyżek gazu do innych krajów. W tym celu rozbudowujemy i modernizujemy sieci przesyłowe gazu w kraju oraz budujemy system interkonektorów gazowych z innymi krajami. Takie interkonektory są już budowane ze Słowacją, a planowane jest także z Ukrainą.

POŁĄCZENIE ORLENU I LOTOSU

Ważnym projektem o znaczeniu strategicznym jest fuzja Orlenu i Lotosu. W skali europejskiej zarówno Orlen, jak i Lotos są zaliczane do mniejszych firm. Obecna sytuacja sprawia również, że jesteśmy niewielkim odbiorcą przy zakupie ropy. Efektem powstania jednego **koncernu paliwowego** na bazie tych spółek będzie polski czempion, który łatwiej sprosta wyzwaniom, jakie stoją przed branżą naftową i zagwarantuje Polsce większe bezpieczeństwo energetyczne. Fuzja przełoży się na korzystniejszą cenę przy zakupie baryłki ropy, a to przełoży się na stabilność cen, również na stacjach paliw.

Po połączeniu firma będzie miała znacznie większą siłę i większe możliwości oddziaływanie na przemysł petrochemiczny. Możliwe będą nowe inwestycje, a także badania i rozwój innowacji. To także większa stabilność i konkurencyjność grupy na międzynarodowym rynku – synergia i uzyskanie efektu skali pozwolą w pełni konkurować z zagranicznymi potentatami.

BUDOWA ELEKTROWNI ATOMOWEJ

Planujemy **wybudowanie elektrowni jądrowych**, które są czyste i bezpieczne. Zeroemisyjne wytwarzanie energii elektrycznej powinno zostać wsparte przez **bloki jądrowe, które już w 2035 r. mogą dać ok 10%** energii elektrycznej wytworzonej w kraju. Udział ten zwiększy się do ok. 20% w latach 2040–2043.

Zainstalowana moc bloków jądrowych może osiągnąć 10 GW, czyli tyle, ile przewidujemy dla morskich farm wiatrowych w tym samym czasie.

DALSZE WSPARCIE GÓRNICCTWA WĘGLOWEGO

Mamy program dla polskiego górnictwa po to, by w kolejnych latach ograniczyć do minimum ryzyko kryzysu w branży. Przygotowaliśmy też regulacje dotyczące norm jakości węgla oraz rekompensat za utracone prawo do deputatu węglowego. Górnictwo węgla kamiennego przeszło długą drogę od końca 2015 r. czyli od momentu, w którym obecny rząd przejął zarządzanie branżą, rozpoczął proces odbudowy i ratowania jej

z zapaści. Górnictwo z grudnia 2015 i z sierpnia 2019 r. to dwie zupełnie różne branże. Proces restrukturyzacji został zakończony – czas na zarządzanie. Będziemy się koncentrować na większym wykorzystywaniu rozwiązań innowacyjnych w górnictwie.

POLSKA WŁASNOŚĆ W SEKTORZE FINANSOWYM

Zgodnie z danymi KNF w 2018 roku udział polskiego kapitału w krajowym sektorze bankowym wynosił 54%. To wynik działań podjętych w ostatnich latach, które doprowadziły do repolonizacji w sektorze finansowym (Pekao, Alior, BPH), a także dobra wiadomość dla Polski – oznacza bowiem stabilizację w tym kluczowym dla gospodarki obszarze. Jednak ze względu na wagę tego sektora oraz na jego dynamikę, zachodzące w nim zmiany i duże przepływy kapitału, należy uważnie obserwować jego strukturę własnościową. Kapitał ma narodowość, a kryzys finansowy sprzed dekady pokazał, że szczególnie istotny jest on właśnie w przypadku banków, od których zależy finansowanie gospodarki. Dlatego będziemy na bieżąco analizować sytuację i w razie pojawiających się korzystnych, rynkowych warunków, będziemy podejmować działania mające na celu zwiększenie udziału kapitału polskiego w sektorze finansowym.

AKTYWIZACJA DUŻYCH ZAKŁADÓW PRZEMYSŁOWYCH

Podejmiemy działania mające na celu wsparcie zakładów przemysłowych – szczególnie tych, które położone są na terenach zmarginalizowanych, a mają cały czas niewykorzystany potencjał rozwojowy. Poprzez duże zamówienia kierowane do zakładów w Polsce np. w ramach programów modernizacji wojska, będziemy działać na rzecz aktywizacji dużych polskich zakładów produkcyjnych, których potencjał był niewykorzystany przez ograniczanie rynku i wyprowadzanie zamówień z Polski. Przykładem już rozpoczętego działania jest produkcja sprzętu artyleryjskiego w Hucie Stalowa Wola, dzięki czemu polskie wojsko otrzyma konkurencyjny i profesjonalny sprzęt, a Huta może przeprowadzić kolejne inwestycje i modernizację.

PAKIET MIAST ŚREDNICH I PROGRAMY REGIONALNE

Każdy region Polski potrzebuje wsparcia w rozwoju, skrojonego na miarę swoich potrzeb i wyzwań. W tym celu rząd Prawa i Sprawiedliwości przygotował **zestaw programów rozwojowych kierowanych do wszystkich regionów**, ale ze szczególnymi, preferencyjnymi warunkami dla najbardziej zagrożonych wykluczeniem lub wykluczonych ośrodków – zarówno wiejskich, jak i miejskich. To programy, które należy w następnych latach wzmacniać, rozwijać i uzupełniać.

Flagowym programem jest **Pakiet dla Miast Średnich**, kierowany do wszystkich ośrodków najbardziej pokrzywdzonych transformacją gospodarczą i reformą samorządową. Do 2023 roku planujemy przeznaczyć prawie 3 mld zł na rozwój miast. Z Pakietem dla Miast Średnich będzie korespondować **Program wzmacniania szans rozwojowych obszarów zagrożonych trwałą marginalizacją**. Celem realizacji Programu będzie osiągnięcie rozwoju gospodarczego poprzez wsparcie przedsiębiorczości i inwestycji prywatnych. W ramach programu realizowany będzie kompleksowy pakiet działań z zakresu m.in.: rozwoju lokalnej przedsiębiorczości, aktywizacji lokalnych zasobów ludzkich, pobudzania lokalnych inicjatyw gospodarczych i społecznych oraz poprawy dostępu mieszkańców do podstawowych usług publicznych. W ramach Programu będzie przygotowany i realizowany specjalny pakiet działań skierowany do małych miast poniżej 20 tysięcy mieszkańców oraz do obszarów popegeerowskich.

Niezmiennie ważny jest dla nas program kierowany do Polski Wschodniej, czyli do 5 województw: lubelskiego, podlaskiego, podkarpackiego, świętokrzyskiego i warmińsko-mazurskiego. Będziemy się starali dołączyć do tego programu również najbardziej potrzebujące wsparcia subregiony województwa mazowieckiego: radomski, ostrołęcko-siedlecki i ciechanowski. Puste deklaracje naszych poprzedników odnośnie do rozwoju wschodniej części naszego państwa przekuliśmy w konkrety. Nadrabiamy wieloletnie zapóźnienia w infrastrukturze transportowej, zarówno w drogowej jak i kolejowej, z flagowymi projektami *Via Carpathia*, *Via Baltica* i *Rail Baltica*.

Program dla Bieszczad ma wesprzeć procesy rozwojowe w najmniej dostępnym zakątku Polski, jakim są Bieszczady. Na inwestycje przyczyniające się do rozwoju Bieszczad do 2023 r. z funduszy unijnych oraz budżetu państwa **trafi 800 mln zł.**

PROGRAM DLA ŚLĄSKA

Śląsk to szczególny region na mapie Polski. Z jednej strony jest wciąż jedną z lokomotyw gospodarczych całego kraju. Z drugiej strony jest również w zaawansowanej fazie transformacji gospodarczej, przejścia z etapu na którym jego gospodarka opierała się na klasycznej energetyce do etapu, w którym jest on gospodarczo bardziej zrównoważony i zróżnicowany. To etap w którym górnictwo i przemysł ciężki wciąż odgrywają ważną rolę, ale również dynamicznie rozwijają się nowe technologie czy usługi. W ostatnich latach Śląsk rozwijał się wolniej niż inne regiony, a przez to jego potencjał rozwojowy nie był w pełni wykorzystywany dla rozwoju kraju. Udział Śląska w tworzeniu PKB Polski stopniowo maleje. Równocześnie Śląsk musi mierzyć się z wyzwaniami takimi jak zanieczyszczenie środowiska, które wymagają dopasowanego do potrzeb regionu wsparcia.

Dlatego powstał rządowy **Program dla Śląska. To obecnie ponad 70 projektów o wartości ok. 55 mld zł** w priorytetowych obszarach wsparcia. **To największy taki program regionalny w historii Polski.** Trzy czwarte zaplanowanych działań jest już **w fazie realizacji.** Program przyspieszy rozwój województwa śląskiego, będzie stymulował wzrost innowacyjności przemysłu i energetyki w regionie, poprawi jakość środowiska naturalnego, zwiększy tempo modernizacji i rozwoju infrastruktury transportowej, przyczyni się do **wzrostu jakości życia mieszkańców województwa śląskiego.**

3.2. FINANSOWANIE ROZWOJU

OSIĄGNIĘCIA

Jedną z największych słabości państwa w 2015 roku okazała się tzw. luka VAT, czyli nieszczelność systemu podatkowego w zakresie podatku VAT, która była wykorzystywana m.in. przez zorganizowane grupy przestępcze do wyludzeń finansowych. Inną „piętą achillesową” polskiego systemu budżetowego były nieprawidłowości i słabości w procesie ściągania podatku CIT. O wielkiej słabości państwa świadczyło nie tyle samo istnienie luki VAT czy CIT, co jej skala¹¹ oraz – co najważniejsze – bezradność instytucji publicznych. **Według raportów różnych ośrodków analitycznych, zarówno niezależnych, jak i Komisji Europejskiej czy Ministerstwa Finansów, budżet państwa mógł stracić od 180 do 280 mld zł wpływów z VAT i CIT w latach 2008–2015.** To kwota porównywalna ze środkami otrzymywanymi z UE w ramach polityki spójności na cele inwestycyjne w tym samym okresie albo z kwotą dochodów całego budżetu państwa w roku 2008.

Jaskrawym przykładem zmian w funkcjonowaniu państwa i podejściu do obywateli, jakie zaszły po roku 2015, jest **uszczelnienie luki podatkowej**. Polskie państwo pozwoliło, aby w latach 2008–2015 luka ta urosła do poziomu jednej z największych w Europie. Bezwład i słabość władzy sprawiły, że nie podjęto żadnych skutecznych działań uszczelniających, **podniesiono natomiast stawkę VAT (z 22 na 23% w 2011 r.), obciążając obywateli finansowymi skutkami działalności zorganizowanych grup przestępczych.**

Tymczasem zarówno rozszczelnienie systemu podatkowego w latach 2008–2015, jak i jego uszczelnienie po 2015 roku jest niepodważalnym faktem. Takim samym faktem są sukcesy rządu Prawa i Sprawiedliwości w zmaganiach z przestępcami podatkowymi i mafiami VAT. Ten stan podsumował raport Najwyższej Izby Kontroli, w którym można m.in. przeczytać, że poziom luki VAT był w latach 2010–2015 znacznie wyższy niż średnio w UE, a działania podejmowane w tym okresie były niewystarczające, by zapobiec wyciekowi środków. Według Izby, to dzięki

¹¹ Najlepszy obraz luki VAT daje spojrzenie na jej skalę liczoną w procentach. Zgodnie z danymi Komisji Europejskiej w 2012 roku luka VAT w Polsce wynosiła 25,6%, w 2015 – 24,2%, podczas gdy w 2017 wyniosła już tylko 15,4%, a szacunki Ministerstwa Finansów za 2018 rok wskazują, że wyniosła ona zaledwie 12,5%.

działaniom prowadzonym w latach 2016–2018 udało się istotnie obniżyć poziom luki VAT. Warto w tym kontekście zestawić ze sobą dwie liczby – **za rządów PO-PSL, w ciągu 8 lat, dochody z podatku VAT wzrosły o 21 mld zł, zaś w ciągu 3 lat rządów Prawa i Sprawiedliwości dochody te wzrosły o 52 mld zł¹².**

Podobny proces miał miejsce w obrębie podatku CIT. Działania uszczelniające rządu Prawa i Sprawiedliwości sprawiły, że wpływy z CIT znacznie wzrastają. **W ciągu 4-letniej kadencji obecnego rządu wpływy te wzrosną o około 12 mld zł rocznie, podczas gdy w czasach rządów PO-PSL dochody te nie tylko nie wzrosły, ale wręcz zmalały o ponad 1,5 mld zł, z około 34,6 mld zł w 2008 do 32,9 mld zł w 2015 roku.**

Spektakularne efekty w uszczelnieniu luki podatkowej zostały osiągnięte dzięki zdecydowanemu i sprawnemu działaniu państwa, które zaprojektowało i wdrożyło reformę Krajowej Administracji Skarbowej, zaczęło wykorzystywać zaawansowane narzędzia analityczne i IT, Big Data, sprawnie zarządza wielkimi zbiorami danych, wdrożyło jednolity plik kontrolny, trzy pakiety SENT, STIR, split payment, klauzulę generalną przeciwko unikaniu opodatkowania, zmiany w zakresie rozdzielenia dochodów operacyjnych i kapitałowych, wprowadziło także obowiązek raportowania schematów podatkowych, podzieloną płatność VAT i wiele innych zmian. W porównaniu do roku 2015, łączne dochody z PIT, CIT, VAT oraz składki na FUS wzrosną w 2019 roku **aż o 158 mld zł.**

W 2018 roku wystąpiła sytuacja pierwotnej nadwyżki budżetowej, deficyt budżetowy był rekordowo niski i wyniósł ok. 0,4% w stosunku do PKB. Dług sektora instytucji rządowych i samorządowych jeszcze w 2015 wynosił 51,3% PKB, podczas gdy w 2018 zmalał do 48,9% PKB.

Jednocześnie też trzeba podkreślić, że tak dobre wyniki finansowe i gospodarcze nie wiązały się z wyprzedacją majątku narodowego lub z czerpaniem bardzo wysokich dywidend od spółek z udziałem Skarbu Państwa (łączna kwota pozyskana z tych źródeł w latach 2008 – 2015 przekraczała 100 mld zł).

¹² W 2008 roku dochody z podatku VAT do budżetu wyniosły 102 mld zł, co stanowiło 7,9% PKB. W roku 2015 dochody z VAT wyniosły 123 mld złotych, co jednak stanowiło już wtedy zaledwie 6,8% PKB i to pomimo podwyżki stawki podatku VAT. Tymczasem od 2016 do 2018 dochody z podatku VAT wzrosły o 52 mld zł, do 175 mld zł, co stanowi ok. 8,43% PKB.

Istotnym źródłem finansowania inwestycji w polskiej gospodarce są **fundusze unijne**. Tuż po objęciu rządów, jeszcze w 2015 roku uratowaliśmy ponad 30 mld zł z poprzedniej perspektywy 2007–2013 i mocno rozwinęliśmy obecną perspektywę 2014–2020. W 2018 roku dzięki naszym działaniom udało się uniknąć sytuacji, w której musielibyśmy zwracać niewykorzystane środki, a jeszcze we wrześniu zagrożonych było 1,3 mld zł z Regionalnych Programów Operacyjnych – z uwagi na bardzo wolny stopień wdrażania funduszy przez Marszałków niektórych województw.

Polska jest liderem jeśli chodzi o wykorzystywanie środków europejskich w polityce spójności. Tylko w 2018 r. wartość środków unijnych, które przepłynęły z UE do Polski wyniosła ok. **15,7 mld euro**. Zakończonych lub realizowanych jest ponad **50 tysięcy projektów** z perspektywy 2014–2020 na kwotę **ponad 400 mld złotych**, z dofinansowaniem unijnych w wysokości ponad 250 mld zł. Ponad 76% dostępnych środków została objęta umowami, a wykorzystano i rozliczono już ponad 30% tych środków.

Kapitał dla rozwoju zaczęliśmy pozyskiwać również z innych, nowych źródeł: jesteśmy na 5. miejscu w UE pod względem wartości zatwierdzonego wsparcia z **planu Junckera**. Dzięki temu już wystartowały inwestycje o wartości ponad 40 mld zł, a kolejne inwestycje na kwotę 20 mld zł są w przygotowaniu. To nowe, ważne źródło finansowania inwestycji ze środków unijnych, które będzie kontynuowane w kolejnej perspektywie finansowej.

Ważnym elementem nowej strategii rozwojowej jest aktywna polityka gospodarcza, której założeniem jednak jest nie interwencjonizm, a inteligentne wsparcie kluczowych sektorów gospodarki i branż istotnych dla długofalowego i stabilnego rozwoju Polski. W tym celu **powstał nowy system instytucji rozwoju, skupiony w Grupie Polskiego Funduszu Rozwoju**. Instytucje Grupy PFR zapewniają kompleksowe wsparcie przedsiębiorstwom w każdej fazie rozwoju, zapewniają wzrost innowacyjności, zwiększanie inwestycji w Polsce, finansowanie dla inwestycji samorządowych, a także udzielają wsparcia w zakresie ekspansji polskich firm na międzynarodowych rynkach.

Polski Fundusz Rozwoju był m.in. zaangażowany w **repolonizację polskiego sektora bankowego** (odkupienie udziałów w banku Pekao SA od włoskiego Unicredit). Każda duża i licząca się gospodarka świata dąży do tego, żeby istniała zdrowa i efektywna równowaga między kapitałem zagranicznym, a kapitałem lokalnym w strategicznych sektorach gospodarki.

Jednym z rezultatów kryzysu ekonomicznego z 2008 roku było wycofanie z Polski środków oraz ograniczenie akcji kredytowej banków wchodzących w skład zagranicznych grup bankowych. Banki te przy podejmowaniu decyzji nie brały pod uwagę dobrej sytuacji gospodarczej Polski, ale raczej sytuację grupy bankowej, do której należały oraz kraju macierzystego. W rezultacie polskie firmy straciły możliwość uzyskiwania kredytów na dalszy rozwój i inwestycje. Prowadzona przez Rząd Prawa i Sprawiedliwości repolonizacja sektora bankowego stanowi silny bufor bezpieczeństwa dla polskiej gospodarki przed potencjalnymi turbulencjami na międzynarodowych rynkach finansowych. Pozwala też na mobilizację kapitału na dalszy rozwój kraju i finansowanie inwestycji i działalności przedsiębiorstw.

Rządy PiS to także widoczny postęp w obszarze inwestycji prywatnych. Globalne firmy wiążą się z Polską – m.in. Umicore, Toyota, Daimler, LG Chem, Lufthansa. Od początku 2016 r. przyciągnęliśmy **1062** inwestycje, które wygenerują ponad **33** tys. nowych miejsc pracy. Deklarowana przez przedsiębiorców wartość tych inwestycji to **50,5** mld zł.

By jeszcze lepiej wykorzystać nasz potencjał, przeprowadziliśmy gruntowną **reformę specjalnych stref ekonomicznych** – tak, aby więcej firm, także te małe i średnie, mogło korzystać z zachęt podatkowych dla inwestorów. Zwolnienie podatkowe dostępne będzie w całym kraju. MŚP nie muszą przenosić się do poszczególnych Stref i inwestować z dala od swojego obszaru działania. Prostsze i bardziej dostępne stało się inwestowanie dla mikro i średnich przedsiębiorstw, z elastycznymi wymaganiami dostosowanymi do indywidualnych potrzeb. Przewidziano zwolnienia podatkowe wydawane na 10, 12 lub 15 lat.

CELE

FUNDUSZE STRUKTURALNE

Z powodzeniem kształtujemy debatę o polityce rozwoju na poziomie Unii Europejskiej. Przekonujemy, że Europa ma szansę rywalizować w skali globalnej tylko wtedy, kiedy będzie oparta na solidnych i sprawiedliwych fundamentach.

W ramach prac nad budżetem Unii Europejskiej **będziemy domagać się maksymalnego zwiększenia puli środków dla naszego kraju**. Będziemy walczyć o to, aby kwota przypisana Polsce odpowiadała potrzebom naszego kraju i uwzględniała jego rolę w UE. **Odrzucamy wstępną propozycję budżetu UE na lata 2021–2027** z mniejszym o około 20% budżetem dla Polski i siedmiu innych krajów członkowskich, jaka została złożona przez Komisję Europejską w maju ubiegłego roku. Nie zgadzamy się z takim podejściem, wedle którego Polska powinna być karana za to, że skutecznie wdraża projekty z środków unijnych i sprawnie zarządza rozwojem kraju. W perspektywie 2014–2020 Polska otrzymała już 22 mld euro tytułem płatności okresowych, co stanowi aż 26,4% łącznej kwoty płatności okresowych przekazanych wszystkim państwom członkowskim i czyni nas największym beneficjentem Polityki Spójności UE. Wspomniana kwota to prawie 29% alokacji funduszy UE dla Polski na lata 2014–2020. Dbłość o rzetelne i efektywne wykorzystywanie każdego euro dotacji powinna być argumentem za zwiększeniem środków dla Polski, a nie powodem skierowania strumienia pieniędzy do krajów, które nie wykorzystują efektywnie swoich dotacji i w konsekwencji zwracają pieniądze do Brukseli.

Wzorem planu Junckera będziemy w większym stopniu wykorzystywać inne programy unijne, takie jak Horyzont 2020.

BUDOWANIE OSZCZĘDNOŚCI

Tak jak państwa najbardziej rozwinięte chcemy, aby budowane przez Polaków oszczędności nie leżały zamrożone na kontach, ale były wykorzystywane dla rozwoju gospodarki. Przyczyni się to nie tylko do rozwoju państwa, ale zwiększy także efektywność oszczędzania. Jednocześnie oszczędzanie na emeryturę stanie się bezpieczniejsze i bardziej przejrzyste. Temu ma służyć wprowadzenie **Pracowniczych Planów Kapitałowych i reforma OFE**.

Obecnie funkcjonujący system OFE jest głęboko dysfunkcyjny. W 2018 roku OFE miały 15,9 mln uczestników, choć aktywnie wpłacało do nich pieniądze zaledwie około 2,5 mln osób. Przekształcenie OFE w **Indywidualne Konta Emerytalne (IKE)** pozwoli przekazać Polakom pieniądze zgromadzone przez nich w otwartych funduszach emerytalnych na konta indywidualne. **Chodzi o 162 mld zł. IKE to bezpieczne i efektywne oszczędzanie na emeryturę.**

Polacy otrzymali wybór, opcją domyślną będzie przejście do IKE, ale każdy będzie miał prawo do złożenia deklaracji i przeniesienia całości swoich środków na indywidualne konto w ZUS i pozostania w I filarze systemu emerytalnego. Kierujemy się założeniem, że konieczne jest ustawowe zagwarantowanie tego, że **środki wpłacane do OFE są prywatną własnością Polaków**. Pieniądze gromadzone na IKE będą podlegały dziedziczeniu, a po osiągnięciu wieku emerytalnego będą mogły być swobodnie wypłacone w całości bądź w ratach i będą wówczas wolne od jakichkolwiek podatków.

Z tytułu przekształcenia wnoszona będzie opłata odpowiadająca wartości 15% aktywów OFE (równoważna efektywnej stopie opodatkowania wypłacanych emerytur). Do jej zapłaty będą zobowiązane specjalistyczne fundusze inwestycyjne otwarte, prowadzące IKE. Środki z tej opłaty trafią do Funduszu Ubezpieczeń Społecznych i będą mogły być przeznaczone wyłącznie na obsługę zobowiązań FUS. Natomiast pieniądze osób, które wybiorą ZUS trafią do Funduszu Rezerwy Demograficznej na zabezpieczenie państwa przed ryzykiem demograficznym. W zarządzanie tymi środkami zostanie włączony Polski Fundusz Rozwoju.

Zakładamy, że IKE staną się powszechnym instrumentem gromadzenia oszczędności emerytalnych Polaków. Łącznie z Pracowniczymi Planami Kapitałowymi wpisują się one w jeden z filarów Strategii na Rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju – wzmacniają finansowe zabezpieczenie przyszłych emerytów, a jednocześnie budują kapitał dla rozwoju i zwiększają możliwości inwestycyjne państwa.

3.3. UŁATWIENIA DLA BIZNESU

OSIĄGNIĘCIA

Rząd Prawa i Sprawiedliwości przyjął również i wprowadził zmiany dla przedsiębiorców w prawie podatkowym i gospodarczym, ułatwiające prowadzenie działalności wszystkim przedsiębiorcom, przede wszystkim tym małym i średnim.

Taką zmianą jest obniżenie stawki podatku CIT do 9%, które objęło około 440 tys. z około 509 tys., czyli prawie 90%, wszystkich podatników CIT w Polsce.

Od początku tej kadencji wprowadziliśmy setki proprzedsiębiorczych zmian. Wspólnym celem tych przedsięwzięć jest stworzenie lepszych warunków do rozwoju mikro, małych i średnich firm oraz ułatwianie prowadzenia biznesu. Chcemy, aby polskie przedsiębiorstwa rozwijały się i mogły coraz śmieiej konkurować również na arenie międzynarodowej.

Przeprowadziliśmy reformę systemową poprzez wdrożenie pakietu ustaw **Konstytucji Biznesu**¹³, ale też bardzo konkretne, punktowe ułatwienia zawarte w **pakiecie „100 zmian dla firm”**. Ułatwienia te, stworzyły warunki do łatwiejszego prowadzenia księgowości w małych firmach oraz ograniczenia formalności przy inwestycjach budowlanych. Ponadto wprowadziliśmy **pakiet MŚP** (ponad 50 uproszczeń w prawie podatkowym i gospodarczym umożliwiło pozostawienie w kieszeniach przedsiębiorców ponad 4 mld złotych); **„mały ZUS”**, czyli rozwiązanie zmniejszające wysokość składki na ubezpieczenie społeczne małym przedsiębiorcom, co na przestrzeni 10 lat pozwala małym firmom na oszczędność ponad 5,4 mld złotych; **E-akta** i wiele innych inicjatyw wspierających rozwój firm. Wprowadzane zmiany pozwalają przedsiębiorcom zaoszczędzić miliardy złotych rocznie.

¹² Konstytucja Biznesu to m.in. Prawo Przedsiębiorców – jasne zasady prowadzenia firmy, ponad 7 mld zł oszczędności dla firm w ciągu 10 lat, wzmocnienie pozycji przedsiębiorcy w relacjach z urzędami poprzez domniemanie uczciwości przedsiębiorcy, rozstrzygnięcie wątpliwości faktycznych na korzyść przedsiębiorców oraz przyjazna interpretacja prawa, działalność nierejestrowa – drobna działalność zarobkowa bez konieczności rejestracji, Ulga na start – pierwsze 6 miesięcy działalności firmy bez płaconia składek społecznych ZUS. Jako proprzedsiębiorcze zostały wprowadzone również: Rzecznik MŚP – gwarant praw przedsiębiorców, CEIDG – elastyczne zasady zawieszania działalności czy Punkt Informacji dla Przedsiębiorcy - szybka i sprawna informacja on-line.

Rząd PiS postawił sobie za cel: stop zatorom płatniczym. Ustawa, która wejdzie w życie w styczniu 2021 roku, rozwiązuje problemy polskich firm związane z przeterminowanymi płatnościami. Ustawa wprowadza: krótsze terminy płatności, publikowanie informacji o praktykach płatniczych i terminach zapłaty przez największe firmy, ulgę na złe długi w CIT i PIT oraz zobowiązanie największych firm do raportowania do MPiT swoich praktyk płatniczych.

Natomiast wprowadzenie pakietu prosumenckiego dało Polakom szansę na „Tani i czysty prąd”. Będą bowiem mogli produkować energię na własne potrzeby, a nadwyżki – rozliczać w korzystnym systemie opustów.

CELE

W kolejnych czterech latach nie zamierzamy zwalniać tempa reform – nie tylko będziemy kontynuować dobrą zmianę w polskiej gospodarce czyniąc ją jeszcze bardziej nowoczesną, silną i konkurencyjną ale również wprowadzimy nowe rozwiązania uwalniające potencjał tkwiący w gospodarce i przedsiębiorstwach. **Przeznaczymy miliard złotych na strategiczne inwestycje!** Już dzisiaj „Program wspierania inwestycji o istotnym znaczeniu dla gospodarki polskiej” jest jednym z najskuteczniejszych narzędzi przyciągania inwestycji w całej Europie Środkowo-Wschodniej. Potwierdzają to międzynarodowe rankingi i rosnąca liczba oraz wartości nowych inwestycji – Polska jest najatrakcyjniejszym miejscem do inwestowania w tej części globu. **Dlatego by wykorzystać doskonałą pozycję Polski wzmocnimy funkcjonowanie tego instrumentu inwestycyjnego. Ponad miliard złotych (1,123 mld zł) dodatkowych środków zostanie przeznaczony na bezpośrednie wsparcie inwestorów.**

OGRANICZENIE NIEPEWNOŚCI OTOCZENIA PRAWNEGO – ZASADA „JEDEN ZA JEDEN”

Wprowadzimy ograniczanie przyrostu przepisów poprzez zastosowanie zasady „jeden za jeden” (One In One Out) – wprowadzając nowe obciążenie, trzeba jednocześnie zadeklarować usunięcie innego, równoważnego. Wprowadzenie zasady „jeden za jeden” zainicjuje trwale

proces redukcji obciążeń regulacyjnych w prawie poprzez wdrożenie mechanizmu, który wymusi ograniczanie nadmiernych i nieadekwatnych obciążeń, wpłynie na zahamowanie wzrostu ogólnego poziomu obciążeń regulacyjnych oraz zredukuje poziom niepewności prawnej w Polsce.

WSPARCIE PRZEDSIĘBIORCZOŚCI ORAZ MAŁYCH I ŚREDNICH PRZEDSIĘBIORSTW

Wprowadzając ulgę na start i mały ZUS wyznaczaliśmy strategiczny kierunek naszych reform w odniesieniu do mniejszych przedsiębiorców - chcemy dalej zmniejszać ich obciążenia. **Naszym celem jest powiązanie płaconej przez nich składki z osiąganym dochodem, z zachowaniem odpowiedzialności i troski o obecne i przyszłe ich świadczenia.** Doprowadzimy do zmniejszenia ponoszonych przez mniejszych przedsiębiorców obciążeń składkowych. Pozostali przedsiębiorcy będą rozliczali składki ZUS na obecnych, ryczałtowych zasadach - zmiany nie będą się wiązały z jakimkolwiek podwyższeniem obciążeń składkowych dla żadnego przedsiębiorcy.

POWSZECHNY RYCZAŁT DLA MAŁEGO BIZNESU

Czterokrotnie podniesiemy limit, do którego polskie firmy mogą ryczałtowo rozliczać PIT. Granica podniesiona zostanie z **250 tys. EUR do 1 mln EUR** rocznych przychodów. Podniesienie limitu sprawi, że z rozwiązania skorzysta 150 tys. polskich firm – wiele z nich zapłaci dzięki temu niższy podatek, a wszystkie skorzystają na prostocie rozwiązania. To mniej biurokracji, mniej formalnych obowiązków i większe szanse na rozwój dla polskich firm i polskiej gospodarki. Dzięki zmianie, w kieszeniach polskich firm zostanie **ok. 0,7 mld zł rocznie.**

Ryczałt to przyjazne państwo dla małych i średnich firm. Ryczałt uwolni energię polskich przedsiębiorców do rozwijania swojego biznesu. Polski kapitalizm potrzebuje wsparcia ze strony państwa, a nie tworzenia formalnych barier. Dlatego próg zastosowania ryczałtu będzie w przyszłości dalej podnoszony, **aż do 2 mln EUR**, aby z prostego, ryczałtowanego opodatkowania mógł skorzystać każdy mikroprzedsiębiorca.

Poprawę sytuacji przedsiębiorców ma także gwarantować gruntowna reforma Prawa Zamówień Publicznych. Projekt regulacji zawiera szereg

rozwiązań stanowiących odpowiedź na postulaty środowiska MŚP. Celem nowej ustawy ma być przede wszystkim zwiększenie liczby firm, w tym małych i średnich startujących w przetargach, oraz wydawanie pieniędzy w systemie zamówień publicznych, w sposób, który uwzględnia strategiczne cele państwa, m.in. wzrost innowacyjności. Jednym z kluczowych rozwiązań nowych przepisów, jest wprowadzenie procedury uproszczonej poniżej tzw. progów unijnych oraz uproszczeń w innych trybach i konkursie, a także zasady efektywności zamówień publicznych. Ustawa zacznie obowiązywać **z początkiem roku 2021**. Naszym zadaniem, będzie **przygotowanie środowiska na nowe, uproszczone zamówienia publiczne**.

Małe i średnie przedsiębiorstwa (MŚP) w dalszym ciągu stanowią będą główny obszar wsparcia rządu Prawa i Sprawiedliwości, ale będziemy wdrażać kolejne ułatwienia regulacyjne oraz oferować wsparcie finansowe na rozwój innowacyjnych pomysłów dla całego biznesu.

Takim pomysłem jest np. fundacja rodzinna – rozwiązanie dla rodzinnych przedsiębiorstw. Fundacja rodzinna będzie posiadała i zarządzała majątkiem przedsiębiorcy (przede wszystkim majątkiem wielkich rozmiarów), a zyski z tego majątku przekazywała członkom najbliższej rodziny założyciela fundacji lub innym wskazanym przez niego osobom, zapewniając im środki utrzymania. Zaletą fundacji rodzinnej jest zapewnienie dalszego niezakłóconego funkcjonowania przedsiębiorstwa oraz ochrona majątku zdobytego przez nestora przed podziałem i rozdrabnianiem.

REFORMA PRAWA PODATKOWEGO

Polska potrzebuje przejrzystych i nowoczesnych przepisów, logicznie ułożonych i zrozumiałych dla przedsiębiorców. **Planujemy zastąpienie blisko trzydziestoletnich regulacji przepisami odpowiadającymi potrzebom rynku i gospodarki XXI wieku**. Z tego powodu przeprowadzimy **wielkie porządkowanie prawa podatkowego**. **Wprowadzona zostanie nowa ordynacja podatkowa**, a w perspektywie kolejnych lat nowe ustawy o podatkach dochodowych: krótka i zrozumiała o opodatkowaniu rent i wynagrodzeń; nowoczesna uproszczona podatkowa regulacja o działalności gospodarczej oraz zachęcająca do inwestycji ustawa

o zyskach kapitałowych. Planujemy też liczne uproszczenia, na których najbardziej skorzystają mali przedsiębiorcy. Nastąpi zbliżenie do siebie systemów podatkowego i ubezpieczeń społecznych oraz przepisów podatkowych do przepisów o rachunkowości.

Proponujemy dalsze zmiany zmierzające do uelastycznienia wysokości płaconych składek względem osiąganego przez przedsiębiorcę dochodu, a także powiązanie opłacania składek z rozliczeniem podatkowym. Oczekujemy w ten sposób dalszej redukcji obciążeń składkowych dla przedsiębiorców generujących niewielkie dochody. W przypadku prowadzenia kilku przedsiębiorstw proponujemy wprowadzenie zasady, iż składka pobierana jest tylko raz pod warunkiem, że jej wysokość w przynajmniej jednym z podmiotów zapewnia osiągnięcie emerytury minimalnej.

Zniesimy opłaty skarbowe w celu eliminacji obciążeń administracyjnych w sektorze prywatnym i publicznym. Podejmiemy działania zmierzające do dalszej redukcji czynności administracyjnych wymagających żmudnych procedur i dodatkowych opłat. Będziemy upowszechniać profile zaufane i darmowe procedury chmurowe w administracji publicznej.

Poprawi się również sytuacja mniejszych przedsiębiorców. Obniżona od 2019 roku stawka CIT do 9% obejmie większą liczbę podatników. **Limit przychodów dla małego podatnika zostanie podniesiony z 1,2 do 2 mln euro.**

3.4. OTWARCIE NA NOWOCZESNOŚĆ (INNOWACJE, CYFRYZACJA, NAUKA, PRZEMYSŁY KREATYWNE)

OSIĄGNIĘCIA

W 2018 roku Polska wydała na B+R (Badania i Rozwój) 1,03% PKB. Jest to najwyższy wynik w historii. Jednocześnie pierwszy raz ponad połowa (64%) nakładów na innowacje w naszym państwie pochodziła od przedsiębiorstw, a nie od państwa. **Od 2015 roku wydatki firm na te cele wzrosły o połowę. To pokazuje skuteczność rozwiązań wprowadzonych w zakresie pobudzania innowacyjności przez rząd Prawa i Sprawiedliwości,** który w ostatnich latach uruchomił wiele instrumentów mających na celu zwiększenie prywatnych inwestycji w badania i rozwój. Wprowadzono m.in. ulgę podatkową na wydatki na B+R oraz poszerzono preferencje dla inwestorów w specjalnych strefach ekonomicznych na obszar całego państwa.

Wprowadziliśmy liczne regulacje stymulujące rozwój innowacji. Kilukrotnie wzrosła wysokość ulgi na badania i rozwój. Dzięki uldze IP Box, **podatek od dochodu uzyskanego z wykorzystania w Polsce nowych technologii zmniejszył się czterokrotnie, z 19% do 5%.** Musimy rozwijać i udoskonalać kolejne narzędzia, które posłużą nam do modernizacji Polski. Wszystkie te ulgi i bodźce do wzrostu innowacyjności są z jednej strony kosztem dla budżetu, zrealizowanym w wyniku jakościowych zmian w systemie fiskalnym i finansowym państwa, z drugiej zaś – długofalową inwestycją, zapewniającą przyszłe dochody budżetowe, a firmom i naszej gospodarce rozwój na skalę globalną.

Od 2016 roku Polska jest jednym z europejskich liderów **ponownego (nowoczesnego) uprzemysłowienia.** Tylko do roku 2017 w Polsce powstało 240 tys. nowych miejsc pracy w przemyśle, a zatrudnienie w tym sektorze rośnie przeciętnie dwa razy szybciej niż w Unii Europejskiej.

Na szczególną uwagę zasługuje przemysł motoryzacyjny, w tym kluczowa dla rozwoju tego przemysłu branża **elektromobilności,** która jest jednocześnie jedną z flagowych branż polskiej polityki rozwojowej.

W Polsce zainwestowali światowi liderzy tego sektora, tacy jak LG Chem, Umicore, Mercedes czy SK Innovation. Jednocześnie Polska może poszczycić się tytułem jednego z europejskich liderów w obszarze sprzedaży autobusów elektrycznych. W pierwszych trzech kwartałach 2018 r. Polska wyeksportowała około 1/3 autobusów elektrycznych z ogółu wyeksportowanych przez kraje UE oraz 46% pojazdów produkcji unijnej sprzedanych na rynku wewnętrznym.

Dla innowacji niezwykle istotny jest uruchomiony w czerwcu 2016 roku program **Start in Poland** – największy w Europie Środkowej i Wschodniej program dla start-upów, który wspiera młode, innowacyjne firmy, lokalizujące swój biznes w Polsce, na każdym etapie ich rozwoju, począwszy od fazy inkubacji i akceleracji, przez rozwój, po ekspansję międzynarodową. Program dysponuje środkami publicznymi w kwocie prawie **3 mld zł**. W jego ramach realizowany jest m.in. specjalny program akceleracji ScaleUp o wartości 120 mln zł, który dofinansuje i wesprze w rozwoju docelowo nawet 400 start-upów. W 2018 roku było widać już pierwsze efekty – **liczba polskich zgłoszeń patentowych do Europejskiego Urzędu Patentowego (EPO) wzrosła o prawie 20%**, a tempo wzrostu liczby wniosków było jednym z największych w Europie.

Dokonałiśmy też gruntownej reformy nauki, mającej na celu stworzenie jak najlepszych warunków dla rozwoju polskiej nauki i kształcenia kadr przyszłości. Przyjęta przez Sejm ustawa, zwana **Konstytucją dla Nauki**¹³, jest pierwszą od lat kompleksową zmianą podejścia do badań naukowych, nauczania studentów i zarządzania uczelniami. Ustawa ta była prawdopodobnie najbardziej i najszerzej konsultowanym projektem rządowym w całej historii zmian związanych z uczelniami w Polsce. Od ogłoszenia projektu odbyło się wiele konferencji na temat proponowanych rozwiązań w różnych sferach, a końcowy efekt, zaprezentowany we wrześniu 2017 roku podczas Narodowego Kongresu Nauki w Krakowie, oparty jest na rozwiązaniach najczęściej postulowanych przez ekspertów i środowisko akademickie.

Wśród wprowadzonych rozwiązań na szczególne podkreślenie zasługują: nowe zasady oceny finansowania uczelni, odejście od kryterium „liczby studentów” na rzecz jakości kształcenia i rozwoju naukowego,

¹³ Nazywana jest też Ustawą 2.0.

ocena badań naukowych w ramach całej uczelni, dodatkowe strumienie finansowania (uczelnie badawcze oraz regionalne inicjatywy doskonałości), nowa klasyfikacja dziedzin i dyscyplin dostosowana do standardów międzynarodowych.

Uruchomiliśmy instytucje umożliwiające rozwój najzdolniejszych ludzi nauki. Są wśród nich m.in. **Narodowa Agencja Wymiany Akademickiej** wspierająca międzynarodową współpracę studentów i naukowców, a także **Sieć Badawcza Łukasiewicz**, która umożliwia wprowadzenie nowych standardów współpracy z gospodarką i rozwojem kadr naukowych.

Wdrożyliśmy nowe, niestandardowe i skuteczne programy wsparcia dla rozwoju kadr naukowych. W ramach **programu doktoratów wdrożeniowych** już dzisiaj prawie tysiąc młodych naukowców prowadzi prace badawcze w polskich przedsiębiorstwach przy współpracy z uczelniami.

W ramach cyfryzacji państwa wprowadziliśmy nowoczesne e-usługi, z których coraz chętniej korzystają Polacy – w 2018 r. ponad 2,3 mln obywateli zawnioskowało przez Internet o świadczenie 500+ i 300+; w ciągu 3 miesięcy od uruchomienia usługi, ponad 223 tys. zawnioskowało o wydanie dowodu osobistego z warstwą elektroniczną; ponad 40 tys. zarejestrowało narodziny dziecka przez Internet. Na informatyzacji państwa musi korzystać przede wszystkim zwykły obywatel. Dlatego **stworzyliśmy najnowocześniejszy system rozliczania podatków (Twój e-PIT). Teraz to urząd skarbowy wypełnia deklarację podatkową za obywatela.**

Odsetek osób korzystających z usług administracji publicznej przez Internet w 2018 wyniósł 35,5% populacji. Ponad 4 mln Polaków posiada Profil Zaufany, co oznacza ponad dziesięciokrotny wzrost w stosunku do roku 2015.

Od roku 2016 rozpoczęliśmy **systemowe wsparcie dla sektorów kreatywnych.**

Poprzez niemal 40 programów grantowych wydaliśmy w latach 2016–2019 ponad 1,3 mld zł na różnorodne aktywności kulturalne, w tym programy „Kultura cyfrowa” i „Rozwój sektorów kreatywnych”. Przeznaczaliśmy również rekordowe kwoty z budżetu centralnego na współprowadzenie nowych instytucji kultury i ochronę zabytków (te ostatnie dochodzące do

ponad 140 mln zł rocznie). Uruchomiliśmy mechanizmy – m. in. Narodowy Fundusz Ochrony Zabytków – aby środków tych z roku na rok przybywało. Rozdysponowaliśmy już całość funduszy europejskich przeznaczonych na kulturę w obecnej perspektywie finansowej (łączna wartość wszystkich projektów wynosi ok. 3 mld zł).

Inwestujemy również bardzo odważnie w kulturę poprzez zakupy dzieł sztuki (kolekcja Czartoryskich, kolekcja rzeźb Augusta Zamoyskiego), tworzenie nowych międzynarodowych konkursów i festiwali muzycznych, dodatkowe wsparcie dla rozwoju czytelnictwa czy – nawet – poważne i na dużą skalę obchodzenie rocznic historycznych (Program Niepodległa, Rok Moniuszkowski itp.). Wynikający z tych wszystkich działań rozwój przemysłów kreatywnych, wzrost turystyki i wzmocnienie marki Polski przekłada się na realne korzyści dla gospodarki. Po raz pierwszy też rozwój sektorów kreatywnych został wpisany, jako istotny mechanizm rozwoju gospodarki, do dokumentów strategicznych państwa (Strategii Odpowiedzialnego Rozwoju).

Wprowadzamy zachęty dla twórców utworów audiowizualnych. Dzięki ustawie o finansowym wspieraniu produkcji audiowizualnej producenci filmów fabularnych, animowanych, dokumentalnych oraz seriali TV mogą otrzymać zwrot **30% kosztów** poniesionych na produkcję. Głównym celem wprowadzenia zachęt jest kompleksowy rozwój polskiego przemysłu audiowizualnego oraz rozwój kultury i promocja polskiego dziedzictwa kulturowego na świecie.

CELE

ROZWÓJ INNOWACJI

Poziom i zdolność do bycia innowacyjnym jest podstawowym determinantem konkurencyjności krajowych i regionalnych gospodarek. Polska, pomimo poprawy sytuacji od 2015 roku wciąż charakteryzuje się niskim na tle Europy poziomem innowacyjności oraz dużym zróżnicowaniem w tym zakresie na poziomie regionalnym, o czym świadczy 39. miejsce w rankingu Global Innovation Index w 2019 roku. Większa innowacyjność polskiej gospodarki i polskich przedsiębiorstw to priorytet na najbliższe lata.

Rozwój technologii zdefiniuje najbliższy wiek. Tylko gospodarki, które podejmą najważniejsze wyzwania nadchodzących lat, czyli potraktują poważnie zmiany w zakresie robotyzacji, cyfryzacji i rozwoju nowych technologii (sztuczna inteligencja), mają szansę na stabilny rozwój. **Innowacyjność polskich przedsiębiorstw jest warunkiem szybkiego i długofalowego rozwoju gospodarczego**, bo pozwoli Polsce konkurować z najbardziej rozwiniętymi gospodarkami świata, zwiększy marże polskich przedsiębiorstw i doprowadzi do stałego wzrostu płac.

W najbliższej przyszłości **będziemy wdrażać programy wsparcia dla innowacyjności od strony efektu** – kosztów wytworzenia bądź pozyskania technologii unikatowej w skali gospodarki i istotnej dla jej rozwoju. Niezmiennie ważne będzie wspieranie nie tylko inwestycji związanych ze znacznym poziomem eksportu, ale także wzrostu eksportu firm krajowych i innych form ich ekspansji zagranicznej. Dążenie do ciągłego wzmacniania innowacyjności polskiej gospodarki, jej mocniejszego sprzężenia z efektami pracy polskich naukowców, umożliwi Polsce wejście na zupełnie nowy etap rozwoju i znacznie zwiększy możliwości konkurencyjne polskiej gospodarki w świecie.

Trend automatyzacji i digitalizacji pracy oraz związana z nim transformacja do modelu przemysłu 4.0 może być dla Polski szansą, ale i zagrożeniem, jeżeli nie podejmiemy stanowczych kroków. Wyzwaniem dla polskiej gospodarki i administracji jest nie tyle zastąpienie pracy ludzkiej pracą maszyn, lecz stworzenie nowej wartości komercyjnej i publicznej dzięki wsparciu pracy ludzi nowymi możliwościami inteligentnych maszyn. W nowej rzeczywistości z jednej strony ludzie umożliwiają maszynom nabycie nowych możliwości poprzez ich modernizowanie, a z drugiej strony maszyny nadają ludziom nowe zdolności do oddziaływania na rzeczywistość poprzez zwiększenie poziomu zrozumienia jej złożoności oraz umożliwienie zdalnego oddziaływania na otoczenie poprzez wierne odwzorowanie ludzkiego działania przez maszynę.

Nowe możliwości rozwoju związane z tymi sektorami będą zależeć od posiadania specjalistycznej wiedzy na temat danego rodzaju działalności gospodarczej. Polska już dziś słynie z bardzo dobrych matematyków, inżynierów i informatyków – o czym świadczą wyniki międzynarodowych konkursów. **Wiedza może być naszym**

strategicznym zasobem. Musimy jednak stworzyć takie warunki, aby służyła rozwojowi polskiej gospodarki, np. gwarantując transfer know-how do lokalnej gospodarki z centrów B+R zagranicznych firm zatrudniających Polaków. Dlatego też proponujemy budowę **Cyfrowej Platformy Edukacyjnej (CPE)** oferującej wysokiej jakości wiedzę, w tym obowiązkowe programy edukacyjne. Światowym wzorem takiego rozwiązania są platformy edukacyjne edX i Coursera utworzone przez czołowe światowe uniwersytety. Model ten powinien być naśladowany i doskonalony m.in. poprzez udostępnienie na CPE narzędzi informatycznych dla nauczycieli. Budowę tego typu platformy należy traktować jako projekt strategiczny i długookresowe wyzwanie organizacyjne dla państwa.

W perspektywie długoterminowej kluczem do przyszłości Polski i całego regionu będzie sukces w generowaniu i przyciąganiu inwestycji w najbardziej innowacyjnych i zaawansowanych technologicznie obszarach, takich jak **sztuczna inteligencja, Internet Rzeczy, Big Data, cybertechnologia czy robotyka**. Kraje i regiony, które mają specyficzne cechy kulturowe i posiadają wymagane cechy rynku pracy, mogą stać się wiodącymi ośrodkami w tych sektorach. Jest to szansa dla Europy Środkowej, w tym Polski, na przyciągnięcie globalnych inwestorów i stworzenie własnych innowacyjnych rozwiązań.

Doprowadzimy do stworzenia w Polsce do 2025 roku ponad **700 firm** działających w obszarze sztucznej inteligencji oraz inwestycji w wysokości ok. **9,5 mld zł**. Rozwój sztucznej inteligencji wymaga nie tylko stworzenia odpowiednich warunków dla firm i specjalistów w tym obszarze gospodarki, ale także pozytywnego oddziaływania na stronę popytową. Zadaniem państwa w tym zakresie jest stymulowanie potrzeb, aby mogły być skutecznie zaspokajane poprzez mechanizm rynkowy. Do rozwoju sztucznej inteligencji niezbędne będzie także zaplecze naukowe. W ciągu najbliższych lat w Polsce **powstaną trzy takie ośrodki badawcze (Wirtualne Instytuty Badawcze)**, każdy o innej specjalizacji technologicznej w obszarze sztucznej inteligencji, zorganizowane jako niezależne firmy nienastawione na zysk. Będą one współpracować z instytucjami rządowymi, branżami gospodarki, start-upami i inkubatorami w celu rozwoju badań, ich wsparcia, absorpcji i komercjalizacji.

Innowacje powstają nie tylko w wielkich korporacjach, ale i w małych firmach. Jest nam potrzebny **silny rynek wspierania innowacji** (*venture capital*), który w Polsce jest na wczesnym etapie rozwoju. Wartość inwestycji w tym sektorze w odniesieniu do PKB jest znacząco niższa w odniesieniu do światowych liderów (Izrael, Stany Zjednoczone, Kanada, Korea Południowa), ale również większości państw europejskich. **Nastąpi większe zaangażowanie państwa w tym obszarze.**

Z interwencją publiczną tego typu mamy do czynienia zarówno w państwach o silnych tradycjach wolnorynkowych i rozwiniętych rynkach kapitałowych (Stany Zjednoczone, Wielka Brytania), jak i w państwach o skłonnościach interwencyjnych (państwa Europy kontynentalnej). Do 2023 roku za pośrednictwem Polskiego Funduszu Rozwoju zamierzamy zainwestować w innowacyjne spółki na różnych etapach rozwoju ponad **2,5 mld zł** środków publicznych, a po uwzględnieniu środków prywatnych – **ponad 4 mld zł**.

Możemy również stymulować innowacje poprzez system zamówień publicznych. Tradycyjny model zamówień publicznych nie sprawdza się jednak jako narzędzie współpracy sektora publicznego z biznesem w zakresie zamówień usług ICT (technologie informacyjno-komunikacyjne). Zjawiskiem obserwowanym we wszystkich państwach świata jest monopolizacja takich zamówień przez wielkie korporacje. Skutkiem malejącej konkurencyjności są: wzrost cen poszukiwanych rozwiązań oraz postępujące trudności z otrzymaniem przez jednostki publiczne odpowiadających ich potrzebom produktów technologicznych.

Dlatego będziemy w inteligentny sposób finansować badania i rozwój. Odejdziemy od roli państwa jedynie jako dysponenta środków na badania i rozwój oraz przejdziemy do roli inteligentnego klienta, który poprzez zamawianie rozwiązań dla określonych potrzeb, czyli faktycznie nieistniejących jeszcze produktów, tworzy rynek dla nowych rozwiązań technologicznych. W tym celu wprowadzamy zmiany w systemie, a także **będziemy rozwijać GovTech** – nowy model pozyskiwania technologii, w którym sektor publiczny zyskuje nie tylko większy wybór wykonawców (przeciętnie 50 zgłaszających się do konkursów „govtech” wobec 2-3 firm w klasycznym przetargu), ale także wsparcie zewnętrznych ekspertów na każdym etapie procesu zamówienia – od pomysłu do wdrożenia.

REINDUSTRIALIZACJA – PRZEMYSŁ NA NOWE CZASY

W ostatnich latach upadł mit gospodarki w większości opartej na usługach. W Europie i Stanach Zjednoczonych przez lata stopniowo likwidowano kolejne gałęzie przemysłu, co, jak pokazał kryzys ekonomiczny, okazało się błędem. Państwa silnie uprzemysłowione poradziły sobie z kryzysem lepiej niż te o gospodarce zdominowanej przez usługi. Wysoko rozwinięte państwa, w tym Polska, doceniają możliwości, jakie daje posiadanie własnego, silnego przemysłu. Przemysł w Polsce cały czas dynamicznie się rozwija.

Szansą dla Polski jest uzyskanie wpływu na przebieg czwartej rewolucji przemysłowej. Zamiast starać się doganiać innych, chcemy samodzielnie wyznaczać trendy i wyprzedzać działania innych państw czy regulacje Komisji Europejskiej. **Będziemy kontynuować inteligentną reindustrializację polskiej gospodarki,** w której ważnym elementem jest transformacja cyfrowa, automatyzacja i robotyzacja procesów przemysłowych.

Warto podkreślić, że jednym z kluczowych założeń polityki gospodarczej rządu Prawa i Sprawiedliwości dotyczących gospodarki jest selektywność podejścia, czyli koncentracja na tych produktach, technologiach, branżach lub sektorach, które mają istotne znaczenie dla realizacji celów gospodarczych w długiej perspektywie czasowej, a więc mających mierzalny wpływ na zwiększanie produktywności i dochodów ludności.

Będziemy kontynuować działania zmierzające do odbudowy polskiego przemysłu na nowoczesnych podstawach. Polska może mieć istotny udział w nowej rewolucji technologicznej i czerpać z niej korzyści ekonomiczne, stając się nie tylko konsumentem i odbiorcą, lecz także twórcą i producentem nowych technologii i patentów w wielu dziedzinach. Programy temu służące zostały już zainicjowane i powinny być rozwijane w przyszłości.

INWESTYCJE W NAUKĘ

Rozwój gospodarczy oprócz kapitału potrzebuje także dobrze wykształconych ludzi, którzy mogą pracować na rzecz państwa. Będziemy coraz szybciej przekształcać polską naukę w motor nowoczesnego rozwoju gospodarczego i cywilizacyjnego Polski. Jest to niezbędne w obliczu postępujących procesów robotyzacji produkcji i stałego zwiększania roli nowych technologii w gospodarce i życiu społecznym.

Ustawa 2.0 oczywiście nie rozwiązała wszystkich bolączek w obszarze nauki i szkolnictwa wyższego. Jest jedynie pierwszym krokiem na drodze zagwarantowania temu obszarowi takich warunków, które pozwolą jak najlepiej wykorzystać olbrzymi potencjał tkwiący w polskich studentach i naukowcach oraz wykorzystać go dla rozwoju Polski. Wiele zadań jest przewidzianych do dalszej realizacji. Przede wszystkim musi być wypracowany w szerokich konsultacjach ze środowiskiem nauk humanistycznych i społecznych „**Pakt dla humanistyki polskiej**”.

Harmonogram reformy nauki przewiduje jej sukcesywne wdrażanie; rozłożone w czasie jest wejście w życie kolejnych rozwiązań. Na rok 2021 przewidziane jest ogłoszenie wyników nowej ewaluacji i pełne wejście w życie ustawy. Konieczne będzie monitorowanie efektów działania reformy, wprowadzanie odpowiednich korekt, jeśli takie będą konieczne oraz – w odpowiednim czasie – nowelizacja ustawy, wprowadzająca nowe rozwiązania, wynikające z oceny praktycznych skutków wdrażania ustawy.

Konieczny jest dalszy szybki wzrost nakładów na finansowanie nauki. Najważniejsze wydaje się tu stworzenie odpowiednich warunków, aby prywatne firmy zaczęły więcej inwestować w badania i rozwój oraz wdrożenia. W państwach OECD znaczną część tych badań finansuje się bowiem ze środków prywatnych.

Niezbędna jest racjonalizacja systemu grantów na badania naukowe, do którego wdarła się patologia przejawiająca się w powstaniu „przemysłu” i specjalistów od pozyskiwania grantów. Granty powinny być ściśle powiązane z realnymi i wymiernymi osiągnięciami naukowymi.

CYFRYZACJA POLSKI

Oparcie gospodarki o dane oraz intensywny rozwój i wykorzystanie technologii cyfrowych (Big Data, chmura obliczeniowa, Internet Rzeczy) jest niezwykle ważnym czynnikiem wpływającym na rozwój gospodarczy. Cyfryzacja zapewnia obywatelom i przedsiębiorstwom swobodę działania w Internecie, a przez to dostęp do ogromnego rynku europejskiego. Współczesne możliwości ICT ułatwiają handel międzynarodowy w stopniu niespotykanym nigdy wcześniej.

W przyszłości 9 na 10 miejsc pracy będzie wymagać umiejętności cyfrowych, a obecnie wielu Europejczyków w dalszym ciągu nie posiada podstawowych kompetencji w tym zakresie. Konieczna jest zmiana tradycyjnych modeli nauczania – trzeba umożliwić ciągłą aktualizację wiedzy i dostosowanie jej do potrzeb rynku pracy.

Wysoki stopień cyfryzacji Polski stworzy jej możliwość konkurowania na nowych rynkach opartych o rozwój technologiczny. Wobec rosnącego stopnia konkurencyjności przedsiębiorstw europejskich, azjatyckich i amerykańskich, **cyfryzacja w Polsce nie jest już możliwością, lecz koniecznością**. Niezbędne jest zwiększenie udziału stanowisk o charakterze cyfrowym, m.in. poprzez podniesienie średnich i zaawansowanych kompetencji cyfrowych obywateli oraz zatrzymanie odpływu pracowników z kompetencjami cyfrowymi.

Cyfryzacja, rozumiana jako rozwój oparty na technologiach IT, automatyzacja i efektywne wykorzystanie zasobów, znajduje się u podstaw Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju (SOR). Jest nieodzownym elementem tworzenia warunków dla powstawania i wdrażania innowacyjnych rozwiązań w przemyśle. Rozwój cyfryzacji i innowacyjnej gospodarki jest warunkowany wzrostem inwestycji w tych obszarach.

Niezwykle ważny będzie **rozwój innowacji z wykorzystaniem IT**. Polska posiada potencjał do zwiększenia wzrostu gospodarczego w oparciu o wykorzystanie danych. Zwiększanie intensywności oparcia działalności gospodarczej o dane i transfer danych skutkuje ponadprzeciętnym efektem w postaci przyrostu produktu w porównaniu do innych sposobów jego zwiększania.

Polską gospodarkę dzieli znaczny dystans do poziomu cyfryzacji przedsiębiorstw w państwach Europy Zachodniej. Największe szanse na poprawę obserwuje się w branżach najmniej poddanych cyfryzacji (przetwórstwo przemysłowe, transport, zakwaterowanie i gastronomia, budownictwo, edukacja, energetyka). Rozdźwięk występuje również pomiędzy stanem cyfryzacji dużych przedsiębiorstw i mniejszych podmiotów oraz przedsiębiorstw z udziałem kapitału zagranicznego a podmiotami będącymi własnością publiczną. Dlatego też **wspierany będzie rozwój ICT (technologii informacyjno-komunikacyjnych) w przedsiębiorstwach**. Podejmiemy działania mające na celu zwiększenie nakładów na upowszechnienie wykorzystania systemów informatycznych, wsparcie przedstawiania firm na cyfrowy łańcuch dostaw i wprowadzenie technologii do codziennej działalności oraz zwiększenie transakcyjności online.

Innowacyjne podejście powinno też charakteryzować administrację. Będziemy kontynuować rozwój e-usług oraz sztucznej inteligencji i blockchain, rozwijać usługi mobilne, dostosowując je do oczekiwań obywateli.

PRZEMYSŁY KREATYWNE

Przemysły kreatywne, ze szczególnym uwzględnieniem świata mediów i szeroko rozumianych audiowizualiów, należą do najszybciej rozwijających się sektorów w Europie. Dynamiczny rozwój rynku medialnego, zwłaszcza jego cechy kulturotwórcze, aktywizujące współczesnego człowieka na rynku pracy, oraz rola komunikacji medialnej wpływają bezpośrednio na jakość życia społeczno-kulturalnego i politycznego nowoczesnego społeczeństwa, także w Polsce. Handel produktami sektora kreatywnego staje się coraz większą gałęzią handlu światowego.

Będziemy dalej skutecznie wdrażać kompleksową politykę wsparcia rodzimych przemysłów kultury i kreatywnych. W Strategii na Rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju został ujęty **program „Pakiet dla przemysłów kreatywnych”**. Rada Ministrów przyjmie również zaktualizowaną Strategię Rozwoju Kapitału Społecznego, w której znajdują się propozycje interwencji stanowiących kontynuację, rozwinięcie oraz uzupełnienie tego pakietu. Rząd planuje oddziaływanie na rozwój sektorów kreatywnych, m.in. poprzez wprowadzenie ulg podatkowych na produkcję kulturowych gier wideo (analogicznie do wprowadzonego w roku 2019 systemu zachęt

dla produkcji audiowizualnej, który powinien przynieść dynamiczny rozwój rynku filmowego w Polsce w najbliższych latach). Celem tego mechanizmu jest zwiększenie konkurencyjności polskiego sektora gier wideo na arenie międzynarodowej oraz przyciągnięcie inwestycji zagranicznych w sektorze.

Planujemy także utworzenie **Polskiego Centrum Gospodarki Kreatywnej**, którego zadaniem będzie budowanie długofalowej i kompleksowej polityki wsparcia branż kreatywnych. Zamierzamy kontynuować **program „Rozwój sektorów kreatywnych”**, którego celem jest rozwój polskich branż kreatywnych oraz wzmacnianie ich konkurencyjności na arenie międzynarodowej poprzez współfinansowanie wartościowych i innowacyjnych projektów.

Kolejnym planowanym działaniem będzie utworzenie **Centrum Gier Wideo**, które przyczyni się do umacniania pozytywnego wizerunku polskiej branży gier wideo jako prężnie rozwijającej się gałęzi gospodarki i kultury.

W zakresie przemysłu muzycznego planujemy utworzenie w Warszawie Środkowo-Europejskiego Ośrodka Edukacji Muzycznej (EOEM) w dziedzinie jazzu i biznesu muzycznego – centrum kompetencji dla uczniów i studentów z Polski oraz Europy Środkowej i Wschodniej, powołanego we współpracy Zespołu Państwowych Szkół Muzycznych im. Fryderyka Chopina z Berklee College of Music (najlepszej na świecie szkole muzycznej kształcącej w dziedzinie jazzu, muzyki popularnej, produkcji muzycznej i biznesu muzycznego). Rozwojowi przemysłów kreatywnych sprzyjać będą także ważne inwestycje w dziedzinie kultury, takie np. jak Europejskie Centrum Muzyki w Żelazowej Woli, czy Europejskie Centrum Filmowe „Camerimage” w Toruniu.

KULTURA JAKO MECHANIZM ROZWOJOWY

Inwestycje w kulturę to nie tylko inwestycje w człowieka, zmianę jego myślenia, mentalności, aspiracji kulturalnych – co ma oczywiście olbrzymi, często kluczowy wpływ pośredni na rozwój społeczno-gospodarczy – ale także **bezpośredni czynnik rozwoju gospodarki**. Mądrze realizowane inwestycje mogą stanowić prawdziwą dźwignię rozwojową dla miast,

regionów i społeczności lokalnych. To jeden z argumentów, dla których **poważnie podeszliśmy do mecenatu państwa nad kulturą. Wydatki państwa na ten cel wzrosły w latach 2015–2019 o 33,8%**. Co roku przekraczamy 1% wydatków budżetu na kulturę, co jest standardem w większości państw UE. Przed 2015 rokiem cel ten nie był osiągnięty.

Realizujemy projekt budowy (rozbudowy) instytucji muzealnych o strategicznym znaczeniu dla Polski, z wiodącą inwestycją, jaką jest budowa Muzeum Historii Polski (koszt wyniesie ok. 850 mln zł, przewidywany termin ukończenia to 2021 r.)

W najbliższych latach **planujemy dalsze umacnianie finansowe i infrastrukturalne instytucji kultury**. Wśród konkretnych projektów można wymienić zbudowanie nowej i nowoczesnej siedziby dla Narodowego Muzeum Techniki oraz Akademii Muzycznej w Bydgoszczy czy Narodowe Muzeum Techniki w Warce, budowę – wspomnianych wyżej – Europejskiego Centrum Muzyki w Żelazowej Woli i Europejskiego Centrum Filmowego „Camerimage” w Toruniu czy też powołanie Muzeum Wyspiańskiego i Muzeum Polskiej Sztuki Użytkowej jako nowych filii Muzeum Narodowego w Krakowie. Zamierzamy także – przykładowo – podjąć się zadania współprowadzenia Teatru Wielkiego w Łodzi, Muzeum Okręgowego w Sandomierzu czy Muzeum Podlaskiego w Białymstoku, a także stworzenia Interaktywnego Centrum Bajki i Animacji w Bielsku-Białej. Polska musi się rozwijać równomiernie, także w zakresie kultury. Dlatego tak wiele projektów realizujemy poza największymi centrami. Wszystkie one przyniosą Polsce wielki impuls rozwojowy.

Budowaniu pozytywnego wizerunku marki „Polska” za granicą służyć będzie m. in. zwiększenie nakładów na przekłady literatury polskiej na języki obce. Planujemy też dalsze rozwijanie angielskojęzycznych serwisów produkowanych przez 20 polskich mediów publicznych oraz uruchomienie rosyjskojęzycznego programu informacyjnego.

3.5. WSPÓŁPRACA MIĘDZYNARODOWA

OSIĄGNIĘCIA

Z rankingu Global Best to Invest 2019 wynika, że Polska zwiększyła liczbę realizowanych projektów bezpośrednich inwestycji zagranicznych. Dodatkowo utrzymała piątą pozycję na świecie w przyciąganiu bezpośrednich inwestycji zagranicznych. To ożywienie widać również w narodowych statystykach. **Jednym z głównych motorów wzrostu gospodarczego w 2018 r. były nakłady inwestycyjne, które powiększyły się o 8,7% r/r. Była to jednocześnie jedna z najwyższych dynamik w UE, ponad dwukrotnie wyższa niż w całej Unii.**

Jednocześnie, dzięki proaktywnej polityce inwestycyjnej, reformom jakie przeszły m.in. specjalne strefy ekonomiczne czy Polska Agencja Inwestycji i Handlu, Polska wciąż wzmacnia swoją atrakcyjność dla wartościowych inwestycji międzynarodowych.

CELE

Wzrost gospodarczy Polski nie byłby możliwy, gdyby nie olbrzymi wzrost eksportu, który w latach 2003–2018 r. wzrósł o 390%. Ok. 80% eksportu i usług jest kierowana na rynki Unii Europejskiej, a ok. 55% eksportu trafia do 6 państw UE. Oznacza to, że dynamika polskiego eksportu w znacznym stopniu zależy od wahań koniunkturalnych gospodarek UE, a nie wynika z siły naszych firm. **Potrzebna jest więc nie tylko dywersyfikacja geograficzna, ale i dywersyfikacja sektorowa polskiego eksportu.**

Dalsze wspieranie przedsiębiorców, aby mogli skutecznie rywalizować z dynamicznie rozwijającą się globalną konkurencją, to nasz priorytet. Będziemy wprowadzać kolejne ułatwienia legislacyjne, a także stwarzać polskim firmom jak najlepsze warunki do rozwoju, ze szczególnym uwzględnieniem rozwoju technologicznego. Z tego powodu należy wspierać postęp robotyzacji w polskim sektorze przedsiębiorstw. Jak pokazują badania, w Polsce 6% wszystkich przedsiębiorstw zatrudniających więcej niż 9 osób używa robotów, 5% używa robotów przemysłowych, 2% robotów usługowych. Pod względem robotyzacji jesteśmy na 11. miejscu w UE, trochę poniżej średniej UE (7% przedsiębiorstw).

Będziemy dążyć do wzmocnienia publicznych narzędzi wsparcia polskich przedsiębiorstw, chcących prowadzić ekspansję zagraniczną. Dokonamy tego poprzez **uzupełnienie oferty** Grupy PFR, PAIH lub ARP o instrumenty, zbliżone do oferowanych obecnie przez amerykański OPIC i niemiecki DEG, w zakresie bezpośrednich inwestycji zagranicznych polskich firm, a także uchwalenie nowej ustawy **o gwarantowanych przez Skarb Państwa ubezpieczeniach eksportowych.**

Niezbędne są również nowe **międzynarodowe projekty rozwojowe.** W tym kontekście rozwijamy **projekt Trójmorza, który jest obecnie jednym z najważniejszych strategicznych projektów w zakresie polityki zagranicznej.** Zbudowanie silnych połączeń infrastrukturalnych obejmujących państwa Trójmorza przyczyni się do wzmocnienia UE jako całości, ale również zwiększy atrakcyjność tego obszaru dla Stanów Zjednoczonych i Chin oraz może przyczynić się do integracji państw Partnerstwa Wschodniego ze strukturami europejskimi.

Prawo i Sprawiedliwość opowiada się także za skoordynowaną międzynarodową walką z rajami podatkowymi. To one pozbawiają dochodów budżetowych państwa, w których międzynarodowe korporacje tworzą swój zysk. **Zasada płacenia podatków tam, gdzie się zarabia powinna być globalnym standardem.**

4. PRZYSZŁOŚĆ EDUKACJI I SPORTU

4.1. EDUKACJA

OSIĄGNIĘCIA

REFORMA EDUKACJI W LATACH 2016–2019 I WZROST NAKŁADÓW NA OŚWIATĘ

Reforma edukacji, przygotowywana przez lata, należała do najbardziej oczekiwanych zmian wprowadzanych przez Prawo i Sprawiedliwość po objęciu władzy. **Reforma strukturalna** została już w dużej mierze wprowadzona w życie: rozszerzono edukację przedszkolną (w przedszkolach uczy się niemal 88% dzieci), przywrócono obowiązek szkolny od siódmego roku życia (**pozostawiając rodzicom wolny wybór** i możliwość postania dziecka do szkoły w wieku sześciu lat), a system oświatowy tworzy ośmioletnia szkoła podstawowa, przywrócone czteroletnie liceum ogólnokształcące, pięcioletnie technikum, organizowane na nowo dwu lub trzyletnie szkoły branżowe. **Przywrócono przedmiotowy system nauczania oraz przeprowadzono reformę programową.** Większą uwagę zwraca się na kreatywność ucznia, naukę krytycznego myślenia czy logicznego rozumowania. W szkole średniej przywrócono właściwą rangę kształcenia ogólnego i kilkuletnią naukę historii, fizyki, biologii czy chemii dla wszystkich uczniów liceów. Powinno to w perspektywie kilku lat doprowadzić do polepszenia jakości nauczania i wychowania w szkołach. **Przywrócono ważną pozycję kuratorów oświaty,** dzięki czemu można realizować politykę oświatową państwa. Opanowano chaos w produkcji podręczników, a uczniowie ze szkół podstawowych otrzymują dotację na bezpłatne podręczniki i materiały dydaktyczne. Trwa **rozbudowa i umacnianie roli szkolnictwa zawodowego.** **Reformę przeprowadzono spełniając oczekiwania społeczne i rozpoczynając przewyższanie długoletniego kryzysu.**

Pomimo problemów narastających od kilkunastu lat, takich jak niska efektywność nauczania, osłabienie wychowawczej funkcji szkoły, kryzys statusu nauczyciela, plaga korepetycji, obniżenie rangi nauczania historii i literatury polskiej, ale także przedmiotów ścisłych, to właśnie reforma

edukacji – obok przebudowy wymiaru sprawiedliwości – była przez opozycję najostrzej krytykowaną reformą rządu Prawa i Sprawiedliwości. Krytyka okazała się nieuzasadniona i wbrew twierdzeniom przeciwników zmian, nie spełniły się czarne prognozy m.in. o zwolnieniach nauczycieli z pracy, kłopotach organizacyjnych przy tworzeniu nowej sieci szkół, czy w skutek przywrócenia rodzicom prawa do decydowania o tym, w jakim wieku dzieci rozpoczną edukację szkolną. **Reforma strukturalna została przeprowadzona z powodzeniem, a reforma programowa została rozpoczęta i jest kontynuowana.**

Rozumiemy, że nauczyciele powinni być także odpowiednio wynagradzani. Dlatego też rząd Prawa i Sprawiedliwości znacznie zwiększył nakłady na wynagrodzenia tej grupy zawodowej. W 2017 roku nastąpiła pierwsza od 2012 roku waloryzacja płac. W kolejnych latach zaplanowano i przeprowadzono systematyczny wzrost płac nauczycieli. W 2018 roku wynagrodzenia wzrosły o 5,35%. W styczniu 2019 roku o kolejne 5%, a od września jeszcze o kolejne 9,6% **W 2019 roku pedagodzy otrzymają łącznie wynagrodzenie wyższe o niemal 15% i jest to najwyższa podwyżka jaką kiedykolwiek ta grupa zawodowa otrzymała w ciągu jednego roku! W okresie kilkunastu miesięcy, od kwietnia 2018 roku, nauczyciele otrzymali łącznie ponad 21-procentową podwyżkę.** Oprócz tego wprowadzone zostały: tzw. świadczenie „na start” – 1000 zł dla rozpoczynających pracę w oświacie; dodatek za wychowawstwo klasy w wysokości co najmniej 300 zł oraz dodatkowe zajęcia, opłacane ze środków publicznych, rozwijające zainteresowania uczniów. W ciągu 4 lat **zwiększyliśmy subwencję oświatową dla samorządów o 6,5 mld zł (czyli ponad 16%), do kwoty niemal 46 mld zł** na koniec 2019 roku. Dodatkowo z budżetu państwa przekazaliśmy samorządom środki m.in. na dostosowanie szkół do reformy strukturalnej, doprowadzenie szybkiego Internetu do placówek oświatowych, nowoczesne wyposażenie pracowni, na zakup książek do szkolnych bibliotek, czy wsparcie w odtwarzaniu stołówek.

CELE

Chcąc sprostać wyzwaniom wynikającym ze współczesności, podejmiemy w ciągu najbliższych lat działania ukierunkowane na wzmocnienie pozycji zawodowej nauczycieli, zwiększenie finansowania oświaty, dalszą poprawę i unowocześnienie programu nauczania oraz wspieranie rozwoju dzieci i uczniów.

GODNE PŁACE I WARUNKI PRACY NAUCZYCIELI. FINANSOWANIE OŚWIATY

Dobra szkoła nie istnieje bez dobrych, posiadających autorytet nauczycieli. To dlatego ten polskiej edukacji powinni nadawać pedagogicy należycie wykształceni, o odpowiedniej postawie moralnej, lubiący pracę z dziećmi i młodzieżą, rozumiejący, że jest to także zawód misyjny. Aby zachęcić najlepszych do pracy w tym wymagającym zawodzie, trzeba doprowadzić do dalszego wzrostu poziomu wynagrodzeń nauczycieli. Dlatego zwiększymy nakłady na edukację, w tym na wynagrodzenia nauczycieli.

W 2020 roku podniesiemy o kolejne 6% wynagrodzenia nauczycieli. W kolejnych latach stopniowo będziemy podwyższali płace pedagogów, jednocześnie wprowadzając nowy, prostszy, bardziej motywacyjny system wynagradzania, skonsultowany z partnerami społecznymi. Obecnie obowiązujące rozwiązania w zbyt skromnym zakresie służą jakościowym zmianom, zarówno w rozwoju szkoły, jak i kariery zawodowej nauczyciela, utrudniając rzeczywiste oddziaływanie na jakość pracy szkół. **Wprowadzimy zmiany dotyczące warunków zatrudnienia, zasad wynagradzania, wymagań i obowiązków, sposobów oceniania i awansowania, a także czasu pracy. Skoro zawód nauczyciela jest zawodem zaufania publicznego, jasno określimy jego charakter i etos zawodowy.** Zadania i obowiązki nauczyciela opiszemy w sposób jednoznaczny i czytelny tak, aby były wskazówką określającą oczekiwania wobec jego pracy. Zmiany w tym zakresie dokonamy w powiązaniu z zasadami dotyczącymi warunków zatrudnienia oraz czasu pracy nauczycieli, umożliwiając elastyczne dostosowanie do potrzeb szkoły, w tym także szkoły prowadzącej kształcenie zawodowe.

Obecny system wynagradzania nauczycieli jest wciąż skomplikowany i nieprzejrzysty, ograniczający możliwość premiowania najlepszych. **Zaproponujemy nowe rozwiązania, które powiążą płace nauczycielskie z jakością i czasem pracy.** Obowiązujący obecnie system awansu zawodowego nauczycieli oceniany jest jako niemotywacyjny. **Wprowadzimy systemową zmianę, promując rozwój, a równocześnie zapewniając zawodową adaptację i stabilizację. Rząd Prawa i Sprawiedliwości pracuje nad efektywnym systemem wynagradzania nauczycieli i wzmocnieniem prestiżu ich zawodu.**

Wprowadzimy jasne zasady finansowania oświaty w Polsce. Dotychczasowy system, łączyjący głównie środki z budżetu państwa (subwencja oświatowa i dotacje) ze środkami samorządu terytorialnego, pochodzącymi z udziału w podatkach publicznych jest nieprecyzyjny, wywołuje niepotrzebne konflikty, spory o kompetencje i obowiązki, a w konsekwencji czasami zaniedbania w poziomie finansowania szkół. Jasno określimy odpowiedzialność finansową państwa, a także samorządu terytorialnego za edukację oraz kompetencje poszczególnych rodzajów władzy publicznej w tej dziedzinie. Kurator oświaty z mocną pozycją zadba o przestrzeganie prawa w placówkach oświatowych. Nie dopuścimy do tego, aby Państwo pozbawione zostało możliwości kształtowania polityki oświatowej i dany odpowiednie narzędzia, także finansowe, aby ją realizować.

WYSOKI POZIOM KSZTAŁCENIA I DOSKONALENIA NAUCZYCIELI

Nadamy wysoką rangę kierunkom pedagogicznym. Studia nauczycielskie staną się bardziej elitarne i będą prowadzone przez najlepsze uczelnie w Polsce. Miejsca na nich powinny znaleźć osoby o odpowiednich predyspozycjach osobowościowych. Będziemy systematycznie oferowali szkolenia nauczycieli w zakresie najnowszych technologii, tak aby mogli oni używać nowoczesnych narzędzi do pracy z uczniami, obcującymi na co dzień z nowoczesnymi urządzeniami i sprzętem. Uruchomimy i rozbudujemy **platformę internetową ministerstwa edukacji**, oferującą nowoczesne pomoce dydaktyczne, która jednocześnie pozwoli na dzielenie się swoimi pomysłami na dobrą, interesującą i skuteczną pracę z młodzieżą. **Doprowadzimy do odbudowy doradztwa metodycznego.** Także młody nauczyciel, u progu kariery zawodowej, otrzyma wsparcie

dobrze przygotowanych i bardziej doświadczonych kolegów. Merytorycznie i strukturalnie wzmocniony zostanie system oceny podręczników oraz ich dopuszczania do użytku szkolnego.

Poprzez odpowiednie wsparcie finansowe władze oświatowe zachęcą nauczycieli do rozwoju zawodowego i do podnoszenia jakości swojej pracy, aby jednocześnie premiować najlepszych pedagogów. W trosce o poprawę komfortu pracy nauczycieli zmniejszony zostanie do niezbędnego minimum uciążliwy obowiązek wypełniania dokumentacji szkolnej, tak aby czas spędzany dotychczas przy jej wypełnianiu, wykorzystać do bezpośredniej pracy z uczniami. **Zbędna biurokracja zniknie z polskiej szkoły.**

NOWOCZESNA SZKOŁA. PODSTAWA PROGRAMOWA I PROGRAMY WSPIERAJĄCE EDUKACJĘ

Nowa podstawa programowa, która określa treści nauczania, różni się od dawnego „minimum programowego”, ponieważ określa maksimum treści, pozostawiając nauczycielowi możliwość dostosowania ich do potrzeb i zdolności uczniów. Kończy się w ten sposób epoka „równania w dół”, a program dostosowany jest do możliwości zdolnych uczniów. W ramach nowej podstawy programowej **przywrócono nauczanie przedmiotowe, rozszerzono nauczanie języków obcych, zwiększono nacisk na znajomość technologii informatycznych, wzmocniono aktywne formy dydaktyczne, rozwinęło czytelnictwo.** Uczniowie zdobędą umiejętności krytycznego i logicznego myślenia, szukania samodzielnych rozwiązań, argumentowania swoich wypowiedzi. Nabędą umiejętność współpracy i komunikacji w grupie. **Odejdziemy od testowego sprawdzania wiedzy,** a zadania otwarte, wymagające samodzielnego myślenia, będą odgrywały większą rolę na egzaminach. Szkoła nastawiona będzie na rozwój intelektualny młodych Polaków. Zdecydowanie większa uwaga będzie poświęcona myśleniu problemowemu, rozwijaniu zdolności krytycznego i twórczego myślenia. Szkoła przygotowuje młodego obywatela do kreatywnego, innowacyjnego podejścia do rozwiązywania problemów. Dobre praktyki, wypracowane w najbardziej innowacyjnych placówkach, zostaną upowszechnione w całym kraju.

Na różnych poziomach nauczania wprowadzone zostaną w większym stopniu elementy dotyczące wrażliwości artystycznej i kompetencji kulturalnych ucznia, cyberbezpieczeństwa, wychowania prozdrowotnego czy obrony przed manipulacją i reklamą. Prace nad udoskonaleniem podstawy programowej trwają i obejmują doświadczenia wyniesione z konkretnych szkół.

Uczeń i jego rozwój jest celem działania systemu wychowania i kształcenia. Szkoła zapewni dzieciom i młodzieży sprawne funkcjonowanie w świecie nowych technologii, a równocześnie nauczy szacunku do dziedzictwa poprzednich pokoleń. Wychowanie będzie skierowane na świat wartości, pozwalający uczestniczyć w życiu społecznym i odwoływać się do własnej kultury, historii, języka ojczystego i symboli narodowych.

Dziś, kiedy reforma strukturalna systemu edukacji jest już prawie za nami, proces dydaktyczno-wychowawczy zostanie wsparty licznymi **programami państwowymi**, służącymi realizacji priorytetów polityki oświatowej. Ze względu na potrzeby państwa, przede wszystkim wdrożymy **program podnoszenia poziomu nauczania matematyki i przedmiotów ścisłych**, w tym doskonalenia podstawowych umiejętności matematycznych na wczesnych etapach edukacyjnych oraz podniesienie średnich kompetencji matematycznych i informatycznych uczniów liceów, techników i szkół branżowych. Program obejmie też popularyzację olimpiad i konkursów dla zdolnych uczniów.

Kontynuować będziemy **programy służące rozwojowi edukacji** na wszystkich jej poziomach. Realizować będziemy nadal program „**Dobry start**” oferujący jednorazowe wsparcie dla każdego ucznia na skompletowanie szkolnej wyprawki w wysokości 300 zł. W latach 2019–2023 przeznaczymy 40 mln zł rocznie na program „**Posiłek w szkole i w domu**”, pomagając odbudować jadalnie i stołówki szkolne. Prawie 7 mln zł przeznaczymy na program „**Niepodległa**”, zachęcając do działań edukacyjnych, związanych z setną rocznicą odzyskania niepodległości przez Polskę. W ciągu 3 lat przeznaczymy niemal 90 mln zł na **Narodowy Program Rozwoju Czytelnictwa**, finansując zakup milionów książek do bibliotek szkolnych. Dzięki ponad 200 mln zł przeznaczonym na program „**Aktywna tablica**” w latach 2017–2019 tysiące szkół podstawowych uzyskało nowoczesny sprzęt do pracy z uczniami. Program ten będziemy

kontynuować i rozszerzymy go także na szkoły ponadpodstawowe. Dzięki programowi **Ogólnopolska Sieć Edukacyjna, wszystkie szkoły w Polsce do końca 2020 roku zostaną podłączonego do szerokopasmowego Internetu**. Przez 10 lat zabezpieczymy bezpłatny dostęp do łączy i zadbamy o bezpieczeństwo użytkowników sieci w szkołach. Te i inne programy zapewnią wyrównanie szans dla uczniów i szkół w różnych regionach i o różnym stopniu zamożności.

Rząd Prawa i Sprawiedliwości będzie kontynuował odbudowę prestiżu i znaczenia szkolnictwa branżowego oraz technicznego. Ma to kluczowe znaczenie dla rozwoju gospodarczego i budowania gospodarki opartej na nowych technologiach. Ukończenie szkoły branżowej umożliwi młodemu człowiekowi zdobycie praktycznych umiejętności cenionych na rynku pracy. Wzmocnimy rozwiązania, które powiążą pracodawcę z uczniami tych szkół.

Nowe programy szkolne, inspirowane przez rząd, dotyczyć będą także – wspomnianego wyżej – wychowania patriotycznego. Jednym z jego elementów będzie promocja wycieczek szkolnych, związanych z realizacją programu historii i języka polskiego. Uczniowie będą poznawać nasze dzieje i tradycje, korzystając z szerokiej oferty istniejących i budowanych muzeów, w tym Muzeum Historii Polski, Muzeum Powstania Warszawskiego, Muzeów Żołnierzy Wyklętych, Muzeum Kresów, Muzeum Rodziny Ulmów, Muzeum J. Piłsudskiego w Sulejówku, Muzeum II Wojny Światowej (wraz z jego oddziałem na Westerplatte), Muzeum Auschwitz-Birkenau, Państwowego Muzeum na Majdanku czy Muzeum Zbrodni Piaśnickiej. Nie zapomnimy o walorach krajobrazowych, poznawczych i naukowych takich wycieczek oraz możliwościach jakie dają nowoczesne placówki, takie jak Centrum Nauki Kopernik czy – planowane – Muzeum Historii Naturalnej i Narodowe Muzeum Techniki. Rozwiniemy także wymianę młodzieży pomiędzy różnymi regionami Polski, w celu praktycznego zapoznawania uczniów z bogactwem i różnorodnością polskiego dziedzictwa kulturalnego i krajobrazu. Dotyczy to również dziedzictwa Kresów i współpracy ze szkołami polskimi na Wschodzie.

WYCHOWANIE PATRIOTYCZNE I OBYWATELSKIE

Wzmocnimy funkcję wychowawczą szkoły. Polska szkoła przygotuje młodych ludzi do życia w społeczeństwie. Uczniowie poznają podstawowe normy życia społecznego, będą wiedzieć, że oprócz wolności i swobód, mają także obowiązki. Muszą być wrażliwi także na potrzeby innych ludzi. Kształtować będziemy postawy pomocy innym ludziom, tak by wychować po prostu dobrych ludzi. Kształtowana będzie **postawa odpowiedzialności za wspólnotę**, zamiast propagowanej przez wiele środowisk postawy nieograniczonego konsumpcjonizmu i egoizmu. Zdecydowanie większą uwagę poświęcimy wychowaniu obywatelskiemu. Młodzież musi wiedzieć, że człowiek w pełni może rozwijać się tylko we wspólnocie, którą jako obywatel ma obowiązek współkształtować. Szkoła, zwłaszcza szkoła średnia, wyposaży młodego człowieka w wiedzę i umiejętności pozwalające **poznać i zrozumieć** uregulowania prawne, jak i **realne mechanizmy demokratyczne** oraz pozwoli mu odróżnić manipulację od rzeczywistości. Ważną rolę w tym procesie odgrywać będzie **poznawanie okresu zniewolenia Polski przez komunizm i procesu przechodzenia do demokracji**.

Jednocześnie, wraz z rozwojem postaw obywatelskich, szkoła wielką uwagę będzie poświęcała kształtowaniu postaw patriotycznych. Bez znajomości historii, kultury i tradycji swego narodu i państwa trudno uczestniczyć we wspólnocie. **Kształtowanie poczucia tożsamości narodowej i państwowej będzie stałym i ważnym elementem programu działalności polskiej szkoły**. Odpowiedni dobór lektur i treści programowych, oprócz waloru poznawczego i intelektualnego, pozwoli utrzymać **wspólny kod kulturowy**, łączący kolejne pokolenia Polaków. Uczenie szacunku dla tradycji, bohaterów narodowych, obchodzenie świąt narodowych będzie ważnym elementem edukacji młodego pokolenia.

Młody człowiek będzie miał także możliwość rozwoju kulturalnego. Szkoła wyposaży młodych ludzi w niezbędną orientację w sferze kultury i współczesnych systemów wartości, w zdolność do dokonywania samodzielnych i świadomych wyborów w tych kwestiach. Pozwoli to na wykształcenie się odpowiednio dojrzałej, niezależnej i „krytycznej” postawy polskiej młodzieży wobec współczesnych mód i przekazów kulturowych, ideologicznych czy kontrkulturowych.

BEZPIECZNA SZKOŁA

Dobra praca szkoły nie jest możliwa bez **współdziałania z rodzicami**. Także bez ich aktywności w wychowaniu dziecka, nie uda się osiągnąć dobrych rezultatów. Dlatego utrzymamy ważną rolę Rady Rodziców, zachowując jednocześnie autonomię szkoły. Wprowadzimy możliwość odliczenia od podatku składek na Rady Rodziców.

Szkoła musi być miejscem nie tylko rozwoju intelektualnego, obywatelskiego czy fizycznego dzieci i młodzieży, ale ma być także miejscem bezpiecznym. Dlatego też, dla poprawy poziomu bezpieczeństwa w szkołach upowszechnimy gotowe do wykorzystania **procedury w zakresie bezpieczeństwa** fizycznego i psychicznego uczniów. **Program Bezpieczna szkoła** pozwoli na stosowanie w sytuacjach nadzwyczajnych standardowych procedur przez dyrekcję, nauczycieli i innych pracowników szkoły. We współpracy ze strażą pożarną i ratownictwem medycznym przeprowadzone zostaną powszechne szkolenia z udzielania pierwszej pomocy. Ważnym elementem będzie uwrażliwienie młodych ludzi na zagrożenia istniejące w sieci i zapewnienie bezpieczeństwa cybernetycznego. Współpraca szkół m.in. z policją, NASK zapewni szkołom odpowiednie zabezpieczenia, ale nauczy także młodych ludzi jak bronić się przed cyberprzemocą. Szkoła we współpracy z policją, z wykorzystaniem monitoringu i odpowiednich zapisów prawa, zabezpieczy uczniów przed działalnością handlarzy narkotyków i dopalaczy. Rodzic musi wiedzieć, że szkoła to bezpieczne miejsce i instytucja, której spokojnie można powierzyć swoje dziecko.

W celach wychowawczych i prozdrowotnych zostanie przyjęta **nowa strategia rozwijania sportu szkolnego**, zapewniająca środki na realizację szkolnych rozgrywek sportowych. Turnieje międzyklasowe i międzyszkolne staną się regularną praktyką, a udział w nich będzie dostępny dla jak największej liczby uczniów, nie tylko dla członków SKS. Przeznaczymy poważne środki na dalszy **rozwój szkolnej bazy sportowej**. Atrakcyjne, powszechne i odbywające się w nowoczesnych obiektach sportowych zajęcia z wychowania fizycznego, poprawią kondycję fizyczną młodych Polaków.

4.2. SPORT I TURYSTYKA

Rząd Prawa i Sprawiedliwości stworzył programy, które wspierają rozwój najlepszych polskich sportowców, a także znacząco podniósł nakłady na sport powszechny. W 2018 roku przeznaczaliśmy na ten cel o 93% więcej środków niż w roku 2015!

SPORT

OSIĄGNIĘCIA

Sport młodzieży. Wiemy, że talenty trzeba wspierać od najmłodszych lat. Dlatego w 2016 roku uruchomiliśmy rządowy program „KLUB”, dzięki któremu małe i średnie kluby sportowe otrzymują dofinansowanie na zakup sprzętu, organizację obozów czy wynagrodzenie trenera. W ciągu czterech lat na ten cel przeznaczaliśmy ponad **142 mln zł**. Reaktywowaliśmy także program Szkolny Klub Sportowy. Tylko w bieżącym roku z dodatkowych zajęć wychowania fizycznego korzysta ponad **300 000 uczniów**. Przywróciliśmy także finansowanie kadr wojewódzkich juniora młodszego i juniora.

Wsparcie wybitnych. Program team100 to projekt, którego celem jest wsparcie młodych, utalentowanych zawodników, członków kadr narodowych, uprawiających dyscypliny olimpijskie, którzy w perspektywie najbliższych lat mają szansę stać się sportową elitą Polski. Każdy z członków team100 otrzymuje roczne dofinansowanie w wysokości około 40 000 zł. Z kolei starsi, utytułowani zawodnicy trafiają „pod skrzydła” Spółek Skarbu Państwa. Dodatkowe wsparcie, łącznie w ramach team100¹⁵ i kontraktów z SSP, otrzymuje już ponad **320 zawodników**. Do tego elitarnego grona należą także sportowcy z niepełnosprawnościami. W ostatnich latach zwiększamy także środki przeznaczane na sport osób z niepełnosprawnościami.

¹⁵ 109 złotych, 100 srebrnych i 142 brązowe – łącznie 351 medali międzynarodowych imprez sportowych rangi mistrzowskiej w różnych kategoriach wiekowych zdobyli od momentu powstania (czerwiec 2017 r.) do tej pory (23.08.2019r.) beneficjenci programu team100. Program zainicjowany został w 2017 roku przez Ministra Sportu i Turystyki, finansowany jest przez Polską Fundację Narodową i realizowany we współpracy z Instytutem Sportu – Państwowym Instytutem Badawczym

Infrastruktura sportowa. Przez ostatnie 4 lata przeznaczaliśmy na rozwój infrastruktury sportowej niespotykaną dotąd kwotę blisko **2,3 mld zł**. Kwota ta pozwoliła na budowę, przebudowę lub modernizację ok. **6000 obiektów**. Naszym priorytetem zapowiedzianym na początku rządów PiS był sport dzieci i młodzieży, dlatego też zwiększyliśmy nakłady na rozwój sportowej infrastruktury przyszkolnej. Zrealizowaliśmy program budowy „Otwartych Stref Aktywności”, czyli miejsc sportu i rekreacji dla całych rodzin, na który została przeznaczona kwota 100 mln zł. Zrealizowaliśmy również program budowy infrastruktury lekkoatletycznej na terenie całego kraju, a w odpowiedzi na wielkie sukcesy naszych lekkoatletów, rozpoczęliśmy program budowy hal przeznaczonych dla tej dyscypliny sportu.

Sport blisko Polaków. Największe imprezy sportowe: igrzyska olimpijskie, mistrzostwa świata i mistrzostwa Europy, są bezpłatnie transmitowane do wszystkich polskich domów. Telewizja Publiczna na niekodowanych kanałach transmituje wszystkie mecze piłkarskiej reprezentacji Polski, oraz inne ważne dla polskich kibiców imprezy takich popularnych dyscyplin jak skoki narciarskie, siatkówka, lekkoatletyka, koszykówka, czy tenis.

Polityka antydopingowa. Troska o krzewienie i kreowanie idei czystego sportu jest jednym z naszych fundamentalnych działań. Powstała ustawa o zwalczaniu dopingu w sporcie, utworzyliśmy Polską Agencję Antydopingową, czterokrotnie zwiększyliśmy budżet na walkę z dopingiem, a miasto Katowice zostało wybrane gospodarzem **Światowej Konferencji Antydopingowej w 2019 roku**.

CELE

Więcej godzin wychowania fizycznego. W obliczu globalnego trendu spadku aktywności fizycznej wśród dzieci i młodzieży, podejmiemy działania, aby zwiększyć liczbę godzin zajęć wychowania fizycznego w szkołach podstawowych. Chcemy, aby w perspektywie najbliższych lat liczba zajęć WF była docelowo podniesiona do **5 godzin** lekcyjnych tygodniowo.

Infrastrukturaspportowa. Jednym z priorytetów rządu PiS, oprócz inwestowania w obiekty strategiczne dla sportu wyczynowego, jest dążenie do tego, aby w Polsce nie było gmin bez choćby jednej pełnowymiarowej sali

gimnastycznej, a także, aby na terenie każdego powiatu funkcjonowała przynajmniej jedna pełnowymiarowa pływalnia. Ponadto w ramach programu **Dostępność Plus** w obszarze infrastruktury sportowej, nowo budowane i remontowane obiekty będą w jak największym stopniu uwzględniały potrzeby osób z niepełnosprawnościami.

Program Certyfikacji Szkółek Piłkarskich. Kolejnym ważnym programem ukierunkowanym na sport dzieci i młodzieży jest Program Certyfikacji Szkółek Piłkarskich, którego idea jest wyznaczenie jednolitych standardów w zakresie wymagań infrastrukturalnych, kompetencji kadr oraz wsparcia trenerów. Przy zakładanych efektach realizacji programu liczba dzieci i młodzieży uprawiających piłkę nożną może osiągnąć pułap **2 000 000 uczestników**.

Rozwój Rządowego Programu KLUB i SKAUT. Dotychczasowy sukces programu KLUB i olbrzymie zainteresowanie środowiska tym projektem świadczą o konieczności kontynuacji i sukcesywnego zwiększania nakładów na ten cel. Ponadto wdrożymy program SKAUT, który zakłada budowę systemu ogólnopolskiej sieci skautów. Program obejmie ponad **1 500 000 uczniów** z klas IV-VIII ze wszystkich szkół podstawowych w Polsce. Już w przyszłym roku w całej Polsce będzie pracować 3700 skautów, którzy będą odkrywać i szlifować młode talenty.

Sport wyczynowy. Po dwóch latach funkcjonowania Programu team100 śmiało można powiedzieć, że projekt zrewolucjonizował podejście do sposobu finansowania sportu wyczynowego w Polsce. Chcielibyśmy, aby w 2020 roku indywidualnym finansowaniem objętych było łącznie, w ramach team100 i umów sponsorskich ze Spółkami Skarbu Państwa, ok. **400 sportowców**.

Antydoping. Dzięki staraniom MSiP w Polsce powstanie Biuro Regionalne Światowej Agencji Antydopingowej na Europę Środkowo-Wschodnią, którego głównym zadaniem będzie wspieranie 23 państw regionu w tworzeniu i prowadzeniu zaawansowanych programów antydopingowych na szczeblu krajowym.

TURYSTYKA

W Polsce rośnie liczba turystów – zarówno krajowych, jak i zagranicznych. Polska przez ekspertów i podróżników jest oceniana jako kraj wyjątkowo bezpieczny i gościnny. Nie odnotowujemy w naszym kraju aktów terroryzmu, nie działają w Polsce radykalne, islamskie organizacje stosujące przemoc. Dlatego coraz częściej turyści wybierają nasz kraj, jako miejsce podróży. W 2018 roku nasz kraj odwiedziło **19,6 mln turystów**, a liczba ich przyjazdów wzrosła o 17,3% w stosunku do roku 2015. Z kolei dzięki takim świadczeniom jak Rodzina 500 Plus setki tysięcy Polaków po raz pierwszy w życiu wyjechały na wakacje. W 2018 r. mieszkańcy Polski odbyli **47,7 mln podróży krajowych**. To aż o **19,7%** więcej niż w 2015 roku. Turystyka stanowi aktualnie 6% polskiego PKB, a cały sektor tworzy prawie 700 tys. miejsc pracy. Wpływy z turystyki w minionym roku wyniosły 124,6 mld zł. To o **22,2 mld zł więcej niż w 2015**.

OSIĄGNIĘCIA

Promujemy Polskę. Wraz z Polską Organizacją Turystyczną realizujemy szereg działań promocyjnych. Jednym z nich jest akcja „Polska zobacz więcej – weekend za pół ceny”, która ma na celu prezentację ogólnopolskiej oferty turystycznej i zachęcenie rodaków do korzystania z atrakcji i usług turystycznych na terenie całego kraju, również poza głównymi okresami urlopowymi. Kampania z edycji na edycję cieszy się coraz większym zainteresowaniem, znacząco przyczyniając się również do popularyzacji miejsc jeszcze nieodkrytych.

Dbamy o bezpieczeństwo turystów. Polska jako jedno z pierwszych państw UE 1 lipca 2018 wdrożyła przepisy w sprawie imprez turystycznych i powiązanych usług turystycznych. W powiązaniu z wprowadzonym dwa lata wcześniej Turystycznym Funduszem Gwarancyjnym (TFG) znacząco zwiększają one poziom ochrony klientów biur podróży oraz przedsiębiorców.

CELE

Polskie Marki Turystyczne. Chcemy, żeby polska oferta turystyczna była kompleksowa. Liczymy, że nasze działania zaowocują profesjonalizacją zarządzania turystyką na poziomie lokalnym i ponadlokalnym. Dlatego tworzymy projekt „Polskie Marki Turystyczne”, którego celem jest stworzenie sieci profesjonalnych organizacji zarządzających destynacjami turystycznymi na poziomie lokalnym i subregionalnym, na czele której stałaby Polska Organizacja Turystyczna. Uczestnicy projektu zostaną objęci wsparciem ekspercko-doradczym, a także pomocą w prowadzonych działaniach promocyjno-marketingowych. Takie działanie przetoży się na wzrost rozpoznawalności polskich atrakcji turystycznych.

Legislacja. W najbliższym czasie czeka nas również sporo wyzwań legislacyjnych: przygotowanie projektu **ustawy o systemie promocji turystycznej** Polski, przygotowanie projektu **ustawy o szlakach turystycznych**, przygotowanie projektu nowej **ustawy o usługach hotelarskich** oraz usługach pilotów wycieczek i przewodników turystycznych.

5. TROSKA O WIEŚ I ROLNICTWO

„...rolnicy to przecież nie tylko ci, którzy karmią, ale także ci, którzy stanowią element stałości i trwania. Istotne jest zatem to, by mieli prawo do godnego życia...” (św. Jan Paweł II)

1. Prawo i Sprawiedliwość, świadome wielkiego znaczenia wsi i rolnictwa wsi w życiu państwa i narodu będzie kontynuować i wzmacniać politykę troski o wieś i rolnictwo, opartą na następujących założeniach:

- Wieś, na której żyje około 40% Polaków, jest częścią Polski tak samo ważną jak miasta, a Polacy zamieszkali na wsi mają **takie samo** jak mieszkańcy miast prawo do godnego życia. Rozwój Polski musi być równomierny, prowadzący do wyrównywania różnic w poziomie życia na wsi i w mieście.
- Polska wieś w historii i współcześnie była i jest ostoją wartości patriotycznych, chrześcijańskich, narodowych. Wielkie **dziedzictwo kulturowe polskiej wsi** powinno być pielęgnowane i rozwijane.
- Rolnictwo jest strategiczną dziedziną gospodarki narodowej, od której zależy **bezpieczeństwo żywnościowe Polaków** i ochrona zasobów przyrodniczych, dlatego rolnictwo musi być chronione, wspierane przez państwo i objęte możliwie największą pomocą z funduszy Unii Europejskiej.
- Podstawą ustroju rolnego Polski i fundamentem rolnictwa polskiego, a także gwarantem bezpieczeństwa żywnościowego Polski są **gospodarstwa rodzinne**, które powinny być rozwijane i chronione. Należy przeciwdziałać szkodliwej gospodarczo i społecznie nadmiernej koncentracji ziemi i tzw. latyfundiacji rolnictwa.
- Popieramy rolnictwo **przyjazne środowisku**, chroniące bioróżnorodność i dobrostan zwierząt, jako alternatywę dla niekorzystnego dla środowiska i dla zdrowia ludzi intensywnego rolnictwa przemysłowego.

2. Przez 4 lata rządzenia konsekwentnie wspieramy rolników i poprawiamy warunki życia na wsi.

Po latach bardzo złej polityki wobec wsi, prowadzonej przez poprzednie rządy PO-PSL, polityki lekceważenia i dyskryminacji wsi i rolnictwa, polityki zgody na dyskryminację polskich rolników w Unii Europejskiej - w ciągu mijającej kadencji rządów Prawa i Sprawiedliwości **udało się uczynić dla polskiej wsi i rolnictwa wiele dobrego** i przeprowadzić wiele działań realnie poprawiających życie milionów Polaków mieszkających na wsi. Poniżej wymieniamy jedynie niektóre z długiej listy korzystnych dla wsi i rolnictwa działań:

- wprowadziliśmy program **Rodzina 500 plus**, dzięki któremu na polską wieś skierowane zostało wsparcie porównywalne, a po ostatnich zmianach nawet większe niż dopłaty bezpośrednie. Program Rodzina 500 Plus praktycznie zlikwidował na wsi zjawisko skrajnej biedy, która jeszcze niedawno była na wsi szczególnie dotkliwa; ta pomoc ma nie tylko wymiar materialny, ale przede wszystkim wymiar godnościowy dla milionów wiejskich rodzin;
- wprowadziliśmy **ochronę polskiej ziemi** przed spekulacyjnym wykupem, dzięki czemu ziemia rolna nie stała się łatwym łupem zagranicznego kapitału, jest natomiast łatwiej dostępna dla polskich rolników;
- wprowadziliśmy zmiany poprawiające warunki życia na wsi, jak choćby **odsunięcie na bezpieczną odległość farm wiatrowych**, uwzględniając uzasadnione skargi mieszkańców wsi;
- skutecznie **pomagamy rolnikom w sytuacjach klęskowych**, na przykład w związku z suszą rolnicy otrzymali najwyższą w historii pomoc w kwocie ponad 2 mld zł;
- zwiększyliśmy **dopłaty do paliwa rolniczego**;
- wprowadziliśmy korzystne dla rolników zmiany w zakresie **ubezpieczeń rolniczych** i zwiększyliśmy znacznie wkład budżetu państwa w te ubezpieczenia;
- wprowadziliśmy korzystną dla rolników możliwość **sprzedaży bezpośredniej** produktów rolnych;

- **przywracamy na wsi instytucje państwowe** i publiczne, jak komisariaty policji czy placówki pocztowe;
- stworzyliśmy **Fundusz Dróg Samorządowych**, który jest wielkim wsparciem dla gmin wiejskich w budowie dróg lokalnych;
- przywracamy zlikwidowane za poprzednich rządów **połączenia autobusowe na wsi**;
- wstrzymaliśmy prowadzoną za poprzednich rządów likwidację szkół wiejskich,
- wspieramy w znacznie większym stopniu szczególnie cenne na wsi organizacje społeczne, to jest Koła Gospodyń Wiejskich i Ochotnicze Straże Pożarne;
- wspieramy w znacznie większym zakresie rozwój kultury ludowej, m.in. poprzez wprowadzenie Programu Etnopolska czy powołanie Narodowego Instytutu Kultury i Dziedzictwa Wsi.

3. Prawo i Sprawiedliwość, biorąc pod uwagę kalendarz wydarzeń politycznych, zwłaszcza zbliżające się decyzje dotyczące nowej Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2021 – 2027, podejmuje następujące główne wyzwania polityczne wobec wsi i rolnictwa:

1. **Wyrównanie dopłat** dla polskich rolników do średniego poziomu w Unii Europejskiej i uzyskanie największych w całej Unii funduszy na rozwój obszarów wiejskich ze Wspólnej Polityki Rolnej UE na lata 2021–2027,
2. Rozszerzenie korzystania przez rolników z funduszy rozwoju obszarów wiejskich **i podział tych funduszy** w taki sposób, by skierowane zostały one do możliwie najszerzego grona rolników, do setek tysięcy gospodarstw, w tym zwłaszcza do niewielkich gospodarstw rodzinnych, by mogły one nie tylko zachować i rozwijać, ale również przywrócić ich potencjał produkcyjny;
3. zdecydowane zwiększenie wsparcia dla „**zielonego rolnictwa**”, uwzględniającego ochronę środowiska, bioróżnorodności i dobrostanu zwierząt, produkującego zdrową żywność (praktyczną realizacją tego wyzwania będzie w szczególności wspierający naturalny chów zwierząt program „**Dobrostan plus**”);

4. wzmocnienie prawnej i ekonomicznej ochrony gospodarstw rodzinnych, w tym ochrona własności gospodarstw oraz **zapewnienie stabilizacji dochodów rolniczych** i opłacalnych cen pól rolnych;
5. Konsekwentne **wyrównywanie warunków życia** Polaków na wsi i w mieście.

4. Wyrównamy dopłaty bezpośrednie dla polskich rolników do średniego poziomu w Unii Europejskiej.

W 2020 w Unii Europejskiej zapadną ważne decyzje dotyczące między innymi wielkości funduszy UE i sposobu ich podziału między państwa członkowskie, a także decyzje dotyczące Wspólnej Polityki Rolnej i podziału funduszy rolnych UE. Te decyzje podejmowane są raz na 7 lat, z uwagi na 7-letni cykl wieloletnich ram finansowych UE. Poprzedni taki podział na lata 2014–2020 nastąpił w 2013 roku, a następny na lata 2021–2027 nastąpi w 2020 roku i wtedy – jeżeli taka będzie wola narodu w nadchodzących wyborach – powstanie pierwsza dla rządów Prawa i Sprawiedliwości możliwość naprawienia niesprawiedliwej i dyskryminującej polskich rolników nierówności w dopłatach bezpośrednich. Na tę nierówność wyraziły zgodę rządy z udziałem PSL, najpierw w 2003 roku na 10 lat, a następnie w 2013 roku na kolejne 7 lat. PSL razem ze swoimi koalicjantami ponosi więc pełną odpowiedzialność za trwającą nadal dyskryminację polskich rolników. To było z ich strony wielkie zaniedbanie i dowód nieudolności ich działań w zakresie europejskiej polityki rolnej.

Jeśli dziś, zwłaszcza przedstawiciele PSL pytają, dlaczego jeszcze nie ma wyrównania dopłat – odpowiadamy: dlatego, że **rządy z udziałem PSL usłuźnie zgodziły się na dyskryminację polskich rolników** aż do 2020 roku.

W 2020 roku – jeżeli wygramy wybory – **rząd Prawa i Sprawiedliwości wykorzysta pierwszą prawną i polityczną możliwość i doprowadzi do wyrównania poziomu dopłat bezpośrednich dla polskich rolników** do średniego poziomu w całej UE. Działania polityczne zmierzające do osiągnięcia tego celu są już prowadzone i w 2020 roku doprowadzimy je do skutecznego finału.

Dopłaty dla polskich rolników w okresie budżetowym 2021–2027 będą wyrównane do średniego poziomu w całej Unii Europejskiej.

5. Uzyskamy największe w całej Unii Europejskiej fundusze dla Polski na rozwój obszarów wiejskich.

W 2020 roku zapewnimy też, by Polska uzyskała największe w całej Unii Europejskiej fundusze na II filar Wspólnej Polityki Rolnej, czyli na rozwój obszarów wiejskich. Chcemy żeby to była kwota **powyżej 9 mld euro** na lata 2021–2027. Te fundusze mają wielkie znaczenie dla modernizacji polskiego rolnictwa, ale także dla przetrwania możliwie największej liczby gospodarstw rolnych.

Razem na I i na II filar Wspólnej Polityki Rolnej, to jest na dopłaty bezpośrednie i na rozwój obszarów wiejskich **Polska powinna otrzymać ponad 30 mld euro**. Prawo i Sprawiedliwość zapewni, by takie fundusze do Polski wpłynęły, by udział Polski w ogólnym podziale funduszy UE zwiększył się do poziomu powyżej 8% całego budżetu Wspólnej Polityki Rolnej, a przede wszystkim by fundusze te zostały mądrze i sprawiedliwie wykorzystane, dla dobra Polski i polskich rolników.

6. Radykalnie rozszerzymy korzystanie przez rolników z funduszy na rozwój wsi i zapewnimy dostęp tych funduszy dla setek tysięcy gospodarstw.

Program Rozwoju Obszarów Wiejskich (PROW), finansowany ze środków UE i częściowo z budżetu krajowego w obecnym okresie budżetowym wynosi 13,6 mld euro, czyli 56-58 mld zł na 7 lat, w tym 8,7 mld euro z UE i 4,9 mld euro z budżetu krajowego. Zakładamy, że środki te na okres po 2020 roku będą w podobnej, a może nawet większej wysokości.

Obecny PROW, ustalony jeszcze przez koalicję PO-PSL w latach 2013–2014, którego przed 2020 rokiem nie można już było w obecnej kadencji zasadniczo zmienić, nie jest w pełni racjonalny. Przeważająca część tych funduszy z uwagi na ustalone za poprzednich rządów zasady podziału, jest dostępna dla zbyt wąskiego kręgu kilkudziesięciu tysięcy beneficjentów, niekiedy korzystających z tych funduszy wielokrotnie.

Zmienimy system podziału funduszy PROW w taki sposób, by stały się one dostępne dla szerokiego kręgu rolników, dla setek tysięcy gospodarstw, w tym zwłaszcza niewielkich gospodarstw rodzinnych, które dotychczas z tych funduszy nie korzystały lub korzystały w niewielkim zakresie, a które

dzięki tym funduszom mogą nie tylko zachować i rozwijać, ale w wielu przypadkach także przywrócić swoje zdolności produkcyjne.

7. Zwiększymy i wzmocnimy wsparcie dla „zielonego rolnictwa”, przyjaznego dla środowiska, bioróżnorodności i dobrostanu zwierząt.

Celem polityki Prawa i Sprawiedliwości jest, by polskie rolnictwo w możliwie największym stopniu było przyjazne środowisku, chroniące bioróżnorodność i zachowujące dobrostan zwierząt. Na takim właśnie zrównoważeniu ze środowiskiem polega nowoczesność rolnictwa we współczesnym świecie, nie zaś na masowej produkcji taniej żywności i zamianie rolnictwa w intensywny przemysł. Chcemy „zielonego” rolnictwa, przyjaznego dla człowieka i dla środowiska.

Rolnictwo zrównoważone, przyjazne środowisku zapewnia osiągnięcie bezpieczeństwa żywnościowego, lepszego odżywiania społeczeństwa, pozytywnie wpływa na zdrowie publiczne i poprawia jakość życia. Wspieranie rolnictwa zrównoważonego i ekologicznego przeciwdziała dewastacji środowiska, w sytuacji gdy przestrzeń produkcyjna jest dzielona z przestrzenią do życia mieszkańców polskiej wsi.

Takie podejście przyczyni się nie tylko do zachowania, ale także do przywrócenia produkcji rolniczej w gospodarstwach wykluczonych z produkcji towarowej, co zwiększy dochody rodzin rolniczych.

Zrównoważona produkcja rolna sprzyja również rozwojowi wartości kulturowych wsi i kształtowania się więzi społecznych w lokalnych środowiskach wiejskich.

Co więcej, zrównoważone rolnictwo dobrze służy ochronie bioróżnorodności i zagrożonych gatunków, ma to znaczenie również dla ochrony niektórych zagrożonych działów produkcji rolniczej, np. pszczelarstwa, którego przyszłość stała się niepewna wskutek procesów uprzemysłowienia produkcji rolnej.

Należy też podkreślić, że zwłaszcza wobec niedawnych, zbyt daleko idących ustępstw Unii Europejskiej w handlu światowym i zmniejszonej w związku z tym ochrony rolnictwa w Europie, rolnictwo europejskie,

a w tym szczególnie rolnictwo polskie, może wygrać konkurencję nie na masowość, ale na wysoką jakość i bezpieczeństwo własnej żywności. Dlatego wspieranie zrównoważonego „zielonego” rolnictwa będzie istotną częścią przyszłego polskiego planu strategicznego w zakresie wspierania rozwoju obszarów wiejskich.

W projekcie Wspólnej Polityki Rolnej UE na lata 2021–2027 przewiduje się, że co najmniej 30% funduszy na rozwój obszarów wiejskich ma być skierowane na ochronę środowiska i klimatu. Jest to w szczególności szansa dla niewielkich gospodarstw rodzinnych, w naturalny sposób przystosowanych do zrównoważonej produkcji rolnej, w poszanowaniu środowiska. Wykorzystamy tę szansę w maksymalnym stopniu, w szczególności przez program „Dobrostan plus”.

8. Wprowadzimy „Dobrostan plus” – kompleksowy program wsparcia dla naturalnej hodowli zwierząt, będący wielką szansą dla setek tysięcy gospodarstw, wszechstronnie korzystny dla rolników, dla środowiska i konsumentów, aktywizujący lokalne przetwórstwo.

Z funduszy UE na rozwój obszarów wiejskich finansowany będzie program, który został już potocznie nazwany „Krowa plus”, a który zgodnie z jego rzeczywistą treścią nazywamy roboczo „**Dobrostan plus**” i na który zamierzamy przeznaczyć **co najmniej 30%**, a w miarę zainteresowania rolników tym programem nawet więcej **funduszy** na rozwój obszarów wiejskich, przewidzianych dla Polski na lata 2021–2027.

Będziemy zabiegać, by ten program mógł być uruchomiony jak najszybciej po przyjęciu niezbędnych aktów prawnych UE dotyczących nowej Wspólnej Polityki Rolnej.

Brak podobnego działania w obecnym Programie Rozwoju Obszarów Wiejskich, ustalonym w latach 2013–2014, to wynik złych decyzji podjętych przez poprzedni rząd PO-PSL. Rząd Prawa i Sprawiedliwości podejmuje działania, by pewne elementy tego programu, korzystne dla rolników, a obejmujące kwestie dobrostanu zwierząt, zostały wprowadzone już w 2020 roku, natomiast pełny program, o którym tu mowa, zostanie wprowadzony w nowym okresie budżetowym UE, czyli na lata 2021–2027.

Głównym celem tego programu będzie radykalne **zmniejszenie zakresu transportu zwierząt**, transportu mięsa i transportu pasz do gospodarstw rolnych, dzięki czemu – realizując wymagane przez UE priorytety – osiągnię się redukcję emisji dwutlenku węgla (ochrona klimatu), redukcję emisji zanieczyszczeń powietrza (ochrona środowiska) oraz poprawę dobrostanu zwierząt. Dodatkową korzyścią będzie **zdrowa, ekologiczna żywność**, zwiększenie dostaw zdrowego polskiego mięsa na lokalny rynek krajowy, korzystna dla konsumentów obniżka cen produktów mięsnych, korzystny dla gospodarki rozwój lokalnego przetwórstwa mięsnego.

9. Program „Dobrostan plus” oprzemy na założeniach wszechstronnie korzystnych dla rolników i dla całego społeczeństwa.

Zakładamy, że w programie „Dobrostan plus” będą dobrowolnie uczestniczyć rolnicy, którzy:

- prowadzą hodowlę świń lub bydła **własnego chowu** (unikamy transportu np. prosiąt czy warchlaków z Niemiec czy Danii do gospodarstw w Polsce);
- prowadzą **hodowlę „rozgęszczoną”**, z normami powierzchni znacznie wyższymi niż minimalne wymagane standardy (dzięki temu ograniczymy wielkoprzemysłowy chów zwierząt, wprowadzimy preferencję dla małych gospodarstw rodzinnych i osiągniemy poprawę dobrostanu zwierząt);
- prowadzą hodowlę zwierząt w liczbie dostosowanej do powierzchni ich gospodarstw, tak by zwierzęta te mogły być w zdecydowanej większości wykarmione paszą z własnego gospodarstwa (oszczędność transportu paszy do gospodarstw);
- **nie stosują pasz GMO** (wszystkie takie pasze pochodzą z zagranicy, a zatem przez ich wyeliminowanie nastąpi znacząca redukcja transportu i związanych z nim zanieczyszczeń środowiska);
- prowadzą hodowlę świń **na ściółce**, krowy w okresie letnim przez co najmniej 4 miesiące wypasają na pastwiskach (dzięki temu następuje poprawa dobrostanu zwierząt);

- prowadzą hodowlę **w ograniczonej liczbie zwierząt**, np. nie więcej niż 100 krów, nie więcej niż 500 świń w gospodarstwie (to z kolei wpłynie na ograniczenie zasięgu chowu wielkoprzemysłowego, mniejsze zanieczyszczenie środowiska i preferencje dla gospodarstw rodzinnych);
- sprzedają swoje zwierzęta do uboju do zakładów w odległości **nie większej niż np. 50 km** (redukcja transportu, wyeliminowanie transportu długodystansowego, poprawa dobrostanu zwierząt);
- sprzedają swoje zwierzęta do zakładów nieprowadzących uboju rytualnego (pewność, że mięso z takich zwierząt nie będzie eksportowane, gdyż ubój rytualny w Polsce jest niemal w 100% na eksport).

Rolnicy spełniający te warunki powinni mieć płatności **co najmniej 100 złotych do jednego tucznika, 500 złotych do jednej krowy rocznie**, niewykluczone jest też adekwatne wsparcie do innych gatunków zwierząt hodowanych w naturalnych warunkach dobrostanu, na przykład owiec, kóz czy drobiu. Będzie to istotne dodatkowe wsparcie dla niewielkich gospodarstw rodzinnych przy równoczesnej ogromnej korzyści dla klimatu, środowiska, bioróżnorodności i dobrostanu zwierząt.

10. „Dobrostan plus” wprowadzimy także dla przetwórców, skupujących zwierzęta od gospodarstw objętych tym programem i stosujących humanitarne metody transportu i uboju. Wzmocnimy przez to lokalne przetwórstwo rolne i zwiększymy podaż zdrowej żywności na krajowe rynki lokalne po cenach dostępnych dla polskich konsumentów.

Uzupełnieniem programu, niejako jego drugą stroną, będzie pomoc dla zakładów przetwórczych działających czy nowo tworzonych i płatnie im wsparcia na skup zwierząt z odległości nie większej niż 50 km oraz na produkcję wyłącznie mięsa świeżego, z gwarancją jego dostaw na rynek krajowy. Tacy przetwórcy będą otrzymywali wsparcie za każdą skupioną sztukę zwierząt z gospodarstw objętych programem „Dobrostan plus”, np. połowę kwot wsparcia przewidzianych dla rolników, czyli **250 zł do jednej sztuki bydła i 50 zł do jednego tucznika**. Uzasadnieniem dla takiej pomocy będą korzyści dla środowiska i klimatu związane z redukcją transportu zwierząt, pasz i produktów zwierzęcych, a także z naturalnym

chowem zwierząt. Będzie to z kolei wielka szansa dla rozwoju niewielkich, lokalnych zakładów przetwórczych, powiązanych z miejscowymi rolnikami. Będzie to sposób na przeciwdziałanie negatywnemu zjawisku zdominowania przetwórstwa mięsnego w Polsce przez wielkie podmioty, opierające swoją produkcję w dużej części na dostawach zwierząt z zagranicy, a polskim rolnikom narzucających niekorzystne warunki cenowe i wymuszających koncentrowanie i podejmowanie niekorzystnej dla rolników „produkcji nakładczej”. Warunkiem tej pomocy będą humanitarne warunki transportu i uboju zwierząt.

Dzięki wsparciu przetwórstwa na potrzeby krajowych rynków lokalnych uzyskamy też efekt większej dostępności zdrowej polskiej żywności dla polskich konsumentów.

11. Dzięki „Dobrostanowi plus” zwiększymy skuteczność walki z afrykańskim pomorem świń (ASF).

Niezależnie od wszelkich innych działań podejmowanych wobec zagrożenia dla hodowli trzody chlewnej z powodu ASF, silne wsparcie dla chowu trzody chlewnej w niewielkich stadach w małych i średnich gospodarstwach pozwoli tym gospodarstwom uzyskać środki na bioasekurację i zapobieganie rozprzestrzenianiu się ASF. Na ten cel są także specjalnie adresowane środki UE, które udostępniemy dla małych i średnich gospodarstw (o czym mowa w dalszej części programu). Walka z ASF nie może bowiem polegać na likwidacji produkcji w małych gospodarstwach i przenoszeniu jej do wielkich ferm chowu przemysłowego, gdyż efektem tego stanie się koncentracja całej produkcji w niewielkiej liczbie wielkich ferm, ze wszystkimi negatywnymi skutkami gospodarczymi i społecznymi takiej koncentracji. Tymczasem związane z opisanym wyżej programem „Dobrostan plus” wsparcie lokalnej produkcji w niewielkich gospodarstwach, ograniczenie przemieszczania zwierząt, powiązanie ich chowu z pobliskimi zakładami przetwórczymi i dostawami na rynek lokalny w naturalny sposób ograniczy ryzyko przenoszenia się ASF w odległe rejony.

12. Rozszerzymy i wzmocnimy wsparcie dla rozwoju gospodarstw ekologicznych oraz specjalizujących się w produkcji prozdrowotnej.

Niezależnie od programu „Dobrostan plus” rozszerzymy **wsparcie dla gospodarstw ekologicznych**, produkujących certyfikowaną zdrową żywność ekologiczną. Gospodarstwa ekologiczne są szczególnie pożądaną formą działalności rolniczej z uwagi na korzyści z ich działalności dla środowiska i dla zdrowia ludzi. Liczba tych gospodarstw i skala pomocy dla nich jest zbyt mała i w okresie budżetowym Unii Europejskiej 2021–2027 znacznie ją zwiększymy. W obecnym PROW ze wsparcia dla gospodarstw ekologicznych skorzystało około 25 tysięcy gospodarstw, będziemy dążyć do tego, by w następnym okresie liczba tych gospodarstw i skala pomocy dla nich uległa podwojeniu. Realizacja tego celu wymaga też wsparcia nie tylko dla samych gospodarstw, ale też dla przetwórstwa i obrotu produktami z gospodarstw ekologicznych. Będziemy takiego wsparcia udzielać.

Rozwijającą się w Europie nową formą działalności rolniczej, szczególnie interesującą dla niewielkich gospodarstw rodzinnych, jest produkcja żywności prozdrowotnej, specjalnie poszukiwanej przez konsumentów z uwagi na ich potrzeby zdrowotne. Wspieramy taką produkcję z przypadających Polsce funduszy UE.

13. Radykalnie zwiększymy wsparcie z funduszy UE dla ochrony gospodarstw rolnych przed klęskami oraz na przywracanie produkcji rolnej w gospodarstwach dotkniętych zniszczeniami.

Wykorzystując środki na fundusz rozwoju obszarów wiejskich będziemy dążyć do skierowania możliwie jak największych środków na działania najbardziej potrzebne rolnikom i skierowane do możliwie największej liczby gospodarstw. Działalność rolnicza jest nieustannie zagrożona klęskami żywiołowymi, suszami, podtopieniami, mrozami, zniszczeniami w wyniku huraganów. W II filarze Wspólnej Polityki Rolnej UE są i będą możliwości finansowania działań zapobiegających takim zniszczeniom oraz odtwarzających produkcję rolną po takich zniszczeniach. W nowym planie strategicznym na lata 2021–2027 radykalnie zwiększymy finansowanie takich działań, niezależnie od innych działań finansowanych z budżetu krajowego, jak dopłaty do ubezpieczeń czy odszkodowania

za skutki suszy. W planie strategicznym dla rolnictwa na lata 2021–2027 zapewnimy, by znacznie większe niż dotychczas środki zostały skierowane m.in. na **rozwój małej retencji**, na wsparcie działalności spółek wodnych (przy równoczesnym usunięciu barier w pomocy dla tych spółek) na wprowadzanie środków bioasekuracji chroniących gospodarstwa przed rozpowszechnianiem się ASF, a także na odbudowę gospodarstw zniszczonych w wyniku klęsk, takich jak powodzie czy huragany. Zapewnimy, by **skala tego rodzaju pomocy** ze środków na rozwój obszarów wiejskich była wielokrotnie zwiększona i by pomoc ta stała się dostępna dla możliwie największej liczby gospodarstw.

14. Zwiększymy wykorzystanie na rzecz wsi funduszy Unii Europejskich z polityki spójności.

Fundusze z I i II filara Wspólnej Polityki Rolnej nie są jedynymi środkami wsparcia jakie powinno trafiać na polską wieś, ma ona bowiem równe z polskimi miastami prawa do korzystania z funduszy strukturalnych na tzw. politykę spójności. Środki ze Wspólnej Polityki Rolnej powinny bezpośrednio służyć wspieraniu i rozwijaniu rolnictwa, natomiast poprawie warunków życia na obszarach wiejskich powinny służyć fundusze z polityki spójności.

W polityce spójności na lata 2021–2027 skierujemy na obszary wiejskie znacznie większe niż dotychczas środki z funduszy strukturalnych. Będziemy też wspierać w pierwszej kolejności te gminy wiejskie, które dotychczas w niewielkim stopniu korzystały z funduszy strukturalnych albo nawet nie korzystały z nich wcale, bo takie gminy też jeszcze mamy.

W duchu europejskiej polityki spójności będziemy tak kształtować krajową politykę inwestycji i rozwoju, by służyła ona **wyrównywaniu różnic** między miastem i wsią, ale także wyrównywaniu różnic rozwojowych w obrębie samych obszarów wiejskich.

15. Wzmocnimy prawną ochronę gospodarstw rodzinnych.

- wprowadzimy kompleksową **ustawę o ochronie rodzinnych gospodarstw rolnych**, stosownie do art. 23 Konstytucji, który stanowi, że podstawę ustroju rolnego Rzeczypospolitej stanowią gospodarstwa rodzinne;
- w prawie dotyczącym ochrony gospodarstw rodzinnych wprowadzimy zasadę, że wszelkie środki publiczne, krajowe i europejskie, przeznaczone na wsparcie dla gospodarstw rolnych, będą **w pierwszej kolejności kierowane do gospodarstw rodzinnych**, co powinno sprzyjać utrzymaniu się tych gospodarstw i powstrzymać szkodliwy gospodarczo i społecznie proces „latyfundyzacji” wsi;
- wprowadzimy zwolnienie rolników prowadzących gospodarstwa rodzinne od opłat sądowych w sprawach roszczeń dotyczących ich gospodarstw, bowiem opłaty te dla rolników prowadzących małe gospodarstwa rodzinne bywają barierą w dochodzeniu słuszných roszczeń, zwłaszcza o zapłatę za dostarczone płody rolne, w sytuacji gdy rolnicy nie otrzymują tej zapłaty;
- wprowadzimy wsparcie dla rolników dochodzących niezapłaconych należności za dostarczone płody rolne. Należności rolników będą w postępowaniu egzekucyjnym i upadłościowym chronione – do określonej wysokości – na zasadach takich samych, jak wynagrodzenia pracownicze;
- wprowadzimy też rozwiązania zwiększające **ochronę gospodarstw rolnych przed egzekucją sądową i administracyjną** w taki sposób, aby egzekucja ta nie prowadziła nigdy do całkowitego rugowania rolnika z ziemi i likwidacji jego gospodarstwa, żeby nie dochodziło do znanych z przeszłości drastycznych przypadków licytowania i likwidowania całych gospodarstw z powodu niewielkich, niekiedy lichwiarskich długów. W sytuacjach kryzysowych Skarb Państwa będzie mógł przejąć, uregulować zobowiązania rolników i umożliwić im, na określonych warunkach, dalsze prowadzenie ich gospodarstw. Wprowadzenie instytucji ochrony gospodarstw rolnych przed egzekucją wymaga – w celu zapobieżenia możliwym nadużyciom – sprecyzowania definicji rolnika. Potrzebne jest też wyłączenie z zakresu działania tej instytucji ochrony sytuacji, gdy egzekucja jest wynikiem przestępstwa kryminalnego albo karno-skarbowego lub rażąco nieodpowiedzialnego postępowania właściciela gospodarstwa rolnego;

- wprowadzimy **systemową pomoc „klęskową” dla rolników**, finansowaną ze środków publicznych zarówno unijnych jak i budżetowych, w celu wspierania rolników w sytuacjach, gdy ponoszą oni szkody wskutek klęsk czy zdarzeń losowych, które nie zawsze są lub mogą być objęte ubezpieczeniem na podstawie ustawy o ubezpieczeniach upraw rolnych i zwierząt;
- zapewnimy wsparcie dla rolników poszkodowanych wskutek nieotrzymania zapłaty za dostarczone płody rolne; agencja państwowa wypłaci im należności i będzie sama egzekwowała zapłatę od dłużnika. Pomoże to rolnikom często bezradnym i doprowadzonym do bankructwa wskutek nierzetelności firm skupowych;
- wprowadzimy zmiany legislacyjne wzmacniające własność gruntów rolnych i trwałość ich niespornych granic, tak aby nieścisłości w dokumentacji geodezyjnej nie prowadziły do wzruszania utrwalonych od dawna granic nieruchomości; będzie to wymagało nowelizacji odpowiednich przepisów prawa geodezyjnego oraz prawa cywilnego;
- dokonamy przeglądu praktycznej realizacji ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego i zaproponujemy odpowiednie zmiany, by z jednej strony utrzymać, a nawet wzmocnić konieczną ochronę ziemi rolnej przed wykupem jej przez spekulacyjny kapitał, zwłaszcza zagraniczny, a z drugiej strony by ziemia rolna była dostępna dla prawdziwych i aktywnych rolników, bez zbędnych barier biurokratycznych, zwłaszcza dla członków rodzin rolniczych; nie powinno być przede wszystkim żadnych ograniczeń w dziedziczeniu gospodarstw rolnych przez osoby najbliższe.

16. Wzmocnimy stabilizację cen i dochodów rolniczych, głównie przez stabilizującą rynek działalność Polskiego Holdingu Spożywczego, prawne zwalczanie zmów cenowych i innych nieuczciwych praktyk handlowych; w sytuacjach kryzysu stosować będziemy interwencje rynkowe.

Barierą i zagrożeniem w rozwoju rolnictwa są zakłócenia na rynku, powodujące brak stabilności cen i opłacalności produkcji, a w ślad za tym brak stabilności dochodów rolniczych.

Będziemy rozwijać działania prowadzące do poprawy sytuacji w tym zakresie.

- sfinalizujemy prace nad tworzeniem państwowego **Holdingu Spożywczego**, który będzie działał na rynku według **uczciwych zasad i płacił polskim rolnikom uczciwe ceny**, a przez to sprzyjał stabilizacji rynku;
- w sytuacjach kryzysowych będziemy uruchamiać działania interwencyjne, np. interwencyjny skup zbóż czy mięsa na potrzeby rezerw strategicznych;
- wzmocnimy przeciwdziałanie znikom cenowym podmiotów skupowych działających na polskim rynku, w pełni wykorzystamy w tym zakresie uprawnienia państwa dotyczące zapewnienia zasad uczciwej konkurencji, zastosujemy też zasadę, że jakkolwiek pomoc publiczna, w tym zwłaszcza pomoc z funduszy europejskich dla podmiotów przetwórczych, **będzie warunkowana uczciwym wywiązywaniem się ze zobowiązań wobec rolników**, a podmioty dopuszczające się praktyk nieuczciwych i oszukujące rolników będą **wykluczane** z pomocy publicznej na zasadach podobnych do wykluczania nierzetelnych firm z procedury zamówień publicznych;
- wykorzystamy dla stabilizacji cen i dochodów przedstawiony wyżej program „Dobrostan Plus”, który obejmie wsparciem także przetwórców, pod warunkiem uczciwej zapłaty rolnikom za dostarczone zwierzęta.

17. Wzmocnimy bezpieczeństwo mieszkańców wsi, przywracając w gminach wiejskich komisariaty policji i zwiększając dostępność opieki medycznej, zwłaszcza w sytuacjach nagłych.

Błędy polityczne minionych rządów spowodowały w przeszłości obniżenie bezpieczeństwa mieszkańców wsi, zlikwidowane zostały wiejskie komisariaty policji, trudno dostępna stała się na niektórych obszarach nagła pomoc medyczna, z uwagi na oddalenie od wsi medycznych jednostek ratunkowych. Jedynie bezpieczeństwo przeciwpożarowe utrzymało się na wysokim poziomie z uwagi na aktywność i sprawność działających na wsi ochotniczych straży pożarnych.

Prawo i Sprawiedliwość konsekwentnie **zwiększa bezpieczeństwo mieszkańców wsi**, przywracamy już na wsi **komisariaty policji**, w następnych latach przywrócimy kolejne. Dokonamy też przeglądu i dokonamy niezbędnych zmian organizacyjnych i prawnych w systemie **ratunkowej pomocy medycznej**, tak by pogotowie ratunkowe mogło dotrzeć do każdej polskiej wsi w czasie nie dłuższym niż 15 minut, a wyjątkowo w czasie nie dłuższym niż 30 minut.

18. Przywrócimy na wsi, wszędzie tam gdzie jest to potrzebne i uzasadnione, niezbędne instytucje publiczne – szkoły, ośrodki zdrowia i placówki kultury.

Problemem dla mieszkańców polskiej wsi jest mające miejsce w przeszłości nieodpowiedzialne likwidowanie działających na wsi instytucji publicznych, szkół wiejskich, placówek pocztowych, ośrodków zdrowia i placówek kultury.

W ciągu 4 lat rządzenia powstrzymaliśmy te procesy, zatrzymaliśmy na przykład likwidację szkół wiejskich, bardzo dotkliwą dla społeczności wiejskiej.

Te działania będziemy konsekwentnie wzmacniać w ciągu najbliższych lat. We współpracy z władzami samorządowymi miast i gmin będziemy, wszędzie tam gdzie to jest celowe i społecznie uzasadnione, **przywracać wiejskie szkoły, ośrodki zdrowia czy placówki kultury**, takie np. jak wiejskie domy kultury, świetlice wiejskie i biblioteki. Wykorzystamy na ten cel nie tylko środki krajowe, ale też możliwości pomocy z funduszy europejskich. Narodowy Instytut Wolności wprowadzi program rozwoju i wsparcia uniwersytetów ludowych.

19. Włączymy wieś w system komunikacyjny państwa, przezwyciężymy wykluczenie komunikacyjne polskiej wsi oraz wykluczenie informatyczne. Nie dalej niż 2 km do najbliższego przystanku.

Warunkiem godnego życia na wsi jest dziś dostęp do komunikacji publicznej. Mieszkaniec wsi nie może być zdany wyłącznie na własny samochód czy zgoła traktor, żeby nim dojechać do pobliskiego miasta, do pracy, nauki, do lekarza, na zakupy czy dla skorzystania z dóbr kultury. Nie każdego stać na samochód, nie każdy może z niego korzystać. Poziom dostępu do komunikacji publicznej dla mieszkańców wsi musi być co najmniej zbliżony do poziomu, jaki mają mieszkańcy miast.

Podczas minionych rządów PO-PSL doszło do wykluczenia komunikacyjnego polskiej wsi, zlikwidowano wiele lokalnych połączeń kolejowych i autobusowych, co drastycznie pogorszyło warunki życia na wsi, a w szczególności uczącej się młodzieży wiejskiej oraz seniorów.

Prawo i Sprawiedliwość zaczęło już to zmieniać. Poprawa sytuacji komunikacyjnej na wsi stała się jednym z elementów programowych tzw. Piątki Kaczyńskiego.

Będziemy te działania konsekwentnie rozwijać. Naszym priorytetem będą **działania zwiększające na wsi dostępność komunikacji publicznej**. Doprowadzimy do włączenia komunikacyjnego wsi w system komunikacji publicznej Polski.

W ciągu następnych 4 lat zapewnimy, żeby z każdej polskiej wsi (w wyjątkowych przypadkach – z wyłączeniem wsi i przysiółków położonych w bardzo trudno dostępnym terenie) było nie dalej niż 2 kilometry do najbliższego przystanku kolejowego lub autobusowego, z możliwością co najmniej 5 połączeń dziennie do najbliższego miasta powiatowego (a z miast powiatowych nie mniej niż 10 połączeń dziennie do miast wojewódzkich). Wykorzystamy w tym celu środki budżetowe z rozpoczętego już programu przywracania połączeń autobusowych, ale zaangażujemy również środki z unijnych funduszy strukturalnych.

W ramach włączania wsi w system komunikacji publicznej kontynuować też będziemy działania związane z poprawą infrastruktury drogowej na wsi. Na pomoc samorządom wiejskim w budowie dróg kierowane będą dodatkowe środki.

Zadbamy też o zwiększenie na obszarach wiejskich dostępności internetu. Planujemy przyspieszenie procesu inwestycyjno-budowlanego dla infrastruktury telekomunikacyjnej, obniżenie kosztów budowy oraz eksploatacji nowoczesnych sieci telekomunikacyjnych oraz zwiększenie możliwości wykorzystania istniejącej infrastruktury technicznej, w tym obniżenie kosztów uzyskiwania dostępu do niej. Już obecnie rozpoczęliśmy program połączenia internetem szerokopasmowym gminnych ośrodków kultury i będzie on rozwijany w najbliższych latach.

20. Wzmocnimy ochronę mieszkańców wsi przed szkodliwymi inwestycjami, zadamy o czyste środowisko i czyste powietrze na wsi.

Duże znaczenie przywiązywać będziemy dla ochrony środowiska na wsi. **Wieś nie może być śmietniskiem Polski**, miejscem lokowania wbrew woli mieszkańców składowisk odpadów czy lokalizacji uciążliwych dla ludzi inwestycji, niszczących środowisko i krajobraz wiejski.

Prawo i Sprawiedliwość już zwiększyło ochronę mieszkańców wsi przed budzącą protesty lokalizacją farm wiatrowych w pobliżu zabudowań wiejskich, lokalizacja tych farm została odsunięta na bezpieczną odległość.

W dalszym ciągu problemem pozostaje jednak lokalizacja w bezpośrednim pobliżu zagród wiejskich różnych inwestycji uciążliwych dla ludzi i środowiska, w tym wielkich ferm chowu przemysłowego, składowisk odpadów czy różnego rodzaju uciążliwych instalacji technicznych i przemysłowych.

Dokonamy przeglądu obowiązujących regulacji prawnych i organizacyjnych, wzmocnimy kontrole lokalizacji takich inwestycji, zapewnimy przede wszystkim wysłuchanie głosu lokalnych społeczności i w miarę konieczności dokonamy zmian regulacyjnych, wprowadzając jasną zasadę, że wieś rozumiana jako obszar zamieszkania i budownictwa zagrodowego, może być miejscem zwykłej działalności rolniczej i gospodarczej, natomiast wszelka uciążliwa działalność przemysłowa, gospodarcza czy rolnicza musi być odsunięta na bezpieczną odległość od obszarów zamieszkania.

Wzmocnimy w tych sprawach działalność instytucji kontrolnych ochrony środowiska, a przede wszystkim **będziemy wsłuchiwać się w głos mieszkańców wsi i respektować ich słuszne prawa i interesy**.

Będziemy kontynuować i **wspierać prace nad usuwaniem ze wsi azbestu, odpadów plastikowych czy składowisk niebezpiecznych substancji chemicznych**. Organy państwa odpowiedzialne za bezpieczeństwo środowiska będą w tych sprawach działać z większą intensywnością, wsłuchując się przede wszystkim w głos mieszkańców wsi.

Rządowy program „Czyste powietrze” będzie też adresowany do wsi, będziemy wspierać finansową wymianę systemów grzewczych gospodarstw domowych, by wieś mogła oddychać czystym powietrzem.

Będziemy konsekwentnie dążyć do tworzenia na wsi takich warunków życia, by wieś nie tylko nie wyludniata się, ale by stawała się **atrakcyjnym miejscem zamieszkania** i by znajdowało na niej warunki godnego życia coraz więcej Polaków.

21. Zwiększymy wsparcie dla Ochotniczych Straży Pożarnych, Kół Gospodyń Wiejskich, dla innych organizacji społecznych, kulturalnych, uniwersytetów ludowych, wiejskich muzeów, dla twórców ludowych czy dla zespołów sportowych działających na wsi.

Jesteśmy pełni szacunku i uznania dla działalności **Ochotniczych Straży Pożarnych**, które nie tylko są ważnym ogniwem systemu ochrony ludzi i mienia przed żywiołami, ale też aktywnie uczestniczą w życiu społecznym, kulturalnym, a nawet w życiu duchowym, religijnym polskiej wsi.

Niezwykle cenna jest budująca więzi społeczne i poczucie wspólnoty działalność **Kół Gospodyń Wiejskich**, które stały się nawet wzorem dla organizujących się ostatnio spontanicznie Kół Gospodyń Miejskich.

Tym organizacjom udzielamy i będziemy udzielać coraz większego wsparcia.

Cenimy jednak także inne formy realizacji kulturalnych aspiracji polskiej wsi. Kultura ludowa wnosi ogromny wkład w dziedzictwo i rozwój wielkiej kultury narodowej, a niekiedy jest jej fundamentem. Symbolem jest tu oparta na motywach ludowych wielka polska, a zarazem wielka świątowa, muzyka Chopina. Wspierać będziemy zarówno działalność artystyczną na najwyższym, profesjonalnym poziomie, takim jaki reprezentują zespoły Mazowsze czy Śląsk (od roku 2017 współprowadzone, a więc wspierane stałymi wielomilionowymi dotacjami przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego), ale także działalność mniejszych, również cennych zespołów amatorskich, jak na przykład zespół artystyczny z Lipiec Reymontowskich, z jego od ponad 80 lat pięknymi przedstawieniami „Wesela Boryny”, inspirowanymi powieścią Reymonta „Chłopi”.

Będziemy też wspierać działalność innych organizacji społecznych, zespołów ludowych, zespołów sportowych i wszystkich organizacji pielęgnujących tradycję, rozwijających kulturę wsi i działających na rzecz ducha wspólnoty społeczności wiejskiej.

* * *

Przedstawiony wyżej ambitny i odpowiedzialny program rolny oznacza, że **Prawo i Sprawiedliwość to rozwój i bezpieczna przyszłość polskiej wsi i bezpieczeństwo żywnościowe dla wszystkich Polaków!**

6. OCHRONA ŚRODOWISKA

Prawo i Sprawiedliwość traktuje ochronę środowiska jako filar nowoczesnego państwa dobrobytu i warunek zrównoważonego rozwoju kraju. Rozumiemy ją szeroko: od ochrony dziedzictwa naturalnego i różnorodnych walorów krajobrazowych, przez troskę o klimat i poprawę jakości powietrza, na humanitarnym traktowaniu zwierząt i racjonalnej gospodarce odpadami skończywszy. Wierzymy, że racjonalne wymogi ochrony środowiska nie muszą kłócić się z poprawą jakości życia obywateli i szybkim wzrostem gospodarczym. Priorytetem naszych rządów jest długofalowy, realizowany z poszanowaniem środowiska rozwój kraju, który uwzględnia zarówno aktualne cele, jak i potrzeby przyszłych pokoleń.

Rządy Prawa i Sprawiedliwości to zielone światło dla „zielonej gospodarki” i „zielonej energetyki”, które wspomagają rozwój gospodarczy, i podnoszenie poziomu oraz jakości życia Polek i Polaków.

OSIĄGNIĘCIA

W trosce o środowisko uruchomiliśmy takie programy jak:

Poprawa jakości powietrza – zmniejszenie zużycia energii w budownictwie, którego celem jest poprawa jakości powietrza poprzez ograniczenie lub uniknięcie emisji CO₂ w wyniku zwiększenia produkcji energii z odnawialnych źródeł oraz zmniejszenia zużycia energii w budynkach. Po ocenie formalnej jest obecnie rozpatrywanych prawie **850 wniosków** o dofinansowanie na łączną kwotę **1,4 mld zł**.

Program Energia Plus, który stanowi konsolidację kilku dotychczasowych projektów NFOŚiGW. Oferuje wsparcie dla przedsięwzięć w zakresie: ograniczenia szkodliwych emisji do atmosfery, zmniejszenia zużycia surowców, poprawy efektywności energetycznej, nowych źródeł ciepła i energii elektrycznej, modernizacji lub rozbudowy sieci ciepłowniczych, energetycznego wykorzystania zasobów geotermalnych. Budżet programu wynosi do **4 mld zł**, w tym dotacje do **50 mln zł**. Beneficjentami programu są przedsiębiorcy.

Polska Geotermia Plus. Program oferuje m. in. wsparcie dla: budowy nowych, rozbudowy lub modernizacji istniejących ciepłowni, elektrociepłowni lub elektrowni geotermalnych czy wykonania otworów geotermalnych. Budżet programu wynosi do **600 mln zł**, w tym dotacje do **300 mln zł**. Beneficjentami programu są przedsiębiorcy.

Ogólnopolski program finansowania służb ratowniczych. Program poprawia wyposażenie służb ratowniczych, w szczególności jednostek PSP i OSP. Budżet programu to dotychczas prawie **101 mln zł** przeznaczonych na zakup **382 samochodów pożarniczych**.

Ochrona środowiska w Polsce intensywnie rozwija się także dzięki wdrażaniu **Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2014–2020**, tj. największego programu finansowanego z Funduszy Europejskich nie tylko w Polsce, ale w całej Unii Europejskiej. Dotychczas w ramach Programu (w ramach II osi) wsparto łącznie **782 projekty o łącznej wartości prawie 25,7 mld zł**, z czego kwota przyznanego dofinansowania UE wyniosła prawie **14,1 mld zł**. Stanowi to 94% środków przyznanych na realizację inwestycji w sektorze środowiska. Dzięki wspartym dotychczas projektom **w latach 2016–2019 osiągnięto m.in. następujące efekty:**

- zmagazynowanie prawie 3,2 mln m³ wody w ramach małej retencji,
- objęcie prawie 1,4 mln osób działaniami związanymi z ochroną przeciwpowodziową,
- wsparcie 17 jednostek służb ratowniczych do prowadzenia akcji ratowniczych i usuwania skutków awarii i katastrof,
- budowa, przebudowa lub modernizacja 15 zakładów zagospodarowania odpadów komunalnych,
- wsparcie 71 Punktów Selektywnego Zbierania Odpadów Komunalnych (dotychczas zrealizowano 23 inwestycje),
- zwiększenie mocy przerobowych w zakresie recyklingu odpadów o prawie 53 tys. ton rocznie,
- budowa, przebudowa lub modernizacja 211 oczyszczalni ścieków komunalnych (dotychczas zrealizowano 45 inwestycji), dzięki którym ulepszonym oczyszczaniem objęte zostaną ścieki od ponad 2,8 mln użytkowników,

- budowa lub modernizacja 5,3 tys. km sieci kanalizacyjnej (dotychczas zrealizowano prawie 2,2 tys. km), do której przyłączonych zostanie ponad 370 tys. użytkowników,
- budowa lub modernizacja ponad 1 tys. km sieci wodociągowej (dotychczas zrealizowano ponad 470 km),
- objęcie działaniami ochronnymi ponad 132 tys. ha siedlisk w celu uzyskania lepszego statusu ochrony,
- wsparcie ośrodków edukacji ekologicznej w trzynastu Parkach Narodowych,
- zrekultywowanie ok. 244 ha zdegradowanych lub zanieczyszczonych gruntów,
- uzyskanie 743 ha dodatkowej powierzchni biologicznie czynnej w miastach.

KLIMAT

Polski rząd działa aktywnie, aby zapobiegać zmianom klimatu i łagodzić ich skutki. W grudniu 2018 roku podczas organizowanego w Katowicach szczytu klimatycznego COP24, Polska podjęła inicjatywę i z sukcesem przeprowadziła proces ujednoczenia światowej polityki klimatycznej, w efekcie czego przyjęty jednogłośnie przez wszystkie państwa świata został **Katowicki Pakiet Klimatyczny (Katowice Rulebook)**. Jest to „mapa drogowa” realizacji Porozumienia paryskiego z 2015 r., mającego na celu ograniczenie globalnego wzrostu temperatury. To historyczny sukces dla globalnej polityki klimatycznej. Rząd Prawa i Sprawiedliwości zadbał, aby przyjęte rozwiązania w tej dziedzinie były **jak najkorzystniejsze dla Polski**. Ten dyplomatyczny i organizacyjny sukces pokazał, że Polska jest państwem godzącym różne perspektywy i w praktyce implementującym ambitne zamierzenia proekologiczne z poszanowaniem własnych interesów społeczno-ekonomicznych.

Dzięki osiągnięciom katowickiego COP24 możemy dzisiaj mówić o zakończeniu kluczowego etapu projektowania ram globalnej polityki klimatycznej. Społeczność międzynarodowa zgadza się co do jej przestaniek, kierunków, celów strategicznych, a w ramach Katowickiego

Pakietu Klimatycznego także co do sposobów wdrażania tych celów. Teraz kluczowym wyzwaniem jest implementacja zapisów Katowice Rulebook przez wszystkie kraje.

Kolejnym przykładem naszych działań na rzecz przeciwdziałania zmianom klimatycznym jest projekt **Miejskich Planów Adaptacji (MPA44)**. Dla 44 polskich miast przygotowano Miejskie Plany Adaptacji, których celem jest przystosowanie miast do obserwowanych i prognozowanych zmian klimatu. To jedyna inicjatywa w Europie, w której rząd wspiera władze samorządowe koordynując działania przystosowawcze do skutków zmian klimatu w kilkudziesięciu miastach jednocześnie.

Istotnym elementem naszej przyrody są lasy. To one mają niekwestionowany wpływ na klimat i jakość powietrza, którym oddychamy, a zarazem są cenną częścią naszego dziedzictwa narodowego. **Polski model wielofunkcyjnej i zrównoważonej gospodarki leśnej** pozwala zachować bogactwo przyrodnicze ekosystemów leśnych. Efektem pracy leśników jest ochrona wielu siedlisk, ocalenie i przywracanie polskiej przyrodzie wielu gatunków roślin i zwierząt, w tym żubra. Warto podkreślić, że w Polsce pozyskuje się na cele gospodarcze mniej drewna niż wynosi jego przyrost, co pozwala na ciągły wzrost lesistości kraju.

WALKA ZE SMOGIEM

Kwestie poprawy jakości powietrza traktujemy bardzo poważnie, tym bardziej, że w tym zakresie **mamy do nadrobienia zaniechania pozostawione przez naszych poprzedników**. W 2018 roku Trybunał Sprawiedliwości UE orzekł, że **Polska w latach 2008–2015 notorycznie przekraczała dobowe wartości dla stężenia pyłu PM10**. Również raport Najwyższej Izby Kontroli za lata 2007–2015 wskazuje na brak wystarczających działań w celu poprawy jakości powietrza w tamtym okresie.

Rząd Prawa i Sprawiedliwości jako pierwszy w historii przygotował i rozpoczął wdrażanie kompleksowego i wieloletniego programu poprawy jakości powietrza w Polsce. Smog jest realnym problemem, utrudniającym życie i negatywnie wpływającym na zdrowie milionów obywateli, ale tego problemu nie da się rozwiązać jedynie przez system zakazów i nakazów.

Dlatego właśnie wprowadziliśmy program Czyste Powietrze. W ramach programu dofinansowywane są przedsięwzięcia w zakresie modernizacji i wymiany źródeł ciepła oraz termomodernizacji budynków. **Złożono już ponad 72,5 tys. wniosków** o pomoc na łączną sumę prawie **1,7 mld złotych** i podpisano niemal 28 tys. umów o wartości prawie 500 mln złotych. Szacuje się, że do końca roku 2019 złożonych zostanie **ponad 100 tys. wniosków.** Wartości te szybko wzrastają.

Przygotowaliśmy **rozporządzenie w sprawie wymagań dla kotłów na paliwo stałe.** Wprowadziło ono nowe, wyższe standardy dla kotłów na paliwo stałe i uregulowało krajowe wymagania dotyczące poziomów emisji tlenku węgla. Dzięki temu **udało się nam uszczelnić rynek obrotu kotłami** i ukrócić naganne praktyki nieuczciwych podmiotów. Zostało wprowadzone również **rozporządzenie Ministra Energii w sprawie wymagań jakościowych dla paliw stałych,** dzięki czemu zostało wyeliminowanych około 14% masy paliw stałych, przede wszystkim dotyczy to wszystkich mułów węglowych i flotokonzentratów.

GOSPODARKA ODPADAMI

Powstrzymaliśmy nieuzasadnione podwyżki opłat za odpady dla mieszkańców dzięki rozbiciu monopolu firm przetwarzających odpady komunalne (przez zniesienie konieczności przekazywania odpadów do regionalnych instalacji przetwarzania odpadów komunalnych – RIPOK, które bez powodu podnosiły ceny za odpady). **Zlikwidowany został także ryczałt za zagospodarowanie odpadów,** który podnosił koszt systemu i opłaty dla mieszkańców – teraz gmina będzie płacić firmom tylko za faktycznie odebrane odpady. Urealnione zostały także opłaty za zagospodarowanie odpadów powstających na nieruchomościach, na których znajdują się domki letniskowe.

W ramach walki z pożarami i porzucaniem odpadów **wprowadziliśmy całkowity zakaz przywozu do Polski, m.in.: wszystkich rodzajów odpadów przeznaczonych do unieszkodliwiania oraz odpadów komunalnych** (z wyjątkiem surowców wtórnych zebranych selektywnie, przeznaczonych do recyklingu). Zaś firmy prowadzące zbieranie i przetwarzanie odpadów zostały zobowiązane m.in.: do posiadania zabezpieczenia finansowego, monitoringu wizyjnego miejsc magazynowania lub składowania

odpadów, ochrony przeciwpożarowej miejsc magazynowania odpadów oraz tytułu prawnego do nieruchomości w formie aktu własności. Wprowadziliśmy też tzw. „wilczy bilet” dla firm i osób łamiących przepisy dotyczące właściwego postępowania z odpadami (czyli odmowę wydania zezwolenia na gospodarowanie odpadami). Zwiększyliśmy kary za naruszanie przepisów z zakresu gospodarki odpadami, a także zmodernizowaliśmy i usprawniliśmy działanie Inspekcji Ochrony Środowiska. Wprowadziliśmy również szybką ścieżkę usuwania „bomb ekologicznych” czyli porzuconych odpadów niebezpiecznych, ze wsparciem finansowym funduszy ochrony środowiska dla samorządów.

CELE

W dalszym ciągu będziemy rozwijać szeroką ofertę programową na rzecz środowiska. Będziemy zarówno kontynuować i rozszerzać istniejące programy, jak i uruchamiać nowe inicjatywy. Wśród naszych planów na najbliższe lata znajdują się następujące programy:

Kontynuacja programu „Czyste Powietrze”. Program to 103 mld zł, które będą przeznaczone na wymianę starych i nieefektywnych źródeł ciepła na paliwo stałe, instalacje OZE i na termomodernizację ok. **3-4 mln polskich domów** jednorodzinnych. Pozwoli to zredukować pyły, w tym PM10 i PM2,5, a także ograniczyć emisję CO₂. Realizacja programu doprowadzi do aż **50% redukcji emisji z sektora bytowo-komunalnego do 2030**. Będzie to prawdziwy skok cywilizacyjny.

Mój prąd to program dofinansowywania instalacji fotowoltaicznych w Polsce. Głównym celem programu jest zwiększenie produkcji energii z mikroźródeł fotowoltaicznych, a jego budżet to **1 mld złotych**. Dofinansowanie obejmuje do 50% kosztów instalacji i wynosi nie więcej niż 5000 zł. Wsparciem mogą zostać objęte instalacje o 2-10 kW mocy zainstalowanej. Program skierowany jest do gospodarstw domowych.

Ogólnopolski program finansowania usuwania wyrobów zawierających azbest. Celem programu, realizowanego w latach 2019–2023, jest unieszkodliwianie odpadów zawierających azbest. Budżet programu wynosi **170 mln zł**, a beneficjentami końcowymi są gminy, działające na rzecz właścicieli lub posiadaczy obiektów budowlanych na ich terenie, które otrzymują wsparcie za pośrednictwem WFOŚiGW

Ogólnopolski program regeneracji środowiskowej gleb poprzez ich wapnowanie. Celem programu jest wsparcie działań regeneracyjnych gleb zakwaszonych w wyniku oddziaływania człowieka. Realizację przedsięwzięcia planujemy na lata 2019–2023. Program przygotowany jest dla gospodarstw rolnych, szczególnie mniejszych.

Program **Usuwania folii rolniczych i innych odpadów pochodzących z działalności rolniczej**, który ma ułatwić rolnikom oddawanie zużytych folii, sznurka, opakowań po nawozach do właściwego zagospodarowania oraz dofinansować zbieranie, transport oraz przetworzenia takich odpadów. Rozwój systemu zagospodarowania odpadów z tworzyw sztucznych z rolnictwa będzie realizowany na poziomie lokalnym w oparciu o rozwiązania pilotażowe.

GOSPODARKA ODPADAMI

Szczelny system gospodarki odpadami

Odpady przestaną „znikać”, ponieważ wprowadzona zostanie **elektroniczna ewidencja** i sprawozdawczość w gospodarce odpadami prowadzona tylko w **Bazie Danych o Odpadach**. Każdy odpad zostanie zarejestrowany w bazie – od wytworzenia do zagospodarowania – co ma zlikwidować handel pustymi kwitami. Przemieszczone odpady będą monitorowane *on-line*, również w trakcie transportu. Baza Danych o Odpadach będzie nowym narzędziem do walki z szarą strefą w odpadach i zanieczyszczeniem środowiska. Zakończy się porzucanie, podpalanie czy zakopywanie odpadów. Wprowadzone zostaną prostsze procedury usuwania zanieczyszczeń powodowanych przez odpady.

Mniej śmieci, więcej pieniędzy dla mieszkańców.

Wprowadzona zostanie **kaucja dla opakowań**, zgodnie z zasadą: „**zwracasz opakowanie – dostajesz kaucję**”. Przywróci to wartość surowcom wtórnym zbieranym selektywnie, tak aby opłacało się je zbierać i sprzedawać. Punkty skupu surowców wtórnych mają ułatwić mieszkańcom zwrot opakowań i pozwolić na rozwój małych przedsiębiorstw.

Producenci, którzy wprowadzają produkty w opakowaniach, zostaną zobowiązani do finansowania zbiórki i przetwarzania odpadów powstających z tych opakowań – **to producenci a nie mieszkańcy zapłacą za odpady**. Strumień finansowy popłynie do gmin, które są odpowiedzialne za gospodarkę odpadami na swoim terenie, a także do recyklerów. **Mieszkańcy zapłacą mniej!**

Rynek recyklingu w Polsce zacznie się rozwijać. Uwolniony zostanie potencjał recyklingu i wypełniona luka inwestycyjna, aby więcej odpadów powstających w Polsce trafiło do recyklingu, a nie na składowiska.

Zostaną przygotowane **zachęty do stosowania opakowań wielokrotnego użytku** oraz udziału surowców pochodzących z recyklingu w nowych opakowaniach – mniej plastiku w środowisku, koniec z mikroplastikiem w jedzeniu i w naszych organizmach. Wdrożona zostanie dyrektywa w sprawie ograniczenia wpływu niektórych produktów z tworzyw sztucznych na środowisko, która zakazuje wprowadzania na rynek produktów z plastiku jednorazowego użytku tj. sztućców, talerzy czy słomek.

Będziemy dążyć do osiągnięcia **celów recyklingu**:

- w 2025 r. – 55%
- w 2030 r. – 60%
- w 2035 r. – 65%

Ponadto ograniczymy masy składowanych odpadów komunalnych **do 10% w 2035 r.**, tak aby gospodarka odpadami realizowała ideę gospodarki o obiegu zamkniętym.

OCHRONA KLIMATU

Podjmiemy również szereg działań chroniących klimat, a jednocześnie poprawiających warunki życia w każdym zakątku Polski.

Zwiększymy liczbę gospodarstw domowych podłączonych do efektywnych systemów ciepłowniczych (sprawność instalacji indywidualnego ogrzewania to najczęściej znacznie poniżej 65%, w przypadku ciepłowni

i elektrociepłowni to 85%) oraz rozbudujemy system wysokosprawnej kogeneracji i ogrzewania gazowego. Dla obszarów o niskim poziomie urbanizacji alternatywą jest ogrzewanie elektryczne, ujęte w taryfie antysmogowej.

Jednym z naszych priorytetów będzie także **zwiększanie zielonych powierzchni w miastach**. Chcemy walczyć z „betonowymi pustyniami”, które występują w wielu polskich miastach. Dlatego proponujemy zmianę regulacji dotyczących zagospodarowania przestrzennego miast i zmianę innych przepisów, które spowodują **zwiększenie powierzchni zielonych**. Prowadzić do tego będzie m.in., zwiększenie minimalnego procentowego udziału przestrzeni biologicznie czynnej w miastach (w tym także tzw. zielonych dachów i trawników z rzadko koszoną trawą).

Będziemy realizować program **Leśnych Gospodarstw Węglowych**, którego celem jest zmniejszenie koncentracji CO₂ w atmosferze poprzez zwiększenie pochłaniania przez lasy. Działania realizowane w ramach projektu LGW mają wpłynąć na zwiększenie zdolności lasu do pochłaniania węgla, zwiększenie istniejących zasobów węgla w ekosystemie, ograniczenie emisji dwutlenku węgla z gleb oraz ograniczenie zagrożenia niekontrolowanymi emisjami tego gazu na skutek katastrof. Dzięki LGW przez 30 lat **uda się pochłonąć dodatkowo 1 mln ton CO₂**.

Zwiększymy zalesienie kraju, a w konsekwencji wzrost powierzchni zajmowanej przez naturalne rezerwuary dwutlenku węgla. Dzięki działalności polskich leśników, którzy rocznie sadzą ponad 500 mln drzew, lesistość naszego kraju będzie ciągle wzrastać. Naszym celem będzie **zwiększenie lesistości kraju do 33% do 2045 roku**.

Będziemy również rozwijać i wykorzystywać **potencjał morskiej energetyki wiatrowej w Polsce** w perspektywie 2030 r. Ważny w zakresie ochrony klimatu będzie również rozwój zeroemisyjnej, wielkoskalowej energetyki jądrowej.

Podjmiemy dalsze kroki na rzecz wsparcia **elektromobilności**, będziemy wspierać rozwój elektrycznego transportu publicznego oraz inwestować w stacje ładowania pojazdów elektrycznych.

OCHRONA PRZYRODY

Bogactwo polskiej flory i fauny musi zostać zachowane – tak, aby z jego źródeł mogły korzystać przyszłe pokolenia. Podejmiemy zatem działania, których celem będzie ochrona gatunków i ich siedlisk, tak aby Polska mogła być nadal domem dla niezliczonej liczby gatunków zwierząt i roślin. Dbałość o zasoby przyrodnicze jest bowiem naszym priorytetem. Rozwój Polski powinien przebiegać w zgodzie z ochroną ojczystej przyrody i krajobrazu. Zdajemy sobie sprawę, że poprawa jakości życia naszych obywateli oraz rozwój gospodarczy może wiązać się z koniecznością ingerencji w zasoby przyrodnicze. Powinno się to jednak odbywać **w poczuciu obowiązku o zachowanie i zapewnienie dostępu do tych zasobów również dla przyszłych pokoleń.** Dlatego będziemy kontynuować realizację wielomilionowych projektów przyrodniczych, w tym ukończymy proces planowania ochrony dla form ochrony przyrody, inwentaryzacji przyrodniczych, **stworzymy Bank Danych o Zasobach Przyrodniczych.**

Będziemy ponadto podejmować dalsze wysiłki w celu ochrony istniejących siedlisk i gatunków, będziemy wdrażać skuteczne metody zwalczania inwazyjnych gatunków obcych oraz kontynuować działania w zakresie łagodzenia konfliktów na linii człowiek – duże drapieżniki.

7. POLITYKA ZAGRANICZNA I OBRONNA

DIAGNOZA

W pierwszych dwóch dekadach XXI wieku dokonały się istotne zmiany w środowisku międzynarodowym Polski, w tym w zakresie bezpieczeństwa regionalnego i globalnego. Z nich wynikają nowe wyzwania dla polityki zagranicznej i obronnej Polski. **Zapewnienie bezpieczeństwa państwu i jego mieszkańcom oraz stworzenie jak najlepszych warunków dla rozwoju jest najważniejszym wyzwaniem dla polityki zagranicznej i obronnej Polski.** Taki cel postawiło sobie Prawo i Sprawiedliwość w programie z 2014 roku oraz odpowiadając – z woli wyborców – za Polskę w latach 2015–2019. Przyjeliśmy wówczas założenie – Polsce jest potrzebna aktywna polityka zagraniczna w stosunkach dwustronnych, w formatach wielostronnych oraz w organizacjach międzynarodowych, przede wszystkim Organizacji Paktu Północnoatlantyckiego (NATO), Unii Europejskiej i Organizacji Narodów Zjednoczonych.

Sytuacja w Europie po 2014 roku została zdominowana przez obniżenie poziomu bezpieczeństwa w skali nie tylko globalnej, ale również kontynentalnej. Głównym czynnikiem destabilizacji są procesy i zjawiska zachodzące w środowisku międzynarodowym naszego kontynentu, łamanie prawa międzynarodowego, agresywna polityka Federacji Rosyjskiej oraz kryzys wewnątrz Unii Europejskiej, a także napięcia na Pacyfiku. We współczesnym świecie narasta rywalizacja geopolityczna, która niesie wyzwania, w tym zagrożenia, dla Europy Środkowej i Wschodniej. Dlatego też **wyzwaniem jest budowanie odporności regionalnej na zagrożenia zewnętrzne oraz działania skierowane na obniżenie statusu regionu i jego spójności.** Nie sprawdziły się poglądy o zanikaniu funkcji państwa narodowego, o jedynym możliwym modelu integracji europejskiej wykluczającej obronę interesów narodowych, o kapitale bez narodowości niosącym jedynie postęp i rozwój. Nadal potencjał polityczny państwa, oparty na sile militarnej, efektywnej gospodarce i wewnętrznym ładzie społecznym, jest najważniejszym czynnikiem określającym bezpieczeństwo jego mieszkańców.

W diagnozie z 2014 roku Prawo i Sprawiedliwość odrzuciło model polityki zagranicznej i obronnej Polski prowadzonej przez rządy koalicji PO–PSL. Zaproponowaliśmy Polakom nową politykę zagraniczną i obronną różniącą się w najważniejszych jej aspektach od „systemu PO–PSL”. Chodziło o: założenia, wartości, cele, środki. Odrzuciliśmy: klientelizm nazwany „płynięciem w głównym nurcie”, oznaczający nierespektowanie oczywistych interesów Polski; naiwność w postrzeganiu Unii Europejskiej (euroentuzjazm), sprowadzającą się do podporządkowania silniejszym państwom europejskim i zabiegania o kariery międzynarodowe dla polityków PO; pasywną politykę środkowoeuropejską i wschodnią połączoną z resetem w stosunkach z Rosją; rozluźnianie więzi sojuszniczych ze Stanami Zjednoczonymi Ameryki na rzecz mniemania, że odpowiedzialność za bezpieczeństwo Polski przejmie Unia Europejska zdominowana przez Niemcy (mowa „berlińska” R. Sikorskiego i nagrane na taśmach jego wypowiedzi) oraz oparta na współpracy niemiecko-francuskiej; pedagogikę wstydu wobec naszej przeszłości prowadzącą do relatywizmu historycznego w odniesieniu do prawdy o II wojnie światowej. Nasze odrzucenie wynikało z przesłanek zarówno aksjologicznych, jak i pragmatycznych. Taka polityka była w kolizji z polskością i prawdą oraz przynosiła straty na arenie międzynarodowej, osłabiając potencjał polityczny Polski.

W latach 2007–2015 kurczyły się możliwości oddziaływania Polski na procesy międzynarodowe w sąsiedztwie, regionie, Europie i na świecie w warunkach rozwoju imperializmu rosyjskiego i kryzysu Unii Europejskiej. Można podać wymowne przykłady słabości Polski pod rządami koalicji PO–PSL. Polska nie została członkiem formatu normandzkiego, na którym zapadały decyzje w sprawie konfliktu rosyjsko-ukraińskiego rozgrywającego się w naszym sąsiedztwie. Politycy koalicji PO–PSL doprowadzili do kryzysu w Grupie Wyszehradzkiej zgadzając się żądanie Unii Europejskiej, a przede wszystkim Niemiec, na przyjęcie tysięcy migrantów, mimo braku zgody naszych środkowoeuropejskich partnerów oraz wbrew polskiej opinii publicznej. Nie tylko zlekceważono interesy Polski, ale także istotę demokracji, podejmując decyzję przeciwko Polakom. Nie uzyskano żadnego ekwiwalentu wzmacniającego bezpieczeństwo Polski kiedy Stany Zjednoczone zrezygnowały z budowy tarczy antyrakietowej w Europie Środkowej. Natomiast rząd koalicji PO–PSL

zgodził się na pakiet klimatyczny stanowiący zagrożenie dla polskiej gospodarki, w tym górnictwa, ale także dla rynku energii (wzrost cen). „System PO–PSL”, nastawiony euroentuzjastycznie, nie potrafił także wykorzystać efektywnie środków europejskich w skali, jaką wynegocjował rząd Prawa i Sprawiedliwości. Zbyt wolne i nierówne tempo zagroziło wydaniem części puli pieniędzy przyznanych Polsce. Dopiero rząd Prawa i Sprawiedliwości, objąwszy władzę w 2015 roku, uchylił to niebezpieczeństwo, doprowadzając do wykorzystania faktycznie wszystkich europejskich pieniędzy. W tych wymienionych przypadkach, ale także w wielu innych, zabrakło co najmniej odwagi i woli politycznej, a na pewno kompetencji i wyobraźni.

W latach 2015–2019 rząd powołany przez Prawo i Sprawiedliwość zmienił wektory myślenia politycznego o roli Polski w środowisku międzynarodowym. **Centrum naszej działalności są racja stanu, polskie interesy narodowe i podmiotowość Polski.** Nadaliśmy w polityce zagranicznej priorytet, tak jak śp. Prezydent Lech Kaczyński, czterem obszarom – polityce bezpieczeństwa, polityce środkowoeuropejskiej, polityce energetycznej oraz polityce pamięci odwołującej się do czterech idei – suwerenności, wolności, solidarności i prawdy. Wychodząc z przesłanek realistycznych i przywiązania do prawdy, **połączyliśmy w naszej polityce zagranicznej dwa wymiary: aksjologiczny i pragmatyczny.** Odeszliśmy od polityki wtórnej i peryferyjnej, podporządkowanej silniejszym państwom. Zarazem postawiliśmy przed naszą dyplomacją ambitne i perspektywiczne cele, oczekując jednocześnie skutecznej realizacji interesów Polski w stosunkach dwustronnych oraz w organizacjach międzynarodowych.

Polityka zagraniczna Polski pod rządami Prawa i Sprawiedliwości została oparta na pięciu założeniach, które uważamy za trwałe. Wyzaczyliśmy je w programie z 2014 roku i w tej kwestii powinna obowiązywać ciągłość i wiarygodność. Możemy je nazwać **imponderabiliami polskiej polityki zagranicznej**, bowiem one determinują status i pozycję Polski w środowisku międzynarodowym. Jeśli wyborcy nam zaufają, to one będą nadal obowiązywały rząd Prawa i Sprawiedliwości.

1. Polska powinna zerwać z klientelizmem.

Przyjeliśmy, że **obowiązkiem rządu Polski tworzonoego przez Prawo i Sprawiedliwość jest formułowanie własnej koncepcji polityki zagranicznej**, w której wyznacza się suwerennie pola działania w środowisku międzynarodowym oraz cele polityczne i interesy narodowe. Realnym i symbolicznym przedsięwzięciem pokazującym zmianę polityki zagranicznej Polski jest przekop Mierzei Wiślanej – decyzja podjęta suwerennie przez rząd Polski.

W koncepcji polityki zagranicznej określa się także kierunek działań w sferze symbolicznej i emocjonalnej, które są podporządkowane budowie tożsamości państwowej i narodowej. Warunkiem zerwania z klientelizmem na rzecz dbałości o swój status międzynarodowy i pozycję w skali globalnej jest zdolność do prowadzenia **własnej polityki historycznej**. Rządząc Polską w latach 2015–2019, czerpaliśmy swoją siłę z wielkich rocznic w naszych dziejach: 1050 rocznica chrztu Polski, 100-lecie niepodległości, 450 rocznica Unii Lubelskiej i 30-lecie pierwszych częściowo wolnych wyborów. Wyjątkową rolę odegrał program Niepodległa, budujący pomost między II Rzeczpospolitą a współczesną Polską.

Naszą siłą są również Polonia i Polacy mieszkający poza granicami Ojczyzny. Jest ich łącznie ok. 20 mln. Obowiązki wobec nich to nasza historyczna, narodowa powinność. Dlatego Prawo i Sprawiedliwość od początku mijającej kadencji postanowiło zacieśniać więzi pomiędzy Polakami mieszkającymi na całym świecie a Macierzą. Zwiększyliśmy znacznie finansowanie zadania *Opieka nad Polonią i Polakami mieszkającymi za granicą* – z poziomu 65 mln w 2015 roku do ponad 110 mln zł w 2019 roku.

Uznaliśmy także, iż państwo polskie powinno więcej czerpać z doświadczeń i lepiej słuchać głosów przedstawicieli Polonii. Powołaliśmy do życia Polonijną Radę Konsultacyjną przy Marszałku Senatu, która doradza w kreowaniu polityki wobec Polonii. Po konsultacjach i w dialogu ze środowiskami polonijnymi wybraliśmy priorytety naszych działań: naukę języka polskiego wraz z historią, geografią i tradycją kraju ojczystego, pobyty młodzieży w Polsce w okresie wakacyjnym i ochrona naszego dziedzictwa kulturowego.

Z inicjatywy Prezydenta Rzeczypospolitej umożliwiliśmy młodzieży polskiej mieszkającej na stałe za granicą posiadanie polskiej legitymacji szkolnej. Posiadanie tego dokumentu ma znaczenie nie tylko symboliczne, świadczące o tym, że w naszej Ojczyźnie każde polskie dziecko jest równo traktowane. W wymiarze praktycznym, przebywające czasowo w Polsce dzieci i młodzież mają prawo do korzystania z takich samych uprawnień, jak ich rówieśnicy mieszkający w Polsce na stałe.

Ponadto w naszej polityce wobec Polonii i Polaków mieszkających poza granicami podejmowaliśmy w czasie dotychczasowych swoich rządów działania w trzech kierunkach. Po pierwsze, wobec Polaków i Polonii, których polskość ma rodowód historyczny (przodkowie byli Polakami). Dla nich zmieniliśmy ustawę o repatriacji, aby ułatwić osiedlanie się w Polsce oraz rozszerzyliśmy zakres **Karty Polaka**, którą adresujemy tradycyjnie do Polaków mieszkających na Wschodzie, ale teraz kierujemy te przywileje do Polonii zamieszkującej inne kontynenty, np. Amerykę Południową. Po drugie, mamy obowiązek troski o los naszych rodaków mieszkających za granicą, utrzymywania ich więzi z krajem pochodzenia oraz obronę ich interesów. **Instytucje państwa polskiego zaczęły efektywnie bronić polskich rodzin i dzieci** mieszkających poza Polską przed decyzjami niesprawiedliwymi podejmowanymi przez władze państwa zamieszkania (np. Niemcy, Norwegia). Po trzecie, rząd Prawa i Sprawiedliwości **tworzy systematycznie dogodne warunki podatkowe, mieszkaniowe, finansowe oraz inne ekonomiczne do powrotów do Polski**. Chcemy, żeby Polska w czasie rządów Prawa i Sprawiedliwości była krajem powrotów, gdzie można realizować swoją karierę zawodową, być innowacyjnym i wykonywać dobrze płatną pracę. Zaoferowaliśmy Polakom powracającym z zagranicy mechanizm opieki nad rodziną i dziećmi, niskie podatki, preferencje przy zakładaniu firm typu start-up.

2. Polska czerpie swoją siłę z potencjału regionu Europy Środkowej i Wschodniej.

Polityka zagraniczna Polski musi być ukierunkowana na wzmacnianie potencjału Europy Środkowej i Wschodniej, co oznacza politykę nastawioną na budowę podmiotowości państw i wolności narodów położonych w naszym regionie.

W naszej polityce zagranicznej skutecznie kształtowaliśmy przyszłość najbliższego sąsiedztwa. Kierowaliśmy się zasadą, że współpraca w regionie jest czynnikiem wzmacniającym potencjał polityczny Polski, dlatego powinna przyjmować różne formy instytucjonalne, żeby być efektywną – zarówno rządowe i parlamentarne, jak również transgraniczne. Budowaliśmy współpracę ze wszystkimi państwami położonymi w Europie Środkowej i Wschodniej, niezależnie od przynależności do Unii Europejskiej i Sojuszu Północnoatlantyckiego. Naszym najważniejszym formatem współpracy w regionie była i jest Grupa Wyszehradzka, której znaczenie i skuteczność potwierdzone zostały wielokrotnie w praktyce działań międzynarodowych, np. w kwestii polityki migracyjnej czy – ostatnio – wyboru przewodniczącego Komisji Europejskiej.

Do państw członkowskich Unii Europejskiej i Sojuszu Północnoatlantyckiego adresowane były także projekty takie jak: **Trójmorze**, **Format Bukaresztański**, **współpraca nordycko-bałtycka**. Łączyła je wola wykorzystania przestrzeni geopolitycznej jaką stanowi **Międzymorze**. Projekty miały jednak odmienny charakter – Trójmorze bardziej ekonomiczny i infrastrukturalny, a Format Bukaresztański o charakterze wojskowym. Obie te inicjatywy związane były z aktywnością Prezydenta Andrzeja Dudy i miały swój mocny kontekst amerykański. Natomiast Europa Karpat, Szczyty Parlamentarne Państw Europy Środkowej i Wschodniej, Strategia Karpacka i Partnerstwo Wschodnie to inicjatywy realizowane ponad granicami Unii i Sojuszu.

3. Polska dysponuje potencjałem do prowadzenia polityki międzynarodowej obecności.

Rząd Prawa i Sprawiedliwości w latach 2015–2019 kierował się przekonaniem, że „Polska jest sercem Europy”. Ma to zasadnicze konsekwencje dla polityki zagranicznej Polski. W 2019 roku obchodziliśmy 15. rocznicę członkostwa Polski w Unii Europejskiej, dokonując zarazem bilansu. Dwa wnioski: 1) nie byłoby zjednoczonej Europy bez wyniku wyborów w Polsce 4 czerwca 1989 roku, te dwie daty są ze sobą ściśle powiązane; 2) 15-letnie członkostwo upoważnia nasze państwo do wypowiedania się w sprawie kondycji Europy.

Prawo i Sprawiedliwość jest partią euorealistyczną, a „Polska jest sercem Europy”. Jesteśmy pełnoprawnymi uczestnikami europejskiej wspólnoty politycznej reprezentowanymi w Radzie Europejskiej, Parlamencie Europejskim oraz w innych organach unijnych. Kierowaliśmy się w latach 2015–2019 zasadą, że Europa będzie silniejsza dzięki podmiotowej i dynamicznej Polsce, ale członkostwo w żadnej organizacji międzynarodowej nie może oznaczać uszczerbku dla polskiej państwowości, lecz powinno wzmacniać jej możliwości oddziaływania na otoczenie. Zrezygnowaliśmy z utworzenia Ministerstwa Integracji Europejskiej, ale przyjęliśmy rozwiązanie wydzielenia spraw europejskich w Ministerstwie Spraw Zagranicznych dla specjalnie powołanego sekretarza stanu ds. europejskich, będącego jednocześnie przewodniczącym Komitetu ds. Europejskich w Kancelarii Prezesa Rady Ministrów.

Polska pod rządami Prawa i Sprawiedliwości w latach 2015–2019 podejmowała wysiłki na rzecz zdynamizowania wspólnoty w oparciu o zasadę solidarności i współdziałania państw członkowskich, ale w granicach traktatu z Lizbony i w oparciu o naszą konstytucję. Według Prawa i Sprawiedliwości siła Unii Europejskiej powinna wynikać z siły naturalnych wspólnot – rodziny, narodów i państw. W tej pierwszej kwestii zaproponowaliśmy **program wspierania rodzin**, który stał się wzorem dla innych państw członkowskich. W tej trzeciej, zaproponowaliśmy **rozwiązania na rzecz uszczelniania systemu podatkowego** w Unii. Mniej luk w systemie podatkowym, to więcej pieniędzy w budżecie unijnym. U podstaw każdego naszego działania na forum wspólnoty legło przekonanie, że Unia powinna budować wspólne prawo, instytucje, rynek i budżet i działać w oparciu o cztery wolności. Dlatego sprzeciwialiśmy się unijnym regulacjom w sprawie pracowników delegowanych i cenzury w Internecie (Acta 2).

Obecność Polski w Unii Europejskiej jest dla naszego narodu historyczną szansą na przyspieszenie rozwoju, powszechnie akceptowaną przez naszych rodaków. W wyborach europejskich w 2019 roku Polacy obdarzyli Prawo i Sprawiedliwość olbrzymim zaufaniem, odbieramy to jako nakaz kontynuacji naszej polityki europejskiej. **Jesteśmy w Unii Europejskiej silni i skuteczni w realizacji polskich interesów**, co pokazały negocjacje międzyrządowe i wybory nowego przewodniczącego Komisji Europejskiej. Zdanie premiera Polski Mateusza Morawieckiego i głosy w Parlamencie

Europejskim europołów naszej partii okazały się decydujące dla końcowego rozstrzygnięcia. Nie zawahaliśmy się też być przeciw decyzjom większości unijnej, gdy stały one w jaskrawej sprzeczności z interesami Polski. **Po objęciu władzy przez Prawo i Sprawiedliwość rząd Polski natychmiast wycofał swoją zgodę na relokację migrantów do naszego kraju.** Mimo różnych nacisków nie tylko nie ustąpiliśmy, ale spowodowaliśmy zmianę polityki unijnej w tej kwestii w kierunku dobrowolności. Zaprezentowaliśmy także nasz pomysł na rozwiązanie kryzysu migracyjnego polegający na ochronie granic zewnętrznych Unii oraz udzielaniu pomocy na miejscu w regionach, gdzie rodzi się kryzys. Użyliśmy też weta na Radzie Europejskiej, kiedy interesy Polski były zagrożone. Premier Mateusz Morawiecki zablokował w 2019 roku porozumienie unijne w sprawie osiągnięcia neutralności klimatycznej do 2050 roku. Chronimy przyrodę i dbamy o klimat, ale jednocześnie koszty tak poważnego zobowiązania jak neutralność klimatyczna muszą być sprawiedliwie rozłożone na wszystkie europejskie państwa. Dlatego na poziomie unijnym walczymy o wypracowanie zasad sprawiedliwej transformacji energetycznej.

W trzech kwestiach ekonomicznych rząd Prawa i Sprawiedliwości zajął postawę jednoznaczną. Po pierwsze, opowiedzieliśmy się **za utrzymaniem złotego jako polskiej waluty narodowej.** Sprawie euro nadaliśmy sens ekonomiczny, a nie ideologiczny, jak to czynili nasi poprzednicy. Nie dostrzegamy aktualnie przesłanek ekonomicznych, aby wprowadzić euro w Polsce. Po drugie, przyjęliśmy postawę **renegocjacji pakietu energetyczno-klimatycznego** w kierunku zagwarantowania interesów polskiego przemysłu i konsumentów. **Dla nas ważne jest dobro konsumentów energii elektrycznej, czyli ceny za prąd,** dlatego je zamroziliśmy w 2019 roku. Po trzecie, **zabezpieczyliśmy obrót ziemią w Polsce po 2016 roku** w kierunku zabezpieczenia tego zasobu przed swobodnym przejściem przez kapitał zagraniczny, między innymi w celach spekulacyjnych. **Priorytetem jest ochrona polskiej własności.**

W interesie strategicznym Polski oraz całego regionu była rewitalizacja stosunków polsko-amerykańskich. **Rząd Prawa i Sprawiedliwości dokonał takiej rewitalizacji, wzmacniając partnerstwo strategiczne między Polską a Stanami Zjednoczonymi Ameryki.** Jego najważniejszymi efektami były decyzje szczytu Sojuszu Północnoatlantyckiego podjęte w Warszawie w 2016 roku oraz porozumienia dwustronne polsko-amerykańskie w okresie

2016–2019. Konkretnymi efektami zarówno szczytu, jak i porozumień dwustronnych są: rozszerzona i trwała obecność wojsk amerykańskich w Polsce; powołanie czterech grup bojowych w państwach bałtyckich i w Polsce; rozmieszczenie w regionie komponentów dowódczych wojsk Stanów Zjednoczonych; kontrakty na uzbrojenie Sił Zbrojnych RP, a także wspólne projekty w zakresie bezpieczeństwa energetycznego. Polska i Stany Zjednoczone stały się dla siebie wzajemnie ważnymi partnerami na rzecz wzmacniania bezpieczeństwa, stabilizacji i rozwoju w Europie i na świecie. Polska stała się zwornikiem bezpieczeństwa naszego regionu oraz całego kontynentu.

Wróciliśmy do polityki obecności na najważniejszych forach międzynarodowych. Przywróciliśmy zasadę „nic o nas bez nas”. Śp. Prezydent Lech Kaczyński już w 2010 roku opowiedział się **za uczestnictwem Polski w G20** z racji gospodarczych i geopolitycznych. Po raz pierwszy w historii w 2017 roku przedstawiciele Polski zostali zaproszeni na szczyt tej grupy. Byli to minister finansów oraz wiceminister cyfryzacji. Polska została wybrana na niestałego członka Rady Bezpieczeństwa na kadencję 2018–2019, uzyskując 190 głosów w Zgromadzeniu Ogólnym. W 2018 roku w Katowicach Polska zorganizowała Szczyt Klimatyczny ONZ COP 24, w którym uczestniczyli przedstawiciele z ok. 200 państw. Była to główna agenda dyskusji o klimacie i możliwości zaradzenia kryzysowi klimatycznemu zgodnie z możliwościami wszystkich uczestników.

W latach 2018–2019 w Polsce zostały zorganizowane na najwyższym szczeblu **trzy wielkie międzynarodowe konferencje** o mocnym znaczeniu politycznym: konferencja bliskowschodnia w Warszawie, konferencja w Warszawie w 15-lecie członkostwa państw Europy Środkowej w Unii i konferencja w Poznaniu w ramach procesu berlińskiego. Celem pierwszej było zainaugurowanie formatu warszawskiego, czyli poszukiwania rozwiązań na rzecz uregulowania kryzysu na Bliskim Wschodzie. Na drugiej spotkali się przywódcy wszystkich państw, które przystąpiły do Unii w 2004 roku, co stało się potwierdzeniem statusu, jaki Polska uzyskała pod rządami Prawa i Sprawiedliwości. Trzecia była kolejną odsłoną debaty o współpracy regionalnej między Unią Europejską a państwami Bałkanów Zachodnich w kontekście rozszerzenia Unii Europejskiej. W interesie Polski jest stabilizacja sytuacji na Bliskim Wschodzie, wzmacnianie wspólnoty „nowych” członków wspólnoty oraz akcesja państw bałkańskich do Unii Europejskiej.

4. Polska powinna być promotorem wartości w środowisku międzynarodowym.

Potrzeba promowania przez Polskę wartości w środowisku międzynarodowym wynika z naszej wspaniałej przeszłości, między innymi z dziedzictwa ruchu solidarnościowego oraz oporu wobec totalitaryzmów niemieckiego i sowieckiego. Te wartości – jak wspominaliśmy – najbardziej klarownie określił śp. Prezydent Lech Kaczyński. Są to: wolność, sprawiedliwość, solidarność i prawda. Postulat prawdy odnosi się m.in. do naszych sąsiadów: Niemiec, Rosji i Ukrainy. Nie wolno prawdy przykrywać formułą ciągłego resetu i polityką zapomnienia, bo to oznacza deficyt w dialogu o wspólnie przeżytej historii.

Z wartości solidarności Prawo i Sprawiedliwość wywiodło imperatyw pomocy dla państw potrzebujących i zaangażowanie w rozwiązywanie kryzysów wojennych i humanitarnych w odległych zakątkach globu. Naszym obowiązkiem jest pomagać żyjącym w biedzie i wykluczeniu. W tym celu w rządzie Prawa i Sprawiedliwości w 2017 roku został powołany konstytucyjny minister ds. pomocy humanitarnej. Polska na ten cel przeznaczyła bezpośrednio lub za pośrednictwem agend unijnych kilkaset milionów złotych – w 2018 roku było to już 135 mln złotych. Rząd Prawa i Sprawiedliwości przyjął *Wieloletni program współpracy rozwojowej na lata 2016–2020*. Na jego podstawie w 2017 roku Polska na pomoc rozwojową wydała łącznie 2,57 mld złotych.

5. Obowiązkiem Polski jest dbałość o pozytywny obraz państwa w środowisku międzynarodowym.

Rząd Prawa i Sprawiedliwości postanowił zdecydowanie reagować na wszelkie kłamstwa i negatywne stereotypy o naszym państwie i narodzie.

Wielokrotnie w przeszłości państwo polskie – ofiara niemieckiego nazizmu i sowieckiego komunizmu, było przedstawiane jako współsprawca zbrodni dokonanych w II wojnie światowej. Nie tylko zerwaliśmy z polityką milczenia i wstydu, ale zaczęliśmy prowadzić zdecydowaną politykę kształtowania pozytywnego wizerunku Polski na arenie międzynarodowej. Te dwa zadania stały się zobowiązaniem dla dyplomacji Rzeczypospolitej, polskich placówek kulturalnym (instytutów polskich, Instytutu Adama Mickiewicza), Instytutu Pamięci Narodowej oraz powołanej specjalnie Polskiej Fundacji Narodowej. Zaczęliśmy

podejmować kroki prawne przeciwko osobom znieważającym dobre imię Polski i Polaków a upowszechniających pojęcie „polskie obozy śmierci/koncentracyjne”.

Wielkim osiągnięciem Polski była deklaracja premierów Morawiecki–Natanjahu wynegocjowana w 2018 roku po sporze wokół IPN, w której po raz pierwszy w historii strona izraelska zdecydowała się na współpracę z Polską na arenie międzynarodowej w kwestiach związanych z pamięcią o Holokauście w duchu wzajemnego szacunku dla tożsamości i wrażliwości historycznej, w tym przeciwdziałania antypolonizmowi. Jest to skuteczna walka z dyfamacją narodu polskiego. Szerokim echem na świecie odbiło się wystąpienie prezydenta Stanów Zjednoczonych Donalda Trumpa w 2017 roku przed pomnikiem Powstania Warszawskiego, które było uhonorowaniem dla polskiej historii, zwłaszcza bohaterstwa w II wojnie światowej.

6. Wzmacnianie obecności Polski w Sojuszu Północnoatlantyckim

Po objęciu władzy w Polsce w 2015 roku rząd utworzony przez Prawo i Sprawiedliwość dokonał nowej oceny ładu międzynarodowego oraz zagrożeń, przed którymi stoi Polska. Z analizy wynikała konieczność wzmocnienia obecności Polski w Sojuszu oraz Sojuszu w Polsce. To były przesłanki decyzji podjętych na szczycie Sojuszu Północnoatlantyckiego w Warszawie w 2016 roku w zakresie rozmieszczenia wojsk sojuszniczych i rozwoju infrastruktury militarnej w naszym państwie. **To rząd Prawa i Sprawiedliwości doprowadził, że Polska stała się równoprawnym w sensie militarnym członkiem Paktu, przestała być państwem brzegowym, lecz przyjęła funkcję zwornika dla bezpieczeństwa w regionie Europy Środkowej wspartego wzmocnioną amerykańską obecnością wojskową.** Zaczęliśmy tworzyć w Polsce krytyczną infrastrukturę obronną Sojuszu o znaczeniu strategicznym. Sojusz może efektywnie odpowiedzieć na swojej wschodniej flance w przypadku zagrożenia wojennego dla regionu i kontynentu.

CELE

KONTYNUACJA

Najważniejszym zamierzeniem Prawa i Sprawiedliwości w polityce zagranicznej i obronnej jest **kontynuacja na arenie międzynarodowej działań podejmowanych przez oba gabinety: Beaty Szydło i Mateusza Morawieckiego.**

Chcemy nadal realizować trzy cele: **1) zapewnienie wysokiego statusu Polski w środowisku międzynarodowym – regionalnym, kontynentalnym i globalnym; 2) zapewnienie Polsce podmiotowości w polityce zagranicznej i obronnej na wszystkich płaszczyznach i wymiarach; 3) budowa zdolności Polski do obrony i współdziałania sojuszniczego.**

POLITYKA PODMIOTOWA, CZYLI ODRZUCENIE KLIENTELIZMU

Jeśli Polacy nam zaufają w wyborach parlamentarnych, to będziemy kontynuować politykę **poszerzania podmiotowości Polski w relacjach regionalnych, europejskich i światowych.** Uważamy, że **sukcesy w polityce społecznej i gospodarczej gwarantują Polsce pozycję międzynarodową.** Pozwalają także na zwiększoną aktywność w stosunkach dwustronnych, w otoczeniu międzynarodowym oraz w procesach globalnych.

Nie zmieni się także polska polityka historyczna. W ramach tejże polityki godnie będziemy obchodzić w 2020 roku 100. rocznicę Bitwy Warszawskiej, bowiem to historia tworzy naszą przyszłość. Naszym obowiązkiem będzie **zwalczanie wszelkich przejawów antypolonizmu oraz fałszowania naszej historii, zwłaszcza w odniesieniu do II wojny światowej.** Konsekwentnie będziemy przypominać światu, że Polska była ofiarą agresji niemieckiej i sowieckiej. **Krzywdy wojenne powstałe w II wojnie światowej nie zostały dotychczas zadośćuczynione. Polska też nie ma żadnych zobowiązań materialnych wobec osób wymordowanych w czasie tej wojny.** Zbrodni na obywatelach Polski, także narodowości żydowskiej dokonali Niemcy i to oni odpowiadają za skutki swojej ludobójczej polityki.

STANY ZJEDNOCZONE AMERYKI PARTNEREM I SOJUSZNIKIEM POLSKI

Rząd utworzony przez Prawo i Sprawiedliwość – jeśli taka będzie wola Polaków w wyborach – będzie rozbudowywał partnerstwo strategiczne między Polską a Stanami Zjednoczonymi, między innymi wykonywał dwie prezydenckie deklaracje polsko-amerykańskie *Obrona wolności i budowanie dobrobytu poprzez polsko-amerykańskie partnerstwo strategiczne* z 2018 roku oraz *Deklarację o Współpracy Obronnej* z 2019 roku, wzmacniające obecność wojsk Stanów Zjednoczonych w Polsce oraz nadające tej obecności charakter stały. W porozumieniach założono powstanie w Polsce amerykańskiego dowództwa dywizyjnego oraz zwiększenie liczebności sił amerykańskich w oparciu o projektowaną, nowoczesną infrastrukturę wojskową, która nie tylko zwiększy możliwości szkoleniowe Sił Zbrojnych RP, ale także może być wykorzystana do przyjęcia wzmocnionych sił Sojuszu w razie kryzysu. Jej odpowiednia rozbudowa w celu wykonania podpisanej umowy jest kluczowym zadaniem dla Polski na najbliższe lata. Będziemy także umacniać partnerstwo ze Stanami Zjednoczonymi na innych polach współpracy takich jak gospodarka, energetyka czy innowacje.

WZMACNIANIE POZYCJI POLSKI W UNII EUROPEJSKIEJ

Dotychczasowa polityka europejska będzie kontynuowana. Prawo i Sprawiedliwość uzyskało społeczną akceptację dla swojej polityki europejskiej wygrywając zdecydowanie w 2019 roku wybory europejskie, uzyskując najlepszy w historii Polski wynik przy rekordowo wysokiej frekwencji (jak na elekcję europejską). Dla nas „Więcej Europy nie oznacza mniej Polski”.

Chcemy w najbliższych latach przeciwdziałać kryzysowi Unii Europejskiej, której najostrzejszym przejawem był kryzys migracyjny, kryzys strefy euro oraz nierównoprawne traktowanie nowych członków Wspólnoty. Genezę kryzysu Unii widzimy w tendencjach federacyjnych, których nie akceptują narody europejskie, przywiązane do swojej tradycji, własnych suwerennych państw oraz kultury ukształtowanej przez wieki. W kwestiach swojego kształtu Unia potrzebuje zarówno powrotu do pierwotnych źródeł, jak również poszukiwania kompromisu politycznego między państwami członkowskimi, a także poszanowania zasad: „wolni z wolnymi, równi z równymi”, subsydiarności oraz pomocniczości. To są kierunki naszej działalności w Unii Europejskiej.

Prawo i Sprawiedliwość będzie konsekwentnie na forum Unii Europejskiej przeciwdziało rozwiązaniom dla Polski i Polaków niekorzystnym, między innymi w polityce migracyjnej, rolnej, energetycznej, surowcowej, społecznej. Odrzucamy też wszelkie projekty federacyjne oraz dezintegrujące („Europa kilku prędkości”). Dla nas Europa jest jedna dla wszystkich państw i narodów europejskich. Europa nie potrzebuje ani rewolucji kulturalnej, ani inżynierii społecznej. Europa potrzebuje normalnych stosunków społecznych, wynikających z tradycji narodów europejskich i kultury chrześcijańskiej. **Opowiadamy się za dużym budżetem Unii Europejskiej**, bowiem tylko on umożliwi zaprojektowanie takiej polityki spójności i Wspólnej Polityki Rolnej, które będą oparte na zasadach sprawiedliwości i równości (polityka rolna) oraz wspierania najbiedniejszych regionów Europy (polityka spójności).

Opowiadamy się nadal za rozszerzeniem Unii o państwa Bałkanów Zachodnich oraz zarysowaniem realnych perspektyw dla państw Europy Wschodniej (Gruzja, Ukraina, Mołdawia). **Rząd Polski będzie dążył do dalszego wzmocnienia siły Grupy Wyszehradzkiej w Unii Europejskiej.** Uważamy, że współpraca środkowoeuropejska pomiędzy Polską, Węgrami, Czechami i Słowacją jest najlepszym środkiem do współdecydowania w Unii Europejskiej. **Silna i solidarna Grupa Wyszehradzka** zasadniczo wzmocnia pozycję jej członków w instytucjach europejskich. Jest to wniosek wynikający z praktyki europejskiej w latach 2015–2019. Wokół Grupy Wyszehradzkiej poprzez formułę „plus” możemy łączyć inne państwa środkowoeuropejskie na rzecz wspólnych interesów, między innymi w nadchodzącej dyskusji budżetowej. Grupa Wyszehradzka nie jest też zagrożeniem dla jedności Unii.

POLSKA KOORDYNATOREM WSPÓŁPRACY W EUROPIE ŚRODKOWEJ I WSCHODNIEJ

Polska czerpie swoją siłę z regionu Europy Środkowej i Wschodniej. Stoi, wraz z naszymi partnerami regionalnymi, na straży podmiotowości oraz wolności narodów i państw tej części kontynentu. Jesteśmy w centralnym położeniu dla głównych obszarów europejskich: zachodniego, bałtyckiego, wschodniego i południowego.

Po wyborach – o ile Polacy przedłużą nam mandat zaufania – będziemy kontynuować **najważniejsze projekty współpracy sieciowej w regionie: format Grupy Wyszehradzkiej, Trójmorze, Format Bukaresztański, Europę Karpat, Szczyty Parlamentarne Państw Europy Środkowej i Wschodniej, Strategię Karpacką, Partnerstwo Wschodnie, współpracę nordycko-bałtycką.** Będziemy dążyć do odnowienia formuły **Trójkąta Weimarskiego** oraz pogłębienia Inicjatywy Trójmorza w oparciu o **Fundusz Trójmorza**, sieci izb handlowo-przemysłowych oraz forum biznesu.

POLSKA STRAŻNIKIEM ZASAD I ORĘDOWNIKIEM ZMIAN W UNII EUROPEJSKIEJ

Będziemy dążyć do przestrzegania traktatów Unii Europejskiej. Uważamy, że powinny być one przestrzegane na forum Unii Europejskiej zarówno przez instytucje europejskie, jak i wszystkie państwa członkowskie. Nie akceptujemy polityki podwójnych standardów stosowanej przez organy wspólnotowe wobec państw członkowskich. Instytucje europejskie powinny być praworzędne i traktować równoprawnie państwa członkowskie, a także szanować konstytucje narodowe. Jesteśmy przeciwni przejmowaniu przez instytucje unijne kompetencji państw członkowskich oraz rozszerzającej interpretacji prawa traktatowego Unii. Podstawą prawną działania instytucji wspólnotowych są tylko przepisy traktatów europejskich.

Przepisy traktatowe Unii Europejskiej nie mogą być podstawą dla niszczenia polskiej tożsamości narodowej, tradycji, kultury, modelu życia i obyczajów. Odrzucamy wszelkie eksperymenty kulturowe, wyrażając w tej sprawie wolę zdecydowanej większości narodu. Każde państwo członkowskie Unii ma niezbywalne prawo do kształtowania własnego ładu społecznego. W Polsce jest on oparty na wartościach chrześcijańskich, w tym na solidaryzmie społecznym.

Wyjściem z kryzysu Unii nie jest lansowanie rozwiązań federalnych oraz projektu „Europy wielu prędkości”, a także dodawanie kolejnych regulacji. Takie działania pogłębiają tylko nierównowagę wewnętrzną, wywołują napięcia i obnażają deficyt demokracji w instytucjach unijnych. **Dalszy rozwój Unii będzie możliwy w wyniku poszanowania jej podstawowych czterech wolności: przepływu kapitału, towarów, osób i usług.**

Wszystkie decyzje unijne będziemy oceniać z punktu widzenia naszych interesów; taka perspektywa odnosi się przede wszystkim do utrzymania złotego jako polskiej waluty narodowej, pakietu energetyczno-klimatycznego, ochrony polskiej własności, polityki migracyjnej. Zdecydowanie opowiadamy się za budżetem unijnym na lata 2021–2027 uwzględniającym oczekiwania państw członkowskich w zakresie finansowania polityki spójności i Wspólnej Polityki Rolnej.

Potwierdzamy, że **nasz model Unii Europejskiej to wspólnota: spójna, solidarna, równych państw, deregulacji, demokratyczna, otwarta, oparta na trwałych korzeniach tożsamości cywilizacyjnej**. Jesteśmy gotowi wziąć odpowiedzialność za przeprowadzenie koniecznych zmian w Unii, które wzmocnią jej pozycję w globalnej rywalizacji oraz przezwyciężą deficyt demokracji. Dlatego też należy wzmocnić w procesie decyzyjnym Unii rolę parlamentów państw członkowskich. Natomiast sprzeciwiamy się propozycjom rozszerzenia spraw, w których decyzje unijne byłyby podejmowane na podstawie większościowego, a nie w drodze poszukiwania kompromisu.

POLACY POZA GRANICAMI KRAJU I POLONIA SIŁĄ POLSKI

Systematycznie będziemy rozwijać politykę wobec Polaków poza granicami kraju i Polonii. Jej kierunki zostały już wyznaczone w latach 2015–2019. Chcemy nadal wspierać aktywność lokalnych polskich środowisk i stowarzyszeń w różnych państwach zamieszkania, mediów polonijnych oraz instytucji edukacyjnych i naukowych, w tym utworzonych przez wojenną polską emigrację w Wielkiej Brytanii i Stanach Zjednoczonych, oraz rozwijać szkolnictwo w języku polskim. Rozszerzymy program opieki nad miejscami polskiej pamięci rozszanymi po całym świecie, nad artefaktami polskiej kultury materialnej. W relacjach dwustronnych będziemy konsekwentnie stawiać sprawę przestrzegania praw polskich mniejszości narodowych. Chodzi przede wszystkim o prawo do ojczystego języka w domu, szkole i przestrzeni publicznej oraz o prawo rodziców do wychowania dzieci w polskośći.

WZMACNIANIE I MODERNIZACJA SIŁ ZBROJNYCH RZECZYPOSPOLITEJ

W warunkach destabilizacji ładu międzynarodowego **Polska potrzebuje rozbudowanych i zmodernizowanych Sił Zbrojnych**. To one najlepiej zagwarantują bezpieczeństwo zewnętrzne oraz prawa i wolności obywateli Rzeczypospolitej. Tymi przesłankami kierowaliśmy się, ustalając 2% PKB na wydatki wojskowe oraz zwiększając liczebność polskiej armii. Zerwaliśmy z polityką słabości i redukcji Sił Zbrojnych. Planujemy wzrost nakładów na obronność do 2,5% w 2030 roku, co stworzy znacznie większe możliwości modernizacji Sił Zbrojnych.

W obliczu nowych wyzwań dla bezpieczeństwa narodowego zwiększymy liczebność wojsk operacyjnych przynajmniej do 150 tys. żołnierzy. Wykonamy to zadanie, kontynuując program „Zostań Żołnierzem Rzeczypospolitej”. Zwiększymy też tempo odbudowy rezerw osobowych dla wojska.

Chcemy zapewnić zdolności obronne na całym terytorium naszego państwa, w tym w Polsce wschodniej. Jest to zmiana o znaczeniu strategicznym, dlatego też formujemy nową 18 Dywizję Zmechanizowaną w Siedlcach i będziemy tworzyć nowe brygady Wojsk Obrony Terytorialnej (łącznie 17). Ta formacja odniosła olbrzymi sukces w odbiorze społecznym, aktywizując społeczeństwo obywatelskie. Przed nami zadania wdrożenia nowego systemu kierowania i dowodzenia Siłami Zbrojnymi, unowocześnienia systemu obrony w oparciu o nowy sprzęt oraz podniesienia gotowości bojowej wszystkich jednostek wojska.

Systematycznie będziemy realizować program wyposażania wszystkich rodzajów Sił Zbrojnych w nowoczesne środki prowadzenia działań militarnych. Obowiązuje nas *Program Modernizacji Technicznej Sił Zbrojnych RP na lata 2017–2026*, który opiewa na najwyższą w historii kwotę 185 mld zł.

Dokonywać się będzie modernizacja polskiej armii poprzez szczegółowe programy, których realizację rozpoczęliśmy i będziemy kontynuować: armatohaubice „Krab”, rakiety Patriot, wyrzutnie raketowe Himars, moździerz „Rak”, bojowe wozy piechoty „Borsuk”, transporter opancerzony „Rosomak”, śmigłowce „Black Hawk”, AW 101 i „Kruk”,

samoloty szkoleniowe „Bielik”, karabinki „Grot”, pistolety VIS 100, zestawy obrony powietrznej „Narew”, „Pilica” i „Wisła”, samoloty wielozadaniowe F-35. Zintegrujemy system obrony powietrznej. Planujemy dokonać modernizacji czołgów (projekt „Wilk”) i flotyli w oparciu o polski przemysł. Takiego przebrożenia Sił Zbrojnych nie było w najnowszej historii Polski.

Zapleczem dla nowoczesnych Sił Zbrojnych we współczesnym świecie jest **nowoczesny przemysł zbrojeniowy. Polska pod rządami Prawa i Sprawiedliwości będzie konsekwentnie realizowała program zwiększania jego potencjału, podniesienia poziomu technologicznego oraz zwiększenia jego konkurencyjności i zdolności eksportowych.** W tym celu będziemy wzmacniać Polską Grupę Zbrojeniową. Przemysł zbrojeniowy będzie jednym z czynników rozwoju polskiej gospodarki zaawansowanej technologicznie. Temu będzie służyć realizacja długookresowego planu zakupów dla Sił Zbrojnych, wsparta kooperacją międzynarodową, zwłaszcza ze Stanami Zjednoczonymi i partnerami europejskimi.

TRWAŁA I RÓWNOPRAWNA OBECNOŚĆ POLSKI W ORGANIZACJI PAKTU PÓŁNOCNOATLANTYCKIEGO

Będziemy w następnych latach umacniać flankę wschodnią NATO poprzez rozbudowę na terytorium naszego państwa krytycznej infrastruktury obronnej Sojuszu o znaczeniu strategicznym, gdyż te działania wzmacniają zdolności obronne Polski oraz jej pozycję międzynarodową, a także przyczyniają się do bezpieczeństwa Europy Środkowej i Wschodniej.

Ważnym zadaniem dla Polski są: poprawa szybkości i zdolności przybycia sił wsparcia Sojuszu; zapewnienie efektywnego planowania obronnego; dostosowanie struktur dowodzenia NATO do nowych wyzwań. Oczekujemy zakończenia budowy amerykańskiej bazy obrony przeciwrakietowej w Redzikowie.

W interesie Polski oraz innych środkowoeuropejskich państw jest przygotowywanie scenariusza rozszerzenia NATO o państwa Europy Wschodniej i południowego Kaukazu, zgodnie z wolą ich mieszkańców oraz państw członkowskich Paktu. Będzie to konsekwentne redukcje „szarej strefy” w obszarze euroatlantyckim. Polska nadal z dużą intensywnością będzie uczestniczyła w misjach realizowanych przez NATO w regionach zagrożenia.

Pogłębiona współpraca militarna wewnątrz Unii Europejskiej jest cenną i pożądaną inicjatywą, ale musi być ona skorelowana z transatlantycką współpracą sojuszniczą oraz zapewniać wykorzystanie przemysłu obronnego wszystkich państw członkowskich Wspólnoty.

BEZPIECZEŃSTWO ENERGETYCZNE PRIORYTETEM W POLITYCE ZAGRANICZNEJ POLSKI

Zapewnienie bezpieczeństwa energetycznego jest naszą powinnością, drogą do lepszej przyszłości, gwarancją dobrobytu i wolności. Podstawą koncepcji bezpieczeństwa energetycznego Polski i jej mieszkańców jest **zasada suwerenności energetycznej.** Z tego powodu zadania z zakresu bezpieczeństwa energetycznego będą miały znaczenie strategiczne. Rząd Prawa i Sprawiedliwości opracował strategię energetyczną dla Polski z perspektywą do 2040 roku, tworząc podstawy do planowania długookresowego. Zamierzamy realizować program zrównoważonego pozyskiwania energii w oparciu o węgiel, gaz ziemny i ropę naftową, OZE – fotowoltaikę, wiatrownie i biogazownie, a także energetykę jądrową.

Jednak wszelkie zmiany na rynku energii nie mogą zakłócać dostaw energii dla mieszkańców i gospodarki ani powodować radykalnego wzrostu cen. Będziemy stosować ochronę konsumentów energii elektrycznej – gospodarstw domowych, małych i średnich przedsiębiorstw oraz instytucji publicznych. Planujemy także modernizację istniejących bloków energetycznych, budowę bloków gazowych i elektrowni atomowych. Stawiamy na bezemisijną energetykę prosumencką.

Konsekwentnie dążymy do dywersyfikacji dostaw nośników energii, w tym uniezależnienia się od dostaw nośników energii z kierunku wschodniego. Temu służyła budowa gazowej bramy północnej (gazoport w Świnoujściu). Nasz rząd będzie kontynuował jej rozbudowę oraz budowę połączeń gazowych z Norwegii przez Danię (*Baltic Pipe*) oraz realizował współpracę energetyczną ze Stanami Zjednoczonymi w zakresie importu skroplonego gazu ziemnego i rozwoju energetyki atomowej. Jednocześnie pozostaniemy na niezmiennym stanowisku sprzeciwiania się budowie gazociągu Nord Stream 2.

WOBEC ZAGROŻEŃ TECHNOLOGICZNYCH, CZYLI ROZWÓJ CYBERBEZPIECZEŃSTWA

Współcześnie coraz więcej aktywności ludzkiej zostało przeniesionych do cyberprzestrzeni. Tym samym cyberprzestrzeń stała się nowym polem walki oddziałyującym na potencjał obronny państwa (piąta domena operacyjna). Dostrzegamy to zagrożenie, dlatego też w 2017 roku rząd przyjął pierwszą w historii Polski strategię cyberbezpieczeństwa, którą będziemy realizować, uruchamiając jej kluczowe komponenty.

Planujemy utworzenie nowego rodzaju Sił Zbrojnych odpowiedzialnego wyłącznie za cyberbezpieczeństwo oraz Narodowego Centrum Bezpieczeństwa Cyberprzestrzeni. Wojska Obrony Cyberprzestrzeni będą odpowiadały na cyberataki, zapewniając cyberbezpieczeństwo narodowych sieci i systemów teleinformatycznych. Cyberbezpieczeństwo powinno być fundamentem, na którym budowany będzie dalszy rozwój cyfrowy. Niezbędna będzie także współpraca z sektorem prywatnym, dlatego uruchomimy działania mające na celu wzrost zainteresowania przedsiębiorców wykorzystaniem i tworzeniem rozwiązań chroniących procesy zarządcze i technologiczno-produkcyjne.

WSPÓŁPRACA Z WIELKĄ BRYTANIĄ

Szanujemy decyzję Brytyjczyków o wystąpieniu z Unii Europejskiej. Niezależnie od warunków realizacji brexitu Wielka Brytania pozostanie jednym z głównych partnerów Polski. Jesteśmy gotowi do uregulowania stosunków wzajemnych w oparciu o umowy dwustronne. Jednym z ich najważniejszych zadań będzie dbałość o prawa Polaków zamieszkujących Zjednoczone Królestwo.

RÓWNOPRAWNE PARTNERSTWO Z NIEMCAMI

Chcemy, żeby **nasze stosunki z Niemcami – bardzo ważnym sąsiadem Polski – opierały się na zasadzie równoprawnego partnerstwa**, respektowania naszych interesów w regionie i na kontynencie oraz konsekwentnego dialogu, w tym na tematy historyczne i mniejszościowe. Niemcy są dominującym partnerem Polski w wymianie handlowej (ok. 28% polskiego eksportu), ale jednocześnie Grupa Wyszehradzka dla Niemiec w ujęciu handlowym wyprzedza chociażby Rosję. Tych realiów nie zamierzamy lekceważyć.

Chcemy realizować wspólne przedsięwzięcia w zakresie gospodarki, innowacji, infrastruktury, nauki i technologii oraz ochrony środowiska. Możemy być dla siebie wzajemnie dobrymi partnerami. **Dialog musi być oparty na uznaniu prawdy historycznej i poszanowaniu własnej tradycji**, tylko wtedy będzie prowadził do nowej jakości w stosunkach polsko-niemieckich. Należy pamiętać, że Grupa Wyszehradzka jest największym partnerem handlowym dla Niemiec, co czyni nową jakość dla Europy Środkowej.

STRATEGICZNE PARTNERSTWO Z LITWĄ

W latach 2015–2019 dokonana się zasadnicza zmiana w relacjach polsko-litewskich. **Oba państwa zaczęły czerpać ze wspólnej historii imperatywów dla kształtowania teraźniejszości i projektowania przyszłości**. Ten kierunek polityki zostanie nie tylko utrzymany, ale również wzmocniony w formacie dwustronnym i wielostronnym. Uważamy, że nadszedł czas, żeby Polacy mieszkający na Litwie spełniali rolę czynnika wzmocniającego strategiczne partnerstwo z Litwą. Sprzyjać temu będzie na pewno rozszerzony w 2018 roku odbiór polskiej telewizji.

STOSUNKI Z FEDERACJĄ ROSYJSKĄ

Chcemy poprawy stosunków z Rosją. Są one konieczne nie tylko dla obu państw i narodów, ale także dla regionu i kontynentu. Jednak zmiany, żeby mogły się dokonać wymagają woli obu państw. My taką wolę mamy. Oczekujemy w tej materii rewizji polityki rosyjskiej. Między obu państwami istnieje wiele spraw wymagających uregulowania na drodze współpracy, między innymi kwestie ekonomiczne i historyczne. Polska jest gotowa do dialogu jako członek Unii i Sojuszu, prowadzący podmiotową politykę w Europie Środkowej i Wschodniej.

Oczekujemy, że Rosja wykona rezolucję Zgromadzenia Parlamentarnego Rady Europy w sprawie zwrotu Polsce wraku rządowego samolotu TU-154.

AKTYWNOŚĆ POLSKI W SKALI GLOBALNEJ

Zadaniem Polski jest działanie na rzecz globalnej wspólnoty wolności w oparciu o wartości cywilizacji zachodniej w warunkach nasilającej się rywalizacji o podłoże kulturowym. Dzięki intensywnemu zrównoważonemu rozwojowi **pod rządami Prawa i Sprawiedliwości Polska staje się przykładem bardzo znaczącego i dostrzeganego w skali międzynarodowej sukcesu**, zwłaszcza w zakresie nowego modelu rozwojowego, polityki społecznej oraz uszczelnienia systemu podatkowego. Zamierzamy ten sukces wykorzystać, oferując swoje doświadczenia i wiedzę innym państwom.

Pozycja Polski w latach 2015–2019 uległa wzmocnieniu, czego wyrazem jest członkostwo Polski w Radzie Bezpieczeństwa ONZ (2018–2019); zabiegamy też o obecność w klubie G20. Będziemy realizować obopólnie korzystną współpracę z państwami spoza kręgu europejskiego – z Japonią, Chinami, Indiami, Kanadą i państwami Ameryki Południowej, budując jednocześnie trwałe podstawy relacji dwustronnych z ważnymi partnerami na innych kontynentach. **Jest to strategia konstruktywnego zaangażowania, bowiem Polska ma potencjał być ważnym uczestnikiem międzynarodowych stosunków gospodarczych.** Temu także będzie służyć budowa Centralnego Portu Komunikacyjnego i rozbudowa naszych portów nad Bałtykiem. Możemy zmienić przebieg linii transportowych w skali globalnej.

Polska będzie kontynuowała pomoc humanitarną dla ludności regionów zagrożonych wojną i biedą w Afryce i Azji. Uważamy, że jest to najlepsza metoda zmniejszenia presji migracyjnej na Europę. Chcemy także wspierać wolność w skali globalnej, do czego zobowiązuje nas nasza historia.

NOWOCZESNA DYPLMACJA W SŁUŻBIE RZECZYPOSPOLITEJ

W następnej kadencji Sejmu, jeśli Polacy powierzą nam odpowiedzialność za Polskę, uchwalimy nową ustawę o służbie zagranicznej. Naszym celem jest zbudowanie nowoczesnego systemu zarządzania kadrami polskiej dyplomacji, w tym dyplomacji ekonomicznej. Dyplomacja to prestiż polskiego państwa i efektywność realizacji jego funkcji na arenie międzynarodowej.

IV. WYZWANIA

W poprzednich dwóch częściach Programu przedstawiliśmy realizowany przez Prawo i Sprawiedliwość **polski model państwa dobrobytu**. Model ten wywodzi się z określonego systemu wartości, opisanego w części pierwszej Programu, a jednocześnie utrwała, kultywuje i rozwija ów ważny dla nas system wartości i zasad. Przy czym realizacja owego modelu dokonuje się w określonym otoczeniu zagrożeń aksjologicznych. We współczesnym świecie zwłaszcza takie podstawowe dla nas wartości, jak **wolność, solidarność czy tożsamość** są na różne sposoby osłabiane, dezawuowane i atakowane. Dlatego, aby móc sprawnie i skutecznie realizować polski model państwa dobrobytu, nie możemy być obojętni wobec owych aksjologicznych zagrożeń. **Traktujemy je jako zasadnicze wyzwania do pokonania**. Musimy więc systemowo i programowo przeciwstawiać się zagrożeniom dla takich wartości jak wolność, solidarność i tożsamość. Musimy owe wartości kultywować i rozwijać. Dlatego program Prawa i Sprawiedliwości obejmuje również cały szereg specjalnych działań i zadań, które mają na celu pośrednią i bezpośrednią realizację i obronę owych ważnych dla nas kluczowych wartości. Innymi słowy, obrona i utrwalanie takich wartości jak wolność, solidarność i tożsamość to **kluczowe dla nas wyzwanie**, konieczne do programowej realizacji.

Nasz program w omawianym zakresie został już w znaczącym stopniu zrealizowany w ostatnich 3,5 roku, ale wciąż wymaga wielowymiarowej kontynuacji i rozwoju.

WOLNOŚĆ

Wobec współczesnych zagrożeń dla wolności, objawiających się przede wszystkim w presji ekonomicznej, ale także przemocy ideologicznej i politycznej, **wielkim wyzwaniem naszych czasów staje się obrona oraz poszerzanie sfer wolności człowieka i wspólnot społecznych. Wolność jest bowiem podstawowym warunkiem rozwoju i zaspokajania potrzeb jednostek i wspólnot.**

Dlatego **Prawo i Sprawiedliwość zdecydowanie opowiada się za wolnością w sferze praw jednostki i dąży do zabezpieczenia wolności w życiu społecznym.** W tym celu będziemy konsekwentnie kontynuowali reformę instytucji państwowych, społecznych i gospodarczych w kierunku ich „wolnościowego” funkcjonowania. W tym samym kierunku będzie zmierzała reforma polskiego systemu prawa. Naszym celem jest także poprawa stanu świadomości społecznej polskiej wspólnoty politycznej w zakresie wartości i postaw wolnościowych.

Należy podkreślić, że w okresie ostatnich 3,5 roku stworzone zostały, zwłaszcza w sektorze kultury, wsparcia dla organizacji społecznych, wsparcia dla przedsiębiorczości i biznesu – czy to poprzez przywrócenie wieku emerytalnego (możliwość wyboru momentu przejścia na emeryturę), czy reformę edukacji (wolna decyzja rodziców co do wcześniejszego rozpoczęcia nauki przez ich dzieci) – **bardzo mocne fundamenty** instytucjonalne dla praktykowania i korzystania z wolności. Powstały trwałe ramy, które wymagają obecnie dalszego doskonalenia, ale przede wszystkim zwiększenia zasilania odpowiednimi zasobami publicznymi. Prawo i Sprawiedliwość będzie dążyło do kontynuowania reform instytucjonalnych w tym zakresie i zwiększenia finansowania programów wolnościowych w Polsce.

WOLNOŚĆ OD OGRANICZEŃ EKONOMICZNYCH I ŚRODOWISKOWYCH

Podstawowym warunkiem dla realnego korzystania z wolności przez ludzi i wspólnoty jest **uwolnienie się od ograniczeń ekonomicznych i środowiskowych.** Dlatego też Prawo i Sprawiedliwość, mając możliwość sprawowania władzy w Polsce, w pierwszym rządzie zadbało w ostatnich latach o poprawę warunków bytowych społeczeństwa, aby bariery

ekonomiczne, bieda i niski poziom życia nie ograniczały wolności jednostek. Temu celowi służył nasz wielki program transferów społecznych, możliwy do zrealizowania dzięki uszczelnieniu budżetu i rozwojowi gospodarczemu. Zrealizowane przez nas **programy społeczne**, które milionom polskich rodzin przyniosły prawdziwą zmianę cywilizacyjną i kulturową, omówione są w innym miejscu tego dokumentu programowego.

Podkreślamy, że tego typu reformy, podobnie jak programy podnoszące jakość naszych warunków życia w **środowisku** czy dostęp do względnie tanich **mieszkań**, są podstawowym warunkiem koniecznym do korzystania z innych form wolności. Z tego powodu programy społeczne Prawa i Sprawiedliwości realizowane w ostatnich latach trzeba rozumieć przede wszystkim jako istotne programy wolnościowe i godnościowe. Podobny charakter mają też inne ważne zamierzenia i projekty programowe, których realizację rozpoczęliśmy i będziemy je kontynuować. Chodzi przede wszystkim o **programy poprawy wynagrodzeń w sferze budżetowej** oraz programy ukierunkowane na środowisko: „**Czyste Powietrze**” i „**Mieszkanie Plus**”. One także omawiane są w innym miejscu tego dokumentu, ale przedstawiając dokonania i zamierzenia programowe odnoszące się do sfery wolności, nie możemy o nich zapominać.

WOLNOŚĆ BADAŃ NAUKOWYCH

Będziemy dążyli do zapewnienia pełnej wolności naukowej oraz pluralizmu badawczego i poznawczego w instytucjach polskiej nauki. Polskie uczelnie muszą być prawdziwie otwarte i wolne dla wszystkich uzasadnionych merytorycznie opcji naukowych i gwarantować pluralizm życia akademickiego. **Nauka nie może być ograniczana ani poprzez wpływy administracyjne, ani korporacyjno-środowiskowe, ani – co zdarza się ostatnio coraz częściej – ideologiczne.** Od tego typu wpływów wolny musi być także system oceny prac naukowych oraz system awansu zawodowego i naukowego. Jedynymi kryteriami kształtującymi naukę mogą być kryteria merytoryczne oraz etyczne, w uzasadnionych przypadkach także kryterium racji stanu. W tym kierunku będzie zmierzała dalsza reforma polskiego systemu nauki.

WOLNOŚĆ I PLURALIZM MEDIÓW

W ostatnim czasie rząd Prawa i Sprawiedliwości znowelizował prawo prasowe, **zwiększając zakres wolności dziennikarskiej**. Zlikwidowaliśmy w prawie prasowym relikty ery PRL. Zliberalizowaliśmy przepisy dotyczące autoryzacji. Niekorzystnych wywiadów nie można już blokować lub zmieniać w taki sposób, aby wypaczać ich sens. Dziennikarz nie jest już ścigany za opublikowanie wywiadu bez zgody rozmówcy, jeżeli publikacja odzwierciedla rzeczywistą rozmowę. Ograniczyliśmy prawo ingerencji wydawcy w materiały dziennikarskie oraz zlikwidowaliśmy przepis pozwalający zwolnić dziennikarza z pracy za pisanie prawdy, która nie była zgodna z linią redakcyjną. Dokonałiśmy również **dekomunizacji prawa prasowego** poprzez zlikwidowanie terminów prawnych odnoszących się do okresu PRL.

Ze względu na odpowiedzialność i szczególne zaufanie, jakim cieszy się profesja dziennikarza, należałoby również stworzyć zupełnie odrębną ustawę regulującą status zawodu (**ustawa o statusie zawodowym dziennikarza**). Wprowadzałaby ona rozwiązania podobne do tych, jakie mają inne zawody zaufania publicznego, np. prawnicy lub lekarze. Głównym celem zmiany powinno być utworzenie samorządu, który dbałby o standardy etyczne i zawodowe, dokonywał samoregulacji oraz odpowiadał za proces kształtowania adeptów dziennikarstwa. Możliwe byłoby wtedy zlikwidowanie art. 212 KK, bo powstałaby gwarancja nienadużywania mechanizmów medialnych w sposób nieetyczny. Ustawa ta nie będzie jednak w żadnym stopniu ograniczać zasady otwartości zawodu dziennikarza.

WOLNOŚĆ W INTERNECIE

Prawo i Sprawiedliwość konsekwentnie **broni wolności słowa i wolności mediów w Internecie**. Mimo świadomości zagrożeń, jakie niesie ze sobą dynamiczny rozwój mediów elektronicznych, opowiadamy się zasadniczo przeciwko ograniczaniu wolności w tych mediach. Stoją one często na straży wartości demokratycznych i zapewniają swobodę twórczą każdemu użytkownikowi. Na arenie Unii Europejskiej długo blokowaliśmy wejście w życie dyrektywy o prawie autorskim na jednolitym rynku cyfrowym, popularnie nazywanej ACTA 2. Wspierało nas 11 państw UE. Ostatecznie

zaskarżyliśmy dyrektywę do TSUE. Do naszej skargi systematycznie przyłączają się kolejne państwa. W przypadku, gdyby dyrektywa ta stała się jednak w Polsce obowiązująca (co może mieć miejsce najwcześniej za ok. 2 lata), Prawo i Sprawiedliwość będzie konsekwentnie dążyło do osłabienia tej regulacji poprzez wdrożenie jej w sposób zapewniający maksymalną obronę wolności w Internecie (na co pozwalają nieprecyzyjne przepisy dyrektywy).

WOLNOŚĆ I PLURALIZM TWÓRCZOŚCI ARTYSTYCZNEJ

Prawo i Sprawiedliwość opowiada się za wolnością i pluralizmem twórczości artystycznej. Uważamy jednocześnie, że dwoma podstawowymi warunkami rozwoju tej twórczości w Polsce są: poprawa nader skromnego i niestabilizowanego położenia bytowego zdecydowanej większości artystów oraz realne zróżnicowanie światopoglądowe oferty instytucjonalnej w sferze kultury. **Chcąc być prawdziwie wolnym artystą, trzeba najpierw móc zapewnić sobie godne warunki życia i mieć dostęp do realnie zróżnicowanej oferty instytucji zatrudniających ludzi kultury i sztuki.** Niestety, w obu tych obszarach III Rzeczpospolita poczyniła poważne spustoszenia, nie gwarantując ludziom sztuki godnych warunków egzystencji i monopolizując światopoglądowo (zgodnie z dominującą ideologią ówczesnej władzy) świat polskich instytucji kultury (zwłaszcza teatru, filmu, sztuk wizualnych).

Dlatego też, odnośnie do pierwszej z wymienionych barier rozwoju wolności artystycznej, **Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego przeprowadziło w latach 2016–2019 rzetelną diagnozę położenia artystów poprzez zorganizowanie Ogólnopolskiej Konferencji Kultury (OKK), która obradowała w latach 2017–2019.** Było to największe tego typu przedsięwzięcie w znanej historii prowadzenia polityki kulturalnej w Polsce. Operatorem i koordynatorem tych działań był Narodowy Instytut Fryderyka Chopina.

Zaproszono do debaty przedstawicieli wszystkich środowisk artystycznych i profesji: muzyki, tańca, teatru, sztuk plastycznych i sztuki ludowej, z poszerzeniem o literaturę i sztuki filmowe. Zapewniono pełną reprezentatywność zawodów artystycznych, dostępność dla mieszkańców różnych regionów. Zadbano o różnorodność uczestników,

wśród których byli przedstawiciele artystów, organizacji twórczych, instytucji kultury, samorządów terytorialnych, urzędów, biznesu. Postarano się też o powszechność udziału w obradach: w panelach konferencyjnych wystąpiło ponad 300 osób reprezentujących ponad 230 podmiotów organizacyjnych. W pracach OKK można było też uczestniczyć za pośrednictwem Internetu, wszystkie sesje były streamingowane, a ich nagrania można obejrzeć na stronie *konferencjakultury.pl*.

Badania, przeprowadzone w ramach OKK, wykazały, że środowisko twórców liczy ok. 65 tys. osób, wśród których mamy do czynienia z wręcz dramatycznym zróżnicowaniem przychodów: bardzo wysokie zarobki jednostek i mizéria ogółu. Niemal 30 proc. artystów egzystuje poniżej granicy ubóstwa, osiąga bowiem przychody niższe niż płaca minimalna, 60 proc. zarabia poniżej średniej krajowej, a jedynie niecałe 10 proc. ma stałą i dochodową pracę. Z tego wynika, że duża część tej grupy nie jest w ogóle ubezpieczona, bowiem nie stać jej na ogół na samodzielne opłacanie składek ZUS.

Bezczynnego udziału utalentowanych twórców nie zbudujemy suwerennej, świadomej swojego posłannictwa Rzeczypospolitej, afirmowanej przez własnych obywateli i szanowanej przez cudzoziemców. Dlatego działania rządu Prawa i Sprawiedliwości na rzecz rozwoju twórczości artystycznej toczą się – jak zaznaczyliśmy – w dwóch planach: **poprawy warunków bytowych artystów oraz stabilizowania i pluralizowania instytucji**, które prezentują ich dorobek publiczności.

W pierwszym zakresie należy wskazać przede wszystkim dokonane przez nas, **dwukrotne zwiększenie limitu przychodów**, od którego twórcy mogą naliczać 50 proc. kosztów uzyskania. Dzięki temu od 2018 roku niewątpliwie podniosła się zasobność artystycznych budżetów. W ramach Ogólnopolskiej Konferencji Kultury przygotowany został projekt **Ustawy o statusie artysty zawodowego**, który pozwala precyzyjnie wyodrębnić tę grupę zawodową i zapewnić jej elementarne bezpieczeństwo socjalne poprzez finansowany ze środków pozabudżetowych (głównie z opłaty reprograficznej) **fundusz wsparcia składek na ubezpieczenia społeczne i zdrowotne dla najniżej zarabiających**, pozostających obecnie poza systemem ubezpieczeń i ochrony zdrowia. Projekt przewiduje też **powołanie Polskiej Izby Artystów**, pełniącej funkcje operatora systemu wsparcia oraz

stworzenie mechanizmu **Karty Artysty Zawodowego**, umożliwiającego tworzenie w przyszłości pakietów, udogodnień, ulg i ofert adresowanych do tej grupy społecznej. Jest to inicjatywa o fundamentalnym znaczeniu dla ucywilizowania warunków egzystencji naszych twórców, aby zbliżyć je ku rozwiązaniom od dawna obowiązującym w państwach Europy Zachodniej, dzięki którym konkurencja rynkowa nie niszczy tam szczególnie utalentowanych jednostek, tylko sprzyja realnej wolności artystycznej i wykorzystuje ich energię kreatywną ku pożytkowi ogółu. Poprawa warunków bytowych artystów jest także podstawowym warunkiem zerwania z panującym w tym środowisku systemem klientelistycznym.

W drugim obszarze działań, dotyczącym funkcjonowania instytucji artystycznych, najpoważniejszym przedsięwzięciem realizowanym od początku kadencji naszego rządu był **rozwój instytucji kultury poprzez wsparcie ich z budżetu centralnego**. W tym celu Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego w latach 2017–2019 podjął się współprowadzenia 12 instytucji artystycznych (do roku 2016 takich współprowadzonych placówek było 17).

Podstawowym kryterium doboru instytucji kultury do współprowadzenia był ich potencjał artystyczny, ale także ich lokalizacja oraz regionalne lub ponadregionalne znaczenie danej instytucji, a także jej historycznie ugruntowana pozycja. Zgodnie z polityką zrównoważonego rozwoju, staraliśmy się zmniejszyć dysproporcje, jakie istniały przedtem między różnymi częściami państwa w liczbie samorządowych instytucji kultury wspieranych z budżetu centralnego.

Prawo i Sprawiedliwość opowiada się – w miarę możliwości budżetowych – za kontynuacją projektów współprowadzenia instytucji kultury.

Przejawem troski o wzmocnienie instytucjonalnego wymiaru życia artystycznego było też **powołanie nowych instytucji państwowych**: Polskiej Opery Królewskiej (2017), która łączy niezaprzeczalny sukces artystyczny z wielkim powodzeniem u publiczności, Narodowego Instytutu Architektury i Urbanistyki, który ma stać na straży estetyki polskiej przestrzeni oraz Instytutu Literatury (2019), który ma wspierać twórców polskiej literatury współczesnej i poszerzać grono jej odbiorców, adresując swe starania przede wszystkim do młodzieży –debiutantów i początkujących pisarzy

oraz młodych czytelników w szkołach i na uczelniach. Instytucjonalizację życia artystycznego gruntują też powstające dzięki wsparciu MKiDN **nowe prestiżowe imprezy cykliczne**: Międzynarodowy Konkurs Chopinowski na Instrumentach Historycznych, Międzynarodowy Konkurs Muzyczny im. Karola Szymanowskiego w Katowicach (2018) oraz Międzynarodowy Konkurs Muzyki Polskiej w Rzeszowie (2019). Powołaliśmy również nowy, coroczny Festiwal Muzyki Krajów Europy Środkowo-Wschodniej „Eufonie” w Warszawie (2018).

Poszerzyliśmy także znacznie możliwość kreowania zróżnicowanej twórczości filmowej, przeznaczając od roku 2019 co najmniej 100 mln zł z budżetu państwa na **system zachęt dla produkcji audiowizualnej**.

Nowym przedsięwzięciom i inicjatywom towarzyszył wysiłek legislacyjny zmierzający do uporządkowania przepisów prawa regulujących działalność instytucji artystycznych. Taki charakter miała, przeprowadzona w 2018, roku nowelizacja Ustawy o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej oraz zmiana rozporządzenia w sprawie konkursów na kandydata na stanowisko dyrektora instytucji kultury. Projekt kolejnej nowelizacji tejże ustawy powstał w trakcie prac Ogólnopolskiej Konferencji Kultury. Jeśli zostanie uchwalony, zapewni większą stabilizację prawno-finansową instytucjom kultury poprzez wyposażenie każdej z nich w osobowość prawną, sprecyzowanie obowiązków organizatora i umożliwienie mu wieloletniego planowania nakładów finansowych.

Prawo i Sprawiedliwość opowiada się za kontynuacją polityki wzmocnienia instytucjonalnego i różnicowania oferty polskiej kultury, zarówno poprzez współprowadzenie instytucji kultury (np. Teatru Wielkiego w Łodzi) lub powoływanie nowych instytucji (np. Polskiego Teatru Impresaryjnego), jak i rozszerzenie oferty programowej Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego (poprzez rozwój i dofinansowanie Programów Ministra).

WOLNOŚĆ I AKTYWNOŚĆ OBYWATELSKA

Aktywność obywateli, oddolnie i na zasadach dobrowolności angażujących się w zorganizowane działania na rzecz dobra wspólnego, niosących pomoc i wsparcie potrzebującym oraz kształtujących pracę u podstaw zręby kultury narodowej i lokalnej nawiązuje do wielkiego dziedzictwa

polskiej wolności i wyraża ideały społeczeństwa obywatelskiego. **Wolna aktywność obywateli stanowi podstawę dla dojrzałego funkcjonowania demokracji.** Społeczeństwo obywatelskie jest wspólną przestrzenią, która służy praktykowaniu cnót obywatelskich, takich jak odpowiedzialność za naród i wspólnoty lokalne, solidarność oraz zaangażowanie w budowę oddolnych instytucji obywatelskich. **Prawo i Sprawiedliwość wspiera wolnościowe i chrześcijańskie ideały obywateli i społeczności lokalnych oraz dąży do zrównoważonego rozwoju społeczeństwa obywatelskiego** zarówno w wymiarze terytorialnym, jak i tematycznym, szczególnie ochroną otaczając organizacje małe, krzewiące etos społecznikowski i pielęgnujące dziedzictwo lokalne. W tym celu, przyczyniając się do wypełnienia ideałów wolności leżących u podstaw motywacji prospołecznych i postaw państwowych, a także do kształtowania dojrzałego patriotyzmu, **Prawo i Sprawiedliwość aktywnie działa na rzecz zwiększania zaangażowania obywateli i organizacji obywatelskich w życiu publicznym,** zwiększania liczby inicjatyw oddolnych i lokalnych oraz poprawy instytucjonalnej zdolności organizacji obywatelskich do realizacji ich misji.

OSIĄGNIĘCIA

Działania nasze w sferze wolności i aktywności obywatelskiej polegają przede wszystkim na tworzeniu **odpowiednich warunków wsparcia państwa dla rozwoju tej aktywności.** W tym celu od końca 2015 roku realizujemy **Narodowy Program Wspierania Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego.**

W 2016 roku powołany został **Pełnomocnik Rządu ds. Społeczeństwa Obywatelskiego.** **Podjęte przez niego działania zaowocowały utworzeniem Komitetu ds. Pożytku Publicznego,** którego Przewodniczący – będący członkiem Rady Ministrów – jest odpowiedzialny za realizację zadań określonych w ustawie o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie. Komitet koordynuje i monitoruje współpracę administracji rządowej z sektorem organizacji obywatelskich, a także inicjuje działania wspierające obecność organizacji w przestrzeni publicznej, w tym np. dialog przedstawicieli NGO i RIO na temat realizacji zadań publicznych. Efektem pracy będzie m.in. wydanie w 2019 roku rekomendacji w tym zakresie, autoryzowanych przez RIO.

W 2017 roku, poprzez nowelizację ustawy o grach hazardowych utworzony został państwowy fundusz celowy o nazwie **Fundusz Wspierania Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego**. Celem Funduszu jest wspieranie społeczeństwa obywatelskiego przychodem 4 proc. wpływów z dopłat do gier objętych monopolem państwa (rocznie ok. 40 mln zł).

Rada Działalności Pożytku Publicznego stała się w 2017 roku organem opiniodawczo-doradczym Przewodniczącego Komitetu ds. Pożytku Publicznego. Formuła pracy Rady została poszerzona. Opiniuje ona projekty legislacji przedłożone jej przez Przewodniczącego, innych ministrów, ale przygotowuje opinie także z własnej inicjatywy. Poszerzony został zakres merytorycznej pracy zespołów problemowych Rady. Zespół do spraw społecznych poszerzył swoje kompetencje o sprawy rodziny i dziedzictwa narodowego. Powstały nowe zespoły ds. partycypacji osób starszych oraz mateczników patriotyzmu i kultury ludowej.

W 2017 roku powołano ustawą **Narodowy Instytut Wolności – Centrum Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego (NIW)**. Instytut jest agencją rządową, której najważniejszym zadaniem jest realizacja programów grantowych wspierania społeczeństwa obywatelskiego. W ustawie **po raz pierwszy w Polsce wprowadzono możliwość dofinansowania przez instytucję publiczną (NIW) rozwoju instytucjonalnego organizacji pozarządowych**, co powinno sprzyjać ograniczaniu „grantozny”, czyli uzależnienia bytu organizacji od grantów, co wywiera szkodliwy wpływ na misję i wypełnianie statutowych celów organizacji.

Już po 3 miesiącach samodzielnego funkcjonowania, NIW ogłosił pierwszy konkurs grantowy – w ramach przejętego od MRPiPS **Programu Fundusz Inicjatyw Obywatelskich** na lata 2014–2020. Wprowadzone we wdrażaniu Programu zmiany **zwiększyły jego dostępność dla organizacji mniej doświadczonych i z mniejszych środowisk**: 70 proc. wspartych przez NIW organizacji otrzymało je po raz pierwszy, a ponad 60 proc. było organizacjami z małych miejscowości. Organizacje nie muszą wносить wkładu własnego oraz mogą przeznaczyć część dotacji na rozwój własnej organizacji. System oceny wniosków o dotacje pozwala na ocenę najciekawszych pomysłów, a nie tylko najlepiej napisanych wniosków. Poszerzona została baza ekspertów oceniających wnioski.

Uwzględniając zgłaszane od lat postulaty środowiska pozarządowego i zmniejszając bariery rozwojowe sektora obywatelskiego w Polsce, Przewodniczący Komitetu w 2018 roku znacząco uprościł wzory ofert, sprawozdań i umów w systemie realizacji zadań publicznych oraz umożliwił organizacjom rozliczenie zadania na podstawie osiągniętych rezultatów i planu działań zamiast dotychczas stosowanego rozliczenia fakturowego.

Pod koniec 2018 roku NIW rozpoczął realizację nowych rządowych programów wsparcia rozwoju społeczeństwa obywatelskiego:

- Program Wsparcia Rozwoju Organizacji Harcerskich i Skautowych (ROHiS) na lata 2018–2030. Dzięki dotacjom organizacje harcerskie przede wszystkim poszerzają swoją kadrę instruktorską, podnoszą umiejętności i kwalifikacje wychowawców, dzieci i młodzieży zaangażowanych w działalność harcerską, rozwijają wolontariat i swoją bazę. W 2018 roku siedem organizacji otrzymało 31,3 mln zł na dwuletnie projekty.
- Program Rozwoju Organizacji Obywatelskich (PROO) na lata 2018–2030. Obejmuje wsparcie organizacji pozarządowych w realizacji ich misji i rozwoju instytucjonalnego, dofinansowanie wkładów własnych do programów UE i międzynarodowych, budowę kapitałów żelaznych, wsparcie mediów obywatelskich, lokalnych organizacji strażniczych, think tanków oraz wsparcie doraźne. W 2019 roku uruchomione zostały już cztery konkursy na projekty wieloletnie z łącznym budżetem ponad 100 mln zł.
- Korpus Solidarności. Jest to program wspierania i rozwoju wolontariatu długoterminowego na lata 2018–2030. Program oferuje wolontariuszom angażującym się w wymiarze minimum 16 godzin miesięcznie przez rok możliwość udziału w szkoleniach, obozach integracyjnych, debatach i nowatorskim programie benefitowym, pozwalającym na korzystanie z systemu zniżek i atrakcji oferowanych przez partnerów programu w zamian za zaangażowanie społeczne. Zakładana do 2030 roku liczba wolontariuszy w Korpusie Solidarności to blisko 36 tys.

CELE

Plany działań Prawa i Sprawiedliwości w omawianym obszarze na kolejne lata obejmują:

1. Uruchomienie **Programu Wsparcia Rozwoju Uniwersytetów Ludowych** na lata 2020–2030, który umożliwi wsparcie budowy kapitału społecznego na obszarach wiejskich i w małych miejscowościach przy wykorzystaniu istniejących i nowo powstających uniwersytetów ludowych – instytucji o długiej tradycji w Polsce.
2. Uruchomienie w ramach programów NIW – CRSO nowych ścieżek tematycznych, które obejmą trzy programy:
 - a. **Program wsparcia poradnictwa obywatelskiego**, czyli organizacji obywatelskich świadczących usługi poradnictwa prawnego, rodzinnego, psychologicznego, zawodowego, konsumenckiego, prozdrowotnego;
 - b. **Program szkoleń i staży dla liderów organizacji obywatelskich**, wspierający rozwój *good governance* w organizacjach obywatelskich, wzmacniający kluczowe kompetencje profesjonalne i społeczne liderów, działaczy i wolontariuszy, w zakresie prowadzenia działalności obywatelskiej, kierowania organizacją, pozyskiwania środków;
 - c. **Program wsparcia rozwoju instytucjonalnego polskich organizacji działających na skalę międzynarodową**, w szczególności organizacji pomocowych i humanitarnych, oraz organizacji obywatelskich aktywnych w obszarze dyplomacji publicznej.
3. Wsparcie kampanii społecznych prowadzonych przez organizacje obywatelskie.
4. Wsparcie tworzenia inkubatora innowacji społecznych.
5. Uzupelnienie działań na rzecz rozwoju wolontariatu o narzędzia angażowania młodzieży zagrożonej wykluczeniem.
6. Powołanie **Rady Dialogu Obywatelskiego** o znacznie szerszych kompetencjach do samodzielnego działania oraz ze znacząco szerszą reprezentacją sektora obywatelskiego. Pod patronatem nowej Rady Dialogu Obywatelskiego i przy wsparciu Przewodniczącego Komitetu ds. Pożytku Publicznego wprowadzone zostanie zwiększenie możliwości działania wojewódzkich, powiatowych i gminnych rad działalności pożytku publicznego.

7. Powołanie nowego ciała dialogu obywatelskiego: **Rady Dialog z Młodym Pokoleniem** (nowelizacja ustawy przyjęta przez Sejm w lipcu 2019 r.). Nastąpi też poprawa pozycji instytucjonalnej **młodzieżowych rad gmin** poprzez zwiększenie ich kompetencji w kierunku większej samodzielności w życiu publicznym oraz obligatoryjności wszczęcia procedury tworzenia rady w przypadku, gdy inicjatywa ta uzyska znaczące poparcie w społeczności lokalnej. Analogiczne przepisy o tworzeniu rad młodzieżowych zostaną wprowadzone do systemu samorządów wojewódzkich i powiatowych. Podobnie jak w przypadku młodzieżowych rad gmin, zmiany poprawiające ich sytuację instytucjonalną i zapewniające obecność na wszystkich poziomach samorządów dotyczyć będą **gminnych rad seniorów**.
8. W odpowiedzi na potrzeby organizacji i w efekcie toczących się już prac z udziałem ekspertów środowisk obywatelskich **zreformowany zostanie system realizacji zadań publicznych** określony w ustawie o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie. Zmiany polegać będą m.in. na: zapewnieniu ciągłości realizacji zadań o charakterze długofalowym, znacznie przekraczającym 5-letni dopuszczalny okres zawarcia umowy, dotyczących usług wrażliwych społecznie (prowadzenie domów pomocy społecznej, hospicjów, placówek opiekuńczo-wychowawczych); likwidacji wymogu wkładu własnego w sytuacji, gdy organ administracji publicznej powierza organizacji do realizacji własne zadanie; ujednoczeniu systemu realizacji zadań do uproszczonego wzoru określonego w przepisach prawa.
9. Powstanie systemu elektronicznej obsługi organizacji obywatelskich „**e-NGO**” umożliwiającego organizacjom w jednym systemie składanie dokumentów w sprawie rozpoczęcia działalności (e-rejestracja), wymaganych prawem sprawozdań finansowych i merytorycznych według ujednoczonego wzoru do urzędów skarbowych, KRS, organów nadzorujących ich działalność (e-sprawozdanie), składanie ofert i wniosków o dofinansowanie do organów administracji publicznej (e-generator). System poprawi sprawność obsługi organizacji oraz przejrzystość ich działania.
10. Przewidujemy też dalsze uproszczenie prowadzenia działalności stowarzyszeniowej jako szansy na zwiększenie aktywności obywatelskiej. Będziemy dążyć do znaczącego podwyższenia progu przychodów uprawniających organizacje nieprowadzące działalności gospodarczej i działające w sferze pożytku publicznego do prowadzenia **uproszczonej ewidencji przychodów i kosztów**.
11. Ujednoczony zostanie system kontroli organizacji obywatelskich przy wprowadzeniu zasady jednej kontroli w tym samym czasie i ograniczeniu czasu trwania kontroli.

W celu pobudzenia dobroczynności indywidualnej i korporacyjnej będziemy zmierzać do **zwiększenia limitów odpisów podatkowych na darowizny na cele pożytku publicznego**, a także stosować inne mechanizmy wsparcia filantropii.

KSZTAŁTOWANIE NIEZALEŻNEJ LOKALNEJ OPINII PUBLICZNEJ

Dużym zagrożeniem dla wolności jest nierównowaga podmiotów kształtujących sferę publiczną. Dotyczy to szczególnie procesów kształtujących lokalną opinię publiczną, gdzie od lat obserwujemy dominację silnych mediów korporacyjnych (korporacje i grupy wydawnicze) oraz samorządowych (prasa i rozgłośnie samorządowe), a także lokalnego sektora gospodarczego i politycznego oraz słabość mediów obywatelskich i lokalnych organizacji strażniczych (*watch-dog*). Prowadzi to do zaniku obywatelskiej funkcji kontrolnej, a niekiedy wręcz do licznych dysfunkcji społecznych: klientelizmu, klikowości, nepotyzmu i – wreszcie – korupcji. **Prawo i Sprawiedliwość zdecydowanie opowiada się za zrównoważeniem lokalnego rynku opinii poprzez wzmocnienie lokalnych mediów obywatelskich** za pomocą systemu wsparcia dla tego typu inicjatyw, wolnego od uzależnienia lokalnego. W tym celu powołany przez nas w roku 2018 Narodowy Instytut Wolności wprowadził w swych programach finansowania organizacji pozarządowych **priorytet wsparcia dla organizacji strażniczych i obywatelskich mediów lokalnych**. Planujemy dalszy rozwój wsparcia dla tego typu podmiotów, wzmacniających wolność wyrażania opinii na poziomie lokalnym.

WOLNOŚĆ OD PRESJI IDEOLOGICZNEJ W INSTYTUCJACH

Prawo i Sprawiedliwość stoi na stanowisku, że prawdziwa wolność przekonań, będąca warunkiem wolności człowieka i sprawnego funkcjonowania demokracji, nie może być ograniczana przez jakiegokolwiek formalne czy nieformalne praktyki bądź regulacje wewnątrz korporacyjne czy wewnątrzinstytucjonalne. Instytucje, korporacje, uczelnie czy szkoły nie mogą narzucać swym pracownikom, studentom i uczniom jakiegokolwiek światopoglądu i ideologii. **Wzmocnimy zakaz dyskryminacji pracowników, studentów i uczniów ze względu na głoszone poglądy i wyznanie** (przekonania religijne). Będziemy przeciwdziałać coraz częściej pojawiającej się presji ideologicznej, jakiej poddawani są obywatele w miejscu ich pracy czy nauki.

WOLNOŚĆ GOSPODARCZA

Prawo i Sprawiedliwość opowiada się za zwiększeniem obszaru wolności w gospodarce. Każda wspólnota polityczna potrzebuje kreatywnych i dynamicznych przedsiębiorców przyczyniających się do jej sukcesu rozwojowego. Nasze wspólne bogactwo zależy od ciężkiej pracy i pomysłowości ludzi przedsiębiorczych. Dlatego jesteśmy zobowiązani stworzyć im odpowiednie warunki pracy i rozwoju ich firm i biznesów. Podstawowym warunkiem powinna być wolność gospodarowania: wolność materializowania pomysłów biznesowych i wolność od nadmiernych obciążeń podatkowych. Jedynym ograniczeniem tej wolności może być racja stanu wspólnoty politycznej i granice wolności innych ludzi.

Dlatego też, realizując postulat wolności gospodarczej, przeprowadziliśmy największą od 1989 roku reformę prawa gospodarczego, polegającą przede wszystkim na ułatwieniach dla przedsiębiorców. Reforma ta obejmuje m. in.: „Konstytucję Biznesu”, pakiet „100 zmian dla firm”, pakiet MŚP, mały ZUS, e-akta, IP-box. Obliczamy, że łącznie przedsiębiorcy zaoszczędzą na tych zmianach ok. 20 mld zł w ciągu 10 lat. Reforma wprowadza też stabilne zasady współpracy państwa z przedsiębiorcami, ogranicza ilość nękających kontroli, ułatwia tworzenie firm i daje większe szanse na przetrwanie na rynku nowym przedsiębiorcom. Aktualnie pracujemy nad nowymi rozwiązaniami – pakiet „Przyjazne prawo” oraz nowa forma spółki (PSA) adresowana do start-upów. Reformujemy też prawo zamówień publicznych i planujemy rozwiązać problem zatorów płatniczych, które dotyczą 90 proc. przedsiębiorców.

SOLIDARNOŚĆ I GODNOŚĆ

U źródeł myśli politycznej Prawa i Sprawiedliwości leży przekonanie o potrzebie połączenia interesu społecznego i rozwoju gospodarczego w duchu solidarności i godności. Państwo nie może być bierne wobec stosunków społecznych. Z owoców wzrostu gospodarczego muszą korzystać wszyscy Polacy, a nie – jak bywało wcześniej – przede wszystkim uprzywilejowane grupy interesów. Rządy PiS dowiodły, że Polska solidarna jest nie tylko możliwa, ale powszechnie akceptowana przez społeczeństwo. Obaliliśmy mit niemożności, wykazując, że aktywne państwo jest w stanie skutecznie dbać o dobro wspólne. Ostatnie lata były czasem wysokiego wzrostu gospodarczego i nowej polityki społecznej, co zaowocowało wzrostem zamożności rodzin, jednostek i społeczeństwa oraz rekordowo niskim bezrobociem. Polska pod rządami PiS została oparta na zasadzie solidaryzmu społecznego, która była ważnym elementem programu śp. Prezydenta Prof. Lecha Kaczyńskiego.

Kluczową zasadą dla Prawa i Sprawiedliwości zawsze była wola budowy uczciwego i solidarnego państwa, opartego na realnej równości wobec prawa i gwarantującej sprawiedliwość społeczną wszystkim oraz godność najuboższym.

Dla nas prawo nie oznacza jedynie systemu norm i zasad niezbędnych dla zachowania porządku i bezpieczeństwa publicznego, ale ma również charakter pozytywny – prawo do godnego i bezpiecznego życia, prawo do wolności i własności, prawo do uczestnictwa w życiu społecznym, gospodarczym i politycznym na równych zasadach. To prawo jest rozumiane jako zobowiązanie, aby każdemu zagwarantować możliwość życia w sprawiedliwym i dobrze rządzonym państwie. Sprawiedliwość zaś wymaga, aby oddać „każdemu to, co mu się należy”, wspierając przede wszystkim najuboższych i potrzebujących. **Stosunki społeczne powinny być oparte na solidarności społecznej i miłości bliźniego.**

Państwo prawe i sprawiedliwe gwarantuje wolności, prawa i solidarne rozwiązania społeczne oraz jest odpowiedzialne za tworzenie wspólnoty narodowej. To są kierunkowskazy i zarazem etyczny imperatyw rządów PiS w zakresie polityki społecznej i nasze rozumienie europejskości. Jesteśmy Europejczykami nie poprzez deklaracje, ale dbałość o ład społeczny i model gospodarczy – polski model państwa dobrobytu.

OSIĄGNIĘCIA

PROGRAMY SPOŁECZNE „PLUS”

W latach 2015–2019 dokonaliśmy przełomu w polityce społecznej realizując **programy społeczne „Plus”**. **Wszystkie te programy będą kontynuowane**: Rodzina Plus, Mama Plus, Maluch Plus, Senior Plus, Dobry Start, Emerytura Plus. Polska jest wspólnym domem dla wszystkich i dla każdego. Sukcesy Polski upatrujemy w utrzymaniu i poszerzaniu solidarnościowej polityki społecznej. Obniżyliśmy znacznie skalę ubóstwa wśród najmłodszych, w nowej kadencji szczególną troską otoczymy seniorów. Bo Polska jest jedna!

WOLNY WYBÓR

Godne wynagrodzenie i warunki pracy powinny Polakom otwierać drogę do zasłużonego odpoczynku, ale jednocześnie tworzyć przestrzeń dla wzmocnienia więzi społecznych, w tym rodzinnych, oraz zaangażowania obywatelskiego. To dlatego tak ważny dla wolności jest wzrost płac i niskie bezrobocie. Ale wolność to także wybór.

Naszym hasłem stało się prawo do wolnych niedziel. Polacy należą do rodziny narodów europejskich i mają prawo do wolnej niedzieli, czyli spędzania czasu w wybrany przez siebie sposób. **Jesteśmy orędownikami wolności. Tyle wolności, ile to możliwe.**

Rząd PiS wprowadził wolność wyboru w dwóch wyjątkowo ważnych obszarach społecznych: początku nauki dla dzieci (6 czy 7 lat) oraz przechodzenia na emeryturę (60 lat dla kobiet i 65 lat dla mężczyzn). Tych decyzji nie wolno było podejmować wbrew społeczeństwu. Będziemy je w pełni wykonywać. To rodzice decydują o rozpoczęciu nauki przez swoje dzieci, a pracownicy podejmują decyzję o zakończeniu aktywności zawodowej.

CELE

EUROPEJSKIE PŁACE

Najważniejszym wyzwaniem na najbliższe lata jest konsekwentne poprawianie statusu materialnego Polaków. **Będziemy dążyć do wyrównywania płac w Polsce do poziomu europejskiego**, co oznacza dalsze obniżanie kosztów pracy, racjonalne zmniejszanie podatków oraz kontynuację podnoszenia płacy minimalnej i minimalnej stawki godzinowej. Naszym zadaniem jest osiągnąć w realnej perspektywie 80 proc. średniej unijnej.

Polska gospodarka nie może jedynie konkurować niskimi płacami, jak to się działo w przeszłości, ponieważ następstwem takiej polityki była masowa emigracja zarobkowa Polaków. Natomiast z rozwoju gospodarczego powinni korzystać wszyscy Polacy, niezależnie od zawodu, miejsca zamieszkania i przynależności społecznej.

Dołożymy starań, żeby płace na tym samym stanowisku nie były zróżnicowane ze względu na płeć. Będziemy niwelować wszelkie nierówności w życiu zawodowym, bowiem Polacy mają prawo do otwartej ścieżki awansu.

WALKA Z WYKLUCZENIAMI

Zasobność portfela nie może decydować o godności człowieka. Nie ustajemy w staraniach, żeby najubożsi, najmniej uposażeni, osoby z niepełnosprawnościami lub bezrobotni nie spotykali się z odrzuceniem społecznym.

Stworzymy **centra usług społecznych** narzeczonej poszczególnych zagrożonych wykluczeniem grup. Będziemy twardo walczyć z wykluczeniem we wszelkiej postaci zarówno w miejscu pracy, jak i zamieszkania. Z tego powodu będziemy wykonywać program Dostępność Plus; stoi przed nami zadanie przebudowy przestrzeni publicznej, żeby każdy mógł z niej korzystać. Tworzymy Polskę dostępną, co oznacza, że instytucje publiczne mają obowiązek zapewnić wszystkim dostępność architektoniczną, cyfrową oraz informacyjno-komunikacyjną.

Wprowadzimy innowacyjny program dostępności dla mieszkańców w budynkach wielorodzinnych bez windy. W tym celu stworzymy warunki finansowe (fundusz wsparcia) dla instalacji wind w budynkach wielorodzinnych. Skończymy z wykluczeniem związanym z mieszkaniem w budynkach wielorodzinnych bez windy.

AKCEPTACJA RÓŻNORODNOŚCI

Rozumiemy i akceptujemy mniejszości, które mają prawo do poszanowania swojej różnorodności. Uważamy jednak, że korzystanie z tych praw nie może naruszać konstytucji i być skierowane przeciwko większości, której usiłuje się narzucić konstruktywizm społeczny. **Wolność każdego z nas nie może uderzać w wolność drugiego człowieka** i nie powinna być wykorzystywana przeciwko społeczeństwu i łaadowi moralnemu.

POMOC PAŃSTWA DLA RODZIN I SPOŁECZEŃSTWA

Polski model państwa dobrobytu działa na rzecz wzmocnienia rodzin oraz budowy klasy średniej. Wspieraniu rozwoju przedsiębiorczości w Polsce będzie towarzyszyła skuteczna polityka społeczna. Zintegrujemy pomoc socjalną tak, żeby nie było nierówności. Polacy będący w trudnej sytuacji materialnej mają prawo do godnych, powszechnie dostępnych świadczeń. Państwo ma je zagwarantować w odpowiednim zakresie i na odpowiednim poziomie.

Polacy mają mieć prawo dostępu do wielu usług, nie tylko tych o charakterze socjalnym. Stworzymy sieć tanich, dostępnych cenowo ośrodków dla seniorów, tak, żeby podróż nad morze czy w góry nie oznaczała wydrenowania portfeli.

Odbudowaliśmy w latach 2015–2019 wiele urzędów pocztowych. Teraz nastał czas na realizację programu „Nowoczesna poczta dla Ciebie”. Zmienimy organizację pracy placówek pocztowych, żeby były dłużej dostępne od poniedziałku do piątku w systemie zmianowym oraz w każdą sobotę w godzinach 8-12.

PRZED WSZYSTKIM RODZINA

Uważamy, że solidaryzm społeczny najlepiej jest realizowany w rodzinach. To one są podstawowym podmiotem społecznym dla każdego człowieka. Będziemy skutecznie wspierać rodziny w sensie społecznym, materialnym i prawnym; chronić ich autonomię przed ofensywą ideologiczną; podejmować działania przeciwko przemocy domowej. Nie będziemy wyręczać rodziców w swobodnym kształtowaniu rozwoju ich dziecka. **PiS przeciwstawi się wszelkim atakom na rodzinę, która jest wskazana w konstytucji jako podmiot szczególnej opieki państwa.**

Zadaniem dla państwa jest wzmacnianie wsparcia instytucjonalnego dla roli rodziny, w tym działania w kierunku rozszerzenia możliwości łączenia pracy i kariery zawodowej rodziców z wychowywaniem dzieci, zapewnienia możliwości korzystania z telepracy i elastycznego czasu pracy, wspierania pracodawców w tworzeniu miejsc opieki nad dziećmi. Nadal naszym priorytetem będzie dbałość o dostępność do żłobków i przedszkoli (od 2015 roku liczba miejsc w żłobkach zwiększyła się o 49 proc).

BYCIE SENIEM W POLSCE TO ZNACZY GODNOŚĆ

Chcemy zmienić sytuację życiową seniorów w Polsce. W tym celu będziemy realizować pakiet dla seniorów, wynikający z wyzwań współczesności, którymi są starzejące się społeczeństwo oraz wydłużanie się życia człowieka korzystającego z prawa do emerytury.

Przed wszystkim utrzymamy wiek emerytalny wprowadzony przez rząd Beaty Szydło i wolność wyboru w tym zakresie, ale jednocześnie dołożymy wszelkich starań, żeby ci, którzy chcą pracować po ukończeniu 60/65 lat – mieli taką możliwość. Ich doświadczenie i wiedza są bezcenne. **Poprawimy sytuację materialną emerytów i rencistów – „trzynasta” i „czternasta” emerytura będą stałym elementem wsparcia finansowego dla emerytów i rencistów.**

Zmodyfikujemy system waloryzacji najniższych emerytur i rent. **Emeryci i renciści o najniższych świadczeniach otrzymają waloryzację kwotową,** żeby rosły jak najszybciej najniższe świadczenia. Minimalna coroczna procentowa waloryzacja emerytur i rent nie może być niższa niż 70 zł.

Będziemy stopniowo zwiększać wysokość dodatku pielęgnacyjnego oraz rozszerzać listę leków bezpłatnych dla osób powyżej 75. roku życia. Rozwiniemy społeczny wymiar usług socjalnych, wprowadzając dwa nowe rozwiązania instytucjonalne dla osób z utrudnionym dostępem do sfery publicznej z racji niepełnosprawności: mobilnego urzędnika oraz asystenta dla seniora. Wprowadzimy dla seniorów bon na kulturę, za pomocą którego będzie można finansować wizyty w obiektach kultury.

Poprawie życia seniorów będą służyły nowe rozwiązania medyczne: nowy system przyjęć do lekarza specjalisty (centralny harmonogram, Internetowe Konto Pacjenta, określony maksymalny czas oczekiwania na wizytę u specjalisty), rozszerzone badania przesiewowe dla osób przechodzących na emeryturę oraz znaczne zwiększenie refundacji okularów korekcyjnych, w szczególności dla pacjentów cierpiących z powodu istotnych wad wzroku.

BOGACTWEM POLSKI JEST JEJ SPOŁECZEŃSTWO

Obowiązkiem rządu jest tworzenie przestrzeni dla aktywności społecznej różnych środowisk. Będziemy wspierać, także finansowo, koła gospodyń wiejskich, ochotnicze straże pożarne, uniwersytety ludowe, domy i kluby seniora oraz wszelkie organizacje realizujące program Senior plus (zajęcia edukacyjne, sportowe, rehabilitacyjne, opiekuńcze, kulturalne).

Czas na integrację społeczną międzypokoleniową. Będziemy realizowali w placówkach oświatowych i muzealnych program organizacji spotkań międzypokoleniowych dla dzieci i ludzi młodych oraz seniorów, aby propagować „historię żywą” i budować pamięć historyczną.

TOŻSAMOŚĆ

Wielkim wyzwaniem współczesności jest kształtowanie i wzmacnianie tożsamości polskiej wspólnoty politycznej. **Każdy naród i państwo potrzebuje spójnej i atrakcyjnej podstawy tożsamościowej dla swego trwania, spójności i rozwoju**, dla zapewnienia odpowiedniej pozycji i sukcesów w rywalizacji międzynarodowej. Tożsamość określa nasze szanse rozwojowe, decyduje o stopniu integracji wspólnotowej, sile i atrakcyjności naszej wspólnoty. Jest podstawą patriotyzmu narodowego, państwowego i lokalnego, patriotyzmu naszych małych ojczyzn. Tożsamość kształtuje się w oparciu o złożony często proces internalizacji systemu wartości dominujących w danym społeczeństwie grup społecznych. Wartości zaś powstają w procesach długiego historycznego trwania, poprzez oddziaływanie instytucji społecznych, ale także poprzez indywidualne wybory członków danej wspólnoty narodowej.

Z tych względów **Prawo i Sprawiedliwość uważa mądrą politykę tożsamościową za jeden z podstawowych obowiązków państwa polskiego, ważny element polskiego modelu państwa dobrobytu**. Polityka ta musi kształtować, wzmacniać i upowszechniać wartości i postawy niezbędne dla trwania i powodzenia naszej wspólnoty politycznej, takie jak: patriotyzm narodowy i lokalny, wolność, podmiotowość, solidarność, poczucie misji wobec obowiązków wspólnotowych, poczucie więzi społecznej, uczciwość, profesjonalizm itp.

Możemy stwierdzić, że w ostatnich 3,5 roku **udało się w Polsce stworzyć mocne podstawy instytucjonalne dla utrwalania i obrony tożsamości narodowej i państwowej**. Wymagają one dalszego rozwoju i wzmacniania. **Istnieją mocne tożsamościowe instytucje, ramy i mechanizmy, ale wymagają one dalszego doskonalenia i zasilania zwiększonymi zasobami publicznymi**.

POLITYKA HISTORYCZNA

Prawo i Sprawiedliwość od końca 2015 realizuje świadomą politykę historyczną obejmującą wiele konkretnych zadań i programów. Polityka ta wymaga w dalszych latach systemowej **kontynuacji i rozwoju**. Jej podstawowe założenia obejmują: obowiązek realnego mecenatu państwa nad kulturą i dziedzictwem narodowym; dbałość o instytucjonalizację pamięci; ochronę zabytków i polskie dziedzictwo zagranicą oraz dziedzictwo utracone; właściwe upamiętnianie ważnych dla Polski rocznic i postaci; aktywną politykę audiowizualną i medialną oraz aktywną politykę edukacyjną w zakresie tożsamości kulturowo-historycznej.

ODPOWIEDZIALNOŚĆ PAŃSTWA ZA KULTURĘ NARODOWĄ

Uważamy, że **dbałość o tożsamość polskiego społeczeństwa wymaga poszerzenia mecenatu państwa nad kulturą. Wydatki państwa na ten cel wzrosły w latach 2015–2019 o 33,8%**. Jednocześnie, realizując postulat rozwoju zrównoważonego, wzmacniamy tożsamość kulturową w regionach m.in. poprzez podjęcie współodpowiedzialności za 12 dodatkowych samorządowych instytucji kultury: filharmonii (w Rzeszowie, Szczecinie, Łodzi i Łomży), teatrów (np. Teatr Polski w Warszawie czy Teatr Muzyczny w Łodzi), orkiestr i państwowych zespołów pieśni i tańca (zarówno „Śląsk”, jak i „Mazowsze”). Dokładając do tego muzea, liczba instytucji współprowadzonych przez Ministra Kultury wzrosła w latach 2017–2019 dwukrotnie. Planujemy, w miarę możliwości budżetowych, kontynuację tych działań poprzez objęcie wsparciem z budżetu centralnego kolejnych instytucji kultury.

Systematycznie zwiększamy także zakres oddziaływania i finansowanie różnorodnych aktywności kulturalnych za pośrednictwem około **40 programów grantowych Ministra Kultury**, na które w latach 2016–2019 przeznaczyliśmy ponad 1,3 mld zł. Wprowadziliśmy w tym okresie 10 nowych programów, umożliwiających wsparcie: inicjatyw na rzecz najmłodszych, rozwoju kultury cyfrowej i sektorów kreatywnych oraz kultury ludowej (program ETNO-Polska w wysokości 10 mln zł rocznie). Dbamy także o pamięć historyczną i trwałe upamiętnienia w kraju i zagranicą. Opowiadamy się zdecydowanie za systemowym zwiększeniem finansowania tych programów. Ze środków europejskich, w obszarze tożsamości i kultury, realizujemy obecnie **140 projektów na sumę prawie 3 mld zł**.

Dbając o polskie dziedzictwo i tożsamość kulturową podjęliśmy w 2016 roku decyzję o zakupie najcenniejszego zbioru dzieł sztuki w Polsce – **kolekcji Czartoryskich**, z najcenniejszym naszym obrazem „Damą z gronostajem” Leonarda da Vinci. Polska stała się tym samym właścicielem 86 tys. obiektów muzealnych, ćwierć miliona bibliotecznych i licznych zabytkowych nieruchomości związanych z kolekcją, a także dzieł dotychczas nieodzyskanych, m.in. „Portretu Młodzieńca” Rafaela. Kontynuując politykę zakupu cennych dzieł świadczących o naszej tożsamości, zakupiliśmy także obraz Bernardo Belotto „Widok Kapitolu” dla Zamku Królewskiego i – po blisko dwuletnich negocjacjach – zakupiliśmy i przewieźliśmy z Francji do Polski **93 rzeźby stanowiące spuściznę po Auguście Zamoyskim**, która powiększy zbioru Muzeum Rzeźby w Królikarni.

Misję mecenatu państwa nad kulturą realizujemy, w miarę możliwości budżetowych m.in. poprzez powoływanie nowych instytucji kultury. W ten sposób w ostatnich latach uratowaliśmy przed likwidacją Polskie Wydawnictwo Muzyczne, Studio Filmów Rysunkowych w Bielsku-Białej, olsztyński Ośrodek im. W. Kętrzyńskiego, Instytut Śląski w Opolu i Państwowy Instytut Wydawniczy.

Zgodnie z zapowiedziami znacznie zwiększyliśmy nakłady finansowe na rozwój czytelnictwa. **W latach 2016 – 2020 budżet prowadzonego m. in. przez Instytut Książki Narodowego Programu Rozwoju Czytelnictwa osiągnie łącznie kwotę 455 mln zł.** Jednym z priorytetów tego programu jest Infrastruktura Bibliotek – dzięki niemu wiele polskich bibliotek w małych miastach zyskuje nowe, znakomicie wyposażone siedziby z szeroką ofertą kulturalną. **W 2018 r. zwiększyliśmy budżet Infrastruktury Bibliotek łącznie o 20 mln zł – 10 mln w 2019 r. oraz 10 mln w 2020 r.** Budujemy, unowocześniamy lub wyposażamy obecnie ponad **220 bibliotek**. 10 mln nowości książkowych trafiło do 2,5 tys. bibliotek publicznych, a 6 mln do 12 tys. szkolnych. Biblioteka Narodowa systematycznie wyposaża biblioteki wojewódzkie w nowości wydawnicze. W 2018 roku dzięki współpracy Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz Ministerstwa Zdrowia w nowości wydawnicze po raz pierwszy zostały wyposażone szpitale dla pacjentów oddziałów onkologicznych na terenie Polski. Instytut Książki rozpoczął też prekursorski **projekt wyprawek czytelniczych** (w ramach kampanii „Mała książka – wielki człowiek”) rozdawanych bezpłatnie na porodówkach (600 tys.) i do bibliotek przedszkolnych (70 tys.). **W latach**

2017 – 2019 na wyprawki czytelnicze oraz kampanię „Mała książka – wielki człowiek” przeznacziliśmy łącznie 19 350 000 zł. We wrześniu 2019 r. ruszył drugi etap kampanii skierowany do przedszkolaków i ich rodziców (300 tys. bezpłatnych „Pierwszych czytanek”). Mamy nadzieję, że – m. in. dzięki tym działaniom – **w ostatnich latach udało się powstrzymać tendencję spadkową czytelnictwa w naszym kraju.**

Prawo i Sprawiedliwość przywiązuje wielką wagę do kwestii rozwoju czytelnictwa w Polsce. Dlatego – o ile wyborcy przedłużą nam demokratyczny mandat do sprawowania władzy w kolejnej kadencji – wdrożymy nowy 5-letni Narodowy Program Rozwoju Czytelnictwa na lata 2021 – 2025, o łącznej wartości co najmniej 600 mln zł.

Ważnym obszarem naszej aktywności jest promocja polskiej literatury wśród zagranicznych czytelników. Instytut Książki znacząco zwiększył nakłady na tłumaczenia polskiej literatury na języki obce, rozszerzyliśmy także ofertę translatorską o eseje i reportaże. W Warszawie **zakupiliśmy kultowe mieszkanie Tadeusza Konwickiego**, przeznaczając je na rezydencję dla zagranicznych tłumaczy literatury polskiej.

W okresie ostatnich 3,5 roku, poprzez nowoczesną modernizację, udostępniliśmy w Internecie po raz pierwszy na tak wielką skalę **polskie archiwa** użytkownikom: 37 mln skanów z zasobów archiwów z Polski i świata. Obecnie zaś Ministerstwo Cyfryzacji realizuje projekt podłączenia 2 tys. gminnych ośrodków kultury do szerokopasmowego internetu.

SIEĆ INSTYTUCJI PAMIĘCI

W celu utrwalania i kształtowania tożsamości narodowej, jako rząd Prawa i Sprawiedliwości zadbaliśmy o instytucjonalną politykę historyczną. Tylko systemowa i systematyczna polityka historyczna może być efektywna, a do tego potrzeba trwale działających instytucji, a nie tylko jednorazowych akcji. Dziś zajmuje się nią kilkadziesiąt instytucji podległych Ministrowi Kultury.

W latach 2015–2019 stworzyliśmy w Polsce **nową sieć muzeów**, w znacznej mierze niwelującą dotychczasowe białe plamy w polityce historycznej państwa. Stworzyliśmy, budujemy, współprowadzimy lub wspieramy

systemowo ok. 30 nowych i przekształconych instytucji muzealnych o kluczowym znaczeniu dla polskiej tożsamości, wśród nich: Muzeum Historii Polski, największą inwestycję w historii ministerstwa (planowane otwarcie w 2021 r.), Muzeum Jana Pawła II i Kardynała Stefana Wyszyńskiego (2019), Muzeum Józefa Piłsudskiego w Sulejówku (2020), Muzeum Więźniów Politycznych i Żołnierzy Wyklętych na ul. Rakowieckiej w Warszawie, Muzeum Żołnierzy Wyklętych w Ostrołęce, Muzeum Westerplatte i Wojny 1939, Muzeum Mordu w Piaśnicy, Muzeum Dom Rodziny Pileckich w Ostrowi Mazowieckiej, Muzeum Ziemi Wschodnich Dawnej Rzeczypospolitej w Lublinie, Muzeum Pamięci Mieszkańców Ziemi Oświęcimskiej, Muzeum Getta Warszawskiego, Muzeum Pamięci Sybiru w Białymstoku czy dedykowane wizji polskiej historii w nauczaniu Jana Pawła II Muzeum „Pamięć i Tożsamość” w Toruniu.

Wzięliśmy też pod opiekę i czynimy nowe upamiętnienia we wszystkich niemieckich obozach zagłady na terenie Polski. Sieć muzealnicza zostanie również uzupełniona poprzez powołanie, przygotowywanych obecnie, innych instytucji muzealnych, takich jak: Narodowe Muzeum Techniki, Muzeum Wyspiańskiego i Muzeum Polskiej Sztuki Użytkowej jako nowych filii Muzeum Narodowego w Krakowie, Muzeum Badań Polarnych w Puławach, Panteon Śląski w Katowicach, Muzeum Historii Naturalnej w Warszawie, Muzeum ks. J. Popiełuszki w Okopach czy Interaktywne Centrum Bajki i Animacji w Bielsku-Białej.

Będziemy konsekwentnie kontynuowali – jeżeli taka będzie wola wyborców – obecnie realizowane i planowane przedsięwzięcia inwestycyjne w obszarze polityki muzealnej. Obowiązkiem państwa – w miarę możliwości budżetowych – jest także wspieranie samorządów w ich planach budowy nowych instytucji kultury: muzeów, sal koncertowych, oper i teatrów.

Oprócz muzeów, ważną rolę w kształtowaniu polskiej tożsamości poprzez instytucjonalizację pamięci pełnią także wyspecjalizowane instytuty o charakterze naukowo-badawczym i operacyjnym. Najważniejszy z nich to działający od niedawna w nowych realiach prawnych **Instytut Pamięci Narodowej. Prawo i Sprawiedliwość konsekwentnie popiera działania Instytutu i uznaje tę instytucję za ważny filar polskiej polityki pamięci i tożsamości.**

Z uwagi na wciąż istniejące w polskiej polityce historycznej białe plamy i liczne zaniechania, w ostatnich latach rząd Prawa i Sprawiedliwości powołał także dwie nowe instytucje zajmujące się polskim dziedzictwem i pamięcią: **Instytut Solidarności i Męstwa im. Witolda Pileckiego** oraz **Instytut Polskiego Dziedzictwa za Granicą „POLONIKA”**.

Instytut Pileckiego ma za zadanie popularyzowanie i upowszechnianie historii Polski XX wieku poprzez digitalizację i udostępnianie, także w języku angielskim, dokumentów źródłowych z archiwów polskich, amerykańskich i europejskich dotyczących ofiar totalitaryzmów. Instytut stworzył internetową bazę zeznań Polaków **„Zapisy Terroru”**. Dnia 19 VI 2019 roku Prezydent RP Andrzej Duda na wniosek Instytutu Pileckiego po raz pierwszy wręczył 14 laureatom i ich potomkom Medale **„Virtus et Fraternitas”**, nadawane za pomoc i ratowanie polskich obywateli w czasach terroru.

W roku 2017 stworzyliśmy także nową sieć badania pamięci obejmującą instytucje kultury w zachodnio-północnej Polsce pod nazwą **Sieć Ziem Zachodnich i Północnych**, realizowaną w ramach projektu strategicznego Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju „Dziedzictwo buduje wspólnotę”. Sieć obejmuje instytucje podległe MKiDN: Ośrodek Pamięć i Przyszłość we Wrocławiu (koordynator); Centrum Dialogu „Przełomy”, oddział Muzeum Narodowego w Szczecinie; Instytut Północny im. Wojciecha Kętrzyńskiego w Olsztynie oraz Państwowy Instytut Naukowy – Instytut Śląski w Opolu (od 1 VIII 2019 roku instytucja kultury pod nazwą Instytut Śląski); a także podległy KPRM Instytut Zachodni im. Zygmunta Wojciechowskiego w Poznaniu.

Celem Sieci jest wzmocnienie polskiej polityki pamięci na Ziemiach Zachodnich i Północnych (w tym w województwach opolskim, lubuskim i warmińsko-mazurskim o najniższych wskaźnikach uczestnictwa w kulturze). Sieć realizuje postulat budowy Muzeum Ziem Zachodnich, mającym eksponować opowieść o fenomenie odbudowy tych ziem i uformowaniu się nowego społeczeństwa wraz z ukazaniem znaczenia jego dorobku kulturowego w powojennej historii Polski. Sieć prowadzi bardzo intensywną działalność badawczą i wystawienniczą. W 2019 roku uruchomiony zostanie nowy program Akademii Ziem Zachodnich i Północnych skierowany do młodych badaczy z różnych dyscyplin naukowych.

W roku 2019 rząd Prawa i Sprawiedliwości przystąpił również, wraz z NSZZ „Solidarność”, do powołania **Instytutu Dziedzictwa Solidarności**, którego misją będzie upowszechnianie wiedzy o największym fenomenie polskiego republikanizmu i jego zasługach dla świata. Uważamy, że na skutek zaniechań III Rzeczypospolitej i zawłaszczenia Europejskiego Centrum Solidarności w Gdańsku przez jedną opcję polityczną, która odmówiła podzielenia się odpowiedzialnością za tę instytucję z obecną władzą Polski, opowieść o polskiej „Solidarności” i jej znaczeniu dla historii niestety nie przebiła się w dostatecznym stopniu do narracji ogólnoświatowej. Obalenie komunizmu na świecie – wbrew prawdzie historycznej – bardziej kojarzy się z murem berlińskim niż z fenomenem polskiej Solidarności. Prawo i Sprawiedliwość stoi na stanowisku, że państwo polskie nie może być wobec tego faktu obojętne i dlatego musi dążyć do powstawania instytucji realnie walczących o pamięć i wizerunek polskiej „Solidarności”. W związku z tym planujemy też powołanie, wraz z władzami miasta Szczecina, kolejnej instytucji o podobnym charakterze, upamiętniającej – tym razem – Porozumienia Szczecińskie z 1980 roku, w postaci **„Ośrodka Stocznia – Pamięć i Solidarność”**.

Istotnym elementem tożsamości narodowej jest kształt i estetyka przestrzeni, w której żyje wspólnota. Prawo i Sprawiedliwość, realizując swoje założenia programowe, doprowadziło w roku 2017 do przeniesienia kompetencji państwa w zakresie estetycznego kształtowania przestrzeni do Ministerstwa Kultury. W oparciu o powołany w 2017 roku **Narodowy Instytut Architektury i Urbanistyki** prowadzimy prace nad promocją estetyki przestrzeni publicznej, umacnianiem stylu polskiego w architekturze i sztukach użytkowych oraz edukowaniem społeczeństwa w tym zakresie. Dążymy do wprowadzenia zapisów gwarantujących odpowiednie standardy estetyki przestrzeni do polskiego prawa (kodeks budowlany, ustawa o zagospodarowaniu przestrzennym).

OCHRONA ZABYTKÓW I UPAMIĘTNIEŃ

Niezbywalnym elementem polskiej tożsamości są nasze zabytki materialne i dziedzictwo niematerialne. Dlatego Prawo i Sprawiedliwość opowiada się zdecydowanie za większym zaangażowaniem państwa w opiekę nad zabytkami. **W najbliższych czterech latach – o ile będziemy mieli na to wpływ – Polska zwiększy co najmniej dwukrotnie nakłady z budżetu**

centralnego na opiekę nad zabytkami. W ostatnim czasie przeznaczaliśmy rekordowe kwoty na ochronę zabytków, dochodzące do ponad 140 mln zł rocznie z budżetu MKiDN (gdy w 2015 roku było to tylko 97 mln zł).

Przeprowadziliśmy reformę systemu ochrony zabytków. W warunkach boomu inwestycyjnego w Polsce konieczne było wzmocnienie ochrony konserwatorskiej. Została wzmocniona pozycja Generalnego Konserwatora Zabytków poprzez związanie wojewody wnioskiem o powołanie Wojewódzkich Konserwatorów Zabytków. Ustanowiono system ochrony tymczasowej, polegający na ochronie obiektu od momentu zawiadomienia stron o wszczęciu procedury wpisu do rejestru zabytków (wcześniej obiekt chroniony był dopiero po skończonej procedurze wpisu), co zapobiegło wyburzaniu wielu wartościowych, historycznych obiektów.

Udało się ujednoczyć politykę konserwatorską na terenie całego państwa oraz wprowadzić ochronę powojennej architektury modernistycznej, o którą latami bezskutecznie zabiegaly stowarzyszenia działające na rzecz ochrony dziedzictwa i ruchy miejskie.

Za niszczenie zabytków zostały wprowadzone kary administracyjne, które – wraz z nawiązkami i grzywnami orzukanymi przez sądy – spływają do odrębnego, ustanowionego w 2018 roku **Narodowego Funduszu Ochrony Zabytków** (NFOZ). Zostały przywrócone szkolenia z zakresu przestępstw przeciwko zabytkom prowadzone w Krajowej Szkole Sądownictwa i Prokuratury w Krakowie. Znacząco wzrosły nakłady na prace konserwatorsko-budowlane w budżecie Generalnego Konserwatora Zabytków i w budżetach – najbardziej dotąd zmarginalizowanych – województw.

Na stulecie odzyskania przez Polskę niepodległości zostało ustanowionych łącznie **ponad 105 pomników historii**, z czego **aż 40** przypadło na okres naszych rządów. To prestiżowe wyróżnienie traktowane jest na równi z obiektami wpisanymi na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO. Udało się skutecznie objąć ochroną teren Stoczni Gdańskiej, unikatowego dziedzictwa dla Polaków, związanego z narodzinami „Solidarności” i upadkiem komunizmu w Europie Środkowej i Wschodniej. Stocznia została wyróżniona statusem setnego pomnika historii.

Znacznie wzrosła nasza aktywność na forum UNESCO. W 2017 roku zorganizowaliśmy po raz pierwszy w historii dziesięciodniową 41. Sesję Światowego Komitetu Dziedzictwa UNESCO w Krakowie, na którą przybyło trzy tysiące uczestników z całego świata. Na sesji tej udało się dokonać 15. wpisu **na Listę światowego Dziedzictwa UNESCO** – kopalni w Tarnowskich Górach. W roku 2019 uzyskaliśmy 16 wpis na tę Listę (Krzemionki Opatowskie). Powiększyliśmy znacząco krajową **listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego** do kilkudziesięciu zjawisk, praktyk i umiejętności, z których „szopkarstwo krakowskie” w 2018 roku zostało wpisane na Listę reprezentatywną niematerialnego dziedzictwa kulturowego ludzkości UNESCO. Obecnie dwa inne zjawiska – bartnictwo i sokolnictwo – są kolejnymi kandydatami do wpisu na tę prestiżową listę.

Na forum UNESCO została przyjęta **Rekomendacja Warszawska** – zbiór zasad określających możliwość restytucji zabytków zniszczonych na skutek konfliktu zbrojnego lub katastrofy naturalnej. W taki sposób przykład odbudowanej Warszawy wyznaczył nowe standardy UNESCO oraz usankcjonował (pod określonymi warunkami) możliwość odbudowy obiektów zabytkowych na całym świecie.

Opowiadamy się za poszerzeniem państwowej opieki nad miejscami pamięci, grobami i cmentarzami w postaci zwiększenia dofinansowania istniejących programów Ministra Kultury dedykowanych tym kwestiom. Dotychczas zakres tego wsparcia w ramach dwóch dedykowanych programów Ministra Kultury, mimo że zwiększony w ostatnich latach, nie przekraczał 7 mln złotych rocznie.

Dodatkowo, w roku 2017 rząd Prawa i Sprawiedliwości zaopatrzył Fundację Dziedzictwa Kulturowego opiekującą się najcenniejszym w Polsce zabytkiem cmentarnym kultury żydowskiej – Cmentarzem Żydowskim na ul. Okopowej w Warszawie – w fundusz żelazny o wartości 100 mln złotych, co pozwala na dofinansowanie prac renowacyjnych w wysokości 2-3 mln zł rocznie.

Mimo znaczących w ostatnich latach osiągnięć w zakresie realizacji polityki historycznej ukierunkowanej na polskie dziedzictwo, konieczne są dalsze zmiany i reformy w tym obszarze. **Będziemy przede wszystkim dążyć do zwiększenia nakładów publicznych na opiekę nad zabytkami i miejscami pamięci.**

DZIEDZICTWO ZA GRANICĄ I DZIEDZICTWO UTRACONE

Dla polskiej tożsamości niezmiernie istotna jest również pamięć i dbałość o polskie dziedzictwo kulturowe pozostające poza granicami państwa, przede wszystkim o nasze **zabytki na Kresach oraz kulturę Polonii i Polaków na Wschodzie**. W tym celu, wzmacniając działania MKiDN, rząd Prawa i Sprawiedliwości powołał w końcu roku 2017 **POLONIKĘ** – specjalną instytucję kultury opiekującą się polskim dziedzictwem zagranicznym. Decyzja ta zwiększyła znacznie nasz potencjał pomocowy w tym zakresie. Państwo polskie prowadzi renowacje zabytków we Lwowie, Wilnie, Ołyce, Żółkwi i wielu innych miejscach na świecie. Wyremontowaliśmy 23 polskie cmentarze wojenne za granicą. Stale opiekujemy się 57 z nich w Europie i Azji. Z naszej inicjatywy w roku 2016 powstała **Stała Konferencja Polskich Muzeów, Archiwów i Bibliotek**, skupiająca prawie 30 polonijnych instytucji kultury. Dzięki nowelizacji ustawy o organizacji i prowadzeniu działalności kulturalnej po raz pierwszy w historii udało nam się stworzyć prawne podstawy do bezpośredniego instytucjonalnego (a nie tylko grantowego) wsparcia finansowego tych podmiotów. Obecnie finalizujemy takie wsparcie dla Biblioteki Polskiej w Paryżu. Jesteśmy też zaangażowani w ratowanie Muzeum Polskiego w Rappersvillu, któremu grozi likwidacja.

Prawo i Sprawiedliwość w swoim programie działania zawsze postrzegało **rolę Polonii i Polaków mieszkających za granicami Ojczyzny** jako ważnego podmiotu w procesie budowania wspólnoty, wzmacniania tożsamości narodowej, pielęgnowania pamięci historycznej, ale także jako najlepszego „ambasadora” polskich interesów na arenie międzynarodowej. Uważamy również, że nie do przecenienia była rola, jaką w czasach komunizmu nasi Rodacy na emigracji odegrali w procesie kultywowania polskości i odzyskania przez Polskę suwerenności.

Ważne wydarzenia i rocznice historyczne, istotne dla kształtowania polskiej tożsamości, staramy się obchodzić wspólnie z Polonią i Polakami z zagranicy. Dlatego, m.in. zorganizowaliśmy i nadaliśmy wielką rangę zjazdowi Polonii z całego świata, który odbył się z okazji stulecia odzyskania niepodległości. Obrady toczyły się w Sali obrad sejmiku Rzeczypospolitej i były wielkim ogólnonarodowym świętem. Zintensyfikowaliśmy kontakty z Polonią, zwłaszcza z młodzieżą. Przyjmujemy ją w Polsce, jak i odwiedzamy w miejscu zamieszkania. Dzień Polonii jest obchodzony

bardzo uroczącie, co roku z Polonią z innego kraju. Z okazji Dnia Edukacji Narodowej wizytujemy szkoły polskie za granicą realizując priorytet stałego, wzajemnego poznawania się.

W kolejnych latach będziemy kontynuować naszą politykę. Nasze doświadczenia i pozytywne recenzje ze strony naszych polonijnych partnerów zaowocują kolejnymi inicjatywami. Będziemy nadal zachęcać naszych Rodaków do powrotu do Ojczyzny, a rosnąca zamożność i coraz lepsze standardy życia w Polsce będą temu sprzyjały. Bardzo wielu młodych Polaków z innych państw już dzisiaj studiuje w Polsce i mamy nadzieję, że stanie się to stałą tendencją.

W czasie II wojny światowej Polska utraciła 50 proc. swojego dziedzictwa materialnego. Straciliśmy ok. 516 tys. dzieł sztuki i 50 mln książek. Była to wielka, niepowetowana strata godząca w polską tożsamość. Dlatego **Prawo i Sprawiedliwość uważa, że poszukiwanie i odzyskiwanie utraconych dzieł sztuki jest jednym z podstawowych obowiązków naszej wspólnoty.** Rząd Prawa i Sprawiedliwości prowadzi systemową, skuteczną restytucję polskich strat wojennych. W ostatnim czasie odzyskaliśmy blisko 500 dzieł utraconych w czasie II wojny światowej. Obecnie w toku jest blisko 80 postępowań restytucyjnych. Coraz bardziej profesjonalnie odnajdujemy szczególnie te spośród nich, które są na naszej liście 63 tys. poszukiwanych dzieł.

W ciągu 3,5 roku odzyskaliśmy m.in. „Zimę w małym miasteczku” Maksymiliana Gierymskiego, „Wzburzone morze z okrętami” Simona de Vliegera, „Ulicę z ruiną zamku” Roberta Śliwińskiego, „Portret damy” Melchiora Geldorpa, „Zesłanie Ducha Świętego” Izaaka van den Blocke, „Apollo i Dafne” Abrahama Bloemaerta, XVIII-wieczne meble w stylu chińskim z Muzeum Pałacu Króla Jana III w Wilanowie, XVII-wieczny sztambuch Melchiora Lucasa. Uważamy, że państwo polskie nigdy nie może zaniechać tych wysiłków. Dotyczy to także naszego sąsiada wschodniego, u którego nasze od dawna złożone wnioski restytucyjne od lat czekają na odpowiedź.

W grudniu 2018 roku zwróciliśmy się do minister kultury rządu niemieckiego z propozycją opublikowania w mediach niemieckich wspólnego apelu do społeczeństwa i instytucji niemieckich o poszukiwanie i zwrot zagrabionych obiektów i dzieł. Propozycja została przyjęta. Od wielu miesięcy aktywnie oczekujemy na konkluzywne zakończenie tej inicjatywy.

ROLA ROCZNIC W BUDOWANIU TOŻSAMOŚCI NARODOWEJ

Dbałość o polską tożsamość jest realizowana także poprzez odniesienie do ważnych dla naszej wspólnoty politycznej rocznic i wydarzeń. Państwo polskie musi być odpowiedzialne za organizację takich, tożsamościowo ważnych dla narodu, obchodów. Dlatego też w sposób zorganizowany i zinstytucjonalizowany obchodziliśmy i obchodzimy w ostatnich latach wielkie rocznice: 100-lecia odzyskania niepodległości, 20-lecia obecności w NATO, 15-lecia w UE, 40-lecia pierwszej pielgrzymki Jana Pawła II, 30-lecia obalenia PRL, 450-lecia Unii Lubelskiej, 75-lecia Powstania Warszawskiego, 80-lecia wybuchu II wojny światowej. Nasze doświadczenie historyczne staje się także dzięki temu bardziej znane światu.

W celu organizacji obchodów 100-lecia odzyskania niepodległości ustanowiliśmy jako rząd Prawa i Sprawiedliwości specjalny **Program Wieloletni „Niepodległa” na lata 2017–2022** z możliwością dofinansowania projektów rocznicowych na poziomie ogólnopolskim, lokalnym i regionalnym oraz zagranicznym. W ramach programu dofinansowaliśmy blisko 600 projektów krajowych oraz 270 wydarzeń międzynarodowych współorganizowanych m.in. przez Instytut Adama Mickiewicza. Charakterystyczne logo „Niepodległej” towarzyszyło ponad 3 800 wydarzeniom w całej Polsce. Celem Programu jest przede wszystkim wzmocnienie polskiej wspólnoty wokół trzech podstawowych wartości: **wolności, poszanowania godności i praw człowieka oraz solidarności.**

10 XI 2018 roku zaprosiliśmy Polaków na wielki Koncert dla Niepodległej na Stadionie PGE Narodowym, który na żywo zobaczyło ponad 40 tys. osób, a ponad 7 mln obejrzało transmisję wydarzenia na antenach wszystkich stacji telewizyjnych. Prawie 150 tys. osób 11 XI 2018 roku w samo południe zaśpiewało Mazurek Dąbrowskiego. Zaprosiliśmy blisko 300 tys. osób do wspólnego świętowania 100. rocznicy odzyskania niepodległości na Krakowskim Przedmieściu w Warszawie.

W 2019 roku koncertami na błoniach PGE Narodowego i na Pl. Piłsudskiego w Warszawie świętowaliśmy 15-lecie wejścia Polski do Unii Europejskiej. Na początku czerwca wielkie widowisko multimedialne na Pl. Piłsudskiego przypominało o 40. rocznicy pierwszej pielgrzymki św. Jana Pawła II do

Polski. Zwieńczeniem obchodów 100-lecia odzyskania niepodległości będzie otwarcie w 2022 roku Panteonu Śląskiego w Archikatedrze Katowickiej – w 100. rocznicę wkroczenia wojsk polskich do Katowic, co symbolicznie zamknie proces tworzenia się polskich granic.

Przez cały rok 2019 świętujemy też 200. rocznicę urodzin Stanisława Moniuszki i ogłoszony przez parlament Rok Moniuszki. **Prawo i Sprawiedliwość konsekwentnie i systemowo dba o pamięć o ważnych postaciach i przełomowych momentach polskiej historii. Jest to dla nas niezbywalny warunek podtrzymywania i kształtowania polskiej tożsamości.**

PRODUKCJE AUDIOWIZUALNE

Duże znaczenie dla kształtowania tożsamości wspólnoty politycznej, z uwagi na swój zakres i siłę oddziaływania, ma sztuka filmowa. W celu rozwoju produkcji filmowej rząd Prawa i Sprawiedliwości wprowadził w roku 2019 zachęty finansowe dla produkcji audiowizualnych spełniających specjalne kryteria kulturowe (chodzi ogólnie o powiązanie z Polską). Tym samym **prawie dwukrotnie zwiększyliśmy rynek filmowy w Polsce**. Wspieramy też produkcję filmów historycznych. Na konkurs scenariuszowy dotyczący tej tematyki wpłynęło ponad 800 projektów. Dzięki decyzjom rządu Prawa i Sprawiedliwości powstał unikatowy dokument zrealizowany na 100-lecie odzyskania niepodległości „Niepodległość”, a także „Kurier”, film fabularny zainspirowany tajemną misją Jana Nowaka-Jeziorańskiego. Obecnie powstaje ok. 40 filmów historycznych, a także kilka seriali. Są to m. in: „Legiony”, „Piłsudski”, „Raport Pileckiego”, „Śmierć Zygielbojma”, „Zieja”, „Volunteer” (produkcja amerykańska o Witoldzie Pileckim), „Paderewski”, „Klecha” (film o ks. Romanie Kotlarzu).

Dzięki naszym decyzjom powstały również pierwsze polskie filmy zrealizowane w innowacyjnej technice wirtualnej rzeczywistości (VR). Oba dotyczące polskiej historii: fabularna „Kartka z Powstania” (nagrodzona Los Angeles Film Awards 2019) i „MS Piłsudski – ukryta historia”, będący symboliczną opowieścią o osiągnięciach II Rzeczypospolitej. **Opowiadamy się zdecydowania za dalszą promocją i wsparciem dla produkcji filmowej i przemysłu kreatywnego.** Pracujemy obecnie nad projektem wprowadzenia ulg dla przemysłów kreatywnych, poczynając od gier komputerowych. **Planujemy również powołanie instytucji na**

rzecz wsparcia przemysłów kreatywnych. Mądra polityka tożsamościowa musi korzystać z najnowocześniejszych osiągnięć technologicznych. Jednocześnie dbamy także o dziedzictwo i dorobek polskiej szkoły filmowej poprzez realizację programu digitalizacji i udostępniania jej dzieł.

MEDIA NARODOWE JAKO WARUNEK PLURALIZMU MEDIÓW

Prawo i Sprawiedliwość dąży do zbudowania nowego ładu medialnego.

W mijającej kadencji rozpoczęliśmy prace, które miały na celu stworzenie warunków do funkcjonowania pluralistycznych, demokratycznych i inkluzywnych mediów. Przygotowaliśmy grunt pod najbardziej oczekiwane reformy. Dążąc do równowagi w przekazie medialnym, której przez lata nie było, udało nam się zreformować najbardziej zaniedbane obszary.

Podjęliśmy się przede wszystkim trudu naprawy mediów publicznych, zaproponowaliśmy rozwiązania mające na celu zapewnienie im stabilnego finansowania. Kilka projektów rozpatrywanych jest na poziomie politycznym. Błędy naszych poprzedników, którzy doprowadzili do całkowitej destabilizacji finansowej niemal 20 spółek medialnych należących do skarbu państwa, naprawiamy systematycznie, zwracając utracone dochody w formie rekompensat abonamentowych.

Postawiliśmy również na profesjonalną kadre menadżerską, która z sukcesami wyprowadza firmy z trudnej sytuacji, reformując je, podnosząc jakość audycji, dbając o pluralizm, ale także o dziennikarzy. Zatrudniamy ich w coraz większym zakresie na umowy o pracę, bez uszczerbku dla wyniku finansowego spółek. Po latach poprzednich rządów zdecydowana większość ze spółek medialnych miała wynik ujemny. Dzisiaj prawie wszystkie charakteryzują się równowagą budżetową lub zyskiem.

Media publiczne to nie tylko TVP, Polskie Radio i 17 lokalnych rozgłośni radiowych, to również **Polska Agencja Prasowa**. Wzmocniliśmy jej rolę i pozycję, zwiększając dotację oraz łącząc ją z Przedsiębiorstwem Wydawniczym Rzeczpospolita. Umożliwiło to uruchomienie serwisu anglojęzycznego i serwisów dedykowanych regionom. Reforma skarbu państwa dała Ministrowi Kultury nowe instrumenty nadzoru, co doprowadziło do uszczelnienia polityki finansowej spółek i wprowadzenia standardów korporacyjnych.

Reforma mediów publicznych to nie tylko finansowanie, ale również **obowiązki mediów publicznych** oraz wymagania, jakie stawiamy instytucjom działającym w oparciu o środki publiczne. Dlatego znowelizowaliśmy ustawę o radiofonii i telewizji, doprecyzowując misję publiczną poprzez wprowadzenie „**Karty Mediów**”. W konsekwencji powstał transparentny system, dzięki któremu odbiorca jest w stanie rozliczyć każdą publiczną złotówkę wydaną przez nadawców. W tym roku po raz pierwszy misja publiczna była konsultowana ze społeczeństwem, właśnie dzięki wprowadzonym regulacjom. Zwiększyliśmy także do 50 proc. obowiązkowy udział programów z ułatwieniami dla osób niepełnosprawnych. Wzmocniliśmy również nadzór nad wydatkowaniem pieniędzy publicznych, wprowadziliśmy jasne zasady rozliczania dotacji oraz narzędzia egzekwowania zobowiązań nadawców.

Mimo że wiele udało się zrealizować, to ciągle jeszcze stoją przed nami wielkie zadania. **Przed wszystkim należy ostatecznie wprowadzić efektywny system finansowania mediów publicznych.** System ten powinien gwarantować wykonanie misji zgodnie ze zobowiązaniami zawartymi w karcie mediów, a poziom wsparcia powinien w pełni odzwierciedlać koszt tych zobowiązań. Tylko w ten sposób uda się stworzyć media, które będą mogły wykonywać swoją misję niezależnie od kaprysu polityków lub sytuacji budżetowej. Nadawcy będą mogli planować inwestycje i wydatki ze względu na przewidywalność corocznej składki (lub dotacji).

Ostatnie lata pokazały, jak łatwo jest manipulować emocjami ludzi w polityce, a także jak można wpływać na wyniki wyborów, nawet w państwach o utrwalonej demokracji dzięki nowoczesnym metodom socjotechnicznym stosowanym w mediach tradycyjnych i społecznościowych. Dlatego **ochrona interesu narodowego poprzez walkę z postprawdą i fake newsami to kolejny priorytet, który powinien być realizowany przez rząd polski w sferze medialnej.**

Z coraz większą intensywnością doświadczamy ataków wymierzonych w Polskę na arenie międzynarodowej. Priorytetem powinno być więc utworzenie poważnego, regionalnego, anglo- i rosyjskojęzycznego kanału informacyjnego telewizji publicznej, którego zadaniem będzie obrona polskiej racji stanu i narzucanie naszej narracji na arenie międzynarodowej.

JĘZYK I SYMBOLE NARODOWE

Dla podtrzymania tożsamości narodowej konieczna jest dbałość o język i symbole narodowe. **Prawo i Sprawiedliwość opowiada się zdecydowanie za przestrzeganiem standardów językowych określonych w ustawie o języku polskim.**

Przeprowadzone w 2016 roku badania NCK/TNS Polska bardzo wyraźnie wskazały, że „wymiar patriotyzmu jest dla Polaków szacunek dla symboli narodowych”: 94 proc. Polaków za patriotyzm uznaje okazywanie szacunku symbolom. Niemniej obecne regulacje dotyczące symboli narodowych nie są jasne i nie są przystosowane do wymogów technologii cyfrowych, brakuje odpowiednich wzorników, a także wskazuje się na potrzebę przywracania historycznych znaków porzuconych w okresie PRL oraz konieczność większej zgodności używanych symboli z zasadami heraldyki.

Dlatego rząd Prawa i Sprawiedliwości, w toku wielu uzgodnień i konsultacji środowiskowych, przygotował projekt nowelizacji ustawy o symbolach narodowych. Wprowadza ona nowe załączniki graficzne i muzyczne, zwiększa ochronę symboli państwowych, jednocześnie stwarzając możliwość ich szerszego wykorzystania; porządkuje nazewnictwo i ich hierarchię, również pod kątem poprawności heraldycznej, a także przywraca ważne historyczne weksylium – Chorągiew Rzeczypospolitej.

Rezultatem przyjęcia ustawy będzie ujednoczenie stosowanej w państwie identyfikacji wizualnej, wizerunku polskich znaków państwowych, zlikwidowanie symboli silosowości, czyli osobnych logotypów każdego urzędu i wzmocnienie rozpoznawalności marki „Polska” na świecie.

Podniesienie płacy minimalnej

Modernizacja armii

300+

Plan Dla Wsi

Dobry Bez PIT dla Start młodych

Obniżenie wi emerytalnego

Rodzina 500

Podwyżki najniższych emeryt

Drogi

Podwyżki najniżs rent

Lokalne

Obniżka CIT

Bez

Mała Firma - Mały ZUS

13em

DOBRY CZAS DLA POLSKI

roku
o

+

Darmowe
leki Senior 75+

ur

Obniżenie podatków

szych

Minimalna stawka godzinowa

roboty najniższe od 26 lat.

Szczelny system podatkowy

erytura

PiS

**DOBRY CZAS
DLA POLSKI**

facebook.com/pisorgpl

twitter.com/pisorgpl